

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TURAN KARATAŞ

H Ü S E Y İ N S İ R E T

- Hayatı ve Eserleri Üzerine Monografik Bir Çalışma -

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ

PROF.DR. M. ORHAN OKAY

ERZURUM 1989

## İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ .....	3
KISALTMALAR .....	6
A- BİRİNCİ BÖLÜM: HAYATI .....	7
I- Soyu, Doğumu, Çocukluğu .....	7
II- Öğrenimi .....	9
III- İlk Memurluğu .....	11
IV- İsmnin Değişmesi .....	11
V- İlk Tutuklama .....	12
VI- İngiliz Elçiliğine Mektup Olayı ve İkinci Tutuklama ..	12
VII- Sürgün Başlıyor .....	15
VIII- Adıyaman'daki Acı Günler .....	17
IX- Paris'e Kaçışı ve İdama Mahkum Edilişi.....	21
X- Avrupa Yılları .....	22
XI- İkinci Meşrutiyet'in İlanıyla Yurda Dönüşü .....	24
a) Hürriyet ve İtilaf Fırkası .....	25
b) Matbuat ve Hazine-i Evrak Müdürlüğü .....	26
XII- Babıali Vakası ve İstanbul'dan İkinci Ayrılışı .....	26
XIII- Nis, Selanik ve Cenevre Yılları .....	26
XIV- Mütarekeden Sonra Yurda Dönüşü ve Matbuat-ı Umumiye Müdürlüğü .....	31
XV- Cumhuriyet Yılları .....	32
XVI- Ölümü .....	34
XVII- Şeceresi .....	36
B- İKİNCİ BÖLÜM : MİZACI, ŞAHSİYETİ ve KARAKTERİ .....	37
C- ÜÇÜNCÜ BÖLÜM : EDEBİ HAYATI ve ESERLERİ	
I- İlk Şiirleri ve Bir Hikayesi .....	46
II- Servet-i Fünun ve Fikret'le Dostluğu .....	49
III- Avrupa'daki Yazı Hayatı.....	53
a) Osmanlı Başyazarlığı ve Anadolu Mektupları .....	53
b) Şura-yı Ümmet ve Birkaç Makalesi .....	55
c) Leyal-i Girizân .....	56
IV- 1908 Sonrası ve Asıl Leyâl-i Girizân.....	58
V- Cumhuriyet'ten Sonraki Yazı Faaliyetleri .....	59
a) Bağbozumu .....	60
b) Kıvılcımlı Kül .....	61
c) Ustadın Şairi .....	63

ç) Kargalar .....	64
d) Geç Kalmış Bir Cevap .....	68
e) İki Kaside .....	69
f) Bir Mektubun Cevabı ve Hüseyin Avni Ulaş'a .....	70
g) Kitaplarına Almadığı Birkaç Şiiri .....	73
ğ) Basılmamış Eserleri .....	75
VI- Edebi ve Siyasî Çevresi .....	
a) Siyasî Çevresi .....	77
b) Edebi Çevresi .....	79

#### Ç- DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: ŞİİRİ VE SANATI

##### I- Şiirlerinin Şekli ve Muhtevası Üzerine Bazı Değerlendirmeler

a) Vezin ve Kafiye .....	85
b) Şekil .....	86
c) Konuşma .....	87
ç) Dil .....	89
d) Uslûp .....	89
e) İşlediği Konular .....	92
1- Aşk-Kadın .....	93
2- Tabiat .....	100
3- Ayrılık ve Hasret .....	105
4- Diğer Temalar .....	107

##### II- Etkilenme ve Etki .....

##### III- Sanatı .....

##### D- METİNLER .....

##### E- BİBLİYOGRAFYA .....

## ÖNSÖZ

Getirdiği yenilikler ve kendine has prensiplerle edebiyat tarihimizde bir devre adını veren Edebiyat-ı Cedide nesli içinde kimi isimler vardır ki, artık bu gün unutulmuştur. Onların unutuluşunu hazırlayan sebepleri burada sayacak değiliz. Yalnız, neden unuttuğumuzu sormakla yetineceğiz.

Fikret kadar güçlü bir kaleme sahip olmayan; Cenap gibi yaratıcı muhayyileden nasibini tam alamamış; fakat o dönemde adı Fikret ve Cenap'tan hemen sonra zikredilen bir şair bu çalışmamızın konusunu oluşturdu; Hüseyin Siret Özsever.

Şiirden başka herhangi bir edebî türde -deneme mahiyetindeki bir kaç çalışmayı saymazsak- kalem oynatmayan Hüseyin Siret, Servet-i Fünun edebiyatının lirik şairi diye anılmıştır. Fakat onun bu vasfı, ölümünden daha otuz yıl geçmesine rağmen, unutulmasını önleyememiştir. Aslında, uzun bir hayat süren (87 yıl) ve üç döneme tanık olan Siret'in yazdıkları toplandığı zaman fazla bir yekün tutmaz. O, "az ve öz" prensibine bağlı kalmıştır. Ama başarılı olup olmadığını tartışmanın yeri burası değildir.

Edebiyat sahasında yapılması gerekli görülen biyografi ve monografi çalışmaları, son yıllarda devletten de destek görmeye başladı. Biliyoruz ki, bir milletin edebiyat tarihinin tam ve hatasız yazılabilmesi için, kalem erbabı her sanatçının hayatının ve eserlerinin ortaya çıkarılmasına ihtiyaç vardır. İşte böyle bir zorunluluk bizi bu çalışmaya sevk etti. Daha popüler şairler dururken Siret gibi, bu gün artık edebiyatla ilgilenenlerin bile hatırlamadığı bir isim üzerinde çalışmamızı gerektiren bir başka şey de "unutulmuş olsalar bile bu kişilerin de her yönüyle bilinmesi gerektiği" düşüncesiydi. Tabii bu konuda derli toplu bir çalışmanın yapılmaması da ayrı bir neden...

Hüseyin Siret hakkında şimdiye kadar müstakil bir kitap yazılmamıştır. Sadece Ankara Üniversitesi Dil-Tarih Coğrafya Fakültesi'nde 1950 yılında bir lisans tezi yapılmıştır. Tezi yapan Füzûzan İşman'ın bizzat şairle görüşmesine rağmen, eserde bir çok eksikliklere ve yanlış hükümlere rastlamak mümkündür. Bir de Hüseyin Siret'in ilk ve en önemli şiir kitabı olan Leyal-i Girizan üzerinde bir gramer çalışması yapılmıştır. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Mehmet Kaplan'ın yönetiminde gerçekleştirilen bu tezde şairin

hayatına ve eserlerine dair bilgi verilmemiştir.

Kaynakların azlığı sebebiyle, çalışmamızın başında, şairin yayınlarını buluruz umuduyla, İstanbul'da bir büyük gazeteye ilan verdik. Ancak sonuç olumsuzdu. Daha sonra klasik bir yöntem olan "Özsever" soyadlı telefon numaralarını aradık. Bu da bir ipücu bulmamızı sağlayamadı. Yapılacak bir başka iş, eldeki mevcut kaynaklarla yetinmeyip yeni araştırmalara girişmekti. Biz de öyle yaptık ve şairin yazabileceğini tahmin ettiğimiz önemli dergi koleksiyonlarını tarayarak kitaplarına almadığı eserlerini tesbit ettik. Yine Hüseyin Siret'ten bahsedebileceğini düşünerek çok sayıda hatıra kitabını karıştırdık. Edebiyat tarihleri ve antolojiler de ihmal edilmedi. Elde edilen bilgiler tezimizin malzemesini teşkil etti. Ancak, çalışmalarımızın tamamlandığı bir sırada, tesadüf eseri, şairin uzaktan akrabası ve Yeni Türk Edebiyatı doktoru olan Nedret Pınar'la -telefonla- tanıştık. Sayın Pınar da Kültür Bakanlığına Hüseyin Siret'le ilgili bir kitap hazırladığını söyledi. Fakat bize verecek fazla bir şeyi yoktu. Şairin iki evladının hayatta olduğunu ancak edebiyat ve sanattan uzak bulduklarını üzümlere ifade etti. Babalarının basılmayan çalışmalarından bile haberleri yoktu. Yine de Nedret Pınar'dan edindiğimiz bilgileri, tezimizin gerekli yerlerine serpiştirdik. Kendisine şükran borçluyuz.

Tezimiz dört ana bölümden oluştu (Metinler kısmını ve bibliyografyayı bölümden saymadık). Birinci bölümde şairin resmî hayatını; ikinci bölümde mizacını, karakterini ve şahsiyetini; üçüncü bölümde edebî yaşantısını ve eserlerini; dördüncü bölümde de şiirini ve sanatını incelemeye çalıştık. Şairin kitaplarına girmeyen çalışmalarını, kendisiyle yapılan üç röportajı ve hakkında yazılan bazı orjinal parçaları metinler bölümüne aldık. Siret'in kitaplarında yer almayan şiirlerinden bazılarının tamamı, tezin inceleme bölümünde konu gereği zikredildiyse yeniden metinler kısmına alınmadı.

Çalışmamızın sonuna uzunca bir bibliyografya ekledik. Bu kısımda hem şairin yayınlanan şiir ve nesirlerinin kronolojik listesine, hem de yararlandığımız kaynaklara yer verildi. Kaynakların tam kimlikleri bibliyografyada verildiği için, dipnotlarda kısaca zikredildi; Fûrûzan İşman'ın tezi, Kandemir'in röportajı... gibi.

Tezin inceleme bölümünde, zorunlu olmadıkça Mali ve Hicrî tarih kullanılmadı. Bibliyografyada ise mali tarihleri kullanmada bir

sakinca görmedik.

Sosyal bilimler sahasında yapılan hiç bir çalışma tam ve dört dörtlük değildir. Tam ve dört dörlük olsa bile bazı hükümler, yorumu muhtaçtır ve tartışılabilir. Bu tezin de mutlaka eksik yönleri vardır. Bunu, sahanın genişliğine ve karmaşıklığına bağlamak gerekir.

Bu çalışmaya yön veren, her konuda ve her an değerli yardımlarını ve vakitlerini bizden esirgemeyen tez hocam Sayın Prof.Dr. Orhan Okay'a ve tezin daktilosu sırasında en az benim kadar yorulan Araştırma Görevlisi kıymetli arkadaşım Erdoğan Erbay'a burada teşekkür etmeyi bir borç biliyorum.

ERZURUM, 1989

Turan KARATAŞ

## KISALTMALAR

- Age: Adı geçen eser  
Bb.: Bağbozumu  
C. : Cilt  
İst.: İstanbul  
KK. : Kıvılcımlı Kl  
Ke. : Knunuevvel  
Ks. : Knunosani  
ky. : Kitaplarında yok  
LG. : Leyal-i Girizan  
N. : Numara  
s. : Sayfa  
SF. : Servet-i Fünun Mecmuası  
Ş. : Şiir  
Te. : Teşrinievvel  
Terc. Tercüman Gazetesi  
Ts. : Teşrinisani

## A) HAYATI

## I- SOYU, DOĞUMU, ÇOCUKLUĞU

Servet-i Fünûn neslinin hassas ve içli şairi Hüseyin(1) Siret (2) Özsever (3), Tefvik Efendi'nin torunudu r.

Babası yorgancı esnafından olan Tefvik Efendi, Hariciye Nezareti'nde kâtiplik; Babîâlî'de evrak müdürlüğü; zabtiye muavinliği ve nihayet Zabtiye Nezareti Müsteşarlığı yapmıştır. 29 Ağustos 1865'te Girit Kapıkethüdası (4) olan Tefvik Efendi, iki yıl sonra bu görevinden ayrılmış, 1869'da da vefat etmiştir. O dönemin yazı işlerine vakıf olan Tefvik Efendi, büyüklerin meclislerinden geri kalmamış (5). Nüktedan, "mizaç âşinâ", yaşadığı dönemin büyüklerinden sevilen, sayılan ve ilgi gösterilen bir zat imiş.

Siret'in büyükannesi Fatma Hanım, Şehsuvar Hamdullah Paşa'nın iki oğlundan biri olan Derviş Efendi'nin kızıdır. Hamdullah Paşa, yaşadığı devrin ileri gelenlerinden imiş. Kapıcılar Kethüdalığı, Silahdarlığı, Çavuşbaşılık ve Rikab-ı Hümâyûn Kaymakamlığı gibi önemli görevlerde bulunmuştur. "Sadr-ı esbâk Esseyid Abdullah Paşa'

- 
- 1- Asıl adı Hamdullah'tır. Bu konuda ileride ayrıntılı bilgi verilecektir.
  - 2- سیرت kelimesi Latin harfleriyle kimilerince "Siyret", kimilerince de "Siret" şeklinde yazılmıştır. Şairin kendisi "Siret" şeklinde yazdığı ve doğrusu da bu olduğu için ikinci yazılış şeklini kullandık.
  - 3- Şairin soyadı Seyit Kemal Karaalioğlu'nun Ansiklopedik Edebiyat Sözlüğü'nde (ilk baskı); Türkiye Ansiklopedisi'nde; İbrahim Aladdin Gövsa'nın Türk Meşhurları Ansiklopedisi'nde ve Halit Fahri Ozansoy'un Edebiyatçılar Çevremde adlı eserinde "Özseven" olarak yanlış yazılmıştır. Aynı yanlışlık bazı kaynaklarda da yapılmıştır. Fakat bu dördü önemli eserler sayıldığı için burada zikrettik.
  - 4- İbnülemin Mahmud Kemal İnal " Suriye Kapıkethüdalığı yapmıştır" der ve ölüm tarihini de 1879 (H.1296) olarak verir. (Son Asır Türk Şairleri, s. 1688) Aradaki farkın Sicill-i Osmanî'deki bir tarih hatasından kaynaklandığını sanıyoruz.
  - 5- Mehmed Süreyya; Sicill-i Osmanî, C.2, s. 56.



Paşa'nın damadı" olan Hamdullah Paşa 1808 (H.1223)'de vefat etmiştir(6). Siret, somraları, Şehsüvar ailesinin köklü ve namlı bir aile olduğunu, bununla hiçbir zaman öğünmediğini söyleyecektir..

Şehsüvarzâdeyim oğlum komadım soy adımlı

Başlasın bende şerâfet diye attım adımlı... (7)

Babası Süleyman Mazhar Bey'dir. Vilayetlerin yeniden düzenlenmesinde (1868) ilk defa Bursa Mektupçusu olmuş, daha sonra Zaptiye nezareti Mektupçuluğu yapmış, 3 Ekim 1875'de de vefat etmiştir. Yahya Efendi kabristanında gömülüdür. Kalemden yatişen ve devrinin " Umur-ı Kitabetine" aşına olan Süleyman Mazhar Bey, genç yaşta ölmüştür.

Annesi bir çerkez kızı olan Fatma İclâl hanım'dır. Fatma İclâl Hanım hakkında fazla birşey bilmiyoruz. Ancak uzun süre yaşadığını şairin 1939'da yazdığı şu mısralardan anlıyoruz:

İhtiyar bir kadınla tek oğlu  
Bir somun elde, annesinde kolu  
Dönüyorlardı akşam evlerine  
Sevgi, saygı ile bağlı birbirine  
Ana seksenlik, oğlu altmışlık  
Köhne şair kılıklı oğlu alık

(Kargalar, s.10)

Şairin annesini çok sevdiğini ve her dem teselli kaynağı olduğunu kendi ifadelerinden öğreniyoruz. Siret, annesi için "Hayatta ilk ve son sevdiğim kadın validemdir. Saltanat ve meşrutiyet devirlerinde onsekiz yıllık sürgün ve gurbet hayatımda daima beni düşünmüş ve beş vakit namazda gözyaşlarıyla Allah'ına yalvarmış olan bu mübarek, dindar, ilâhî kadın ..." ifadelerini kullanır (8).

6- İbnülemin; Son Asır Türk Şairleri, s. 1688

7- Bir Mektubun Cevabı ve Hüseyin Avni Ulaş'a, s. 4. Şairin hayatını yazarken, şiirlerinden örnekler vererek yaşantısıyla bağlantı kurmaya çalıştık. Her ne kadar "Şair sözü yalandır" dense de, araştırmalarımız sonunda gördük ki, Siret'in şiirlerinde anlattığı ruh halleri, kendi hayatının birer parçası...Kendisiyle yapılan röportajlarda da, bu iddiamızı ispatlayan ifadelerine tesadüf ettik.

8- Füzûân İşman'ın tezi, s.19.

Siret, annesinin ölümü üzerine mersiye tarzında bir de şiir yazmıştır. Halit Ziya'nın müsveddelerini okuduğu ve çok beğendiği bu eser, basılmamıştır. (9)

İşte, soyu; babaannesi tarafından Şehsüvar Hamdullah Paşa'ya uzanan Siret, I. Meşrutiyet'in ilanından dört yıl önce, Mart 1872'de (H. Muharrem 1289) İstanbul'un Küçük Bebek semtindeki baba evinde dünyaya gelmiştir (10). Siret, Fatma İclâl- Süleyman Mazhar çiftinin ilk ve son erkek çocuğudur. Babaannesi Fatma Hanım torununa, dedesi Hamdullah Paşa'nın adını verir: Hamdullah Siret... Siret'in kendisinden büyük bir kız kardeşi, bir de üvey erkek kardeşi vardır. Kız kardeşi, Başmabeyinci Osman Bey'in oğluyla evlidir.

Küçük Siret'in talihsizliği daha üç yaşındayken başlar. O, çevresinde olup bitenleri algılayacak bir yaşa gelmeden babasını kaybederek yetim kalır. Bu olayı daha sonra acıyla hatırlayacaktır:

Ta çocuklukta açılmış, kanayan bir yarama  
Bakmadım, kimseye sardırmadım oğlum asla  
(Bir Mektubun Cevabı, s.37)

Kocasının ölümünden sonra yaşantısını yetimleriyle sürdüren Fatma İclâl Hanım, teselliyi çocuklarında bulur ve ikinci bir evlilik yapmaz.

## II- ÖĞRENİMİ

Çocukluğunu baba sevgisinden mahrum yaşayan Siret, ilk öğrenimine Şehzadebaşı civarındaki Taşmektep ile Aksaray'daki Medrese-i Hariyyede başlar. Bu okullarda iki yıl okur.

O dönemin gözde okulu Mülkiye Mektebi, Siret'in de gönlünde yatmaktadır. Fakat ailesi geçim sıkıntısı çekmektedir. Annesi biricik oğlunu Mülkiye'de okutacak durumda değildir. Bu yüzden, Siret'in kızkardeşinin kocası Ömer Vasfi Bey harekete geçer. Babası Başmabeyinci Osman Bey'in vasıtasıyla padişahın emrini temin ettirip, Siret'i parasız yatılı olarak Mülkiye Mektebi'ne kaydettirir. Büyük bir şevk ve

9- Basılmayan eserlerine ileride temas edeceğiz.

10- Siret'in doğum tarihi bütün kaynaklarda 1872 olarak geçmesine rağmen, Hıfzı Tefvik Gönensay "Tanzimat'tan Zamanımıza Kadar Türk Edebiyatı Tarihi" adlı eserinde şairin 1874'de doğduğunu söyler.

heyecanla Mülkiye'ye başlayan Siret, mektebin idadî kısmını bitirir (1892). Ali kısmında ise ancak bir yıl okuyabilir. Zatürreeye tutulduğu için ailesi onu, Mülkiye'den çıkarmak zorunda kalır.

Siret, Mülkiye'de okurken- daha sonra meşhur olacak- birçok kişiyle arkadaşlık etmiştir. Bunlar arasında Ali Ferruh, Abdülhalim Memduh, Ahmet Reşid Rey, Süleyman Nesib, Ali Suat, İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Ali Kemal, İsmail Hakkı Alişan ve Rıza Tevfik en meşhurlarıdır.

İbnülemin, Siret'le ilgili yazısında Mülkiye yıllarını şöyle anlatır: " Siret'le- ondörder, onbeşer yaşlarında bir çocuk iken- Mülkiye Mektebi'nde buluştuk... benim gibi o da herkesle iltifat etmez, görüştüğü arkadaşlarla da uzun uzadı sözlere girişmez, laubaliyâne davranmaz, gülüp eğlenmez , yaşlı başlı insanlar gibi muhterizane hareket ederdi. .. Mektebin - talebâsi en kalabalık olan- ikinci sınıfın arka sıralarında yan yana otururduk. Namık Kemal'in İbret Gazetesi'ndeki makalelerini gizlice okur, bazan bana da okuttururdu. Şiir ile de meşgul olurdu. Onun ileride değerli bir şair ve -yazılarını okuduğu zatlar gibi- siyasetle mütevaggil olacağını daha o vakit anlamıştım" (11).

Servet-i Fünun'da H. Nazım imzasıyla şiirler yazan Reşit Rey de Siret'in Mülkiye'den arkadaşıdır. Anılarının bir yerinde şunları aktarır: "Siret'i, Mekteb-i Mülkiye'ye talebe olarak geldiği seneden beri tanırım. O zaman çok gençti. Başmabeynci Osman Bey'in ikinci oğlu Ömer Bey eniştesi olduğu için Siret bize saraylı masalları söylerdi. Gülüşürdük." (12)

İbnülemin'in de belirttiği gibi Siret'in Mülkiye yıllarında şiire merak duyduğunu ve şiir yazmayı denediğini de söyleyelim.

Yukarıda sözünü ettiğimiz hastalıktan dolayı mektepten ayrılan Siret, iyileştikten sonra Mülkiye'ye devam etmez. Kadıköy Moda'daki Fransız Frerler Mektebi'ne girer. Muhtemeldir ki, bu tarihte ailesi, Bebek'teki evi terkederek daha ucuz bir semt olan Kadıköyü'ne taşınmıştır. Siret, Frerler Mektebi'ne iki yıl devam ettikten sonra, öğrenimini tamamlamadan ayrılır. Bu sıralar 22-23 yaşlarında olduğunu tahmin ettiğimiz Siret'in öğrenimi Frerler Mektebi'yle noktalanır.

11- Son Asır Türk Şairleri, s. 1691

12- Canlı Tarihler, s. 338

### III- İLK MEMURLUĞU

Siret Fransız Frerler Mektebi'nden ayrıldıktan sonra, Hariciye Mektupçusu olan Münir Paşa'nın yardımıyla Hariciye Nezareti Mektubî Kalemine girer.(1895). Bu ilk görevini herhangi bir ücret almaksızın sürdürür. Daha sonra Nafia Muhasebecisi Sadi Bey, Siret'i "yüzelli kuruş" maaşla Nafia Tercüme Kalemine memur ettirir. Bu görevlerde ne kadar kaldığını bilmiyoruz. Ancak, Adıyaman'a sürgün gidinceye kadar (1900) bu ikinci görevini sürdürmüş olabileceğimi tahmin ediyoruz.

### IV- İSMİNİN DEĞİŞMESİ

Siret, Servet-i Fünun'da yazmaya başladıktan sonra, o dönemin moda fikirlerinin savunucusu olur. Yine o devirde yenilikçi adı verilen zümrenin" fedaileri" arasında yer alır. O da diğer arkadaşları gibi Abdülhamid idaresinin düşmanı ve meşrutî nizamın aşığıdır. Bu yüzden enterasan buluşlara, yeni olan her şeye tutkusu vardır. İsmi'nin değişmesine, sanırız bu sebeplerden dolayı pek itiraz etmemiştir.

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi şairimizin asıl adı Hamdullah Siret'tir. Büyük annesi Fatma Hanım, Şehsüvar Hamdullah Paşa'nın torunu olduğundan dedesinin adını unutturmamak için ona Hamdullah ismini vermiştir. Zaten Siret, ilk yazılarına "H. Siret" imzasıyla neşreder. Servet-i Fünun'a gedikten sonra, Tefvik Fikret bu 'H.' nin neye delalet ettiğini sorar. Hamdullah demek olduğunu öğrenince de beğenmez, bunun Hüseyin olmasını ister. Siret de kabul eder(13).

İbnülemin, Siret'in adının değişmesi olayını şöyle anlatır: "Veladetinde, ceddinin ismi olan 'Hamdullah' tesmiye edildiği halde Tefvik Fikret 'bu abdal isimdir, adın Hüseyin olsun' demiş Siret de kabul etmiştir. Sabıkâ 'Hamdullah'olan Hüseyin, bereket versin ki şair sözüne uyup da Siret'i değiştirmemiştir" (14).

13- Hüseyin Siret'ten bahseden bazı kaynaklar bu konuya şunu da eklerler: Rubab-ı Şikes'te şairi de önceleri Mehmed Tefvik imzasıyla yazarken bu olay sonrasında, Siret'e uygun olsun diye Fikret mahlasını almış. Bu da Servet-i Fünun nesli arasındaki samimiyetin ne derece kuvvetli olduğunu gösterirmiş. Halbuki Rubab-ı Şikeste şairi bu olaydan sonra Fikret takma adıyla yazmaya başlamamıştır. Daha 1895 yılında Maarif Mecmuası'nda " M. T. Fikret", " Tefvik Fikret" imzalarını görmek mümkündür. ( Maarif, 5. Sene, N,20, 26 Mayıs 1312)

14- Son Asır Türk Şairleri, s. 1688.

## V- İLK TUTUKLAMA

Hüseyin Siret, 1898 yılında Tefvik Fikret'le beraber tutuklanır. Bu tevkifin sebebi şudur; İsmail Safa'yı tanıyan veya ondan yardım gören askeri katiplerden Necati isminde bir zat saraya şöyle bir jurnal vermiştir: " Gizli bir cemiyet, uydurma bir cenaze tertip edecek; zamanın ulemasıyla Tefvik Fikret, İsmail Safa, Hüseyin Siret bu tabutu takibederek Yahya Efendi dergahına gidecek ve burada II. Abdülhamid'i tahttan indirerek yerine Sultan Murad'ı geçireceklerdir. " Bu jurnal üzerine Tefvik Fikret ve Hüseyin Siret'in evleri aranır. Evlerde bulunan kırmızı ciltli kâtapların " kan ve ihtilâl" anlamına geldiğine hükmedilerek Siret tutuklanır. Tabii Fikret de...Mabeyin'de sorguya çekilirler. Sonra Hasan Paşa (15) Karakolu'na gönderilirler. Karakolda geçen üç gecenin sonrasını Siret'ten dinleyelim:" Tahliye edileceğimizden bir gece evvel saraya getirildik. Bir gece de orada kaldık. Hatta hiç unutmam, Tefvik merhum, orada , sıkıntı içinde geçen saatlerimizi güzel bir tekrar sanatını ihtiva eden şu beyit ile tasvir etmişti:

"Bu şeb çille-i gam ı yine dolmuyor,  
Sabah olmuyor, sabah olmuyor." (16)

Bu uzun gecenin sabahında iki Servet-i Fünun şairi serbest bırakılır fakat gözaltında tutulurlar.

## VI- İNGİLİZ ELÇİLİĞİNE MEKTUP OLAYI

19. asrın sonlarında Osmanlı devleti en sıkıntılı günlerini yaşamaktadır. Dışta kaybedilen savaşlar, içte başgösteren karışıklıklar, devlet yöneticilerini kara kara düşündürürken, o dönemin aydınlarını da meşrutâyetin yeniden iadesi için harekete geçirmiştir. Kimi aydınlar, bu iş için büyük bir batı devletinin özellikle de İngiltere'nin desteğinin şart olduğuna inanırlar.

15- "Hasan Paşa, Abdülhamid'in en güvendiği adamlarındandı. Ümmî olduğu için imzasını, eski arap rakamlarının yedi ve sekizini yazıp aralarını birleştirmek suretiyle atabiliyordu. Bunun için onun halk arasındaki bir adı da 'Yedi-sekiz Hasan Paşa' idi. Fakat anlaşılan bu behdeliğine rağmen pek de mantıksız ve insafsız bir adam değildi. " ( Kenan Akyüz; Tefvik Fikret, s. 51 )

16- Hikmet Münir Ebcioğlu'nun röportajı.

Yenilikçi geçinen ve Hüseyin Cahid'in ifadesiyle "karanlık iş-ler çevirmekten hoşlanan" Arnavut İsmail Kemal Bey, birgün, İngiliz Elçiliği'ne giderek sefirden, meşrutiyetin iadesi için İngiltere'nin kendilerine yardım etmesini ister. Elçi de " Türkler daldıkları bu uyku içinde meşrutiyeti ne yapacaklar" diyerek İsmail Kemal'in sözü-nü pek ciddiye almaz. Bunun üzerine İsmail Kemal Bey Türklerin, Ka-nun-ı Esasî'nin iadesi için canını verecek taraftarlara sahip oldu-ğunu söyler. Bu söz üzerine sefir ;" İngiltere belki bu vazifeyi ka-bul etsin; fakat bunun için Türklerin kendisine bu liyakati isbat et-meleri lazımdır ..." der (17).

Türklerin inkılabı susamış olduklarını ispat etmek için ilmi, as-kerî ve mülkî yetkililerden bazıları, İngiliz elçiliğine bir gösteri yapılmasının şart olduğuna inanırlar. Bu nümayiş için de Tansval Sava-şı (18) iyi bir tesadüftür. Birgün Arnavut İsmail Kemal, İsmail Sa-fa, Hüseyin Siret ve Ubeydullah Efendi eski elçilerden Ali Gâlip Bey'in Rumelihisarı'ndaki evinde toplanırlar. Bu toplantıda İsmail Kemal, İngiltere elçiliğine, İngilizlerin Transval Savaşı'ndan zaferle çıkma-larını temenni eden bin mektup verilmesini söyler. Birçok Osmanlı ay-dınının imzasını taşıyacak olan bu mektubun sunulması; Abdülhamid'in İngilizlere karşı takındığı düşmanca tavra milletin katılmağını gös-terecek ve İngiltere kabinesinin sempatisini kazanacaktır. (19) Mektu-bun elçiliğe verilmesi için de Hüseyin Siret, Ubeydullah Efendi ve İs-mail Safa görevlendirilir. Şimdi çocukça ve gülünç bulduğumuz bu düşün-ce nedense rağbet görür ve İsmail Kemal hemen orada elçiliğe verilecek mektubun bir karalamasını yapar.

Ubeydullah Efendi, bu karalamayı Fikret'e düzelttirip temize çek-tikten sonra önce kendisi imzalar. Daha sonra mektup elden ele dolaşa-

---

17- İsmail Hikmet Ertaylan; Türk Edebiyatı Tarihi, s. 983.

18- Boer diye bilinen Güney Afrika'daki Hollandalılar'la İngiltere ara-sında 1899-1902 yıllarında yapılan savaş.

19- Hüseyin Cahit'in dediğine göre, İsmail Kemal'in böyle bir girişim-de bulunması, sadece kendi kişisel çıkarını sağlamak dileğinden baş-ka bir şey değildir. İsmail Kemal, "Ya Abdülhamid'e şantaj yapmak istiyordu ya Türkiye'de bir söz geçirme ve önemi olduğuna İngilte-re elçiliğini inandırarak oradan bir çıkar sağlamak isteğindeydi." ( Edebiyat Anıları, s. 132)

rak imzalar toplanır. Nazım Paşa kendisini uyardığı için Hüseyin Cahit mektubu imzalamaz. " Pek dalgın ve biraz unutkan olan " İsmail Safa, bir gün mektubu Mahmud Paşa çarşısı gibi o zaman da gayet kalabalık olan bir yerde düşürür. Saraydan gizli tutulan ve çok önemli sayılan bu belgenin kaybolması özellikle Servet-i Fünun'u büyük bir telaşa boğar. Hüseyin Cahit, o günkü kaygılarını Edebî Hatıraları'nda şöyle dile getirir: "Servet-i Fünun, büyük bir yürek çarpıntısı ve kaygı içindeydi. En önemsiz bir olayın, bir sözü bile jurnal etmek için fırsat bekleyen hafiyelerden biri bunu ele geçirirse Servet-i Fünun'un külünü havaya uçuracakları kesindi. Ve hafiyeler o kadar çoktu ki, dilekçenin yalnızca yitirilip elden çıkması hiç umut edilmezdi!"(s.132)

Nihayet mektup, " namuslu bir adamın" eline geçmiştir. Mektubun kimler tarafından yazıldığını anlayan bu zat, bir gün gizlice Servet-i Fünun'a gelir ve belgeyi Tefvik Fikret'e verir. Böylece İsmail Safa da " vicdan azabı altında kalmaktan" kurtulmuştur.

Bütün bunlardan sonra mektubun İngiliz elçiliğine takdimine sıra gelir. Olayın bundan sonrasını Hüseyin Siret şöyle anlatır: "Ben, İsmail Safa, Ubeydullah, Zehavîzâde Cemil Sıtkı ve -bilahere ayandan iken idam edilen- Abdülhamid Zehavi ile gençlerden sekiz on kişi müctemian sefarethaneye giderek- üdebadan ve erbab-ı matbuattan- yetmiş kadar zatın imzalarını muhtevi ve İngiltere devletinin muzafferiyatını mütemenni bir varakayı sefirâ tevdi eyledik, hürmetine mazhar olduk!"(20)

İki gün sonra saray, mektup olayını öğrenir. Olaya çok sinirlenen II. Abdülhamid, dilekçede imzası bulunanların sorgulanmasını; bizzat elçiliğe götürülenlerin de tutuklanmasını emreder. Hüseyin Siret, İsmail Safa ve Ubeydullah tutuklanarak Yıldız'da Çadır Köşkü'nde sorguya çekilirler. Oradan Beşiktaş Karakolu'na gönderilip üç gün habs olunurlar. Bu arada İngiliz elçisi Sir Okanar, teşebbüse geçerek padişaktan, olaya adı karışanların affedilmesini ister. Belki daha ağır cezalara maruz kalacak olan Siret, Safa ve Ubeydullah elçinin sayesinde serbest bırakılmışlardır. Fakat olayın boyutları-saraya göre- büyük olduğu için adı geçen kişiler göz altında tutulurlar.

Mektubun elçiliğe takdimini saraya kimin haber verdiği; aradan uzun yıllar geçip Meşrutiyet ilan edildikten sonra anlaşılır. Böyle bir jurnali Abdullah Zühdi gerçekleştirmiştir. Hüseyin Cahit, "Jurnali gö-

züyle gören biri bana bu acı gerçeği duyurduğu zaman donup kaldım" der (21).

Hüseyin Cahit'in " boşboğazlık " olarak nitelediği " Transval Mektubu" birçok kişi tarafından da eleştirilmiştir. Bu olay hakkında ilginç bulduğumuz bir kaç görüşü aşağıya aynen alıyoruz:

" 19 Kasım 1899 günü bazı İngilizci Türkler, üç gurup halinde İngiltere elçiliğine giderek, İngiliz hükümdarlarına bir kutlama telgrafının çekilmesini sağlamak istemişlerdir. İlke yönünden, Türklerin İngilizcilik yapması ve hele Boerlere karşı kazanılan emperyalistçe başarılar karşısında sevinmeleri çok gariptir." (22)

"... /Servet-i Fünun'un/ siyasi bakımdan giriştiği en cesaretli hareket, bazı üyelerin 1900 yılında İngiliz sefaretine yaptıkları bir ziyaretti... girişim cesuraneydi. Fakat hareketin hiteliği mücessem bir gafdan ibaretti." (23).

" Bu hadise, o devir Türk aydınlarından bir kısmının nasıl gözü kapalı, gafil ve şuarsuzca muhalif olduklarının tipik bir tezahürüdür. İçteki meşrutî nizamına ( Demokrasisine ) hayran oldukları emperyalist ve sömürgeci ve bu bakımdan da Türkiye'nin en büyük hasmı olan İngiltere'yi en haksız bir durumda ve esasen manasız şekilde tuttuklarını göstermeye, sırf körü körüne bir hayranlık ve Sultan Abdülhamid'e muhalefet saikiyle ihtiyaç duymuşlardır. Kendi devletlerine karşı İngiliz hükümetinin temin edilecek sempatisinin neye yarayacağı da ayrıca düşünülmeğe değer bir husus teşkil etmektedir." ( 24).

" Şimdi insaflı düşünülün: Hiç bir sebep yokken, sırf yurtlarındaki elmas madenlerini zapt etmek için, bir avuç Boer'e büyük ordularla saldıran İngiltere'yi tebrik etmek hangi hürriyet anlayışının sonucudur " (25).

## VII- SÜRGÜN BAŞLIYOR

Olay kapandı derken, onbeş gün sonra Siret, İsmail Safa ve Ubeydullah Efendi yeniden saraya çağrılırlar. Sorgulamalar tekrar başlar.

21- Edebiyat Anıları, s. 133.

22- Sina Akşin; Jön Türkler ve İttihat ve Terakki, s. 41.

23- Şerif Mardin; Jön Türklerin Siyasî Fikirleri, s. 52.

24- Yeni Türk Ansiklopedisi, s. 2966.

25- Atsız; Türk Tarihinde Meseleler, s. 82.



Yukarıda sözünü ettiğimiz kişilerin evleri aranır. Ve nihayet Hüseyin Siret'e, o zaman Mabeyn katiplerinden olan Cevat Bey vasıkasıyla Selanik Mektupçuluğu teklif edilir. Fakat Siret ve arkadaşları, saray tarafından verilecek hiçbir memuriyeti kabul etmeyeceklerine dair karar almışlardır. Bu sebeple Siret, " resmi yazışmalardan anlamadığını " ileri sürerek Selanik Mektupçuluğu'nu kabul etmez. Padişah bu mazeretin asılsız olduğunu bildiği için çok sinirlenir ve " Anlıyorum. Ben, onu Bitlis vilayeti dahilinde bir kaza tahrirat kitabetine göndereyim de orada usul-i kitabeti öğrensin." der.(26)

Artık Siret'in sürüleceği kesinleşmiştir. Tabii onunla birlikte İsmail Safa Sivas'a; Ubeydullah da Hicaz'a gönderilerek sürgünden nasiplerini alırlar. Siret, saraya çağrıldıktan onbeş yirmi gün sonra, 1 Mart 1900 tarihinde Meclis-i Vükelâ kararıyla Adıyaman kazası Tahrirat Kitabetine tayin olunur. Adıyaman'a tayini; onun dört yıllık gurbet hayatının başlangıcıdır. Aslında sürgün niteliği taşıyan bu atama, Siret'i artık macera dolu bir hayatın içine itecektir.

Annesini, gencecik karısını ve küçük kızı Hüceste'yi İstanbul'da bırakıp Anadolu'ya, Anadolu'nu n ücra bir kasabası Adıyaman'a gitmek, Siret için belki ölümden de zordu... Fakat çaresiz buna katlanacaktı. Vapurla Samsun'a, oradan karayoluyla Malatya'ya, oradan da o zaman Malatya'nın bir kazası olan Adıyaman'a geçecek olan Siret'in yanına iki muhafız katarlar. Akrabasından Ali Galip Bey onu vapura kadar getirir ve yolcu eder.

Samsun'a vardıklarında, yanındaki muhafızların karşı çıkmalarına rağmen, mutasarrıf Hamdi Bey, Siret'i arabasına alarak vilayet yakınındaki çiftliğine götürür. Siret'in " kendini tanımadığı" dediği bu adam onu iki gece misafir eder ve ağırlar. Mutasarrıf Hamdi Bey'in bu jesti, Siret için ileride unutulmaz bir anı olacaktır.

Mevsim kış olduğu için Samsun'dan Mezraya gitmesi tam yirmi gün sürmüştür. Bir hafta Mezrada/ şimdiki Elazığ olduğunu tahmin ediyoruz/ kaldıktan sonra, Malatya yoluyla o zamanki adı Hısnımansur olan Adıyaman'a gider.

Burada şunu da hatırlatmakta yarar vardır: Eskiden bir memur bir yere atandığı zaman başka bir ifadeyle İstanbul'dan Anadolu'nun kasabalarına tayin edildiği zaman yanında ailesini götüremezdi. Çünkü o dönemde bir ilden başka bir ile gitmek hele İstanbul'dan Anadolu'ya gitmek,

haftalar, aylar hatta yıl alıyordu. Bu yüzden aileler genellikle İstanbul'da kalırdı. İşte Siret de öyle yapmış, ailesini İstanbul'da bırakıp Adıyaman'a gitmiştir.

#### VIII- ADIYAMAN'DAKİ ACI GÜNLER

" Anadolu'nun ücra bir köşesinde, girdbad-ı istibdad ile berk ü barı savrulmuş çıplak bir fidan gibi kimsesiz, mütevekkilane yaşamak; doğduğu yerden, ailesinden, dostlarından uzak " (27) kalmak insanoglu için çok zor olsa gerek. İşte Hüseyin Siret, hayatının yaklaşık birbuçuk yıllık bölümünü Adıyaman'da bu sıkıntılar içinde yaşar. Onun burada geçen her günü açlı, ızdırap, elem, keder, gam, gözyaşı ve hicran doludur. Şair, Faik Ali'ye ithafen yazdığı " Gece Yarılarında" şiirinde bu kasvet yüklü hayatı ve kendi ifadesiyle " mahkumiyet-i inziva" yı şöyle anlatır :

Hücrem basık tavanlı, soğuk mesken-i siyah  
Mücrim miyim, nedir acaba ettiğim günah  
Rahip hayatı sürmedeyim burda daima  
Sıkmakta ruhumu bir sukunetli inziva  
Bir makberin sükunu içinde boğulmuşum  
İnsan değil bu lanede besbelli baykuşum<sup>1</sup>  
Her şeyda bir sükut; ne bir ses ne bir ziya  
Hep zulmet ü sükun ile makhûr bir hava  
Bir kandilin ziya-yı ufûlünde bir hayal  
Pîş-i tahassürümde durur, hasta, bî-mecâl  
Bir lerziş-i lisan ile der: " Çektiğim yeter.<sup>I</sup>"  
Ağuş-ı şuleye atılır intihar eder .  
Benden ne istiyorsun aceb böyle bir gece  
Kahrol figan-ı ye's ile ey samt-ı müzice<sup>I</sup>  
Bîgane hab-ı çeşm-i terim ormana dalar,  
Bazen derun-ı zulmeti matemle kurcalar.  
Bir kelb ulur uzakta, eder vehmîmi füzûn,  
Muzlim tasavvuratıma ağuş açar gusûn.

Daldıkça muttasıl dalarım ka'r-ı zulmete,  
 Bir hufre-i siyah açılır çeşm-i hasrete,  
 Ben meyvesiz fidan değilim ölmek istemem;  
 Bî-hude açma ağzını, ey hufre-i adem<sup>I</sup>.

Benden ne istiyorsun acep böyle bir gece  
 Kahr ol sada-yı kelp ile ey samt-ı muz'ice I

( LG., s. 99-101)

İstanbul'da doğmuş; çocukluğunu, gençliğini burada yaşamış olan şair; Adıyaman'daki hayata bir türlü alışamaz, ayak uyduramaz. Siret, o dönemin Adıyaman'ını şu cümlelerle tasvir eder: "Hükümet konağı, otla örtülmüş sair evler arasında kırmızı kiremitleriyle, soba borusu ile başına fes giymiş bir adama benziyor.(...) Kasabanın havası vahimdir. Hıfzıssıhha doğallı bu yerlere ayak basmamış. (...) Bulduğum yer bir kaza fakat benim için ecel-i kaza olmak üzere aranıp bulunmuş"(28) Aslında Siret bu anlatımında abartmaya kaçmamıştır. Halbuki Hamdullah Suphi Tanrıöver, Leyal-i Girizan üzerine kaleme aldığı bir yazıda bu tabloları iyice karanlıklaştırır: "Şairin Malatya sancağının ücra bir kasbasında, Hısnımansur'da geçirdiği bedbaht günler bütün bütün bir sergüzeşt-i hûnîndir. Zamanın büyük mecralarından uzak, unutulmuş, ibtidai, vahşî bir yer. Etrafdaki yüksek dağlar, yaz güneşlerinin altında ısınıyor, yanıyor, sokaklara akan lağımınlar cehennemî bir hararet içinde bütün beldeyi bir hava-yı müteaffinle kaplayıp boğuyor, masallarda söylenildiği gibi yorganınızın, ayakkabılarınızın içinden akrep-ler, çıyanlar çıktığını görüyorsunuz. Odalarınızın pencelerini örtmek için hatta cam bile yok. (...) Yerliler yarı çıplak, sefîl, hakîr, dimağları simsiyah bir karanlıkla meşbû, başka bir zamanın başka bir mahlukları" (29). Hamdullah Suphi'nin bu satırları, Hüseyin Siret'in Ebüzziya Mecmuası'nda yayınlanan "Anadolu Mektupları:l"den hareketle yazdığını sanıyoruz. Yazıdaki diğer teferruat, Hamdullah Suphi'nin hayal mahsulü ifadeleri değilse ya Siret'le görüşmüş, ya da Şura-yı Umme'te yayınlanan diğer mektupları okumuş olduğu düşünülebilir.

İşte, Hüseyin Siret böyle bir yerde "Köylülerin manzara-ı sefalet-puşîdesine karşı sakın sakın döktüğü sıcak göz yaşlarıyla" günle-

28- Anadolu Mektupları:l

29- "Leyal-i Girizan", SF, C.38, N.986.

rini geçirir. Şair, bu "öksüz köy"ün civarındaki harabelerde yaşayan bir yoksul gibidir. Onun hıçkırık seslerine, kulubesinin duvarlarında ağlayan, feryat eden, bağırarak hayaletlerin çığlıkları karışır. Kendi ifadesiyle Adıyaman'da "ölü bir hayat" yaşayan şair:

Ah, açma oeski şeylerden  
O kadar kırgınım ki ben, bilsen  
Kendi kalbimle de konuşmuyorum.

(LG, S.46)

mısralarıyla bu kötümser ve karamsar duygularını bir kez daha dile getirir.

Küçük kızı hücesteden uzak yaşamak da Siret için ayrı bir derttir. Genç baba, bu ilk yavrusunun hasretiyle yanıp tutuşmaktadır. Kasabada dolaşırken tesadüf ettiği çocuklar hep kızı Hüceste'yi hatırlatır. Hatta onları seyretmeğe bile tammül edemez. Çoğu saatini Hüceste'nin hayaliyle geçiren şair, bu dayanılmaz ayrılığı mısralara dökmeyi edemez. "Gurbette" /Sonra'Neva-yı Hicran' ismiyle kitabına almıştır/ adlı şiirinde kızı Hüceste'ye seslenerek, Adıyaman'daki gurbet hayatının dayanılmazlığını, acımasızlığını ve o günlerdeki ruh halini anlatır:

Uzak uzak, mütevekkil yabancı bir köyde  
Kenara şöyle atılmış, garip, bî-gaye,  
Ki berk ü barı perişan, nihâl-i giryanım.  
Duyulmuyor ve duyulmaz enîn-i hicranım.  
Araştırır beni öksüz yuvamda bî-vaye  
Garip Yavrum ile bir hayal-i pejmürde.  
Diyor musun "Baba gel! Gel!" kızım her akşam sen  
Senin hayal-i yetiminle ağlıyorken ben?...

Güneş batar, dağılır ufka hep tahayyül-i şam,  
Bütün menazıra tazlîl-i hüzn eder sakın;  
Uzakta bir ovadan çingirak sedası gelir;  
Akın akın sürüler hepsi avdet etmededir.  
Koyunları dağılan bir çoban gibi dalgın  
Ne beklerim böyle yolun üstünde her akşam?  
Arar mısın beni bilmem, Hüceste, yavrum sen,  
Senin hayal-i yetiminle ağlıyorken ben?...

Siyah bir gece orman sükun içinde uyur  
 Cenah-ı muzlimi altında bir küçük hâne,  
 Yukarda pencereden hasta bir ziya-yı fütûr,  
 Batar, çıkar, görünür, sanki bir sitare-i dür.  
 Kavuşmak istiyorum ben o dar-ı hicrana,  
 Bırak, yeter beni ey iftirak-ı mel'un, dur...  
 Görür müsün beni rüyada bazı yavrum sen,  
 Senin hayal-i yetiminle uykusuzken ben?...

(LG, s.107-108)

" Bu hiss-i takarrüb-i fena kendisi için değil uzaklarda, dağların ovaların, bitmez tükenmez mesafelerin arkasında, bir ye's-i amîk ile .. terk edip bıraktığı bedbaht zevcesi için bir hakikat oluyor. Hısnıman-sur'un'zulmet ve sükûn ile makhûr' gecelerinde düşündüğü zevcesi, uzaklarda bu hicrana tahammül edemeyerek uzlet ve hicrah içinde yavaş yavaş bitip gidiyor" (30).

Hamdullah Suphi'nin de belirttiği üzere, çektiği acılar yetmezmiş gibi Siret. Adıyaman'dayken karısının ölüm haberini alır. Artık bütün dünyası kararmış, hayak onun için anlamını yitirmiştir. Eşinin ölümüyle yaşantısı ikinci kez kararan Siret, teselliyi yine yazmakta bulur ve dayanılmaz acılarını mısralara dökerek rahatlamaya çalışır:

Ah o gözler ki nigahımda bugün giryeleri  
 Şeh-per-i mah-ı girizan sürünen bir yoldan  
 Çevrilip bende kalan son nazarı  
 Sanki bir kevkeb-i hicrandı uzaklarda bakan  
 O nazarlar, gece tenvîr-i garam etmeyecek.

O dudaklar ki bugün bir buruşuk, tozlu çiçek;  
 Güft ü güy-i leb-i firkatle yorulmuş derede  
 Geceler eşk-i mükevkeble bakan meşçerede  
 Mah-ı hicran ile bülbülleşerek

O dudaklar beni "Siret" diye yad etmeyecek.

Ah o eller ki yeşil gölgeli bir pencereden  
 Uzanıp kendine bir gül koparıırken daha dün  
 İki gül-berk-i hazan oldu bugün,  
 Bir mükevkeb şeb-i rü'yaya veda eylerken

Ayrılan ellerimiz bir daha birleşmeyecek

Pay-ı nazın ki hıyaban-ı telâkide seher-  
Vakti bir lane-yi sevdaya tereddütle giden  
Nazlı bir çift kebuterdi, çemenlerde gezer;

Şimdi yorgun o yeşil yollardan

Bekleyen va'd-i mülâkaata şıtab etmeyecek.

Ah o gül-berk meşamın, o sıcak günlerde  
Penbe lelakların enfâs-ı harîrîsinden,

Ta uzaklardaki Gülbünlerde

Dağınak güllerin aşuften, açık göğsünden

Duyulan nükheth-i ruh-averi şemm etmeyecek.

Ah o gözler bana tevcîh-i nigah etmeyecek

O dudaklar gece mehtab ile söyleşmeyecek

Ayrılan ellerimiz bir daha birleşmeyecek

Aramızdan acı bir bad-ı hazân esti bugün

Ey nihalinde dağılmış, dökülen nazlı çiçek.

(LG, s.113-115)

Şairin karısının ölümü üzerine yazdığı bu manzume edebiyatımızın lirik şiirleri arasında yer almasından olsa gerek, genel olarak Hüseyin Siret'le ilgili hemen bütün antolojilere alınmıştır.

#### IX- PARİSE KAÇIŞI ve İDAMA MAHKUM EDİLiŞİ

Hüseyin Siret Adıyaman'a gelleli bir yılı geçmiştir. Karısının ölüm haberi O'nu bir takım maddî ve manevî rahatsızlıklara iter. Bu yüzden hava değişimi için vilayete bir dilekçe verir. İsteği uygun görüldüğünden Siret, kendini dinlemek ve sıkıntılarından uzaklaşmak için Mezraya gider. Burada üç ay kaldıktan sonra tekrar Adıyaman'a dönerken Malatya'da -sonradan Amasya Mebusu olan- Yenilik taraftarı İsmail Hakkı Paşa ile karşılaşır. Bu sürgün hayatından kurtulmak için Paşa'nın yardımını ister. Paşa da bu sefil hayattan kurtulmanın tek yolunun yurt dışına kaçmak olacağını ve bu konuda kendisine yardım edebileceğini söyler. Siret artık kararını vermiştir: Her ne pahasına olursa olsun kaçıp Paris'e gidecektir.

İsmail Hakkı Paşa'nın tavsiyesiyle Redif Binbaşısı Kamil Bey ve Yüzbaşı Refet Bey, Siret'in yanına yerli halktan iki kişi katarak, Mer-

sin'e yolcu ederler. Siret ve kılavuzları yaya olarak tam yirmi dört günde Mersin'e varırlar. Burada yanındakilerden ayrılan şair, İngiliz konsolosluğuna başvurarak, kısaca macerasını anlatır ve Paris'e gitmek istediğini belirtir. Konsolos, kendi eliyle, Siret'i İngiliz vapuruna bindirip uğurlar. Şair önce İskenderiye'ye, oradan da Kahire'ye gider.

Kahire'de Hoca Kadri Efendi ile buluşur. Bu arada, Korfo'da ikâmet eden Damad Mahmat Celalettin Paşa'nın daveti üzerine Hoca Kadri Efendi ile birlikte Brendizi yoluyla Korfo adasına gider. Bir hafta kaldıktan sonra Paris'e geçer.

Paris'e gittikten sonra İstanbul'dan gelen 24 Aralık 1901 tarihli İkdam Gazetesi'nden Mahmut Celalettin Paşa ve Hoca Kadri ile birlikte idama mahkum edildiğini öğrenir. İdam Kararı şu gerekçeyle verilmiştir; Kahire'de bulunan büyük bir zat, İstanbul Hükümetine bir telgraf çekerek Damat Mahmut Paşa ile Hoca Kadri'nin Yıldız Sarayı civarına dinamit koymayı kararlaştırdıklarını ve dinamit getirmek için de Avrupa'ya Siret adlı bir şahsı gönderdiklerini bildirir. (31) Bu haber üzerine Mahmut Celalettin Paşa, Hoca Kadri ve Hüseyin Siret'in glyaplarında idama mahkum edildikleri kararı alınmıştır.

#### X- AVRUPA YILLARI

Siret Paris'e gittikten sonra, orada bulunan ve çoğu Abdülhamit yönetiminden hoşnut olmayıp da çareyi Avrupa'ya kaçmakta bulan Jön Türkler'le buluşur. Bunların bir kısmı İstanbul'dan tanıdığı simalardır,

Sabahattin ve lutfullah beylerin bir beyannamesiyle yapılan çağrı üzerine Paris'te 4 Şubat 1902 tarihinde toplanan ve 9 Şubat'a kadar devam eden Birinci Jön Türk Kongresi'ne katılanlar arasında Siret de vardır. Hatta, bir iki kaynak, bu kongrenin açılış konuşmasını Siret'in yaptığını söylerse de bu doğru değildir.

Sina Akşin kongreyle ilgili olarak şunları söyler: "Böyle bir kongrenin toplanmasına en önemli engel, gelecek delegelerin yol ve Paris'te ikâmet masraflarıydı. (...) Kongre yöneticilerinin Damat Mahmut'un fahrî başkanlığında (kendisi kongreye katılmadı) Sabahattin, İsmail Kemal, Ali Haydar, Mozoros(Muzurus?), Kikis(Gidis?), Kaymakam İsmail Hakkı (Paşa), Fardi, Hüseyin Siret Beylerden oluşması delegele-

rin seçilmiş olduğunu ve kongrenin Sabahattin'in seçtiği kimselerin egemenliği altında cereyan ettiğini göstermektedir" (32).

Bütün bunlardan anlıyoruz ki, şairimiz, Prens Sabahattin'in yakın adamıdır. Tabii faal bir Jön Türk'tür. Fakat Yahya Kemal, Siret'in siyasi faaliyetleri için "Gençtürklüğün fikirlerinden ziyade entrikalı işlerinde koşuşurdu" der. (33).

Paris'te kaldığı yıllarda başıboş bir hayat süren Siret, para sıkıntısı çekmez. Çünkü Mustafa Fazıl Paşa'nın Jön Türklere olan maddî desteği devam etmektedir.

Şariimizin Paris'te müdavim olduğu evlerden biri, Ahmet Rıza'nın Mange Meydanı'ndaki 4 numaralı apartmanıdır. Bu apartmana gelenler arasında Sami Paşazade Sezai, Abdullah Cevdet, Abdulhalim Memduh, Doktor Nazım ve -daha sonraları- Yahya Kemal de vardır. Siret'in adı geçen kişilerle yakın bir dostluğu tahmin edilebilir.

Kongreden birkaç ay sonra, Siret, Osmanlı Gazetesi'nin bazyazrı sıfatıyla Londra'nın bir kasabası olan Folkestone'a gider. ( Nisan 1902). Adı geçen kasabada yaklaşık bir yıl kaldıktan sonralı903 yılının ortalarında tekrar Paris'e gelir. Şura-yı Ümmet'te yayınlanan yazılardan anladığımıza göre Siret, 1904 Şubatına kadar Paris'te kalır. Hatta, Leyal-i Girizan'ı 1904 Mayısında Paris'te bastırıldığına göre, bu yılı da Fransa'nın başkentinde geçirmiş olabileceği düşünülebilir. Ancak, altında 22 Kânunısanı 1903 tarihi bulunan "Manş'ın Sahilinde" isimli şiirini Kolkestof'ta yazmıştır. Adı geçen yere kısa bir süre için gidip geldiğini tahmin ediyoruz. "Manş'ın Sahilinde" manzumesindeki mısralar, o günlerde, şairin çok acı çektiğini ve büyük bir yalnızlık içinde bulunduğunu haber veriyor:

Kumlu sahillerinde pür-hülya  
 Ağlarım bî-sebep tek ü تنها  
 .....  
 .....  
 Ağla ey kalb-i kâinat deniz  
 Yine kaldık seninle bak ikimiz.

32- Jön Türkler ve İttihat ve Terakki, s.44.

33- Hatıralarım, s.185. Rauf Mutluay da 50 yılın Türk Edebiyatı adlı eserinde Siret için "...hiç bir siyasal çatışmaya katılmayan..." (s.48) şeklinde bir ifade kullanır. Bu sözün gerçeklerle hiçbir ilgisi olmadığını söylemeye gerek yoktur.



Ah bilsem Őu mâh Őiven mi  
 Bu gece gamlı ben miyim, sen mi?  
 ( LG, s.140-141)

Çaresizlik dolu dizelerden de anlaşılacağı gibi Şairimiz büyük bir kararsızlık içindedir. Sanki bu Şiir, ıztırap çeken bir insanın haykırışı gibidir.

Siret'in, 1905 yılını Avrupa'nın hangi kentinde ve nasıl geçirdiğini bilemiyoruz. Yahya Kemal hatırlarında, 1906 sonbaharında Siret'i Brüksel'de gördüğünü söyler. Yanında Kemal Mithat da vardır. Sami Paşazade Sezai de 1906 Mayısı başlarında Brüksel'de bulunan Siret'i ziyarete gittiğine göre (34) 1905 yılını da Brüksel'de geçirmiş olmalıdır.

1906 yılının sonlarında tekrar Paris'e geçer. Artık Jön Türkler bölünmüştür. Prens Sabahattin, Fazlı, İsmail Kemal, Nihat Reşat, Dr. Rifat, Miralay Zeki, Dr. Sabri, Hüseyin Tosun, Milaslı Murat ve Hüseyin Siret bir araya gelerek "Teşebbüs-i Şahsî ve Adem-i Merkeziyet" Cemiyetini kurarlar. (35).

#### XI- 2. MEŞRUTİYET'İN İLANIYLA İSTANBUL'A DÖNÜŞÜ

10 Temmuz 1908 tarihinde, 33 yıllık II. Abdülhamid saltanatı son bulur. Türkiye yeni fakat çılgın bir hayatın atmosferine girer. İttihat ve Terakkiciler yönetimi ellerine geçirence, sürgüne gönderilenler ve Abdülhamid idaresinden hoşnut olmayıp da yur dışına kaçmak zorunda kalanlar, birer birer İstanbul'a dönmeğe başlarlar. Bu gelenler arasında Hüseyin Siret de vardır. Sekiz yıllık ayrılıktan sonra binbir umutla vatanına; İstanbul'a dönen Siret, bu yeni hayatta da umduğunu bulamaz. Çünkü İttihat ve Terakki mensupları, Meşrutiyetin getirdiği imkanlardan bol bol nasiplerini alıp devlet yönetiminde önemli görevlere gelirken, Siret'in ikbal yıldızı yine parlamaz ve yeni nizamın ihसानından payına bir Şey düşmez.

İnkılâp sonrası hayal kırıklığını, Siret, 'Nevmîdî' adlı Şiirinde Şöyle dile getirir:

Serhaddidir emellerin ey rehrev-i hayal,  
 Bir hufre-i siyah ile dehşetli bir sükût;

34- Güler Güven; Sami Paşazade Sezai ve Eserleri, s.62.

35- Sina Akşin; a.g.e. s.48.

Her şey bir inkılâp ile pîveste-i zeval

Bakî bu kainatta bir mevt-i lâyemût.

(SF, C.39, N.1000, 22 Temmuz 1326)

Dönüşünden hemen sonra Darülfünûn'da iki yıl kadar edebiyat müderrisliği yapar. Eylül 1908'de o zamanın Bursa valisi Tefvik Bey'in teklifiyle vilayet mektupçuluğuna tayin olunur. Bu görevinde yaklaşık bir yıl kadar kalır. Bursa'da bulunduğu süre içinde ayrıca Bursa İdadîsi'nde edebiyat dersleri de verir. Azmi Bey'in valiliğinde bir bahane ile görevinden azledilen şair, 1909 yılının sonlarında tekrar İstanbul'a döner. Bu tarihten 21 Temmuz 1912'ye kadar hiçbir resmî görev almayan Hüseyin Siret, geçimini, çeşitli özel dersler vererek ve muhtelif dergilere şiirler yazarak temin etmiş olmalıdır.

#### a) HÜRRIYET ve İTİLAĞ FIRKASI

21 Kasım 1911'de Türkiye'de yeni bir siyasal parti kurulur: Hürriyet ve İtilağ Fırkası. Bu fırkanın kuruluş dilekçesini hükümete şahsen götüreren heyet arasında Hüseyin Siret de vardır. Hatta sunulan beyannamede ismi de mevcuttur. (36). Siret'in de üye olduğu Fırkanın ilk ve tek kongresi 2 Haziran 1912'de başlar. Kongre sonuçlanınca "Fırka muhafazakarların elinde kaldı. Bunlar Sadık Bey, Damat Salih Paşa, Şaban Efendi, Gümülcineli İsmail, Basri Bey (...), Mustafa Sabri Efendi idiler. (...) Münevverler (karşı takımın 'dinsiz' dedikleri) İsmail Hakkı, Damat Ferit, Deli Fuat Paşalar, Rıza Nur, Lutfi Fikri, Rıza Tefvik, Mahir Sait, Kemal Mithat, Hüseyin Siret, Vasfi Efendi idiler." (37). Hüseyin Siret'in Hürriyet ve İtilağ Fırkası içinde başka bir faaliyetini tesbit edemedik.

36- Rıza Nur bu konuda şu bilgileri verir: "Mahir Sait, Kemal Mithat, Siret Beyler ve ben program ve nizamnamenin birer suretini İstanbul Valisine götürdük. (...) Programın matbu nüshalarında hükümete gidenler meyanında başka adlar da yazılmışsa da bu zevattan başkası yoktur. /dipnot/ (...) Fırkanın asıl müessisleri birinci takım olarak Kemal Mithat, Mahir Sait, Hüseyin Siret ve benim, ikinci takım Amasya Mebusu İsmail Hakkı Paşa, Damat Salih Paşa, Vasfi Efendi, Mustafa Sabri Efendi'dir." (Hürriyet ve İtilağ Nasıl Doğdu, Nasıl Öldü?, s.9-10,12)

37- Sina Akşin; a.g.e., s.217.

## b) MATBUAT ve HAZİNE-İ EVRAK MÜDÜRLÜĞÜ

Hürriyet ve İtilaf Fırkası, kuruluşundan sonra gittikçe güçlenerek, İttihat ve Terakki karşısında üstün duruma geçince, Gazi Ahmet Muhtar Paşa, kabinesiyle 21 Temmuz 1912'de iktidara gelmiştir. Yeni hükümetin iş başına gelmesinden yaklaşık 20 gün sonra, 14 Ağustos 1912 tarihinde Hüseyin Siret "üçbinbeşyüz kuruş" maaşla Matbuat-ı Dahiliye Müdürlüğüne atanır. Bu görevde yaklaşık dört ay kalan şair, 21 Aralık 1912'de, kendi isteğiyle ayrılarak yer değiştirme suretiyle Hazine-i Evrak Müdürü Refik Şemin'le halef-selef olur. 1912 senesine rastlayan 1328 Mali sene salnamesinde, Matbuat Müdürü olarak Hüseyin Siret'in adı kayıtlıdır.

## XII- BABIALİ VAKASI ve İSTANBUL'DAN İKİNCİ AYRILIŞ

Siret, Hazine-i Evrak Müdürü olduğu sırada Kamil Paşa Hükümeti iş başındadır ve iktidara geleli yaklaşık 2 ay olmuştur. Bundan bir ay sonra yani 23 Ocak 1913'te İttihatçılar Babıali'yi basarak Nazım Paşa'yı öldürürler. Arkasından da Mahmut Şevket Paşa Hükümeti iş başına gelmiştir. Tabii, Hüseyin Siret'in Hazine-i Evrak Müdürlüğü de sona ermiştir.

Yeni hükümetin adamları, "ahrara" mensup diyerek Siret'in evini basarlar. Ancak onu bulamazlar. Aranacağını ve hatta Sinop'a Sürgüne gönderileceğini duyan Siret, yirmi gün Tefvik Fikret'in evinde ve Robert Kolej'de saklanır. Sonra fırsatını bularak, bir Rus vapuruyla ve Amerekalıların yardımıyla Marsilya'ya kaçar.

Bu arada, Siret, 2. Meşrutiyet'in ilanıyla İstanbul'a döndükten sonra "Yegane" isminde biriyle ikinci evliliğini gerçekleştirir. Bu evlilikten Reyhan ve Şehsuvar adında iki çocuğu olmuştur. Bunlardan Reyhan Şehsuvaroğlu halen hayattadır ve Avrupa'da yaşamaktadır.

## XIII- NİS, SELANİK ve CENEVRE YILLARI

İttihatçıların kendisine bir kötülük yapmasından korkan Siret'in zorunlu olarak Marsilyaya gittiğini söylemiştik. Burada fazla kalmayıp Fransa'nın bir liman kenti olan Nice'e geçer, Söz konusu şehirde yaklaşık bir yıl kalan şairin bu süre içinde ne yaptığını ve neyle meşgul olduğunu bilemiyoruz. İkinci kez vatanından, ailesinden ayrı kalan Siret'in bu gurbet ellerde, başı düşüncelerle yüklü ve tek arkadaşı da melâlidir, Sürekli ailesini ve İstanbul'da kalan üç yavrusunu düşünür.

Nice'te 11 Mayıs 1914'te yazdığı "Üç Gonca" adlı şiirinde o günlerdeki ruh halini şu mısralarla anlatır:

Turab-ı gurbeti ıslattı döktüğüm katarat...  
 Bütün ceriha-i kalbim için için kanadı;  
 Dudaklarımda o üç gonca oldu bir nakarat  
 Hüceste, sevgili Reyhan'la Şehsüvar'ın adı (38)

Siret, İstanbul'a biraz daha yaklaşmak belki ailesine , çocuklarına kavuşmak ümidiyle 1914 yılı sonlarında Selanik'e gelir.(39) O günlerde I. Dünya Savaşı başlamış ve Osmanlı Devleti de Almanya'nın yanında ( 11 Kasım 1914) savaşa girmiştir. Bu karışık günlerde Siret'in Selanik'e gelmesi tesadüfi değildir. Gerçi Selanik, Balkan Savaşları sırasında Kasım 1912'de Osmanlı Devleti'nin elinden çıkmıştır ama yine de kavgadan gürültüden uzak, emin bir yerdir. Hatta o dönemde Selanik'te yaşayan büyük bir Türk azınlığı mevcuttur.

Siret'in Selanik'te geçen günleri de acıyla, kederle, elemle kısacası vatanını, ailesini düşünmekle geçer. Şairin bu düşüncelerini şu mısralarında bulmak mümkündür:

Gurbette bu şeb lane-i ehzanı düşündüm;  
 ..  
 ..  
 Ay çıktı ufuktan, mütesadif iki ahter,  
 Sandım onu bir dul, iki öksüzle beraber  
 Issız gece dağlarda dolaşmakta mükedder  
 Karşımda soluk levha-yı hicranı düşündüm.  
 Ay battı... Sükûnet bütün etrafımı sardı;  
 Cephem gibi manzar da tefekkürle karardı;  
 Ruhumda gömülmüş bir ayın matemi vardı  
 Zulmette kalan Siret-i giryanı düşündüm.

Selanik 23 Ağustos 1915 (Bb, s.43-44)

38- Bağbozumu, s.34; Şairin Nis, Selanik ve Cenevre yıllarını anlatırken şiirlerinin altında yer alan, yer ve tarih adlarından yararlandık. Onun için hayatının bu bölümü pek aydınlığa kavuşmadı.

39- Eğer "İşte Üç Yıl" şiirinin altındaki tarih doğruysa, Siret'in Selanik'e geliş günü de 22 Eylül 1914'tür.

Şairin Selanik'te yaşamını sürdürebilmek için gerekli olan parayı nereden ve nasıl bulduğunu bilemiyoruz. Yine bu günlerde çok yalnızlık çektiğini, mezara benzeyen bir evde yaşadığını, çocuklarını görebilmek için yanıp tutuştuğunu aşağıdaki mısralarından anlıyoruz:

Akşam olmuş bugün de.. yapayalnız

.....  
.....

İşte ben burda ölmeden gömülen  
Bir garibim; şu gördüğün servi  
Bekliyor lahde benzeyen bu evi.

.....  
.....

İçli bir ney kadar yanık hissin  
Ağlıyorsun demek, zavallı baba?..

.....  
.....

Fıskıran çayırda onları ben  
Göreyim bir dakikacık... Heyhat...

(Bb, s.40-42)

Siret, Selanik'te üç yıldan fazla kalmıştır. Bu yıllar öylesine boş, öylesine yalnız geçmiştir ki şair, " Ta uzaklarda bir bulut, yahut/ serseri bir kuş uçsa" mesut olur. Daima bir ümide aldanarak yaşar. Bu, vatanına ve ailesine kavuşmak ümididir. Ayrılığın "bir derin, siyah uçurum" olduğuna inanmıştır. Üstü çoğunlukla unutmakla örtülü olan bu siyah ve derin uçurumdan çok korkan Siret, Selanik'te geçen zor günlerini şu mısralarla bize kadar yaşatmıştır:

İşte üç yıl bugün tamam oldu,  
Eşk-i hicranla gözlerim doldu;  
Ne gelen var, ne bir haber, ne selam,  
  
Ne de bir tesliyet veren mektup.  
Bense gam yüklü eski bir meczûb,  
Ayrılık illerinde bî-ârâm...  
  
Düşerim, kalkarım, sefil, aç, tok,  
Hep nasibim; kucak kucak boşluk;  
Gündüzüm bir kefen, gecem makber.

Ben bu tabût-ı arz içinde bugün;  
Tozlu bir na's-ı gurbetim ki bütün  
Geçmişim bir avuç gubar-ı heder.

.....

.....

En fena ayrılık gönülden uzak,  
Yani menfi-i kalb-i fikr olarak  
Yaşamaktır; felaket-i müthiş.

Yarı ölmekmiş, anladım, gurbet,  
Hele bilsen bu nâl-i mensiyet  
Ölmeden büsbütün gömülmekmiş.

XXX

Bazı akşam biraz tenezzüh için  
Çıkarım evden, ortalık sakın;  
Kimsesizlik beraberimde gider...

Yüklenip hatırat-ı hicranı,  
Severim ra'iyane seyranı;  
Serseri-i melâl olup yer yer.

Görürüm yolda bir siyahî bacı  
Eski bir çul önünde fal bakıcı  
"- Bacı bir fal açar mısın ?

- Açayım.

Bakla üstünde gözlerim dalgın,  
Beklerim, bir sükût... Falcı kadın:  
"Sana bir yol göründü gitme beyim !

Düşmenin çok mu çok... Deniz aşırı  
Bir kadın ağlıyor yanık bağı;  
Ya ninendir, ya kardeşin, ya kızın.

Gün batar ufku bir düşünce alır...  
Ortalık bir vedâ içinde kalır.  
"Çekmişin çok sıkıntı sen bu yazın,

Evde bir hasta var epeyce ağır,  
Gâliba bir çocuk, beş on mangır  
Veriver bir fakire , cuma yarın."

Atarım bir kuruş uzaklaşırım  
 Hep hayatımda ayrılık taşırım,  
 Buruşuk gölgesinde eşcarın

Açılır bir çukur derin ve samût...  
 Bir cemaatle bir küçük tabut,  
 Yaklaşır kabre... Ey hayal-i elîm !

Bir gün avdet nasip olursa, sakın  
 Beni, pür-iştika, kucaklamasın,  
 İki taş kollu bir mezar-ı yetim.

Selanik, 22 Eylül 1917 (Bb. s. 35-39)

Hüseyin Siret 1917 yılının sonlarında , Selanik'ten ayrılarak Cenevre'ye gider. Burada, Türkiye'den, öğrenim görmek amacıyla gönderilen harp kaçkını bir grupla buluşur. Bunlar içinde mülkiye mektebi'nden arkadaşı Ahmet Reşit Rey de vardır. Reşit Rey, hatıralarında Cenevre günlerini anlatırken şunları söyler : " Siret bize orada /Cenevre'de/ iltihak etti (...) Beş sene mütemadiyen Cenevre'de kaldık. Bu müddet zarfında Siret : yalnız kalma felaketinden kurtardık.Nakil vasıtalarının yoksulluğu sebebiyle, mütarekeden /Mondros/ancak yedi sekiz ay sonra Talat ve Enver paşaların yalnız bırakıp kactıkları alîl ve yaralı vatana döndük" (40).

Ancak, Reşit Rey'in dediği gibi, Siret Cenevre'de beş yıl kalmamıştır. Çünkü 1917 Eylülünde Selanik'tedir. O, Cenevre'de 1917 yılının sonlarından 1919 yılının ortalarına kadar yaşamıştır. Bu süre de yaklaşık iki yıldır.

Reşit Rey "Bu süre zarfında Siret'i yalnız kalma felaketinden kurtardık" der. Halbuki Siret hep yalnızdır, hep elemlidir, hep hasretle doludur. Bu günlerdeki karamsar duygularını 22 Haziran 1917'de yazdığı "Ayrılık" şiirinde şöyle anlatır:

Yollarda tozlu bir ağacın sayesinde ben  
 Mazime ağlayıp örерim gölgeden kefen,  
 Mehcurunum, elemzede gönlüm bu gün bilir,  
 Sevmek nedir, sevilme nedir, ayrılık nedir.

Ben söylesem, inanmayacaksın, melalimi  
 Sor gizli, gördüğün gece mehtaba halimi.

(Bb. s. 15-16)

Siret'in, Cenevre'nin Terite (yahut Trite) ve Klaran semtlerinde oturduğunu yine şiirlerinin altlarındaki notlardan anlıyoruz. "Kaldım Ebedi Hicr İle" (41) adlı şiirinde yine zevcesini ve çocuklarını hatırlayarak bu yerlerin ayrılık ve hicran dolu olduğundan şikayet eder:

Kaldım ebedi hicr ile bî-kes gece gündüz  
Ağlar sanırım, halime her manzara, her yüz  
Kırlarda hazan, inleyen avare bir öksüz.

.....  
.....

Pancurları inmiş odanın balkonu bî-kes  
Bir lane ki uçmuş kuşu, gamdîde, elemres;  
Pür hicr ü sükûn, şimdi ne bir name ne bir ses...  
Mazi düşünür sanki hayalinle beraber.

Yaprakları yerlerde hıyabân gece sensiz...  
Balkon, o hazin lane-yi hicran gece sensiz...  
Firkat-zede bir kalb-i perişan gece sensiz...  
Sensiz bütün ahzan-ı firakınla bu yerler.

(Bb, s.24-26)

#### XIV- MÜTAREKEDEN SONRA YURDA DÖNÜŞÜ VE

##### MATBUAT-I UMUMİYE MÜDÜRLÜĞÜ

Mondros Mütarekesinden sonra, Osmanlı devleti parçalanmış, alı-şılmış bir tabirle yurdun dört bir yanını düşman çepeçevre kuşatmış-tır. İstanbul adeta kaynamaktadır. Anadolu'da "kurtuluş" mücadelesi başlatılmıştır. İşte böylesine zor günlerin yaşandığı bir dönemde Hüseyin Siret, 1920 yılının başlarında İstanbul'a ikinci kez avdet eder. Bu dönüş kesindir ve hayatının yaklaşık 14 yılını gurbet eller-

---

41- Bu şiir ilk defa Yarın Mecmuası'nın 6. sayısında yayınlanmıştır. Şiirin altında ; " Terite ( ) 3 Teşrinisani 1919 "notu var-  
dır. Daha sonra Bağbozumu adlı kitaba alınan şiirin altındaki  
not; "Klaran, 29 Ağatos 1919 Cuma" olarak değiştirilmiştir. Şa-  
irin böyle bir değişikliğe neden gerek duyduğunu bilemiyoruz.  
Eğer dergideki tarihi esas alırsak, Hüseyin Siret 1919 yılının  
sonlarında Cenevre'den ayrılmıştır.



de geçiren şair, bir daha İstanbul'dan ayrılmayacaktır.

Döndükten sonra, kısa bir süre, Beşiktaş'taki Gazi Osman Paşa Mektebi-i Sultanisi'nde edebiyat muallimliği yapmıştır. Daha sonra "7500" kuruş maaşla Hariciye Mektupçuluğu'na atanmıştır. Bu görevi bir yıl kadar sürdürdükten sonra Hariciye Nezareti teşkilatının kaldırılması üzerine boşta kalır.

Bu arada, Tevfik Paşa'nın sadaretinde, Hariciye Nazarı Safâ Bey, Hüseyin Siret'e Matbuat-ı Umumiye Müdürlüğü'nü önerir. O da, "5000" kuruş maaşla bu görevi kabul eder. Tarih 3 Mayıs 1921'dir. Server İskit'in dediğine göre "Bu tarihte Ankara'da da ' Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesi' vardı ve hummalı bir şekilde çalışıyordu.(...) Hüseyin Siret'in bu görevden ayrıldığı tarih, Saltanatın ve dolayısıyla Babıali'nin lağvi tarihi olan 12 Teşrinisani /Kasım/ 1922'dir." (42)

Onsekiz ay Matbuat-ı Umumiye Müdürlüğü yaptıktan sonra yine açıkta kalan Siret, öğretmenliğe döner ve uzun yıllar bu meslekte kalır.

#### XV- CUMHURİYET YILLARI

Ömrünün en güzel yıllarını sürgünlerde ve gurbet ellerde; yalnızlık ve yoksulluk içinde geçiren Hüseyin Siret, Cumhuriyet döneminde tek düze bir hayat sürmüştür. Bu yıllarda ikinci karısı ölmüş olacak ki, Nigarin Hanım'la üçüncü bir evlilik yapar. Bu evlilikten de Mübin adında bir oğlu dünyaya gelmiştir. Siret'in en küçük çocuğu olan Mübin de halen hayattadır.

Uzun yıllar Darüşşafaka (43) ve Alman Mektebi'nde edebiyat öğretmenliği yapan şairin, öğretmenliği süresince yine yoksulluk çektiğini ve tam bir maddî refaha kavuşamadığını şiirlerinden anlıyoruz. 1936'da yazdığı;

Özledim pek şu köhne sayfiyeyi

Orda oğluyla münzevi Ekrem;

42- Türkiye'de Matbuat İdareleri ve Politikaları, s.167.

43- Hayatına dair bir ipucu bulmak amacıyla, şairin uzun yıllar öğretmenlik yaptığı Darüşşafaka Lisesi'ne gittik. Müdür muavini olduğunu öğrendiğimiz bir zat, Hüseyin Siret adını duymadığını; öğretmenlerine ait eski evrak ve dosyaların lisenin deposunda bulunduğunu ve onlara bakmanın mümkün olamayacağını söyledi. Elimiz boş geri dönmek zorunda kaldık ve şairin bu lisede kaç yıl öğretmenlik yaptığını kesin olarak tespit edemedik.

Komşu gitmiş Sezai, bir görsem,  
Onların hali belki benden iyi  
(KK, s. 11)

mısraları ve :

Hüda bilir ki perişanım ey hilal-i seher!  
dizesi bize, şairin hayatından hoşnut olmadığını anlatıyor.

Siret, 1938 yılında kendisiyle yapılan bir röportajda o günkü yaşantısına dair şu bilgileri verir: "Bu günkü maişetimi hocalıkla temin ediyorum. Darüşşafaka ile Alman Mektebi'nde hocayım. (...) Yaşamak zarureti varken inziva kabil mi.(...) Bütün hayatımca bir bakıma bedbaht oldum.(...) Kendi vatanımda huzur ile yaşamak ancak, Cumhuriyet devrinde nasip oldu. Hayatımın istiklaline Cumhuriyet devrinde kavuştum. (...) Çok şükür evlat acısı görmedim. (...) Şimdi evletlerle başbaşayım." (44).

Bütün bunlara rağmen" Hâlâ, birer birer ayrılışlarına yandığı aziz arkadaşlarının arasında yaşamak ister gibi inziva köşesinde yıllardan beri sessiz, sedasız kendini dinleyen" (45) Hüseyin Siret, çevresindeki insanlardan hoşnut olmadığını, eski günlerin özlemini çektiğini de itiraf etmekten kendini alamaz: "Alıştığım o eski samimiyet, nezahet ve kadirşinaslık havasından eser kalmadı. Kendimi çölde bularak yalnızlığın melalini duydum." der ve arkasından şu dizeleri mırıldanır:

Bir çöldeki ıssız geceyim fecri görünmez  
Bî-kes yaşarım hiç beni bir kimse düşünmez.  
Bir türbe gönül, her gece tek kandili sönmez" (46)

Hüseyin Siret'in, ölümünden 12-13 yıl önce yani 1946 -47 yıllarında öğretmenlikten ayrıldığını tahmin ediyoruz. Hıfzı Tevfik, 1949 yılında yayınladığı kitabında " Yakın zamanlara kadar Darüşşafaka'da edebiyat muallimliği yapmakta idi" der (47). Bu ifade de bizim tahminimizi doğrular mahiyettedir. Yine 1950 yılında şairle bizzat görüşen Fûruzan işman "şimdi hiçbir vazifeye bağlı olmaksızın Şişli'deki evinde eserlerini tamamlamaktadır" diyor

44- Hikmet Münir Ebcioğlu'nun Röportajı.

45- Kandemir'in Röportajı.

46- Kandemir, a.g.y.

47- Tanzimattan Zamanımıza Kadar Türk Edebiyatı Tarihi, s. 183.

Zaten, şairin bu tarihten sonra İstanbul Kütüphaneleri tasnif komisyonunda çalıştığını ve bu görevi dört-beş yıl devam ettirdiğini biz-  
 zat görüştüğümüz Hürriyet Gazetesi Arşiv Servisi Şefi Muzaffer Gökman'  
 dan öğrendik. Siret'i şahsen tanıyan ve edebiyat meraklısı biri olan  
 bu zat, Leyal-i Girizan şairinin İstanbul Kütüphanelerinde büyük emeği  
 olduğunu da ayrıca belirtti.

Seyit Kemal Karaalioglu, Siret için "öldüğü zaman Darüşşafaka Lise-  
 si'nde edebiyat öğretmenliği yapıyordu" diyor.(48) Halbuki şairin son  
 yıllarında öğretmenlik yapmadığını söyledik. Zaten 87 yaşında birinin  
 de bu görevi sürdürmesi mümkün değildir.

## XVI- ÖLÜMÜ

Uzun ve bedbaht bir hayat süren Hüseyin Siret, nihayet kısa bir  
 hastalıktan sonra 27 Şubat 1959'da , tam 87 yaşındayken vefat etmiştir.  
 Şairin vefat haberi, Tercüman Gazetesi'nin 28.2.1959 tarihli nüshasının  
 birinci sayfasında şöyle verilmiştir :

"Servet-i Fünûn ekolünün velûd ve ve değerli şairi Hüseyin Siret  
 kısa bir hastalığı müteakip 87 yaşında vefat etmiştir.

Merhumun cenazesi yarın öğleden sonra Ortaköy'de Yahya Efendi Der-  
 gahı'ndaki makberesine defnedilecektir".

Şişli Camii'nde kılınan cenaze namazından sonra babasının ve dede-  
 sinin de gömülü olduğu Beşiktaş Yahya Efendi'deki aile mezarlığına defn-  
 edilen Hüseyin Siret Özsever'in 1 Mart 1959 tarihli Hürriyet Gazetesi'n-  
 deki vefat ilanı :

## VEFAT

Servet-i Fünun mektebi edebinin  
 son münessili, Leyali Girizan şairi,  
 Nigarin Özsever'in zevci, Hüceste,  
 Reyân, Şehsuvar ve Mübin'in haba-  
 ları Şehsuvar oğullarından

**HÜSEYİN SİRET ÖZSEVER**  
 vefat etmiştir. Cenazesi bugünkü  
 pazar günü öğle namazını müteakip  
 Şişli Camiinden kaldırılarak Beşik-  
 taşa Yahyaefendi kabristanındaki  
 ebedi istirahatgahına tevdi edile-  
 cektir.

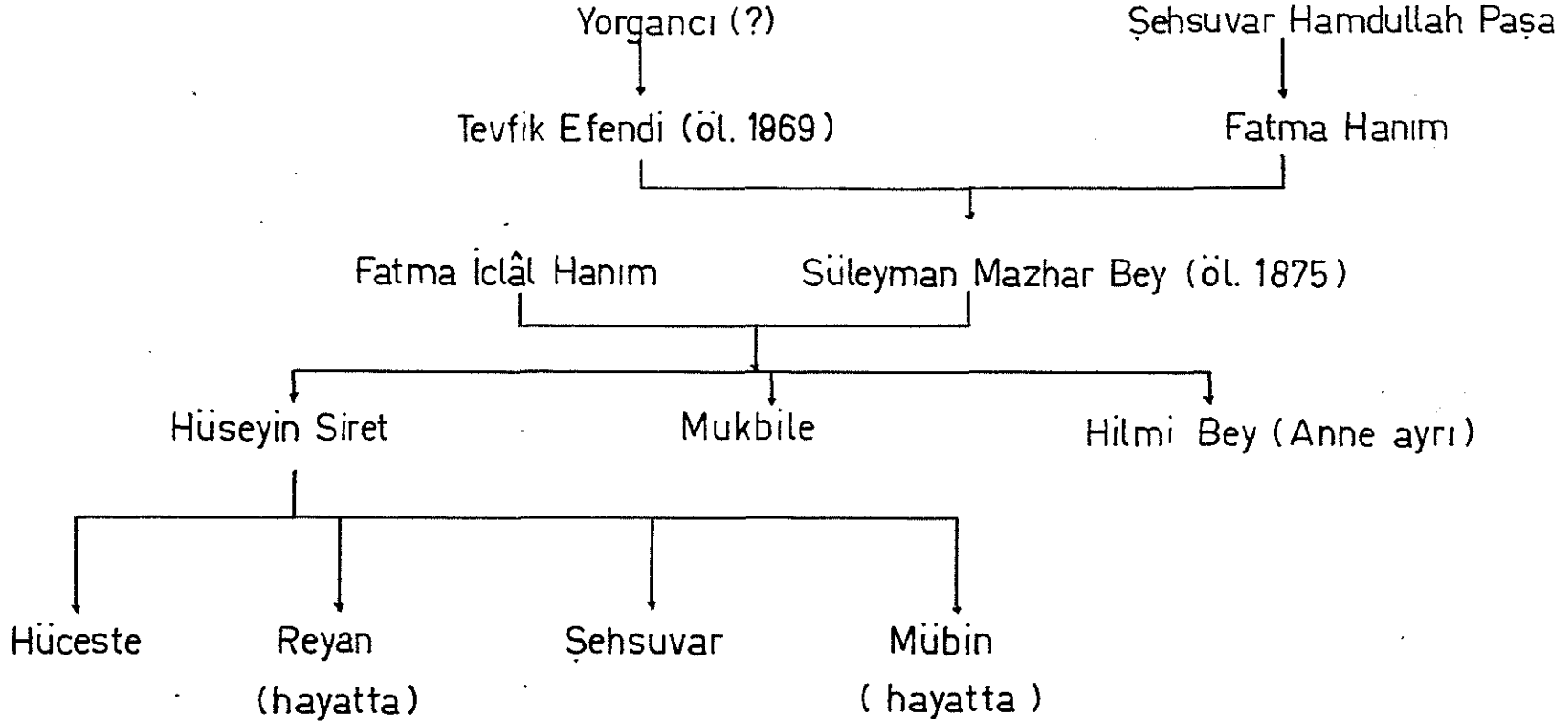
Arzusu üzzerne celenk gönderil-  
 memesi rica olunur.

Hüseyin Siret'in ölümü üzerine, çeşitli gazetelerin köşe yazarları, irili ufaklı yazılar da kaleme almışlardır. Peyami Safa'nın, 28 Şubat 1959 tarihli Milliyet Gazetesi'ndeki "Objektif" köşesinde yayınladığı "Hüseyin Siret Merhum" başlıklı yazının şu cümleleri dikkate şayandır :

" Edebiyat programlarının hâlâ tamamlanmayan bir sürü eksikleri onu lise, hatta üniversite öğrencilerine de meçhul bırakmıştır. Ümit edelim, dileyelim, hatta yalvaralım ki, gerçek değerlerin bir kaç vefâlı koruyucusu, bir kaç edebiyat tarihçimiz kalmışsa, onu değerini yıllardan beri içine battığı karanlıklardan kurtarsınlar ve onun adını diriltmek için ölümünü acı, fakat müsait bir vesile saysınlar".

----- . -----

## HÜSEYİN SİRET ÖZSEVER'İN ŞECERESİ



## B) MİZACI, ŞAHSİYETİ ve KARAKTERİ

Bir sanatçının, özellikle pek meşhur olmayan bir şairin mizacını ve şahsiyetini belirlemek yahut karakteri hakkında bir şeyler söylemek oldukça zordur. Hüseyin Siret'in mizacı ve şahsiyeti hakkında bize bilgi veren yazılar azdır. Şairin bizzat Fûrûzan İşman'a söylediklerinden, kendisiyle yapılan röportajlardan -Ne derece objektiftir, bilemiyoruz-, fotoğraflarından ve Halit Ziya, Hüseyin Cahit, Halit Fahri, Hamdullah Suphi, İbnülemin Mahmut Kemal İnal'in üç beş cümleyi geçmeyen ifadelerinden onun mizacını ve şahsiyetini belirlemeye çalıştık. Daha sonra şiirlerinden hareketle bazı yorumlar yaptık.

Hüseyin Cahit'in ifadesiyle "yaratılıştan dünyaya aşık olarak gelen" Hüseyin Siret, düşle yaşayan, "dünyaya düş görmek ve düş kırıklıklarına uğramak için gelmiş denebilecek sevimli bir kişiydi." (1). Fotoğraflarından anladığımız kadarıyla yakışıklı ve düzgün bir vücut yapısına sahip olan Siret'in içli ve heyecanlı bir yaratılışı vardır. Yerinde duramayan, içinde "hak ve adalete karşı yılmaz ve yıkılmaz bir aşk-ı hakiki" (2) bulunan bu adam, gençliğinde, pervaneler gibi, parlak nesnelere tutkundur. Bizzat kendi ruh halini "Küçük bir edebî hadise bizleri heyecana getirir, Fikret'le başbaşa Aşiyân'da ağladığımız geceler olurdu" cümlesiyle anlatan şairi, Hamdullah Suphi şu satırlarla tavsîf eder: "Yazıların, sahipleri hakkında verdiği tasvirat nadiren bu kadar sahih olabilirdi. Siret, pelelerinli paltosuna sarılmış, geçen arabaları seyrediyordu. Beyzî, asil bir yüz, genç bir yaş, zarif, mütenasip, hassas bir şair ki şiirlerinin bir şekl-i zî-hayata idi." (3).

Fikirlerini saklamak adetinde olmayan ve çoğunlukla kalabalık içine karışmaktan pek hoşlanmayan Hüseyin Siret, kendisiyle yapılan bir röportajda, karakteriyle ilgili olarak şunları söyler:

" Ben esasında melankolik bir adamım. Tabii menfa ve mahbes hayatı ve bunların neticesinde gurbet, aileden ayrılık bu hislerimi

1- Edebiyat Anıları, s.133.

2- İsmail Hikmet Ertaylan; Türk Edebiyatı Tarihi, s.981.

3- "Leyal-i Girizan", SF, C.38, N.986.

telmiş etmiş olabilir. O sebeple daima hissî olan yazıları severim. (...) Geceyi gündüze tercih ederim. Gündüzü hiç sevemem. Hatta hüsnünde ve hakikatte bile biraz ibham ve biraz gölge ararım. Sesi sevmem. Acele ve gürültüden nefret ederim." (4). Yine Siret, "Bir topluluk önünde konuşamayıp şaşırıldığını, uykusuz sabahladığı çok geceleri olduğunu, güneş doğduğu vakit, artık onun için, o günün zevki ve güzelliği kalmadığını, yalnız başına kır gezmelerinden hoşlandığını" Fûrûzan İşman'a söylemiştir. (5).

Siret zarif, kibar ve çevresindekilerle ilişkide ölçüyü kaçırmayan bir tiptir. Onun için "Her vakit olduğu gibi şahsen ne kadar güzide ise, ahlakça da o kadar mümtaz bir insandı." diyen Halit Ziya Uşaklıgil, tam bir İstanbul beyefendisi olan şairi daha sonra şu satırlarla anlatır: "Elinden hiç düşmeyen biriki kitapla mecmuasına ve çok defa giymeksizin taşıdığı eldivenlerini, odamda ise masamın kenarına, Boğaziçi vapurunda ise kanepede yanına bırakarak vücudunun zarifliğiyle ve giyinişinin kibarca tarzıyla, pek bir birine uyan ağır ağırhatta biraz basık basık konuşmasıyla bana edebiyattan bahsededi." (6). Aslında, Halit Ziya'nın yukarıda Hüseyin Siret için saydığı bazı özellikler, o dönem sanatçılarının ortak hususiyetlerindenidir. Ve bunlar -elde kitap, mecmua taşıma; giymeksizin eldiven bulundurma; fotoğraf çektirirken dirseği bir sandalyeye dayama yahut yazı masasının yanında poz verme v.b.- o devirde adeta moda haline gelmiştir.

İbnülemin Mahmut Kemal İnal, "Onun hüsn-i siret ve hüsn-i suretini ovakit bir hiss-i masumane ile takdir ettiğim gibi..." demiş ve Siret için bir kıta yazmıştır:

"Gençliğinde bir mücessem şiir idi  
Şimdi yalnız sözleri şi'r-i nefis  
Pek küçük yaşta tanıştık, şahidim  
Semtine uğratmadı şahs-ı habîs" (7).

Şairi evinde ziyaret eden Fûrûzan İşman, intibalarını şu cümlelerle anlatır: "Evine gittiğim zaman beni büyük bir nezaket ve

4- Hikmet Münir Ebcioğlu'nun röportajı.

5- Fûrûzan İşman'ın tezi, s. 9.

6- Kırk Yıl, s.378.

7- Son Asır Türk Şairleri, s.1691.

samimiyetle karşıladı. Her halinden temizliğe ve intizama önem verdiği belli idi. Çok sık sigara içiyor ve konuşurken de mütemediyen ellerini oğuşturuyordu. (...) On beş sene evveline kadar ara sıra içki kullanırmış. Temiz yemeğe çok düşkün. Aynı zevk ve titizlik giyinisinde de var." (8).

Hüseyin Siret, arkadaşları arasında, ince ve zarif hareketleriyle dikkati çeker. O, zarifliğinin ve kibarlığının yanında, hoş sohbet ve nüktedanlığıyla da tanınır. Pragmatik zekasıyla taşı gediğine koymayı bilir. Halit Fahri'nin naklettiği şu olay, Siret'in espri kabiliyetini ortaya koymasından bakımdan dikkate değer:

" Bir tarihte, Galatasaray Lisesi'ndeki lise bitirme imtihanında, mümeyyiz olarak, İsmail Habip, Refet Avni beylerle ben, kütüphaneye odasının yanındaki geniş okuma salonunda toplanmıştık. Derken kapı açıldı ve müdürlüğün şeref misafirleri olarak Abdülhak Hamid Beyle eşi Lüsyen Hanım, yanlarında Halit Ziya ve Hüseyin Siret Beylerle beraber içeriye girdiler. Ayağa kalktık, el sıkıştık, birbirimize hâl hatır sorduk.

Bu esnada imtihana ilk girecek olan birkaç öğrenci kapının dışında beklemeye başlamışlardı. Nihayet İsmail Habip zile bastı ve ilk kurban içeriye daldı. Fakat odayı kalabalık görünce bir an durakladı ve ürke ürke yaklaştı.

Edebiyat soruları sorulmaya başlamıştı ve delikanlı ilk şaşkınlığından yavaş yavaş sıyrılarak çok doğru ve anlayışlı cevaplar veriyordu. Artık sorulacak başka bir şey kelmamıştı. Buna rağmen Hüseyin Siret bize "Müsadenizle" diyerek gence şunu sordu:

- Halit Ziya Bey'in meşhur eserlerinin isimlerini sayar mısınız?

Genç tereddütsüz saydı:

- Mai ve Siyah, Aşk-ı Memnu, Kırık Hayatlar...

- Güzel! dedi Hüseyin Siret sonra ilave etti:

- Halit Ziya Bey'in kendisini tanır mısınız?

Zavallı genç birden bocaladı, yüzümüze baktı baktı, sustu. Eyvah! Halit Ziya'nın eserlerini biliyor, fakat kendisini tanıyamıyordu. Belki Hamid'i de!...

Halit Ziya Bey bir tuhaf oldu. Fakat Hüseyin Siret derhal onu gösterdi:



- İşte büyük Üstad karşınızda...

Çocuk hemen ayağa kalktı, eğildi, selamladı.

Fakat Halit Ziya Bey de, kendi hesabına taşı gediğine koymakta gecikmedi:

- Hüseyin Siret Bey kimdir?

- Şairdir, efendim. Edebiyat-ı Cedideden,

- Kendisini tanır mısınız?

Delikanlıda yine şaşkınlık ve sükût. Hüseyin Siret Bey'i de tanıyamıyordu, bizimki!

Halit Ziya Bey, gülümseyerek Hüseyin Siret'i gösterdi:

- İşte bu ince ruhlu şair karşınızda..."(9).

Bu olaydan çıkan bir başka şey de; Edebiyat-ı Cedide mensuplarının, hatta çoğu sanatçının bir birlerine karşı olan davranışlarında ne kadar titiz, ne kadar mütevazi ve kıymetbilir oldukları... Hiç şüphesiz bazı istisnaları gözardı edersek...

Sanatçılar içinde düşündüğü gibi yazan, yazdığı gibi yaşayanlar da vardır. Hüseyin Siret de bu tip sanatçılar içinde sayılabilir. Kendisi hakkında yazılanlarla, şiirlerinde bizzat kendini anlatan mısraları karşılaştığımızda sonuçta ortak noktalar elde ediyoruz. Buna dayanarak denilebilir ki, şair, çoğu şiirlerinde samimi bir tavır takınmıştır. Biz de onun bu samimiyetine güvenerek yazdıklarından hareketle karakterini belirlemeğe çalıştık. Bir noktayı da burda belirtmekte yarar var; hiç kimse, özellikle bir şair, kendisini anlatırken objektif olamaz. Hatta, kişi zaman zaman kendini övmekten de geri kalmaz. Bu bakımdan, şairin eserlerinden hareketle verdiğimiz hükümleri ve şairin kendi ifadelerini ihtiyatla karşılamak daha doğru olur.

Diyemez Hakka batıl ömründe

.....  
.....

Başlı göklerde sanki bir kayadır

(Kargalar, s.10)

mısraları onun doğruluğunu ve dürüstlüğünü anlatmaktadır. Hayatı boyunca ikbal peşinden koşmadığını, devlet büyükleri içinde koruyucusunun bulunmadığını ve tek amacının milletinin yükselmesi için çalışmak olduğunu aşağıdaki mısralardan anlıyoruz:

9- Edebiyatçılar Çevremde, s.55-57

Bir menfaat peşinde koştumsa üç devirde  
Ecdadımın taş olsun başımda bedduası.

Arkamda kuvvetim yok, fırkamla askerim yok,  
İkbale rağbetim yok, kat'i gönül safası.

Varsa yegane derdim, bir millet-i necibin  
Namuslu eller olsun mirkadı itilası.

(İki Kaside, s.16)

Karakterinin belli başlı vasfı samimiyet olduğunu iddia eden şair, iki yüzlülükten ve dalkavukluktan hoşlanmadığını Fûrûzan İşman'a yazdığı bir mektupta şöyle dile getiriyor:

"Eskiden Abbasi halifeleriyle Osmanlı padişahlarının, Acem şahlarının müteaddit şairleri, meddahları vardı. Kendilerine kasideler, methiyeler takdim ederler, caize olarak bol bol ihsanlar alırlardı. Baki, Kanunî Sultan Süleyman'ın; Nef'i, Dördüncü Sultan Murad'ın şairleriydi. Zamanın sadrazamlarıyla, yüksek mevkilerde bulunan ricâli de, bir birleriyle yarış edercesine kendilerine sunulan kasidelere verdikleri caizeler orta hallî bir adamı, hayatında refah içinde geçindirebilir.

Bu günkü şairler de mebusluk, meclis-i idare azalıkları, daha başka türlü caizeler alıyorlar. Len elem sultanının şairi olduğum için bana zevki, elem ihsan eder." (10).

Eserlerinden hareketle denilebilir ki, şair, bu sözlerinde pek haklı değildir. II. Meşrutiyet'e kadar olan tutumu için yukarıdaki ifadeler doğrudur. Hatta Meşrutiyet'in ilk yıllarında da dalkavukluktan hoşlanmayan bir tavra sahiptir. Fakat sonraki yıllar için bunu söylemek oldukça zordur. Hüseyin Cahit'in dediğine göre, Kamil Paşa Hükümeti kurulunca, Siret, elinde, Paşa'nın aleyhinde birçok delil olduğunu, bunları yazması için kendisine vereceğini söylemiş, sonra da Kamil Paşa'nın yanında yer almıştır (11).

1933'de yazdığı ve Kıvılcımlı Kül'de yer alan "Atatürk'e" isimli şiiri az-çok divan edebiyatındaki medhiyeler karakterindedir. 1925'te neşrettiği "Gazi Paşa İçin" adlı kitasındaki benzetmeleri ise divan şiirinin en aşırı medhiyelerinde bile bulmak mümkün değildir.

10- alg.e. ,s. 9-10.

11- Edebiyat Anıları, s. 133.

Muhali eyledin imkan-pezîr azminle  
 Kader mi tabi'i-i fermanın ey ferîd-i kurûn  
 Bir inkılab-ı azîmin hüdâ-yı ekberisin  
 Hüdâ-yı ekbere layık bu inkılab-ı şuûn

(İctihat, c.16, N.175, s.3516, 1 Mart 1925)

Cumhuriyetin kurucusunu aşırı ve beşer üstü sıfatlarla metheden şairin bu davranışı ile yukarıda eski şairlerin hükümdarlar hakkındaki aşırı meddahça övgülerini hoş görmeyişini telif etmek oldukça zordur. Yine 1948'de kaleme aldığı Bir Mektubun Cevabı'nda da dönemin cumhurbaşkanı İsmet İnönü'yü açıkça öven Hüseyin Siret'in, cumhuriyet hükümetinden milletvekilliği yahut bakanlık gibi bir "caize" beklemediği düşünmek mümkün müdür ?

Hüseyin Siret'in "Eski Bir Gazel" adlı şiirinde de kendi şahsiyetinden ipuçları veren mısralara rastlıyoruz. Şair, bu gazelde, Namık Kemalvari bir tavır takınmıştır. Hatta kimi mısralar Hürriyet Kasidesi'nin içinden alınmış gibidir. Fakat Siret burada, Namık Kemal kadar mücadeleci değildir. Onun mücadelesi pasif bir direnişten öteye gidemez. Buna rağmen Namık Kemal gibi, İsamil Safa ve diğer "ihvanı" gibi, zulme yüz çevirip, zıندانı ve sürgünü tercih etmiştir. Mizacı, "Kahbe-i devrana" hiç uymadığı için, Cumhuriyet döneminde yaşayan akranı gibi şöhret olamamıştır :

Hak yolunda bir fedaî görmedin cânım kadar  
 Bin beladan arta kalmış can ü canânım kadar  
 Yüz çevirdim iltifat-ı zulme istikrah ile  
 Mahbes ü menfayı tercih ettim ihvanım kadar  
 Nakte tahvil etmedim namus ile irfanımı  
 Şahit olmaz müddeama fakr ü hırmanım kadar  
 Uymadı tab'ım mizacı kahbe-i devrana hiç  
 Yoksa izz ü câh ile parlardım akranım kadar  
 Her kim isterse beni fikrince mahkum eylesin  
 Hakim olmaz kendime alemde vicdanım kadar

(İki Kaside, s. 17-18)

Siret, Bir Mektubun Cevabı adlı eserinin çoğu mısralarında kendini anlatır.(12) Bu küçük eser, şaire yazılan bir mektup üzerine kaleme alınmıştır (13). Bu mektubun kim tarafından ve ne amaçla yazıldığını bilmiyoruz. Ancak, mektup sahibinin tanınmış biri olduğu muhakkaktır. Mektupta çeşitli sorular sorulduğunu, bunun için de Siret'in bu eseri yazmak zorunda kaldığını tahmin ediyoruz (14). Mektubu yazan kişi, şairi pasiflikle, çekingenlikle suçlamış olacak ki, o da kendini şu mısralarla savunmuştur :

Ey büyük bir babanın şanına layık oğlu  
Şair-i acizi zannetme çekingen uslu.  
Gökte kartal değilim yükselemem eflake,  
Düşerim çarpınarak sonra adım-i hâke.  
Bir kadeh gözyaşlıyım bende bir umman arama (s.3),

Şairimiz, amacının mevki, makam, servet olmadığını burada bir kez daha yineler :

Ne asalette, ne servette, ne mevkide deva  
Aradım ben. (...) (s.3)

Mektup sahibinin "Madem vatanperversin, milliyetperversin de niçin mücadele etmiyorsun " gibi bir sorusuna Siret şu cevabı verir :

Ben ne heybetli ukabım, ne de bir Albatros  
Çöplüğünde döğüşen hasm ile dikbaşlı horoz  
Bilirim haddimi ben Namık u Fikret değilim  
Yıldırım yağdıracak sahib-i kudret değilim (s.4).

Aslında şair, Namık Kemal ve Tevfik Fikret gibi olmak ister, fakat mizacı buna elvermez. Ukab ve Albatros örnekleri de bu konularda büyük

12- Bu eser hakkında ileride ayrıntılı bilgi verilecektir.

13- Fûrûzan İşman hazırladığı lisans tezinde şairin, bu eseri oğluna hitaben yazdığını söylüyor. Siret'in sağlığında bizzat kendi görüşleri alınarak hazırlanan bir tezde böyle bir ifadenin varlığı doğrusu bizi şaşırttı. Çünkü Bir Mektubun Cevabı'nda, eserin, şairin oğluna hitaben yazıldığına işaret eden küçük bir ipucu dahi yok. Hem ne diye böyle bir hassas konuda oğul babaya mektup yazsın ?

14- Bu noktadan hareket ederek Hüseyin Siret'in cevap mahiyetindeki mısralarına uygun düşebilecek muhtemel soruları tahmini olarak biz tertip ettik.

Buna karşılık Siret, haksızlığa tahammül edemez. Hele sahte kahramanların bir numaralı düşmanıdır :

Pusu kurmuş, kan içen avcıya derhal çatarım...

Nerde bir karga görürsem, sataşır taş atarım. (s.5)

Şairin "karga" adını verdikleri, sahte kahraman görünümünde, hazır yi-yici sevmediği tiplerdir. Bunların para, mevki, makam ve şöhret için yapamayacakları yoktur.

Mektuptaki muhtemel " Senin davan kiminledir ? Kime çattığın, kimin yanında olduğun belli değil , velhasıl anlaşılmaz birisin" sorularına :

Düşmanım küflü taassupla hurafat ehli,

Mey ü mahbûb ile alûde harâbat ehli.(s.5)

mısralarıyla cevap verir. Mey ve mahbûb, divan şiirinin iki önemli mazmunudur : İçki ve sevgili. Tabii bu sevgili erkek sevgilidir, yani öğ-landır. Meyhane köşesinde yaşayan bir miskin olmadığını vurgulayan şair, aslında divan şiirine de taş atar. Yukarıdaki beytin devamındaki mısralarda da her türlü yeniliğin yanında olduğunu belirtir.

Yine kendi ifadesinden hareketle diyebiliriz ki, Hüseyin Siret hür düşünceli, nefesine hükmetmesini bilen ve kine alet olmayan bir mizacın insanıdır :

Gidemem koltuk için kan çıkacak bir düğüne.

Ben ki serbestî-i efkarıma sahib kişiyim,

Kine alet olamam, nefsim galip kişiyim (s.5).

Leyal-i Girizân şairi, özel hayatında dinine bağlı biri gibi görünmüş biri olacak ki, eserlerinde de dîne, imana ait tek kelimeye tesadüf edilmediği için, bu zatlığın sebebi sorulmuş olmalıdır. Siret de, kendisinin fetva ehli olmadığını, yalnız hakkı ikrar eden bir müslüman şair olduğunu belirtir :

Ben ki hürriyyet-i milliyete sadık kaldım,

Değilim şair-i islam, ne de Akif Bey adım.

Ben ne bir İbn-i Kemalim, ne de Zenbilli Ali

Şair-i müslimim , ikrar ederim hakkı, beli ! (s.7).

Mektub sahibi, Hüseyin Siret'i riyakarlıkla da suçlamış olacak ki, şair buna şiddetle karşı çıkar. Hatta kendisinin Hallac-ı Mansur gibi

"Enelhakk" diyecek kadar inancında semimi olduğunu ifade eder :

Hakkı takdis ile, insanlığı tebciil ederim.  
Geceler vecde gelir, Hâlıkı tehlil ederim.  
Hâletim, dâr-ı melâmette şebîh Hallac'a,  
Ki "Enelhak" diyerek yükselirim Mi'raca.  
Yaşarım âlem-i vahdette bulup zevk u sefâ,  
Cevherimde ne riya var, ne temellük , ne recâ...(s.13).

Ve nihayet, kendisine penbe bir gülle dokunan mektubun cevabını şair, şu mısralarla noktalar :

Penbe bir (gül)le dokundun, müteheyyiç ruhum ;  
Ben hakikat yolunun hakka tapan yolcusuyum....

Her ne kadar , Siret " Ben hakikat yolunun hakka tapan yolcusuyum"derse de bu tavrına, - Kargaları ve Bir Mektubun Cevabı'nı saymazsak- şiirlerinde tesadüf edemeyiz. Daha ileride de değineceğimiz gibi, şair, kandesini üne kavuşturan üç önemli eserinde (Leyâl-i Girizân, Bağbozumu, Kıvılcımlı Kül) " sanat, sanat içindir" görüşüne bağlı kalmıştır. Ancak onun bazı dönemlerdeki yaşantısı, daha doğrusu gençlik yıllarında takındığı -pasif de olsa- mücadelecî tavrı bu mısranın anlamı ile bağdaşabilir. Özel hayatında çeşitli siyasi olaylara girip çıkmasına rağmen, Hüseyin Siret şiirlerinde toplumsal meselelere temas etmez. O, hassas , duygulu, zarif ve biraz da çekingen bir aşk ve tabiat şairidir.

----- . -----

## C) EDEBİ HAYATI VE ESERLERİ

## I- İLK ŞİİRLERİ VE BİR HİKAYESİ

Çoğu şair gibi Hüseyin Siret de genç yaşlarda şiire karşı bir heves duymuştur. Mülkiye Mektebindeyken Namık Kemal'in hayranlarından-  
dır. Yenilikçilere karşı özel bir ilgi duyar. Siret'in "Münevver muhit"  
dediği Mülkiye'de edebiyat meraklısı gençler, teneffüslerde sürekli ede-  
biyattan, siyasetten bahsederler ve edebi münakaşalara girerler. O  
yıllarda Mülkiye'de tarih hocası olan Murat Bey'in çıkardığı haftalık  
siyasi ve edebi Mizan Gazetesi de yazar-çizer grubun büyük ilgisini  
çeker ve adeta kapışılır. Siret'in en yakın arkadaşları Asım Paşazade  
İrfan, Reşit Rey ve Rıza Tefvik'tir. Vezinli ve kafiyeli söz söylemeyi  
de "Feylezof" tan öğrenmiştir.

Şairimizin bu yıllarda şiir yazmağa başladığı söylenebilir. Ta-  
bii bunlar, yazılıp atılan cinsten olmalı ki, Siret'in yayınlanan ilk  
şiiri daha sonraki yıllara tesadüf edecektir. "Edebiyat, Mülkiye'ye üs-  
tâd-ı Ekram'le girdi" (1) diyen Siret, daha o yıllarda Talim-i Edebiyat  
yazarının hayranıdır. Şiire yönelmesinin bir sebebi de bu olmalıdır.

Leyâl-i Girizân şairi, kendisiyle yapılan bir roportajda, şiir  
yazmağa onyediy yaşında başladığını ve her nevini denediğini belirtir (2).

Yaratılıştan şairlik yeteneğine sahip olan Hüseyin Siret için  
İsmail Hikmet şunları söyler : "... bu ince şair daha pek küçük yaşta  
iken, gerek aldığı ihtimamlı terbiyenin, gerek hususi tahsil ve tekayyü-  
dün tesiriyle çabukça inkişaf etmişti ve fıtratında meknuz olan şairlik  
istidadını pek erken göstermişti" (3).

Siret'in bizim tespit ettiğimiz il şiirleri, İsmail Hakkı'nın çı-  
kardığı ; Tefvik Fikret, Cenab Şehabettin ve İsmail Sefa'nın da yazdığı  
Mektep Mecmuası'nda yayınlanır. Sözünü ettiğimiz dergide dört şiiri bir  
de hikayesi neşredilmiştir : Tıfl-ı Habîde-i Muhabbet, Gazel, Hatıra-yı  
Leyl, Şîr-i Mübhem, Adadan Avdet (Hikâye). Bu şiirlerden ilki André

1- Fûrûzan İşman'ın tezi, s. 23.

2- Hikmet Münir Ebcioğlu'nun Röportajı.

3- Türk Edebiyatı Tarihi, s. 981.

Chénier'den (4) tercümedir ve Siret'in yayınlanan ilk eseridir. Mecmuanın 8 Şubat 1894 tarihli nüshasında (c.3, N. 3, s. 137) yer alan bu şiiri ilk olması bakımından buraya alıyoruz :

TIFL-I HABİDE-İ MUHABBET

- Andre Şeniyeden-

Gezinirken müsadif olmuş idi  
 Rehğüzarımda bir hazin orman  
 Bir ağaç sayesinde manvîce  
 Tıfl-ı sevda uyur idi handân  
 Tîri avihte şahsâr üzre  
 Bister olmuşdu tûde-i reyhân  
 Penbe bir elmadır ruh-ı âlî  
 Reng-i gülbîzi etmede leme'ân  
 Gonca-i nev -şüküftedir deheni  
 Hande-i nev-bahâr olur rîzan  
 İktitaf-ı asal için arılar  
 Leb-i gülgûnuna gelir şâdân

Bir Fransız şairinden çevrilen bu şiirin dışında Hüseyin Siret'in başka tercümesine tesadüf edemedik. Varsa bile bunların yayınlanmadığı kanaatindeyiz.

Şairin hemen hemen aynı yıllarda İsmail Safa ile Tevfik Fikret'in birlikte çıkardıkları Malumat Mecmuasında sırasıyla "Sevgilime", "Gazel", "Güzelsin" adlı şiirleri ve bir mensur şiiri yayınlanırlı Gazel tarzındaki "Güzelsin" şiiri, Zaimzamed Hüseyin Rahmî'nin aynı adlı gazeline naziredir. Menemenlizade Tahir ve M. Rüşdî'nin de aynı isimde birer naziresi Malumat'da neşredilmiştir. Zamanında çok sevildiğini sandığımız bu şiiri de Siret kitaplarına almamıştır:

Güzelsin âfitâbın neşe-i subh-ı visalinden  
 Güzelsin necm-i aşkın âsumânda inşiâlinden

4- André Chénier : (1762-1794), İstanbul'da doğan şairin annesi Kıbrıslı bir Yunan kızı, babası da İstanbul'da otunan bir Fransızdır. Fransız devrimi sırasında kafası kesilerek öldürülmüştür.



Güzelsin her güzelden, çünkü ruhun inkişaf etmiş  
 Şafakta zührenin bir hande-i vuslat-meâlinden  
 Çökünce her seher meh-rûyuna birengi-i hasret  
 Güzelsin sonbaharın en bükâ-engiz hâlinden  
 Güzelsin bir yetîmin girye-i hasretle nakş olmuş  
 Bütün eşvâkı giryân eyleyen mahzun cemâlinden ;  
 Cemalin dür olurken zirve-i kuhsârdan her şâm  
 Güzelsin mihr-i tâbânın vedâ'-ı pür melâlinden !  
 Güzelsin, infiâl-i hüsnün eyler kalbimi giryân ;  
 Şeb-i hasret doğar müjgânının aks-i zilâlinden  
 Senin hicrinle öğrendim nice bin nükte-i sevda  
 Bütün şeb ahterânın gizli gizli hasbihâlinden  
 Güzelsin, anlaşılmaz sevdiğim mahiyet-i hüsnün  
 Ma'akkaddir nücûmun şî'r-i giryân-ı hayâlinden !

(Malumat, c.1, N. 31, 15 Eylül 1310/1894)

Mekte ve Malumat'ta yayınlanan bu şiirler şekil olarak divan şiiri tarzındadır. Fakat içerik olarak yenidir. Ayrıca, bu manzumelerde yeni terkip ve tamlamalardan ziyade dikkati çeken husus, divan nazmına çok benzer mısraların yer almasıdır :

Her şeb bana ta'lim-i tefekkür eden oldur  
 Sor hal-i dil-i zârımı necm-i seherimden

Bu ve buna benzer mısralardan anlıyoruz ki, Hüseyin Siret'in ilk şiirlerinin kaynağı divan şiiridir. Zaten şair, eski Türk şiirinden Fuzulî, Nedim ve Gâlib'i severek okuduğunu söyler. Cumhuriyet yıllarında Gazel tarzında şiirler yazmasının da sebebi eskiye duyulan bu sevgi ve özlem gerek...

Hüseyin Siret'in 1895 yılında, İsmail Safâ'nın "sermuharriri" olduğu Maarif "necmuası"nda da 5 şiiri yayınlanır : "Gonca-i Nühüfte Meâl", "Leyl-i Giryende", "Nazire", "Nükte-i Dildar", "Çamlar Altında" ... Şâir, son manzume hariç diğerlerini ilk şiir kitabı Leyal-i Girizân'a almıştır. Yalnız "Nazire" şiirinin adını "Bir Gazel" e çevirmiştir. Maarif'te neşredilen bu beş şiir; gerek şekil olarak (biri hariç)

gerek içerik olarak yenidir. Servet-i Fünûn'da yazdığı manzumelerle üç aşağı-beş yukarı aynı dokudadırlar. "Çamlar Altında" isimli manzuma (metinler kısmına aldık) amiyane ve besit söyleyişlerle doludur. Şair, bu arızayı hissetmiş olacak ki, bu şiirine kitaplarında yer vermemiştir.

Bu arada, Siret'in Mektep Mecmuası'nda yayınlanan bir hikayesine de değinmekte yarar var. " Adadan "vdet" adını taşıyan bu küçük hikayede yazar, başından geçen bir vapur yolculuğunda karşılaştığı genç kıza karşı duyduğu hisleri ve vapurdan indikten sonra kızın, tünelde, birdenbire kendinden ayrılışını anlatır. O günkü hayatta birkaç karşılaşılan rutin olaylardan birini nakleden ve dili de hayli ağır olan hikaye şöyle biter :

"... Kendi kendime düşündüm :

Yarabbi, kalbimde açılan bu ceriha-ı muhabbete karşı bu hufre-i zulmet-nisâr nedir ? Düşündüm. Numune-i mezar.

Çün âhir-i kâr hâ firâkest  
Ey kâş nebûdî âşinâî (5)

Bu güzergâh-ı fânîde bir ümid-i sa'âdet-cûyane ile takîb-i maksad eden bedbaht insanların, bütün şule-i hevesâtını, bütün hayâl-i tesliyyet-âmîzini mahv eden turab-ı jerf, o tûde-i zulmet rehzen -i hayât-ı beşerdir..." (6).

Bu hikaye, Hüseyin Siret'in, bizim tespit ettiğimiz, yayınlanan ilk ve son hikayesidir. Onu, üne kavuşturan şiirleridir.

## II- SERVET-İ FÜNÛN VE FİKRET'LE DOSTLUĞU

Tevfik Fikret, Servet-i Fünûn Mecmuasının başına geçtikten (7 Şubat 1896)'yaklaşık yedi ay sonra , dergide Hüseyin Siret'in şiirleri yayınlanmaya başlar. Zaten Siret, Servet-i Fünûn'da yazmaya başlamadan önce Fikret'le tanışmıştır. Yıllar boyu devam edecek olan bu dostluğun nasıl başladığını Hüseyin Siret şöyle anlatır :

5- "Madem ki bütün işlerin sonu ayrılıktır; keşke dost olmasaydın".

6- Mektep, C.3, N. 8 , 7 Nisan 1310/19 Nisan 1894.

"Tevfik merhumla arkadaşlığımız, büyük zelzele (7) senesinde başlamıştı. O vakit ben Göztepe'de oturuyordum, Tevfik de Acıbadem'de kayınpederinin köşkünde idi. Haydarpaşa vapuru güvertesinde görüştük. Tevfik Fikret o zamanlar maruftu. Benim Mektep mecmuasında bir şiirimle bir hikayemi okuduğunu teşvikkar bir lisanla söyledi. Dost olduk "(8).

Siret, Servet-i Fünûn ailesi içinde Fikret'e en yakın olanlardan biriydi. Bu samimi dostluğun sıcak anılarından birini, yine Siret'in kendisinden dinleyelim :

" Tevfik Fikret ile haftada bir iki defa Aksaray'da Ağayokuşu'ndaki konağında toplanardık. Hüseyin Kazım Bey, İsmail Safâ, Vâlâ Nurettin'in pederi Nureddin Bey de oraya getirdi.... Kemalzade Ekrem de İstanbul'a gelip Mabeyn katibi olduktan sonra aramıza girmişti. Tevfik merhum Sanayi-i Nefîse'nin her şubesinde kuvvetli bir isti'fâda sahipti. Hatta sesi de güzeldi. (...) Tevfik Fikret ve Nuri Feydâ'nın bir gece beraber terennüm ettikleri şarkıyı dinledim " (9).

Siret, Servet-i Fünûn'a " Kim olduklarını saklayacak birer örtüye bürünerek , yüzlerini göstermeyecek birer maske takarak yavaş yavaş katılanlar " dan değildir. O, Servet-i Fünûn mensuplarının daha cesaretlilerindedir. "Bunlar daha gençtiler, hiç aldırışsız ve gençliğe mahsus bir atılışla daha yaşlıların etrafını aldılar, iki harp /eski-yeni çatışması/sırasında yeni mezhebin imanıyla dolu göğüslerini gerdiler." (10)

Servet-i Fünûn'a ilk katılanlar arasında yer alan Hüseyin Siret, Halid Ziya ile Tevfik Fikret'in tanışmasına da vesile olur. Edebiyat-ı Cedîde'anın bu iki üstadı Siret vasıtası ile tanışmıştır.

Siret, bir ara şairlâkten vazgeçer gibi olmuştur. Fikret ve Cenab'ın Servet-i Fünûn'da yayınlanan şiirlerini okuyunca kendi eserlerini beğenmez ve kısa bir süre şiir yazmaz. Fakat bu hal uzun sürmeyip Fikret'in teşvik ve ısrarıyla tekrar şiir yazmaya başlar. (11)

Servet-i Fünûn'a yazmaya başladıktan sonra yavaş yavaş tanınmaya başlar ve o dönemin meşhurlarının sohbetlerine ve toplantılarına katılır. Bu toplantı yerlerinden biri kecaizade Mahmud Ekrem'in evidir. Siret,

7- 10 Temmuz 1894 tarihinde İstanbul'da meydana gelen deprem.

8- Hikmet Münir Ebcioğlu'nun röportajı.

9- A.g.y.

10- Halid Ziya Uşaklıgil , Kırk Yıl .s. 407.

11- Fûrûzan İşman'ın tezi, s. 23.

daha sonraları, bu günleri yad etmekten kendini alamaz: " Üstadın /Ekrem'in/ yazın Büyükadadaki sayfiyesinde, kışın Firuzaga'daki evinde toplandığımız günleri hayalen tekrar yaşıyordum. O fazilet yuvasına bazen merhum İsmail Safa ve Fikret'le , bazan de Ekrem Bolayır'la ; ekseriya Sami Paşazade ile gittikçe..."(12).

Şairin o günlerde müdavim olduğu yerlerden biri de Hoca Asım Efendi'nin (13) Çarşamba'daki evidir. Bu evdeki sohbet toplantılarına Siret'le birlikte Cenab Şehabettin ve Hüseyin Suad da katılırlar. (14)

Servet-i Fünun'da ilk şiiri 25 Eylül 1896 yılında yayınlanır. Mecmua'nın 289 numaralı nüshasında yer alan "Dürdâne-i Garam" isimli şiir, o günlerin modası Sone tarzındadır.

Şair, Servet-i Fünun'da yayınlanan ilk şiirlerinde yapmacık bir söyleyişle karşımıza çıkar. Yahya Kemâl bu "çıtkırılmım" edaya takılmak için olacak ki; "civân-ı Lânende" isimli manzumede ki

Rehgüzarımda bir garip horoz

Sanki eyler benimle istihza (L.G., s. 27)

beytini okuyunca "horozun hakkı var" demiş (15).

Edebiyat-ı Cedide'nin bu duygulu şairi, dergide yayınlanan ilk onbeş şiiri ve bir mensur şiirinde "Siret", daha sonraki sekiz şiirinde de "Hüseyin Siret" imzasını kullanır. Bu yirmidört manzumeden sonra Adıyaman'a sürgün edildiği için şiirlerini "Ömer Senih" imzasıyla yayınlamak zorunda kalmıştır (16).

12- Geç Kalmış Bir Cevap , s. 2.

13- Müderris Mustafa Asım Yörük (1859-1943).Mülkiye'de hocalık yapmış.

14- Ali Çankaya; Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiye'liler,s. 1053,.

15- Cevdet Kudret ; Hüseyin Siret'in Ardından, Yeditepe, C.1, N. 10.

16- Yukarıda da söylediğimiz gibi , şair Ömer Senih takma adını, Adıyaman'a sürgün edildikten sonra kullanmaya başlamıştır. Bunun sebebi de gayet açıktır. Fakat Hüseyin Siret'ten bahseden çoğu kaynak bu konuda yanlış bilgi vermiştir. Ali Canip Yöntem " Avrupa'ya firardan sonra Servet-i Fünun'da Ömer Senih nam-ı müstearıyla yazı yazardı" (Türk Edebiyatı Antolojisi, s. 226), der. Halbuki Siret Avrupa'ya kaçtığı sıralarda Servet-i Fünun topluluğu dağılmıştır. Yine bu konuda İsmail Hikmet Ertaylan " Servet-i Fünun'da bazen Ömer Senih nam-ı müstearı, bazan Hüseyin Siret imzasıyla hissî ve kalbî şiirler yazdı" (Türk Edebiyatı Tarihi, s. 982);

Şairin Adıyaman'dan gönderip Ömer SeniH takma adıyla Nisan 1900-Mayıs 1901 tarihleri arasında Servet-i Fünûn'da yayınlanan manzumelerinin sayısı sekizdir. Biri de Nüsha-yı Mümtaze'de olmak üzere Siret'in bu dönemde Servet-i Fünûn'da toplam otuz üç eseri neşredilmiştir. Bunlardan biri kitaplarına da almadığı "Dalgalar" isimli mensur şiiridir.

Bu yıllarda yayın hayatını sürdüren ve Cuma günleri çıkan İrtikâ Mecmuası'nda da şairin on şiiri yayınlanmıştır. Fakat bu manzumeler Perşembe günleri neşredilen Servet-i Fünûn'dan alınmıştır.

Hüseyin Siret, Adıyaman'a sürgün edilmeden önce bir şiiri de Mecmua-i EbuZZiya'da yayınlanır. Bu dönemde yazdıklarının tümünü Servet-i Fünûn'da yayınlayan şairin tek bir eserinin Mecmua-i EbuZZiya'da neşredilmesinin sebebi şudur : Kaybolmuş Fırsatlar eserinin yazarı İzzet Fuat Paşa'nın kızı intihar eder. Bu olay üzerine İsmail Safa ve Tefvik Fikret, Siret'ten bir şiir yazmasını isterler. Şair de çok sevdiği bu iki dostunun hatırını kıramayarak "Bir MünteHire'ye" isimli manzumesini kaleme alır. Zoraki yazdığı ve beğenmediği bu şiir Musavver Malumat'da da yayınlanır. Fakat başlığın altına "hemşiresine" ibaresi konmuştur. Bu yanlış ibarenin neden konduğunu bilemiyoruz. Sözünü ettiğimiz şiirden başka, Siret'in Musavver Malumat'ta üç şiiri daha yayınlanır. Servet-i Fünûn'da neşredilen bu man-

---

Hıfzı Tefvik Gönensay " Arasına Ömer SeniH imzasını da kullanmış olan...." (Tanzimattan Zamanımıza Kadar Türk Edebiyatı, s. 183); Kenan Akyüz "Servet-i Fünûn'da 1896'da çıkmaya başlayan manzumelerinde bazen Ömer SeniH adını da kullanan...." (Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri, 4.b.,s.87); gibi birbirine yakın ifâdelere yer verirler. Oysaki şâir , Ömer SeniH adını arasına değil, bilinen bir zorunluluktan dolayı belli bir zaman dilimi içinde sürekli kullanmıştır. Bunlardan başka Tahir "langu " şiirlerini önceleri Ömer SeniH imzasıyla yayınlayan..." (Servet-i Fünûn Edebiyatı Antolojisi, s. 48); İ. /small/Parlatır "İlk Manzumelerinde Ömer SeniH takma adını kullandı" (Türk Ansiklopedisi, C.26,s. 319); Şükran Kurdakul " İlk şiirlerini Ömer SeniH Takma adıyla yayımlayan..." (Şair ve Yazarlar Sözlüğü ,s. 499) gibi benzer cümleler söylerler ki, hatalıdır. Çünkü Hüseyin Siret, ilk şiirlerinde Ömer SeniH takma adıyla yayınlamamış, 1900 yılından sonra bu adı kullanmıştır.

zumeler, o dönemin muhafazakarlarının çıkardığı Musavver Malumat'a "Muktesebât" başlığı altında alınmıştır. Bu şiirleri, Musavver Malumat'a -biraz da - Servet-i Fünûn şiiriyle alay etmek için aldıkları düşünülebilir.

### III- AVRUPAKİ YAZI HAYATI

#### a) OSMANLI BAŞYAZARLIĞI VE ANADOLU MEKTUPLARI

Daha önce de söylediğimiz gibi, Hüseyin Siret, 1901 yılının sonlarında Adıyaman'daki zorunlu görevinden kaçarak Paris'e gider. 1902 yılının Şubatında toplanan Birinci Jön Türk Kongresi'nden birkaç ay sonra da Osmanlı Gazetesi'nin (17) başyazarı safatıyla Folkestone'a geçer.

Ahmet Nûri ile Damat Mahmut Paşa'nın malı olan ve 15 günde bir yayınlanan Osmanlı Gazetesi'nde başmakale denebilecek bir yazıya rastlamadık. Varsa bile Prens Sebahattin'in fikirleri ve direktifleri doğrultusunda İstanbul hükümetini eleştiren, karalayan çalاکalem yazılmış imzasız, alalade gazete yığınlarıdır.

17<sup>a</sup> Osmanlı Gazetesi'nin ilk 61 sayısı (1 Aralık 1897-1 Haziren 1900) Cenevre'de ; 6 sayısı (62-67. sayılar; 15 Haziren 1900-1 Eylül 1900) Londra'da; 53 sayısı (68-120. sayılar; 15 Eylül 1900- 1 Nisan 1903) Folkestone'da yayınlanır . Kısa bir aradan sonra gazete Mısır'da çıkmaya başlar. Burada 14 sayı (121-134. sayılar; 1 Eylül 1903- 15 Mart 1904) neşredildikten sonra tekrar yayınlanmasına kısa bir süre ara verilir. Yeniden Cenevre'ye taşınan gazete 8 sayı daha (135-142. sayılar; 1 Temmuz 1904- 8 Aralık 1904) çıkarıldıktan sonra Avrupadaki yayın hayatına son verilir. Osmanlı 134. sayıya kadar "İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Vasıta-i Neşriyatı" olarak yayınlanır ve başlığının altında şu beyit vardır :

"Durur ahkâm-ı nusret ittihad-ı kalb-i millette

Çıkar âsar-ı rahmet ihtilâf-ı re'y-i ümmetten".

135. nüshadan başlayarak "İttihad ve İnkılâb Cemiyeti'nin Vasıta-i Neşriyatı" dır. Başlığın altında yer alan beyit de değişmiştir :

"Bulmaz halâs sâika-i intikamdan

Tahrîb eden hukuk-ı ibadî harab olur".

Osmanlı'da Hüseyin Siret'in "Anadolu Mektupları" adında üç yazısı ve iki şiiri yayınlanmıştır. Tamamı beş yazıdan oluşan Anadolu Mektuplarının ikisi daha sonra Şûra-yı Ümmet'de yayınlanır. (18)

Şair bu beş mektupta Adıyaman'daki intibalarını anlatır. Oradaki yöneticilerin insafsızlığını, memurların hazır yiyiciliğini, halkın perişan ve sefil yaşantısını gözler önüne serer. Kitap haline gelmeyen bu mektupların Anadolu'yu, özellikle kırsal kesim insanını anlatan ilk yazılar arasında yer alması ayrı bir önem taşır. Hüseyin Siret daha sonra Mecmua-i Ebuzziya'da yayınlanan mektupların mukaddimesi mahiyetindeki yazısında Anadolu mektuplarının üslubu, muhtevası ve yazılış amacı hakkında şunları söyler :

" Anadolu mektupları bugünkü üslûb-ı güzîfe ve tiraşide ile bezenmiş bir şükûfe-i deste-sanat değil, gelişigüzel ekin tarlalarından toplanmış bir başak demetidir. Üslûbu bir köylü kıyafetine benzer, kaba fakat millidir. Şayet eserin bir meziyeti var ise o da samimiyetidir. Ondokuz ay köylülerin manzara-i püşidesine karşı sakın sakın dökülen sıcak gözyaşlarıyla yazılmıştır.

Bu mektuplar köylülerin halini musavver, köylülere aittir; o köylüler ki toprakların göğsünü tırmaçaya tırmaçaya toplayabildikleri mahsulatıyla bizleri besliyor. (...)

Eserim köylülerin hali gibi perişan ruhu gibi giryandır..." (30. sene, 102. Cüz, H. 1329/1911).

Gerçekten de mektupların dili sade, edası samimidir. Belki edebî değer olarak bir şey ifade etmeyebilir ama milli oluşu önem taşır. Hele dilinin sadeliği üstünde durulması gereken bir noktadır. Çünkü Hüseyin Siret'in mektuplarla aynı yıllarda yazdığı manzumeler ağıdalı bir dile sahiptir. Yine o şiirle arapça ve farsça terkiplerle doludur.

18- Siret'ten bahseden kaynakların hemen çoğu, bu mektupların tamamının Mecmua-i Ebuzziya'nın 1909'dan sonraki nüshalarında yeniden yayınlandığını söylüyor. Hatta şairin kendisi de İbnülemin'e gönderdiği biyografisinde : " Anadolu Mektupları adlı eserimden birkaç mektup Mecmua-i Ebuzziya'da intişar etti", der. Halbuki sözkonusu mecmuada ne mektupların tamamı ne de birkaçı değil sadece Anadolu mektuplarının mukaddimesi mahiyetinde olan kısa bir yazı ile birinci mektup neşredilmiştir, o da 1911 yılında... Diğerlerinin yayınlanmamasını - birinci mektupta da görüldüğü gibi- bu yazılarda, devlet yönetiminin ağır bir şekilde eleştirilmesine bağlıyoruz.

Halbuki aynı yazar Anadolu Mektupları'nda samimi ,sıcak, anlaşılır ve saâe bir dili esas almıştır. Yazdıklarını okuyan herkes anlayabiliyor. Fakat Siret'in yeteneğinin azlığından olsa gerek, beşinci mektuptan sonrası yazılmamıştır. Ayrıca yazdıklarında konu yeknesaktır. Aynı noktalarda döner durur.

#### b) ŞÛRÂ-YI ÜMMET VE BİR İKİ MAKALESİ

Hüseyin Siret 1903 Temmuzunda tekrar Paris'e döndükten sonra Jön-Türklerin yayın organı olan ve ayda iki defa yayınlanan Şûrâ-yı Ümmet' de yazmaya başlar. Şairin, söz konusu gazetede dört şiiri, Anadolu Mektuplarının son ikisi, lisan ve edebiyat hakkında iki makalesi neşredilir. Şiirlerden "Kârbân-ı Adem" adını taşıyan manzume Leyâl-ı Girîzân'a girmemiştir. Edebiyat hakkındaki makalelerden biri "Bugünkü Edebiyatımız ve Üdebamız" adını taşır.

Hüseyin Siret bu makalesinde "sanatkâr-ı güzînin" iki büyük düşmanından bahseder. Bunlardan birisi, halk, diğeri de "hükûmet-i mutlaka"dır. Siret'e göre halk yüce sanat eserlerinden hazz alamaz. "Tıpkı gece bahçede mehtaba karşı geviş getiren koyunlar gibi bu yolda bedâyi-i edebiyeye kırâat olunduğu zaman can sıkıntısından esnemeye başlar."

Hükûmet-i mutlaka da bir eserde kuvvet ve şiddet görünce ondan ürkek. Eserini ve yazarını yok etmek için gayret eder. Bu yüzden "Memâlik-i cebbâberede tek tük yetişen üdebâ, gurebâ-yı zulm-dîde; edebiyat ise fakîr ve dermâdedir."(19).

Siret, Şûrâ-yı Ümmet'in 43 ve 46. sayılarında neşredilen uzun ve isimsiz makalesini, Samî Paşazade Sezai'nin yine Şûrâ-yı Ümmet'de yayınlanan " Nisan" adlı makalesi üzerine kaleme almıştır. O dönemde Şûrâ-yı Ümmet'in başyazarı pozisyonunda olan Samî Paşazade Sezai, makalesinde dilin sadeleşmesi gerektiğini savunur ve edebiyat-ı cedîd-cilerin eserlerinin anlaşılmadığından şikayet eder. Hüseyin Siret de yazısında dilinin sadeleşmesinin mümkün olamayacağını; eğer Türkçeden Arapça ve Farsça kelimeler atılırsa kısırlaşacağını ileri sürer. Hatta Türkçedeki Arapça ve Farsça terkiplerin kaldırılmasına da taraftar değildir: " Farisî ve Arabî kaidesine tevfiken teşkil ve isti'mâl olunan terâkibi kaldırmak lisânımızı katliam etmek demektir. Çünkü en nazar-giriz bir hayâl-i ferîşte-misâl, en derin bir fikr-i nev-tülû'u, en nerm ü nazenin bir hissi Türkçe üç dört satırla tasvîr ve ifade edecek



yerde Farisî veya Arabî iki kelimeciğin terkip suretinde rabîta-ı izdivacıyla ne belîğ ve muğzec ifade ediyoruz" (20). Yine Siret, edebî eserler sırf Türkçe yazılsa bile halkın bundan bir şey anlayamayacağını savunur. Çünkü "edebiyat ile perveriş-yâb olmayan bir dimağ, bir eser-i edebîden zevk-yâb okamaz" (21). Yine ona göre en iyisi ; kalem erbabını, halkın anlayış düzeyine indirmektense, geleceğin çocuklarını - mümkün mertebe- edîblerin irfan derecesine yaklaştırmak daha hayırlıdır.

Yeni edebiyatçıların eserlerinin anlaşılmasında hususana gelince; Siret, Sezai Bey'in bu fikrine katılmaz. Birkaç acemi müteşairin eserlerine bakarak bu sonucu çıkarmanın insafsızlık olacağını söyler. Büyük şair Hâmid'in şiirlerinin de gizlilik ve kapalılık olduğunu bir misalle açıklamaya çalışır. Hatta Sezai Bey'in Sergüzeştinde bile süslü bir üslûbun varlığının inkar edilemeyeceğini belirtir.

c) LEYÂL-I GİRİZÂN(ilk baskısı)

Hüseyin Siret, 1904 yılında, ilk şiir kitabı Leyâl-ı Girizân'ı yayınladı. Paris'teki Şark ve Garb matbaasında basılan eserde şairin 39 şiiri yer almıştır. Siret eserine MaarifMecmuası'nda neşredilen 4 Servet-i Fünûn'da yayınlanan " Şi'r-i Yek-reng, Kitab-ı Garam, Gece Yarılarında ve Dalgalar" isimli manzumelerinin dışında kalan 29 ve Paris'de yazıp herhangi bir dergi ve gazetede neşredilmediğini sandığımız 6 şiirini alır. Mektep ve Ma'lûmat'da yayınlanan ilk şiirleri ile Osmanlı ve Şura-yı Ümmet'de çıkan manzumelâkine kitabında yer vermez. Kitap yayımlandıktan sonra Şûrâ-yı Ümmet'in üç ayrı nüshasında şöyle bir ilanla karşılaşırız: "Neşriyat-ı Cedîde, Refika-i tahririyemizden, şair-i mümtâz Siret Bey'in 'Leyâl-ı Girizân' namındaki mecmua-i eş'ârı meydân-ı intişâra çıktı. Fiyatı 9 kuruştur" (22).

Leyâl-ı Girizân kendi adını taşıyan bir şiirle başlar. Ayrıca, eserin sonunda şöyle bir not vardır :

20- Şûrâ-yı Ümmet, 2. sene, N. 43, 7 Kânun-ı evvel 1903.

21- A. g. y.

22- Şûrâ-yı Ümmet, 3. sene, N. 53, 17 Mayıs 1904.

" " , 3. sene, N.55 , 15 Temmuz 1904.

" " , 3. sene, N. 56, 29 Temmuz 1904.

- " Müellifin tab' olunacak asarı  
 - Mate m-i Mükeykeb... Manzuma t  
 - Anado lu Mektupları ... Mensur  
 - Mithat Paşa... Facia, Manzum  
 - Fira r Ederken... Mensur " (23)

Basılacağı ha ber verilen bu ese rlerin hiç biri neşredilmemiştir. Yazıldığına da sa nmıyoruz.

Leyal-i Girizan'ın bası ldığı günlerde Avrupa'da bulunan Yahya Kemal , hatıralarında şunları yaza r:

"... Meaux Koleji'nden döndüğüm zaman bazı Edebiyat-ı Cedide'nin şiirini asla sevmiyordum. Hüseyin Siret'in o za man Paris'te basılan Leyal-i Girizan'ı gözüme cılız ve zavallı görünüyordu.(...) 1906 sonbaharında Londra'dan Ostendan'a geçip orada n da Bruxelles'e gittim; orada Hüseyin Siret'le Kemal Mithat'ı buldum. Beni Cambre ormanında çaya götürdüler. Onlara yeni şiirimi kendi eserim olarak okumayı münâsip görmedim, çünkü Hüseyin Siret, o zaman, şiir tarafımı çekemezdi.

Leyal-i Girizan şairi, Abdülhak Hamid'in Londra'da ne yaptığını, yeni bir şeyler yazıp yazmadığını sordu . Ben de benim Akınlar'ımdan birkaç parçayı Abdülhak Hamid'in yeni bir eseri olarak gösterdim. Hüseyin Siret gasyoldu; Hamid'in dehasına hayran olmaya hazır olduğu için hayranlığını bütün bir gün tekrar etti durdu." (24)

#### IV- 1908 SONRASI VE ASIL LEYAL-İ GIRIZAN

1908'den sonra İstanbul'da başlayan serbest yaşama biçimi, basın dünyasını etkiler. İstanbul'da çıkan dergi ve gazetelerin sayısında büyük bir artış görülür. Hatta denebilir ki kafası bozulan, camı sıkılan bir dekki yahut gazete çıkarma hevesine kapılır. Bu curcunalı günlerde Avrupa'dan İstanbul'a gelen Hüseyin Siret, kendini basın dünyasının içinde bulur. Şair, Avrupa'dayken yazıp da yayımlayamadığı şiirlerini, ilk sayısı 10 Eylül 1908 de çıkan Aşyan Mecmuası'nda neşretmeye başlar. Derginin müessisi Mustafa Namık, müdürü de Ahmed Cevdet'tir. 9. sayıdan itibaren derginin edebi müdürü Cenab Şehabeddin olur. Siret'in söz konusu dergide 8 şiiri yayınlanır.

Bugünlerde, Siret'in Servet-i Fünun'da " Namık Kemal" isimli mensur şiiri ve bir dördlüğü yayımlanır.

Daha sonra, şairin Resimli Kitap Mecmuası'nda iki şiirine rastlıyoruz.. Yıkık Köy ve Bahar-ı Muhayyel. İleride sözünü edeceğimiz Leyal-i Girizan'ın ikinci baskısında olmayan " Bahar-ı Muhayyel" adlı şiirin altında imza olarak sadece sin ( ) harfi vardır. Üslubundan ve söyleyiş edasından şiirin Hüseyin Siret'e ait olduğu kanaatine vardık.

1912 yılında, Siret'in Rübab Mecmuası'nda iki şiiri yayınlanır. Bunlardan biri daha önce Leyal-i Girizan'ın Paris baskısında yer alan "Leyal-i Makberde" isimli manzumedir.

Hüseyin Siret'in bu yıllarda yazabileceğini tahmin ettiğimiz dergileri taramış olmamıza rağmen yukarıda adlarından söz ettiğimiz sayısı fazla olmayan eserlerinden başka da bir şeye tesadüf edemedik.

23- Leyal-i Girizan, Şark ve Garp Matbaası, Paris 1904, 78 s.

24- Hatıralarım, s.101, 104.

## ASIL LEYAL-İ GIRİZAN( İlaveli ikinci baskı) (25)

Bu yazı faaliyetlerinin yanı sıra Hüseyin Siret, 1909 yılında Leyal-i Girizan'ın ikinci baskısını yaptırır. (26) Kitabın bu baskısında 56 şiir vardır. İlk baskıdaki 39 şiir bu baskıya da aynen alınmış, ilave olarak yukarıda adlarından sözünü ettiğimiz çeşitli dergi ve gazetelerde yayınlanan 17 şiir daha eklenmiştir. Ayrıca Servet-i Fünun'da neşredilip de birinci baskıya alınmayan " Şi'r-i Yekrenk" ve " Gece Yarılarında" adlı manzumeler de bu baskıda mevcuttur. Küçük boyda olan kitabın kapağı mor menekşe rengindedir.

Siret, kendisini üne kavuşturan bu eserini üç bölüme ayırmıştır: Leyal-i Girizan, Reşhat-ı İ'tirab, Sevda-yı Kühensal... Birinci bölümde 38, ikinci bölümde 17, üçüncü bölümde de bir manzume yer almıştır.

Leyal-i Girizan'ın bu baskısı üzerine Hamdullah Suphi Servet-i Fünun'da bir tanıtma yazısı yayınlar. Bu makale, Leyal-i Girizan'dan çok kitabın yazarını tanıtır. Hamdullah Suphi, şairin hayatından bazı kesitlerin şiirine yansıdığını örneklerle açıkladıktan sonra yazısını şöyle bitirir :

25- Asıl Leyal-i Girizan dememizin sebebi şudur: Siret'ten bahseden kaynaklardan hemen hepsi -ikisi müstesna- kitabın Paris'te yapılan birinci baskısından söz etmezler. Onların bildiği Leyal-i Girizan İstanbul'da basılıdır. Biz de, belki rahmetli Seyfettin Özege'nin Atatürk Üniversitesi'ne bağışladığı çok değerli kitaplığı olmasaydı Leyal-i Girizan'ın ilk baskısından haberdar olmayacaktık. Yaptığı çalışmalarla ve bağışladığı kitaplarla ilim alemine ışık tutmuş olan Özege'yi burada rahmetle anıyoruz.

26- Leyal-i Girizan, Matbaa-ı Ahmed İhsan, İstanbul 1325/1909, Edebiyat-ı Cedide Kütüphanesi.. 18, 160+4 s.

İsmail Hikmet Ertaylan Türk Edebiyatı Tarihi'nde ( Cild I, s.988) " Leyal-i Girizan ünvanlı Mecmua-ı eşarı 1923'te tekrar basıldı. İkinci kısmını tab ettirmek üzere hazırlamıştır" diyor. Halbuki daha önce de söylediğimiz gibi, Leyal-i Girizan'ın ilk baskısı 1904'te Paris'te, ikinci baskısı da 1909'da İstanbul'da yapılmıştır. Üçüncü bir baskısı da yoktur. İsmail Hikmet'ten başka; kitabın ikinci baskısı için 1910, 1919 gibi yanlış tarih veren kaynaklar da vardır. Bunların bir dizgi hatasından da kaynaklanmış olabileceğini düşünerek isim vermiyoruz.

" Leyal-i Girizan ve Reşehat-ı İğtirab'ın ihtiva ettiği hissi ve rakik manzumeler üstüne bálki bir gün nisyan iner, onları nazardan nihan kılar, fakat ben eminim ki herhangi bir yed-i tesadüf veya tetkik ileride bu şiirleri okursa , o sayfalarda bir insan kalbinin çarptığı- nı, en samimi ve en ruh-aşına bir lisan ile iştika ettiğini , ağladığı- nı duyacaktır. Yeni mevsimin çiçekleri derildiği bu zamanda, kısm-ı aza- mı esasen hatıralarımızın fağfurlarında mahfuz olan bu nadide, güzel demetten size ve kendime bir itr-ı muazzez çıkardım. Hacle-i edebiyatı- mıza böyle göz yaşkariyla beslenmiş hakiki bir demet getiren sevgili şairi ben küçük bir kardeş, bir muhib sıfatıyla taziz ederim." (27)

Sözünü ettiğimiz bu ikinci baskıdan sonra Leyal-i Girizan'ın gü- nümüze kadar ne bir baskısı yapılmış ne de latin harfleriyle hazırlan- mıştır. Siret'in diğer eserleri için de durum aynıdır.

Hüseyin Siret, Avrupa'dan ikinci dönüşünden sonra, Abi Nejad'la İsmail Faik'in çıkardığı Şebab Mecmuası'na şiirler yazar. İlk sayısı 4 Ağustos 1920'de çıkan ve 24. nüshadan sonra kapanan dergide Siret' in üç şiiri yayınlarmıştır. " Bir Mefture'ye" adlı manzume, daha önce Rubab'da da çıkmıştır.

Bu yıllarda Siret'in bir şiiri de Mehmet Fahri'hin sahibi olduğu ve ilk sayısı 29 Ocak 1919'da çıkan Şair Nedim Mecmuası'nda görülür.

Yine ilk sayısı 26 Ekim 1921'de çıkmaya başlayan Yarın Mecmuası' nda da şairimizin bir şiiri yayınlanır. Şiirin hemen üstünde Siret'in fotoğrafı da vardır.

#### V- CUMHURİYETTEN SONRA YAZI FAALİYETLERİ

Hüseyin Siret Babaali'nin lağvinden sonra, siyasi hayatın atmos- ferinden kurtularak kendini öğretmenlik mesleğine verir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında şiirlerini Servet-i Fünun'da ve Abdullah Cevdet'in İcti- haâ Gazetesi'nde yayımlar. Servet-i Fünun'daki şiirlerin bir kısmı daha önce başka dergilerde de çıkmıştır. Bu tarihten sonra Siret'in yazı ha- yatında bir duraklama görülür. 1925'ter ölümüne kadar bakabildiğimiz periyodiklerden sadece Yedigün Mecmuası'nda şairin ismine tesadüf ettik. Yedigün'de de yalnız iki şiiri yayınlanmıştır. Fakat Prof. Dr. Mehmet Kap- lan, Atatürk Devri Türk Edebiyatı'nın önsözünde şunları söyler : " Yeni

Devrin zihniyetiyle pek anlayamayan bu yazarlar / Ali Ekrem, Hüseyin Siret, Faik Ali / eski tarza dönerler ve Hüseyin Siret, Gavsî mahlasıyla gazeller yazar. " (28). Kaplan hocanın bu bilgiyi nereden aldığı nı bilemiyoruz. Onu en iyi tanıdığımız sandığımız Zeynep Kerman'a bu konuda yazdığımız mektup da cevapsız kalınca Siret'in Gavsî mahlasıyla hangi dergide yahut dergilerde yazdığı aydınlanmadı. Yalnız Kıvılcımlı Kül'de yer alan gazellerini bu isimle neşretmiş olabilir.

#### a) BAĞBOZUMU

Hüseyin Siret'in Cumhuriyet döneminde neşrettiği ilk kitabı, Bağbozumu'dur. (29). Bağbozumu, Yıkık Yuva ve Anka-yı Beyaban adlı üç bölümden oluşan kitapta şairin toplam 16 şiiri vardır. Şiirlerin hemen çoğunu, Cenevre, Selanik, Nise ve- Cenevre'nin bir semti veya köyü olduğunu tahmin ettiğimiz- Triete'de yazılan manzumeler oluşturur. Bu manzumelerden bir kısmı Servet-i Fünun'da, bir kısmı da yukarıda adlarından söz ettiğimiz dergilerde yayınlamıştır. Eser, Leyal-i Girizan'da olduğu gibi, kendi adını taşıyan bir şiirle başlar. Sevgiliye hitab eden bu şiir aynı zamanda kitabın bir mukaddimesi mahiyetindedir:

Bir hevenk işte: tozlu, kıymetsiz  
Muntazır bir nigah-ı lütfa bugün  
Sana ait bu meyveler... ve bütün  
Ben yetiştirdim ey hakikatsiz.

Hiç güneş görmemiş bu mahsulün;  
Suyu eşk-i revan, turabı gönül;  
Her cılız meyve babanına zül;  
Hepsinin şerha şerha kalbi, düşün !

Deme- şimşekli bir nazarla- sakın:

"İki yıllık mezahim-i aşkın

Bütün esmar-ı ah u zarı bu mu ?.."

Mevsim-i kalbin işte, Bağbozumu... (Bb., s. 5-6)

Bağbozumu'ndaki şiirler, Leyal-i Girizan'dakilere nazaran dil yönünden daha sade, üslub ve eda bakımından daha mükemmel, içerik itibarıyla daha yüklüdür. Şairin duygulu hali, samimi ve lirik söyleyiş tav-

rı bu manzumelerde de devam eder. Servet-i Fünun döneminde moda olan bir geleneğe uyularak sayfalan arasına çeşitli süsleme resimleri bulunduğu kitapta yer alan şiirlerin çoğunun konusu ayrılık ve özlemdir.

#### b) KIVILCIMLI KÜL

Bağbozumu'nun basımından tam dokuz yıl sonra, 1937'de Hüseyin Siret Özsever'in üçüncü şiir kitabı yayınlanır: Kıvılcımlı Kül (30). Boğaziçi Notları, Kır Çiçekleri, Divan Yolunda isimli üç bölümden meydana gelen eser, aynı zamanda, şairin Latin harfleriyle basılan ilk kitabıdır. " Atatürk'e " adlı bir şiirle başlar. Bu manzume bölümlerin dışında tutulmuştur. Toplam sekiz şiirin yer aldığı birinci bölümün son manzumesi, şairin o günkü halet-i ruhiyyesini anlatan bir kıtadır:

Elde hamem tozlu bir tabut.. hokkam bir mezar,  
Tuttuğum kağıt kefendir, sanihatım bir ölü;  
Gönlümün engin melalinden duyulmaz bir enin,  
Şimdi kalbim göz yaşından kuytu bir uzlet gölü...(s.22)

Kitabın " Kır Çiçekleri' " adını taşıyan ikinci bölümünde altı şiir vardır Bu bölümün en dikkati çeken özelliği, hece vezniyle yazılmış şiirlerin bulunmasıdır. Yine bu kısımda yer alan " Resmim İçin" başlıklı dörtlükte şair, kendini anlatır:

Geçmişleri düşünen ihtiyar bir selviye  
Benzetirim resmimin garipsemiş halini ;  
Gıpta ettim gölgeme, benden içli şairmiş,  
Mehtab vurmuş bir kabrin giyinmiş melalini. (s.32)

Üçüncü bölümde yedi gazel bir de tesdis vardır. Bunların hepsi divan edebiyatına duyulan sevgi ve eskiye olan özlemin tezahürleridir. Ayrıca bu manzumelerin dilleri de oldukça özentili, Arapça ve Farsça kelimelerle yüklüdür.

Kıvılcımlı Kül'ün basımından yaklaşık bir yıl sonra, Siret'in eski dava arkadaşlarından Hüseyin Cahit Yalçın, kitabı tanıtan bir yazı neşreder. Bir zamanlar yazdığı makalelerle büyük yankılar uyandıran hatta Servet-i Fünun Mecmuası'nın bir süre kapanmasına ve Edebiyat-ı Cedide topluluğunun dağılmasına neden olan Hüseyin Cahit, yazısının başında, " Kıvılcımlı Kül" adının Siret'in son mahsulleri için uygun bir ünvan

olduğunu fakat külün içindeki kıvılcımların da insanı yakacak kadar ateşli olduğunu vurgular:

" ... Kıvılcımlı Kül... Bu onun son terennümleri için bulunduğu mütevazi, mahviyet sever bir ünvan. Fakat esefi okuyunca, bunu pek doğru bulmadım. Çünkü maddiyet bakımından:

Geçmişleri düşünen ihtiyar bir selviye  
Benzetirim resmimin garipsemiş halini

diyecek hale gelen Siret, gene kendisinin pek doğru olarak işaret ettiği veçhile:

Olsak ne rutbe fitraten naçız (31) var yine  
Peymane-i sühande münevver hababımız.

demekte gerçekten haklı olacak kadar ihtisaslarındaki canlılığı mahafaza etmiştir." (32).

Hüseyin Cahit, Kıvılcımlı Kül şairini ta Servet-i Fünun'dan beri tanıdığı için, yazısında onun bu günkü duygulanmalarının farklılığına değinir:

" Bu günkü Siret'in intibâlarında Servet-i Fünun zamanının ümid ve hülyalarını aramak biraz garip olmaz mı ? O zamanın dertlerine, hicranlarına, göz yaşlarına ve elemelerine karşı sanatkarın içinde yanan bir hayat ateşi vardı ki 7 onu elinden tutarak dimdik yürütüyordu. Fakat bu gün yazıları bize çok daha acı ve melal ile örtülü geliyor. Çünkü üzerinden uzun bir tecrübe ve hayat devresinin kasırgaları geçmiştir!"

Yukarıda da söylediğimiz gibi , Hüseyin Cahit'in yazısı bir eleştiri değil, bir tanıtma hatta bir övmedir. Çünkü yazıyı kaleme alırken " Servet-i Fünun'lülük damarı" kabarmıştır. Edebiyat-ı Cedide'nin dilini süslü ve ağdalı bulanlara burada bir kez daha cevap verme fırsatını yakalar:

" Servet-i Fünun lisanını ağdalı, Arap ve Acem kelimeleriyle dolu bulanlar, nahvinin eskiliğinden şikayet edenler Siret'in bu günkü şu lisanı karşısında biraz tereddüt ederek insaf ile düşünmek mevkiindedirler. Eğer bu günkü muarızlar 1312 rumî senesinde gelmiş ve yazıya başlamış olsalardı hiç şüphe yok ki Servet-i Fünun dilini taklit ve takip edeceklerdi. Nasıl ki daha sonra gelen Fecr-i Ati bile başka bir

31- "Katre-i Naçız" olacak.

32- "Matbuat Hayatı-Kıvılcımlı Kül", Fikir Hareketleri, C.9, N.222.

şey yapmamıştır. Bu günkü kıymet ölçülerini başka zamanlara tatbik etmeğe kalkarken, arada tekamülün oynadığı mühim rolü gözden uzak tutarsak büyük bir hataya düşmek tehlikesine maruz bulunuruz. İşte Edebiyat-ı Cedide mücahitlerinden Siret, bu gün, bu günkü dil ile yazıyor ve güzel yazıyor. İnsanın içinde sanatkarlık ateşi varsa filan zamanda ve filan dilde değil her zamanda ve her dilde güzel eser yaratabilir. Geçmiş denilen bir edebi devrin şairi işte bu günde kendisini okutuyor hem zevk ile okutuyor. Çünkü o filan tarihin şairi değildir, sadece şairdir ve her zaman şairdi."

Kıvılcımlı Kül'ün "Divan Yoluında" adlı bölümünde yer alan gazelleri, Hüseyin Cahit, pek Siret'e yakıştıramaz. Onca Siret, sone ve terzarıma biçiminde şiirler yazan; divan şiiri geleneğini benimsemeyen bir şairdir. Yazar, Siret'in " gazel vadiğinde kalemini tecrübe etmesine " şaşırır:

" Siret'in son yazılarını okurken, Servet-i Fünun şairi üzerinde za manın hiç bir tahribat yapmadığını büyük bir sevinçle gördüm. Bilakis zaman, onu daha olgun bir hale getirmiş, onu derinleştirmiş. Bilmem neden, gazel vadisinde de kalemini tecrübe etmek istemiş. Bunlar güzel olabilirler fakat Siret değiller."

Hatay'a göz dikmeleri nedeniyle, Siret'in "Suriyelilere" yazdığı manzume, Kıvılcımlı Kül'de ayrı bir çeşni teşkil eder. Vatan aşkıyla yazılan bu şiiri Hüseyin Cahit de beğenmiş olacak ki- biraz da Servet-i Fünunculara pay çıkararak- şu takdirdar sözleri yazar:

" Servet-i Fünun evlatlarının müsterek vasıflarından biri de vatan aşkı idi. Siret'in "Suriyelilere" hitaben yazdığı manzume bu hissin gittikçe artan kudretine ne güzel bir şahit..."

### c) ÜSTADIN ŞAİRİ

Hüseyin Siret'in Cumhuriyet döneminde adeta inzivaya çekildiğini ve yazı hayatında da bir durgunluk başladığını daha önce söylemiştik. Şair, bu dönemde yazdıklarını çeşitli periyodiklerde yayınlamak yerine küçük risaleler halinde bastırmayı tercih etmiştir. 1937 yılında Matbaa-ı Ebüzziya'da basılan 4 sayfalık Üstadın Şairi adlı kitapçık bunlardan ilkidir. Halit Ziya'nın matbuat alemine girişinin ellibeşinci yıldönümünü kutlamak için yapılan törende okunmak üzere yazılmıştır. Zaten eserin başında " Sanat hayatının ellibeşinci yılı münasebetiyle Mai Siyah mübdiine" ifadesi vardır. Bu küçük kitap edebiyat



dünyasında fazla bir ilgi uyandırmaz. (33).

Bu küçük eser, tek bir şiiirden ibarettir ve toplam elli mısra-  
dan meydana gelmiştir. Siret, bu eserinde Mai ve Siyah romanının  
manzum bir özetini yapar ve romanın kahramanı Ahmet Cemil'i anlatır.  
Onun romandaki serüveninin hüznün noktalarına temas eder. Aslında Siret,  
biraz da Ahmet Cemil'in yaşantısını ve şairliğini kendi yaşantısına  
ve şairliğine benzetir. İşin gerçeği de; Leyal-i Girikan şairi de  
Ahmet Cemil gibi hayata mavi düşlerle başlamış fakat sonuçta kendini  
siyah uçurumların kenarında bulmuştur.

#### ç) KARGALAR

Hüseyin Siret'in " bu eserim mizah vadisinde bir kalem tecrübe-  
sidir. Bizde ve Avrupa'da bu kabilden mizaha ait çok şeyler yazılır.  
Ben de bu vadiye kendimi bir tecrübe etmek istedim. Sırf bu gaye ile  
eseri yazdım." cümleleriyle tanıttığı Kargalar (34), şairin ilk ve son  
manzum-satirik eseridir. Kitabın iç kapağında :

Eyledim Siret Ziya-asa vücuha iltifat

Rahmet olsun fenn-i nazmın pirine,üstadına

beyti yer alır. " Ebüzziya'nın şerefli oğlu Velide" ithaf edilen eser  
aruz vezninin " Feilatün,mefailün, feilün" kalıbıyla yazılmıştır. Top-  
lam altmış altı beyittir ve mesnevi tarzında kafiyelenmiştir.

Siret, eserinde " Kargalar" adını verdiği, sevmediği tipleri ba-  
zen açıkça bazen de alegorik ifadelerle hicveder, eleştirir. Bunlar  
arasında çok meşhur, çok tanınmış şairler, edipler ve siyasetçiler de  
vardır.

33- Kitabın, yayınlandığı günlerde Servet-i Fünun'da " Bize Gelen Ki-  
taplar" sütununda bir de ilanı çıkar :

#### " ÜSTADIN ŞAİRİ

Şair Hüseyin Siret, neslinin büyük romancısı Halit Ziya Uşaklıgil'in  
göl'ün ellibeşinci sanat yılı münasebetiyle üstada ithafen bu i-  
simde uzun ve güzel bir şiir yazmış ve zarif bir şekilde bastır-  
mıştır. 7,5 kuruşa satılan bu ince şiir hatırasını karilerimize  
tavsiye ederiz." ( Uyanış-Servet-i Fünun, C. 82-18, N. 2128-443,  
s. 28, 3 Haziran 1937 )

34- Kargalar, A. Halit ve İkbâl Kitabevleri, İst. 1939, 13 s.

" İlkbaharda gamlı gül bahçesine çadır kurup, haykırıp bağırın"  
kargalardan bazıları şunlardır: (35).

Kimi yaldızlı bir Noel ağacı  
Kutlu olsun başımda ünlü tacı (s.6)  
(Ruşen Eşref Ünaydın)

Kiminin Şengül eski mahlasıdır,  
Murdar ellerde bir hamam tasıdır. (s.6)  
(Falih Rıfka Atay)

Kimi mestureden kurar otağı  
Randevu evlerinde var yatağı. (s.6 )  
(Şükri Kaya:Siyasetçi)

Kimi bir vâd alır Kemal'e söger,  
Kara bir yüzle Zül'celâl'e söger  
Sesinin aksi bir çukura siner,  
Kopsun alkışlayan sefil eller !... (s.6)  
(Kim olduğunu bilmediğimiz Ruşenî)

Kimi etfal önünde bir canbaz,  
Cedd-i pakinden olsun arlanmaz.  
Atamın öz dilile eğleniyor,  
Terk-i din etti; mühtedi deniyor. (s.6-7)  
(Fuat Köprülü)

Kimi binbir çocuklu dil anası  
Bulunur her diyarda bir babası  
Bir Selanik'lidir asıl ebesi,  
Maşaallah yerinde debdebesi. (s.7)  
(İbrahim Necmi Dilmen)

Kimi divan yolunda bir dervedir;  
Hamid'in iç cebinde bir güvedir.  
Bir fener elde karşılar güneşi,  
Var mı -der- sende bak bunun eşi ?

---

35- Bu isimler gayet kapalı bir şekilde hicvedildikleri için kim olduklarını çıkarmak çok güçtür. Ancak şair, bu isimleri Fûruzan İşman'a söylemiş olacak ki onun tezinde belirtilmiştir. Biz de oradan istifade ettik.

Dokuz ay on gün oldu hamiledir,  
Gebelik hali onda bir çiledir. (s.7)

(Yahya Kemal Beyatlı)

Bir de vardır sevimli bir fattan,  
Gözümün nuru fazıl-ı devran  
Nesr ü nazmı aliyülâlâdır,  
Bezm-i yaranda nükte-piradır,  
Dili ağzında tatlı bir gewrek  
Verse insan çıtır çıtır yiyecek.  
Yazma divanı hatt-ı kufidir  
Galiba mezhebi hurufidir. (s.8)

(Fazıl Ahmet Aykaç)

O kurultay hatibi hoş lehçe  
Çahid'in pençesinde bir serçe.  
Onu baştan çıkardı kahpe felek,  
O da devrana girdi huu... diyerek  
Severim her ne yapsa kafiri ben  
Müslüman olmayan o şairi ben. (s.8)

(Hüseyin Cahit Yalçın)

Marifet canibinde bir üstad  
Yüce irfan dağında bir Ferhad,  
Nice çamlar devirdi biçare,  
Akıbet vasıl oldu dildare,,  
Şiri terketti, bildi noksanı,  
Budur ancak yegane irfanı.  
Laklakıyyat kitabı şaheseri,  
İlminin yok fakat kitapta yeri.  
Bir mekin görse Bermekî okuyor,  
Değişen formalar mekik dokuyor.  
Yeni harfler yatişti imdada,  
Verelim bir icazet üstada.(s8-9)

(Ali Canip Yöntem)

Siret, eserinde kendisinden söz etmeği de ihmal etmez:

Diyemez hakka batıl ömründe  
Onsekiz yıl dolaştı sürgünde

Başı göklerde sanki bir kayadır  
Aynı bir yolda daima yayadır... (s. 10)

Ve doğru olmadığını bildiği değerlerle alay eder:

Verme kıymet o köhne namusa,  
Sıgmaz artık bu günkü kamusa.  
İbret al! Kargalardan ey gafill!  
İktsat ilmi öğren ey cahil!  
Nakte tahvil edince namusu  
Altın akçen olur etek dolusu,  
Paradır asrımızda hak dini,  
Git de gör bankalarda ayini! (s.10-11)

Sevdiklerini de yüceltmeyi unutmaz:

Sen Şinasi, Kemal'e, Fikret'e bak  
Şanlı Osman Paşa ile İsmet'e bak.  
Akif olsun önünde mihrabın ;  
Gençlik olsun başında mehtabın. (s.12)

Kargalar, bazılarını incitmiş olacak ki, Ercüment Ekrem Talu, Son Posta Gazetesi'nin 16 Mart 1939 tarihli nüshasında bir yazı neşreder. " Osmanlı Edebiyatına az çok hayırlı hizmetleri dokunduktan sonra modası geçen her şey gibi bu fani dünyadan göçüp giden " Edebiyat-ı Cedide"nin tozlu ve örümcekleli türbesinden sor günlerde bir ses yükseldi. (...).Bu sesin mensup olduğu edep mektebinin şöhretine nazaran bir bülbül nağmesi alabileceğini tahmin ederken vâ esafa ki kulağımıza bir karga vakvakası aksetti. " cümleleriyle yazısına başlayan Ercüment Ekrem Talu, yazının tamamında kırıcı bir eda takınmıştır. Bu ufacık risaleyi okudukça gönlünün elemle dolduğunu belirten Talu, yazısına şöyle devam eder:

" 'Kargalar'ı tavsiye etmek lazım gelirse buna, acz-i mutlak, hırs-ı pîrî, haset halitası diyebiliriz. Köhne kahve mazmunlarına, çirkin, müstehcen telmihlere, iftiraya, gammazlığa belki eski hiçviye tarzında yer olabilirdi, lakin yeni mizah vadisinde bunların merdud bulunduğunu, 'edebiyat edeple kaimdir!' düsturunu koyan bir mektebin son tilmizince malum olmalıydı."

Ercüment Ekrem için "kırıcı bir tavır takınmıştır" dedik ama, hakkı da yok değildir. Kargalar, Servet-i Fünûn'un nezih şairi Hüseyin

yin Siret'in samimiyetini zedeleyen çirkin sözleri, kaba tabirleri de ihtiva eder. "Randevu evleri", "sögmek", "hamile", "gebelik" gibi şiire yakışmayan argo takımının konuştuğu kelimelere Kargalar'ın mısralarında tesadüf etmek mümkündür. Ercüment Ekrem, Leyal-i Girizan şairini Hezliyat sahibi Süruri'ye benzettikten sonra yazısını şöyle bitirir:

"Şiir ve nesir tarihimizde kendisinden her halde daha büyük nam bırakmaya namzet Yahya Kemallerin, Falih Rıfkıların, Köprülülerin bu risalede telmihen uğradıkları çirkin tacavüz, hasedin ve hırs-ı pirinin insanlarda ne raddeye varabileceğini gösteren en bariz bir misaldir. (...). Servet-i Fünun Edebiyatı'nın sağ kalan bir iki rüknünden bizler ancak 'kuğunun son nağmesini' beklerken böyle cırlak, çirkin bir karga sesi duymak çok ama pek çok acı geldi!., "

Hüseyin Siret, "Değersiz Kargalar'ın intişarından sanra... eser hakkında üstad Turhan Tan'ın Tan'da yazdığı takdirkar" (36) bir makaleden de söz eder. Fakat Tan gazetesinin 1939 yılına ait nüshalarında böyle bir yazıya tesadüf edemedik.

#### d) GEÇ KALMIŞ BİR CEVAP

Hüseyin Siret'in 20 Mart 1939'da yazdığı bu sekiz sayfalık mensur risale, Ercüment Ekrem Talu'nun yukarıda sözünü ettiğimiz makalesine cevap olarak kaleme alınmıştır. Siret, risalenin başına düştüğü notta "elimde neşir vasıtam olmadığı için bu cevabı risale şeklinde çıkardım" der. (37). Siret, Ercüment Ekrem Talu'nun yazısına çok kızmış olacak ki ona ağır bir üslupla cevap verir. Talu'yu kötü bir mirasyedi olarak suçlayıp şunları söyler:

"Kim tasavvur edebilirdi ki muhterem üstadın / Recaizade Mahmut Ekrem / daima hatırlarına riayet ettiği, bayramlarda ziyaretlerini iade etmek derecesinde nezaket gösterdiği şerefli tilmizlerine, o nezih babanın oğlu fırsat kollayıp birer birer sögecek ? Zavallı baba! "(s.3)  
"... Hilkatın ne garip bir cilvesidir ki Recaizade'den, Baba Tahir'in bir hayrül halefi çıkıyor!" (s.4)

Bir kızgınlık sonrasında kaleme alındığı için "Geç Kalmış Bir Cevap" ın edebi bir değer taşıdığını söylemek oldukça zordur.

36- Geç Kalmış Bir Cevap, s.1

37- Geç Kalmış Bir Cevap, Matbaa-ı Ebüzziya, İst. 1939, 1+8 s.

## e) İKİ KASİDE

Bu küçük eser, Namık Kemal'in bir kasidesiyle Hüseyin Siret'in bir kaside ve bir gazelinden ibarettir. (38) 93 Harbi yıllarında Namık Kemal'in sultan Abdülhamid hakkında yazdığı bir kasideye nazire olarak Siret de Enver Paşa'yı konu alan bir kaside kaleme almıştır. Eserin başında yer alan "Bir iki söz" başlığı altındakiyazıda Siret, o günlerde İkinci Dünya Savaşı'nın heyecanıyla, devlet ricaline dair birçok mensur kasideler neşredildiğini, kendisinin de bu manzumeyi yazdığını belirttikten sonra bir noktaya daha temas eder: " Zira, harp yıllarında neşriyatta bulunmağa karar vermiştim. Hatta lutufkar dostum velid Bey -beni kayırmak düşüncesiyle olacak- kendi gazetesi olan Tasvir'de lisan ve edebiyatımıza dair yazı yazmaklığımı birkaç defa bana hatırlatmıştı. Kendisine teşekkürle itizar etmiştim." (s.4)

Abdülhalim Memduh'un el yazısıyla yazıp Siret'e verdiği Namık Kemal'in kasidesinin beş beytiyle bir mısrasının eksik olduğunu yine Siret söyler. Siret, Namık Kemal'in matla beytini, kendi kasidesinin başına murassa biâ taç beyit gibi koymuş, manzumenin her beytini gerçek bir olaya, bir vesikaya dayandırmak için de elden geldiğince çalışmıştır. İki Kaside'nin önsözü mahiyetinde olan "Bir iki Söz"üne Siret şunları da ekler: "Büyük vatan şairinin kudretli, eşsiz kalemiyle kudretli hamiyetinin edebiyatımızda açtığı gür sesli, mert ve erkek haykırış nevi, fani varlığının ziyası ile kapandı ve unutuldu. Bu eksikliği biraz telâfi edebildim sanıyorum." (s.6)

Namık Kemal'in 11 beyit artı bir mısralık kasidesi bir beddua beytiyle sona erer:

Hiç çıkmasın kolundan taun-ı Fûrs ü Kışmir

Hiç gitmesin yanından Hind ü Acem vebası. (s.10)

Hüseyin Siret 40 beyitlik kasidesinde çeşitli tarihî olaylara değinir ve bazı kişileri tenkit eder. Kasideler aruz vezninin "Mefûlü. Fâilâtün Mefûlü Fâilâtün" kalıbıyla yazılmıştır.

Eserin sonunda yer alan 8 beyitlik "Eski Bir Gazel" adlı manzume "Osmanlı İmparatorluğunun son sadrazamı ve insanlığın yüksek bir mü-

---

38- İki Kaside: Sultan Hamid ve Enver Paşa Hakkında, Yazanlar: Namık Kemal- Hüseyin Siret, Ahmet İhsan Matbaası Ltd. 1942, 20 s.

messili olan Salih Paşa merhumunneccip hatırasına" ithaf edilmiştir. Namık Kemalvari bir eda ile yazılan bu şiirin içeriğini, mizacı ve şahsiyeti bölümünde bir iki cümleyle açıklamaya çalışmıştık.

f) BİR MEKTUBUN CEVABI ve HÜSEYİN AVNİ ULAŞ'A

İçinde iki manzumenin yer aldığı bu kitap, Hüseyin Siret'in sağlığında yayınlanan son eseridir. (39) Tamamı 175 mısra olan "Bir Mektubun Cevabı" adlı ilk kanzume, daha önceki bölümde de söylediğimiz gibi, şaire yazılan bir mektup üzerine kaleme alınmıştır. Kim olduğunu bilmediğimiz mektup yazarını Siret, şu ifadelerle tavsif eder:

Büyük bir babanın şanına layık oğlu, (s.3)

Sen ki fahrül'ulema bir babanın varisisin

Coşuyor cuşîş-i iman ile heybetli sesin. (s.7)

Yazılan mektupta , çeşitli sorular olmalı ki, Siret, önce kendi şahsiyetinden, hayatından pasajlar sunar:

Şevk-i gurbetle dolaştım öderək zevk u sefa

Hısnımansur denilen beldede tebdil-i hava.

Göçtü hicranzede bîçare hayat arkadaşım,

Taşı yok, fatiha ister.. dökülür kanlı yaşım...

Kaldı ardında bir öksüz e da bedbaht oldu.

Bize evlat, feleğin cilvesi pek saht oldu. (s.3)

.....  
.....

Elli yıldır yapımın kalfası ben, ırgadı ben,

Taş kıran, toprak atan, kazma vuran ferhadı ben.

Elli yıllık bir emek... İşte: fakirane yapım !

Başımı eğmeden, oğlum, girerim... kendi kapım.

.....  
.....

Yaptığım şey ne konaktır, ne de şahane saray;

Hapsi var, sürgünü var, olmadı inşası kolay.

.....  
.....

Ben de halimce sataştım ceberrut u zulme

Hayli ter döktü kasidemle tevabî, hademe. (s.4)

Değilim ben hazır elbise giyen bir maneken,  
Usta Türk terzisine yaptırırım camemi ben. (s.6)

.....  
.....

Vakit akşam, kalemim yorgun, ağırlaştı yüküm;  
Şanlı yurdumda bu gün hür yaşayan bir Türküm.. (s.13)

Siret, eserinde, Atatürk inkılaplarına, yeni lisana ve o günkü yaşama tarzına ait görüşlerini de açıklar:

Her terakki, yenilik bence aliyyül'ala  
Apaçık söylüyorum; düzme lisan müstesna.  
Bilirim düzme dilin ilme olan hizmetini,  
Cehli tamim ile ile maziyi yıkan himmetini.  
Yeni harfin okuyup yazması gayetle kolay;  
Aç kalan millete halk ekmeğidir; etme alay.  
Daha dün fesli, bu gün şapkallı ehl-i dünya,  
İngilizvari demokratlığı takdire seza.  
Hakka, haysiyete, insanlığa, namusa sağır,  
Duyulan kendi sesindir, işiten varsa bağır!...  
Han-ı yağmada, çalıp çırpma bu gün oldu helâl,  
Her yüzün ismeti düzgün, içi hiç sorma ne hâl... (s.5)

Şair, "Her dehanın da temiz, kirli olan çehresi var" diyerek tarihi simaları da eleştirir:

Milletin şan ü şeref taçlı Reşit, Mithat'ı var,  
İki cüretli, hamiyetli velinimeti var.  
Biri Gülhane'de kanununu ilan etti  
Daha ilk hatvede hürriyeti ihsan etti.  
Bu vatan toprağına tohm-ı terakki atan o,  
Yurdu bin badireden, mühlikeden kurtaran o.  
Öyle bir haddini bildirdi ki Mehmet Ali'ye  
Kükremiş aslan iken döndü nihayet deliye. (s.8)

.....  
.....

İnkılap aleminin bir de büyük Mithat'ı var,  
Azminin dağ deviren, kale yıkan kudreti var..  
Her vilayette onun şaheser-i himmeti var,  
Uç kırallıkta bu günmenkebe-i şöhreti var..



Ayrılan ülkelerin hatıra-ı hasreti var,  
Fazla coşkunluğu, taşkınlığı, safiyyeti var...  
Zalime nefesine teslim edecek gafleti var, (s.10)

Eserde, edebiyat tarihimizde ad bırakmış, ünlü şairlerimiz de eleştirilir. Bu kişilerden çoğu, Siret'in şahsen tanıdığı simalardır.

Vatan Şairi Namık Kemal için:

Kemal'in içkisi var, fazla vatan gayreti var,  
Şehriyar-ı edebin mabed-i hürriyyeti var...  
Kendi mürsel değil amma koca bir ümmeti var. (s.11)

diyen Hüseyin Siret, mektup sahibinin,

"Bir zaman Fatih'e: alem sana merkad! diyen ey  
İhtiyar ibn-i zaman, ey kocaman Hamit Bey

Zavallı şair-i azam, esir-i bahşîş ü câh  
Zavallı şanlı ediban! Seza-yi istikrah" (s.11, dipnot)

mısralarıyla eleştirdiği Abdülhak Hamid'e bir başka çaldan bakar:

Hamid'in kahpesi var, tatlı bela afeti var,  
"Yavuz"u, "Fatih"i var, haşmeti var, şevketi var,  
Makberin kapkara sonsuzluğu, umkiyyeti var,  
Sanırım kudret-i külliyyeye bir nisbeti var.. (s.11)

Çok değer verdiği, sevdiği, saydığı üstadı Rezaizade Mahmut Ekrem için:

Ekrem'in gençliğe talim-i edep kudreti var,  
Yakacak aleminin kalbe çöken hasreti var...  
Şairin oğlu Nijad'ıyla ne hoş sohbeti var?  
Yaşlı halinde kadın aşkı, melâl illâti var.. (s.12)

dedikten sonra, sayfanın altındaki dipnotta da bir meseleye açıklık getirir: "...Ağırbaşlı üstadı (öldürdü hasretin beni, öldürdü hasretin) diyecek kadar kendinden geçiren ve ihtiyarını kaybedecek bir hâle getiren o şaheserin mülhimesi peri-i vatan değil, nazenin bir fettandır..."

Siret, Servet-i Fünun'dan yakın arkadaşı, şiirlerine tutkun olduğu Fikret'in isyanından bahsetmeyi ihmal etmez:

Fikret'in pak ü nezih fıtratı var, sanatı var,  
Bazı gün Hâlika isyan savuran hiddeti var.. (s.12)

Mülkiyeden arkadaşı, şiir yolunda kendisine üstünlük eden Rıza

Tevfik'i de şu mısralarla yad eder:

Biricik Feylosof'un hiffeti var, gaffleti var,  
Koca kamus ile irfanımıza hizmeti var..  
Şair-i veân-i heca, şaheser-i sanatı var,  
Muhteşem Hamid'i var, Fikret'i var, Siyret'i var.. (s.12)

Ve nihayet 'şair-i İslam' dediği Mehmet Akif hakkındaki düşüncelerini de aşağıdaki dizelerle açıklar:

Akif'in kürsüsü var, mev'ize-i hikmeti var,  
Bir cemâl aşığıdır, cezbesi var, hâlveti var.. (s.12)

Kitabın "Hüseyin Avni Ulaş'a" adını taşıyan ikinci manzumesi, adı geçen şahsı öven bir methiyedir. 11 beyitten ibaret olan şiir:

Ey Erzurum'un kahraman evladı... Sırıtkan  
Soysuzlara baş eğmeyen, alçalmayan insan

beytiyle başlar ve:

Tarih-i hamiyette makamın samadanî  
Şükran ile millet anacaktır seni Avnî... (s.15)

beytiyle sona erer. Bu şiirden anladığımıza göre, Siret'in, adaşı olan Hüseyin Avni Ulaş'a karşı bir sempatisi vardır. Aralarında sıcak bir dostluğun olduğu da düşünülebilir.

#### g) KİTAPLARINA ALMADIĞI BİR KAÇ ŞİİRİ

Hüseyin Siret, Kıvılcımlı Kül'ün yayınlanmasından sonra yazdığı; edebî değer taşıyan şiirlerini kitaplaştıramamıştır. Belli bir periyodikde de yayınlanmayan bu manzumelrden bir kaçına biz, Siret'ten bahsetmeden kaynaklarda tesadüf ettik.

Bunlardan "Nat-ı Şerif" isimli şiir konusu itibariyle ayrı bir önem taşır. Manzumelerinin hemen hepsinde, dine ait hiçbir şeyden bahsetmeyen Edebiyat-ı Cedide şairi, bu şiirinde Peygamberimiz Hz. Muhammed'i över, Hâl tercümesiyle birlikte İbnülemin Mahmut Kemal İnal'a gönderdiği manzume toplam 20 beyittir. Karışık kafiyeleşmiştir. Siret, İbnülemin'i metheden bir kıtayı da, bu manzumeyle birlikte adı geçen kişiye göndermiş, söz konusu iki şiir de Son Asır Türk Şairleri'nde yer almıştır. (s.1691,1694) İbnülemin, kıtayı, Siret'in ısrarıyla kitabına aldığını söyler.

Siret'in bir şiiri de kendisiyle yapılan bir mülakâtle birlikte Yedigün Mecmuası'nda yayınlanmıştır. "Üç (N)den Birine" adını taşıyan şiirde açık bir Yahya Kemal tesiri vardır.

Gençliğinde Jön türkler arasında yer alan ve onların faal bir üyesi olan Hüseyin Siret, yakın dostu Prens Sabahaddin'in ölümü üzerine bir şiir kaleme almıştır. Şair, toplam 22 beyitten oluşan bu şiirini Prens Sabahaddin'in birinci ölüm yıldönümünde yapılan anma töreninde okumuştur. Siret'in sağlığında neşredilmeyen bu manzume, önce Nezahat Nurettin Ergin'in 'Prens Sabahaddin- Hayatı ve İlmi Müdafaaları' (1977) adlı eserinde eksik olarak yer almış, sonra da Tarih ve Toplum Dergisi'nde (C.11, N.63, Mart 1989) Nedret Pınar'ın tanıtma yazısıyla birlikte yayınlanmıştır. Yakın bir arkadaşın vatanından uzak, başka bir ülkede ölmesinden duyulan üzüntüyü dile getiren bu şiiri de sıradan bir "mersiye-methiye" saymak yerinde olur.

Çoğu zaman duygulu ve içli söyleyişlerle karşımıza çıkan Hüseyin Siret'in kitaplaşmayan son şiirlerinden bazıları da bestelenmiştir. Fûrûzan İşman'ın tezinde tesadüf ettiğimiz bir şarkıda şair o günkü ruh hâlini temiz bir Türkçe'yle dizelere aktarmıştır:

Geçti sevdalarla ömrüm ihtiyar oldum bugün  
Ak pak olmuş saçlarımla bîkarar oldum bu gün,  
Bir muhabbet neşesiyle ilk bahar oldum bu gün  
Ben huzurunda yer öpüp tacidar oldum bu gün.

Kalbimin tahtında hakim aşkımın sultanıdır,  
Her ne emreyleyse eyler şahımın fermanıdır  
Siret'im derse eğer, şahane bir ihsanıdır,  
Ben huzurunda yer öpüp tacidar oldum bu gün.

Şaire ait bir kaç şarkı sözünün de Nedret Pınar'da olduğunu burada hatırlatalım.

Şemsettin Kutlu, Servetifünun Dönemi Türk Edebiyatı Antolojisi adlı kitabında "Hüseyin Siret Özsever" bahsinin başına, şaire ait olduğunu anladığımız bir beyit koymuştur:

"Amir, hakim, talip, sahip varsa eğer toprakta;  
O da millet, o da millet, o da millet mutlaka" (40)

40- Kutlu'nun Siret hakkında verdiği bilgilerde bazı önemli yanlışlar da var. "Servetifünun dergisinin kapatılıp topluluğun dağıtılışı sırasında Adıyaman'a sürgün edildi. (...) 1918 yılında yurda döndükten sonra artık siyasi görev almadı." (s.320) ifadeleri oldukça yanlıştır.

Biz, Siret'in yayınlanmış şiirleri arasında böyle bir beyte rastlamadık. Bu beyti neşreden aldığı öğrenmek için Kutlu'ya gönderdiğimiz mektuba da cevap alamadık.

Mahir İz Vilların İzi adlı kitabında "Hüseyn Siret Bey'in fevkalade güzel olan 'aheste aheste' gazeline Tahir'ül Mevlevî Bey ve Muhyiddin Raif Bey birer nazire yapmışlardı" der (s.223). Ancak, Siret'in bu gazelini de yayınlanan şiirleri arasında bulamadık. Bunun bir dostluk toplantısında okunmuş olabileceğini; Tahir'ül Mevlevî ile Muhyiddin Raif'in bizzat Siret'ten müsveddesini almış olabileceklerini tahmin ediyoruz.

Bunlardan başka, Hikmet Münir şairle yaptığı röportajın sonunda, "Hüseyn Siret, bunun ardından bana, son zamanlarda yazdığı ve benim gibi bir kaç hususî ziyaretçisiyle yakın arkadaşlarından başka kimseye göstermeyeceğine emin olduğum "İhtiras" adlı yaman bir şiir okudu ki, hakikat hiç de zannettiği gibi değil..." der (41). Tabii ki bu şiir de Siret'in neşrede olduğunu bilemediğimiz tozlu evrakı arasında unutulup gitmiş olmalıdır.

#### ğ) BASILMAMIŞ ESERLERİ

Leyal-i Girizan'ın birinci baskısının arka kapağında yayınlanacağı haber verilen fakat neşredilmeyen eserlerinden başka, Hüseyn Siret'in basılmayan bazı çalışmaları daha vardır. Yine kitaplarının arka kapaklarındaki notlardan isimlerini öğrendiğimiz ve bazı maddî imkansızlıklar nedeniyle kitaplaşamadığını tahmin ettiğimiz çalışmalar şunlardır:

- 1- Geçmiş Günler: (Elli senelik edebî hatıralar, 4 cilt).
- 2- İki Şair: (Yahya Kemal-Ahmet Haşim)
- 3- Üç Nasir: (Halit Ziya, Cenab Şehabeddin, Hüseyn Cahit).
- 4- Karaca Ahmet'te Bir Gece: (Validesi için manzum mersiye),
- 5- Son Şule: (Manzum)
- 6- H. Nazım Bey'e Cevap
- 7- Kulak Propagandası
- 8- Meselenin İçyüzü.

Bu eserlerden ilk üçünün adı, Kıvılcımlı Kûl'ün arka kapağında; Karaca Ahmet'te Bir Gece, İki Kaside'nin arka kapağında; diğerleri de Bir Mektubun Cevabı ve Hüseyn Avni Ulaş'a adlı kitabın arka kapağın-

dan alınmıştır.

Şair, İbnülemin'e gönderdiği biyografisinde ve kendisiyle yapılan bazı mülakaatlarda edebiyat hatıralarını "Geçmiş Günler" adıyla yazdığını ve 3 yahut 4 cilt olarak basılacağını söyler. Mehmet Zeki Pakalın 'Son Sadrazamlar ve Başvekiller' adlı eserini yazarken "Tanzimat tarihi hakkında pek çok esaslı malumat sahibi olan" Siret'ten ve hazırlamakta olduğu "çok kıymetli malumat münderiç bulunan Edebî Hatıralardan" istifade etmiştir. Pakalın, eserinin çoğu yerinde Hüseyin Siret'ten aldığı bilgileri nakleder. (C.1, s.425)

Hüseyin Siret, kendisiyle yapılan bir mülakaatta da Karaca Ahmet'te Bir Gece adlı eserini, dünyada en çok sevdiği kadın olan annesi için yazdığını; Hamid'in "Makber"iyle, Ekrem'in "Nijad"ını örnek aldığı söyler. Siret, Fûruzan İşman'a gönderdiği bir mektupta söz konusu çalışma için şunları yazar:

"On beş yıldan beri başladığım, araya manialar girerek bıraktığım bu eserimi bitirmeğe çalışıyorum. (...) 'Annem' adlı eserim fena bulunmuş bir vücudun unutulmaması için, evladı tarafından edebiyat kabristanına dikilmiş alelade bir mezar taşından başka bir şey değil." (İşman'ın tezi, s.19)

Siret, eserin müsveddelerini Halit Ziya'ya göndermiş, Aşk-ı Memnu yazarı da mesnevi tarzındaki manzumeyi çok beğendiğini şu cümlelerle ifade etmiştir: "... Mücerret bir sanat meftunu sıfatıyla mesnevi-ni baştan başa bir hamlede okudum; nasıl leziz istiğraklar arasında gaşyoldum. Evet hakkın var, bu ne 'Makber'e benziyor, ne 'Nijad'a, fakat kendisine mahsus, büsbütün başka bir cazibesi var. (...) Çâlâk bir nazım... Beyitten beyite değişen ve beklenmeyen, umulmayan kafi-yelerin her an mütebeddil, zengin ve rengin füsunlarıyla gözleri, kulağı okşayan musîkileri..." (Kandemir'in röportajı).

Yukarıda isimlerini zikrettiklerimizden başka, Melih Cevdet Anday, Siret'in bir oyunundan bahseder: "Unutmadımsa bir oyun yazdığını söylemişti, oyunun müsveddeleri yatağının başucunda duruyordu." (42), Melih Cevdet'in haber verdiği bu adı meçhul eser de şimdiye kadar gün ışığına çıkmamıştır.

Kitaplarının arka kapaklarında basılacağı haber verilen çalışmalar ve diğerleri şimdiye kadar neşredilmediği için, onlar hakkında bir şey söyleyemiyoruz. Yalnız, basılmış olsalardı, her halde edebiyat tarihimizin bazı noktalarını aydınlatacaklardı.

Bu bölümü bitirmeden bir noktaya dikati çekmek istiyoruz; şairimizin, Cumhuriyetten sonraki Türk edebiyatıyla hemen hiç ilgilenmediğini, eski hatıralarıyla avunduğunu tahmin ediyoruz. Çünkü kendisine yöneltilen bir soruya şu cevabı vermiştir: "Bu günkü edebiyat mı dediniz? Fakat benim hemen yirmibeş, otuz seneden beri Cumhuriyet edebiyatıyla aşinalığım yok." (43) Röportaj şairin ölümünden on yıl önce yapıldığına göre, demek ki, hayatının son otuzbeş-kırk yılını -bazı istisnalar gözardı edilirse- edebî faaliyetlerden uzak geçirmiştir. Kısaca, onun 40 yıllık edebî yaşantısı tekdüze ve pasiftir. Kıvılcımlı Kül'ü saymazsak, bu dönemde elle tutulur bir eser yazmadığını görürüz. Yazdıkları 15-20 sayfayı geçmeyen ve biriki manzumenin yer aldığı risalelerdir. Bu kitapçıkların da fazla bir edebî değer ifade ettiğini söylemek oldukça zordur. O, ilk üç eserinin (Loyal-i Girizan, Bağbozumu, Kıvılcımlı Kül) kazandırdığı ünle bu güne kadar yaşamıştır.

#### VI- EDEBÎ VE SİYASÎ ÇEVRESİ

##### a) SİYASÎ ÇEVRESİ

Hüseyin Siret'in ömrünün yaklaşık 22 yıllık bölümü (1900-1922 arası) bol siyasetli bir hayak atmosferi içinde geçmiştir. Cumhuriyet yıllarında da, siyasî hayatın içinde olmasa bile olayların takipçisidir. Gençlik döneminde yaşının verdiği coşkuyla bir çok politik olaya adı karışmış; sürgünde yaşamış, yurdundan kaçmak zorunda kalmış ve mihayet idama mahkum edilmiştir. Bütün bunlar bir insan hayatında küçümsecek olaylar değildir. Hüseyin Siret bu "sergüzeştlerle" tek başına katılmamıştır. Onu destekleyenler yahut köstekleyenler; sevenler veya sevmeyenler; teşvik edenler; samimi olanlar veya ihanet edenler mutlaka olmuştur.

İşte burada, şairin eserlerinden, kendisiyle yapılan röportajlardan ve hayatına ait diğer olaylardan hareketle siyasî çevresini çizmeğe çalışacağız. Siyasî hayatı boyunca ona yardım elini uzatmış veya onunla kader birliği etmiş bazı isimleği zikredeceğiz. Yücelttiği ve yaşadığı kimi simalardan söz edeceğiz.

Hüseyin Siret'in yatılı olarak Mülkiyeye girmesini sağlayan o dönemin padişahı Sultan II. Abdülhamid'dir. Siret, daha küçük yaşta iken kendisine hamiyet elini uzatan II. Abdülhamid'e sonraları düşman kesilecektir.

---

43- Kandemir'in röportajı.

Şairimizin iş hayatına atılmasında ve devletin çeşitli kademele-  
rinde görev almasında bazı devlet "ricali"nin rolü olmuştur. Bu isim-  
ler arasında bizim tespit edebildiklerimiz; hariciyeci Münir Paşa, Na-  
fla muhasebecisi Sadi Bey, Bursa Valisi Tefvik Bey ve Hariciye Nazırı  
Safa Bey'dir.

Hüseyin Siret, Sadrazam İzzet Paşa. Sadaret Müsteşarı Ali Fuat  
Bey, Sadrazam Salih Paşa ve Berlin Sefiri Ali Galip Bey'den "vaktiyle  
iltifatlarına mazhar olduğum" diye söz eder. Bunlardan sonuncusu ak-  
rabasındandır. Amasya Mebusu İsmail Hakkı Paşa da, Malatya'dan Mersin'  
e kaçarken ona yardım elini uzatmıştır.

Siret'in kader birliği ettiği isimler arasında Damad Mahmut Paşa,  
Hoca Kadri, Prens Sabahattin, Dr. Rıza Nur, İsmail Safa gibi dönemle-  
rinin çok tanınmış simaları da vardır. Damad Mahmut Paşa, Hoca Kadri  
ve Hüseyin Siret, Yıldız Sarayı'na dinamit koyacakları gerekçesiyle  
idama mahkum edilmişlerdir.

Paris'te toplanan Birinci Jön Türk Kongresi'ne katılan ve Jön  
Türklerin "fedaileri" arasında yer alan Hüseyin Siret'in Prens Saba-  
hattin'le yakın dost olduğunu söyleyebiliriz. Bu dostluğun bir teza-  
hürü olacak ki, Hüseyin Siret 29 Mayıs 1949'da yazdığı bir şiirinde  
Prens Sabahattin'in ölümünden duyduğu üzüntüyü dile getirmiştir. Yi-  
ne Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın kurulmasını sağladıkları için Dr.  
Rıza Nur, Kemal Midhat ve Siret arasında da bir dostluk çemberi o-  
luşmuştur.

Bunların dışında bir de, Hüseyin Siret'in , siyaset sahnesinde  
beğendiği , takdir ettiği simalar vardır. O, Osmanlı Paşalarından Da-  
mat Mahmut Paşa'yı, Osmanlı'nın son Sadrazamı Salih Paşa'yı , Reşit,  
Mithat, Ziya ve Rüstem Paşaları çok beğenir. Damat Mahmut Paşa için  
bir de şiir yazmıştır. Ayrıca Ziya Paşa için "zekâ ve irfan sahibi"  
der. Reşit ve Mithat Paşa için söylediklerine ise daha önce değinmiş-  
tik.

Hüseyin Siret, Cumhuriyet'in kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ü  
çok takdir eder. Onu öven şiirleri de vardır. Ayrıca Bir Mektubun  
Cevabı'nda Atatürk'ün üstün kişiliğine ve kahramanlığına temas et-  
miştir. Türkiye'nin ikinci Cumhurbaşkanı İsmet İnönü Hüseyin Siret-  
in beğendiği isimlerdendir. İnönü için "Millete lutfu kadar ömrünü  
müzdât ede Hak" mısraını söylemiştir. Cumhuriyet dönemi hariciyecile-  
rinden Münir Ertegün'ün, Atina Sefiri Enis Bey'in ve Rauf Bey'in  
hizmetlerinden övgüyle söz eder. O'na göre bu üç isim, diğer millât-

ler nezdinde adımızı yüceltmişler, vatana yararlı hizmetlerde bulunmuşlardır. Şairimizin sevdiği, değer verdiği siyasetçilerden biri de Hüseyin Avni Ulaş'tır. Ölümü üzerine bir manzume kaleme almış ve onu yücelten sözler söylemiştir. Bazı şiirlerini ithaf ettiği siyasetçiler ise şunlardır: Kemal Midhat, Prens Sabahattin, Salih Paşa...

Leyal-i Girizan şairi, Türk tarihinde önemli yerleri olan bazı siyaset adamlarını sevmez. Bunlar; Enver Paşa, Mehmet Ali Paşa ve Adliye Nazırı Cevdet Paşa'dır. Enver Paşa'ya bir kaside yazarak, onun yaptığı işlerin kötülüğünü vurgulamıştır.

Bütün bunlardan sonraşunu söylemek mümkündür; Hüseyin Siret, biraz da mizacının gereği, birbirine çok zıt olan kişilerle dostluklar kurmuştur. Ters istikamette olan davaların öncülerini övmüş ve yüceltmıştır. Yahut da aynı yolun yolcusu olan iki kişiden birini çok sevmiş, diğerini yermiş, hicvetmiştir. Hatta aynı kişiyi, çok beğendiği zamanlar olmuş, hiç sevmeyip nefret ettiği anlar olmuştur. Acaba bu tutarsızlığın sebebi nedir? Bunu izah etmek oldukça zor. Ancak daha önce de söylediğimiz gibi, şairin mizacına uygun olan buydu. Şahsiyeti ve mizacını anlatmağa çalıştığımız bölümde de dediğimiz gibi, Siret yaratılışındaki bu tutarsızlığı ilişkilerine de yansıtması olmalıdır.

#### b) EDEBİ ÇEVRESİ

Hüseyin Siret Özsever, 87 yıllık ömrü boyunca toplum içinde yaşayan herkes gibi, birçok insanlarla dost olmuş, dönemlerinin ve sonraki devirlerin tanınmış şahsiyetleriyle ahbaplıklar kurmuştur. Bu uzun hayatı süresince sevdiği, taparcasına sevdiği, değer verdiği şairler, nasirler olmuştur. Bunların kimiyle ufak tefek münakaşalara girmiş, sevmediklerini elinden geldiğince, gücü yettiğince yermeğe; kötü taraflarını sergilemeğe çalışmıştır. Bazan da "çok Beğeniyorum" dediği kişilerin alayına maruz kalmıştır. Burada yine, siyasî çevresini yazarken başvurduğumuz metodu uygulayarak onun edebî muhitini çizmeğe çalışacağız. Çok beğendiği yahut sevmediği; şiirlerini ithaf ettiği edebiyatçıların isimlerini zikredeceğiz. Bir iki edebî olaya temas edeceğiz.

Daha Mülkiye mektebindeyken Hüseyin Siret'in de içinde bulunduğu amatör bir edebiyatçılar grubu vardır. Bu toplulukta sonradan meşhur olacak bir çok simalar vardır ki, hemen hepsi Siret'in dostudur ve yaşça da ondan büyüktürler. Bunların belli başlıları; Abdülhalim



Memduh, Ahmet Reşit Rey, Süleyman Nesip, İbnülemin Mahmut Kemal İnal Ali Kemal ve Rıza Tevfik Bölükbaşı'dır. Siret daha sonra, Rıza Tevfik'ten "Engin bir zekaya sahip, ele avuca sığmaz, birkaç lisana vakıf" diye söz edecektir. Bu isimlerin, Siret'in şiire ilgi duymasında rolü olduğunu sanıyoruz. Tabii bu konuda en büyük pay da, Mülkiyede edebiyat hocası olan Rezaizade Mahmut Ekrem'indir. Siret, kendisine edebiyat sevgisini aşıl原因an bu hocasına hayatı boyunca minnettar kalacaktır. Ona derin bir saygı ve sevgiyle bağlıdır. Mehmet Rauf'un şu sözleri de bu iddiamızı ispatlar mahiyettedir: "O /Recaizade Mahmut Ekrem/, üdeba-yı cedide içinde yalnız Fikret ile Siret'in perestîdesi idi. Cenab ise Ekrem Bey'e gösterilen bu fart-ı taabbüdü hiç anlamıyor, hatır için gibi mümaşât gösteriyordu " (44).

Daha önce de söylediğimiz gibi, Siret Servet-i Fünun'a gelmeden önce bir iki dergiye şiir yazmış, onların yazar-çizer grubuyla tanışmıştır. Mektep, Maarif ve Malûmat'ta yazanların çoğu daha sonra Servet-i Fünun Mecmuası etrafında toplanacaklar ve Siret'in yakın arkadaşları olacaklardır. Fikret, Cenap, İsmail Safa, Mehmet Rauf, Menemlizade Tahir ve Mehmet Rüştü, Siret'in bu dergilerden tanıdığı isimler arasındadır.

Servet-i Fünun'da Siret'in en yakın dostu Tevfik Fikret'tir. Siret, Rubab-ı Şikeste şairini görmek için sık sık Aşıyan'a gidirmiş. Bu arada asılsız bir ihbar yüzünden, üç gün Fikret'le birlikte Hasan Paşa Karakolu'nda tutuklu kaldıklarını da hatırlatalım. Babıali Baskını sırasında sürgüne gönderileceğini haber alan Siret, yirmi gün Fikret'in yanında saklanır. Rubab-ı Şikeste şairi, adeta, Siret'in hâmisî gibidir. Bu sıcak dostluğa rağmen Hüseyin Siret, acıda, kederde, neşede kendisine dert ortağı olan Fikret'in ölümü üzerine tek bir satır dahi yazmamıştır. Onu bu davranışa iten sebebin ne olduğunu bilemiyoruz. Gerçi Siret, bu günlerde yurt dışındadır, ama herhalde bir küçük yazı postayla da gönderilebilirdi.

Hüseyin Siret, Halit Ziya'yı da çok beğenir. Onunla da hep iyi ve dostça ilişkileri olmuştur. "Üstadın Şairi" isimli küçük risalesini, sanat hayatının 55. yılı münasebetiyle Aşk-ı Memnu yazarına ithaf etmiştir. Servet-i Fünun'da olduğu gibi, Cumhuriyet döneminde de, Halit Ziya, Siret'in gözünde hep bir üstad olarak kalmıştır. Yazdığı fakat bastıramadığı bir eserinin (Annem) müsveddesini, okuması için yine "üstadı" Halit Ziya'ya göndermiştir.

44- İsmail Parlatır; Rezaizade Mahmut Ekrem-Hayatı, Eserleri, Sanatı, s.284.

Servet-i Fünun'dan başlayarak ufak tefek kırgınlıkları saymazsak, uzun yıllar Siret'in dostu olmuş simalardan biri de Hüseyin Cahit'tir. Hayat-ı Muhayyel yazarı için Hüseyin Siret şunları söyler: "Eski dostum mühtedi Hüseyin Cahit, batılda olduğu kadar Hakta da sebatkârdır. Kadir bilen Cumhuriyetimiz son zamanlarda kendisini fena bir durumdan ve dalaleten kurtardı. Şimdi insanlık ve medeniyet yolundaki mücadelesini gördükçe iftihar ediyorum." (İki Kaside, s.14)

Edebiyat-ı Cedideciler arasında yaygın bir ün kazanan ve vatanperverane tutumu dolayısıyla işgal kuvvetlerce Malta'ya sürgün edilen Süleyman Nazif, Siret'in değer verdiği isimlerden biridir. Bursa Mektupçuluğunda halefi olduğu Gizli Figanlar şairini Siret şu mısralarla anlatır:

#### SÜLEYMAN NAZİF

Zekası bir uçurum, kalb-gâhı bir umman;  
Tuyûr-ı Hinde müşabih hayali pür-elvan;  
Beyanı: 'ıkd-ı Süreyya naziri sübha-ya nur,  
Eder muaraza kalbinde küfr ile iman.

Koşar havadis-i âlem içinde pür-heyacan...  
Seması ra'd ü sevâ'ık, zemini darbe-feşan;  
Çatar mesâibe düştükçe davranır mağrur,  
Kasırgadan yaratılmış mühib bir insan.

Nişan-ı nefreti çîn-i cebîni elfazı  
Adüvv-i hissine divan-ı harptir gayzı  
Cezası: recm ile idam, müebbeden tel'in.

Tezad-ı fikr ü hayal en güzîde mahbubu  
Nazif o Nef'i-i nâsir ki reng-i üslûbu  
Yapar kasaid-i mensuresinde şehrayin.

(Bağbozumu, s.46-47)

Yakînen dost olup olmadıklarına bilmiyoruz ama Siret, İstiklal Marşı şairi Mehmet Akif'ten de hep saygıyla söz eder. Kargalar ve Bir Mektubun Cevabı'ndaki ifadelerinden anladığımız kadarıyla, Safahat Şairinin Siret'in yanında ayrı bir değeri vardır.

Bir de Leyal-i Girizan şairinin çağdaşı yahut dostu olmayıp da beğendiği isimler vardır. Siret, Divan edebiyatından Fuzûli, Nedim ve Galibi çok takdir eder ve severek okuduğunu söyler. Hatta elem

şairi olduğunu iddia ederek kendini biraz Fuzûli'ye benzettir. Batı edebiyatına gelince, romantiklerin çoğunu beğenir.

Tanzimat edebiyatının üç ismi Şinasi, Namık Kemal ve Ziya Paşa, Siret'in sevdikleri arasındadır. Özellikle Namık Kemal'i adeta taparcasına sever. Bu hürriyet ve vatan şairi, Siret'in gözünde öylesine yücedir ki, güneş doğarken onu selamlar, yıldızlar sırlarını ona açarlar, ay altın tacını ona giydirebilir... Ve Siret, "Bizde saltanat-ı edebiyeye, şöhret-i âlem-şumûle malik bir cihangir-i edep yetişmedi. O hem sultan-ı edep, hem de sultan-ı kulûb idi" (45) cümleleriyle Namık Kemal'in vasıflarını saymaya devam eder. Hüseyin Siret, Servet-i Fünun'da yayınladığı "Namık Kemal" isimli mensur şiirinde, yukarıdakilere benzer ifadelerle kendi gözündeki, kendi hayalindeki hürriyet âşığı Namık Kemal'i anlatmağa çalışır. "İnkılab-ı ahir / 2. Meşrutiyet / münasebetiyle o büyük insanın yad-ı ulviyesini ihtar için" yazdığı makalesinde Namık Kemal için şunları da söyler: "O'nun dehası, kalbi, ruhu bütün Türk'tür. Şiddet-i beyanı, azamet-i hayali, hatta tasvir ettiği levhalarda manzaralara intihap ve isti'mal ettiği renkler bile Türkleri teshîr eder."

Tanzimat'ın ikinci neslinden Şairiazam Abdülhak Hamid de Siret'in beğendiklerinin başında gelir. Hamid'in dehasına hayrandır. Makber'i şu ifadelerle över: "Cihan edebiyatında bir eşi olmayan, kasırgalar, isyanlar, Allah'a karşı feryatlarla yükselen muazzem ve muhteşem bir abidedir." (46) Bununla beraber yine aynı Hamid için, Sami Paşazade Sezai'ye Folkestone'dan yazdığı 9 Teşrinievvel 1902 tarihli mektupta "ulvî bir deha, suflî bir haslet" ifadesini kullanır. (47).

Hüseyin Siret, 1896'dan beri tanıdığı Sami Paşazade Sezai ile de dosttur. Servet-i Fünun döneminde başlayan bu dostluk Avrupa'da da devam etmiş, Paris'te çıkan Şûra-yı Ümmet'in yazı kadrosunda yer almışlardır. Daha sonraki yıllarda da gerek bir araya gelerek, gerek mektuplaşarak dostluklarını pekiştirmişlerdir. İki şair arasındaki bu yakınlığın edebî olmaktan çok siyasî bir zemine dayandığını da belirtmek de yarar var.

45- "Namık Kemal", SF. C.35, N.905, 13 Eylül 1324/1908.

46- Fûrûzan İşman'ın tezi, s.19.

47- Güler Güven; Sami Paşazade Sezai, s.61.

Hüseyin Siret, Fecr-i Ati neslinden Ahmet Haşim'i beğenir. Eleştirdiği yönleri de vardır. Haşim için şunları söyler: "Kuvvetli şairdi. Fakat nazım lisanı hiç kuvvetli değildir. Doğrusu dilde acemidir. Nesri, nazımından kuvvetlidir. Nesirde mantıkî seslerden ziyade fikirde orjinaliteye taraftır. (...) Fakat iç itibarıyla kuvvetli bir şairdi." (48)

Siret'in Edebiyat-ı Cedide'den sonra en sevdiği, en "mahzûz" olarak okuduğu fakat zaman zaman da uğraşmaktan geri durmadığı şair Yahya Kemal'dir. Bu iki şair arasında küçük söz düelloları da olmuştur. Daha önce de belirttiğimiz gibi, Leyal-i Girizan yayınlandığı sırada Yahya Kemal de Paris'tedir. Siret'in bu ilk kitabını beğenmez ve cılız görür. Hatta:

Rehgüzarımda bir garip horoz  
Sanki eyler benimle istihza

beytini okuyunca "horozun hakkı varmış" diyerek alay eder. Daha sonra bir şiirini, Hamid'in diyerek Siret'e okur. Tabii Siret'in Hamid'e olan hayranlığını bildiği için bundan büyük bir haz duyar. Bütün bunlar Leyal-i Girizan şairinde bir eziklik, bir burukluk yaratmış olacak ki, Yahya Kemal için "Keşke bir çok vasıtalarla ve propagandalara müracaatla kıymetinden fazla görünmek hevesine kapılmasaydı" der. (49). Yahya Kemal hakkında işittiği bir fıkrayı nakletmeyi de ihmal etmez: "Yahya Kemal bir yerde demiş ki 'Benim iki şiirimi; "Açık Deniz" ilâ "Akıncıları" bir terazinin bir gözüne koyunuz. Öteki göze de Abdülhak Hamid'in bütün eserlerini yerleştiriniz. Benim iki şiirim daha ağır basar ve Abdülhak Hamid'in eserlerinin bulunduğu gözü havaya kaldırır.' Ben Yahya Kemal'in böyle bir şey söyleyeceğine kani değilim. Bana sorarsanız Abdülhak Hamid'in "Selimiye" ve "Fatih" manzumelerini bir terazinin bir gözüne koyunuz öteki tarafına da Yahya Kemal otursun... Hamid'in bu iki şiiri Yahya Kemal'i havaya kaldırır. Ben, Yahya Kemal'in de böyle düşüneceğine kani olduğum için, öyle bir şey söyleyeceğine inanmak istemiyorum." (50).

Siret, Kargalarda da Yahya Kemal için iyi şeyler söylemez. Fakat yine de severek okuduğu bir şairdir.

48- Hikmet Feridun Es'in röportajı.

49- Kandemir'in röportajı.

50- Hikmet Feridun Es'in röportajı.

Şairimizin Cumhuriyet dönemi edebiyatçıları içinde mizah vadisinde Halil Nihad, İbrahim Alaattin ve Peyami Safa'yı; roman vadisinde de Reşat Nuri ve Turhan Tan'ı beğenir. (51) Bedri Noyan'ın da;

"İçimde yok başka tasa

Bizi yollar ayırmasa"

dizelerini çok beğenmiş olmalı ki, "Son Aşk" manzumesinin başına almıştır. Hüseyin Siret, Darüşşafaka'da iken Cevdet Kudret ve H. Fethi Gözler'in hocası olmuştur. Gözler, edebiyat hocası Siret için şunları söyler: "Hüseyin Siret bize 'şiirde az ve öz' prensibini telkin etmişti ve güzel şiir yazmayı değilse de, güzel şiiri tanımayı öğretmişti." (52)

Bir de şiirlerini ithaf ettiği isimler vardır ki, zaten bunların bir kısmına yukarıda değindik. Bu isimler şunlardır:

" Hüseyin Suad, Mehmet Rüştü, Süleyman Nesip, Ali Ekrem, Cenap Şahabettin, Ahmet Hikmet, Mehmet Rauf, Menemenlizade Tahir, Abdülhak Şinasi, Sami Paşazade Sezai, Faik Ali, İbrahim Cehdi, Tevfik Fikret, Halit Ziya, Hüseyin Kazım, Hüseyin Cahit, İbrahim Alaattin, Ali Nihat Tarlan, Abdülbaki Gölpınarlı, Muhyiddin Raif, Tahir Olgun, Ahmet Reşit Rey, Hasan Tahsin Aynî ve Ebuzziya'nın oğlu Velid. Şairimizin, bu isimlerle arkadaş olduğunu tekrarlamakta fayda var.

Ayrıca, Hüseyin Siret, beğenmediği kişileri de Kargalar ve Bir Mektubun Cevabında eleştirmiştir. Bunların en meşhurları; Falih Rıfkı, Fuat Köprülü, Ruşen Eşref, Ali Canip, İbrahim Necmi Dilmen'dir. Bu isimler hakkındaki kanaatlerini, Kargaları incelediğimiz bölümde belirtmiştik.

---

51- Siret'in, büyük romancı Reşat Nuri'nin yanında, daha çok tarihî romanlar yazan M. Turhan Tan'ı zikretmesi roman zevki için lehinde bir karar vermeyi güçleştiriyor. Şairin bu tutumu, Turhan Tan'ın Kargalar için kaleme aldığı taktirkâr yazıdan kaynaklansa gerek.

52- Edebiyat Akımları, s.165.

## Ç) ŞİİRİ VE SANATI

## I- ŞİİRLERİNİN ŞEKLİ VE MUHTEVASI ÜZERİNE BAZI DEĞERLENDİRMELER

## a) VEZİN VE KÂFIYE

Servet-i Fünuncular, vezin konusunda kendilerine has bir yol takip etmişlerdir. Aruz kalıplarının estetik ve müzik bakımından değerlerini göz önünde bulundurarak şiirlerinde kullanmışlar, ahenkle anlam arasında bir münasebet kurmağa çalışmışlardır. Eğer konu neşeliyse veznin kıvrak; eğer hüzünlü ise veznin de ağır akışlı olmasına itina göstermişlerdir.

Hüseyin Siret de o mektebin bir sanatçısı olarak, gücü yettiğince şiirlerinde vezin-anlam uygunluğunu sağlamağa çalışmıştır. Bizim tespit ettiğimiz 119 manzumesinin 114'ünü aruz (iki şiirde değişik iki kalıp kullanmış), beşini de hece vezniyle yazmıştır. Aruzun da sadece 11 kalıbını kullanmıştır. Bu kalıplar, en çok kullanılanlardan en az kullanılanlara doğru şöyle sıralanır:

Mefâilün feilâtün mefâilün feilün:	34
Fâilâtün mefâilün feilün	: 24
Mefûlü Mefâîlü mefâîlü faûlün	: 18
Mefûlü fâilâtü mefâîlü fâilün	: 17
Feilâtün Feilâtün feilâtün feilün:	8
Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün:	6
Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün:	3
Feilâtün feilâtün feilün	: 2
Mefûlü fâilâtün mefûlü fâilâtün	: 2
Mefâîlün mefâîlün mefâîlün faûlün:	1
Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün:	1

Siret'in şiirlerinde vezin aksaklıklarına pek rastlanmaz. Hıfzı Tefvik "aruzu ustalıkla kullanamadığından" söz eder (1). Ustalıktan kasıt nedir, bilemiyoruz ama Siret için vezne hakimdir denebilir. Prof. Dr. Orhan Okay'ın da dediği gibi Servet-i Fünuncuların hemen hepsi, aruz veznini, hemen hemen hiç bir arıza göstermeksizin, başarıyla kullanmışlardır.(2)

1- Tanzimat'tan Zamanımıza Kadar Türk Edebiyatı Tarihi, s.183.

2- Servet-i Fünun Şiiri, s. 16.

Kıvılcımlı Kül'ün "Kır Çiçekleri" bölümünde yer alan 5 manzume-yi hece ölçüsüyle yazan Hüseyin Siret, bunda da başarılı olmuştur. Bu şiirlerden üçü hecenin 7+7=14, biri 8+7=15, biri de 6+5=11 durak-larıyla yazılmıştır.

Vezin konusunda da koyu bir bağlılık göstermeyen Siret, Fûrûzan İşman'a yazdığı bir mektupta vezin hakkındaki görüşlerini aşağıdaki cümlelerle dile getirir: " Ben, güzel ve mevzuuna uygun olmak şartıyla her iki vezin ölçüsünü de kullanır ve severim. Bazı nevzular aruza uygun gelir, bazıları hece veznine...

Tevfik Fikret'in (Aveng-i Tesavir)inde (Nef'i) hakkında yazdığı meşhur manzumesi bir harikadır. Nef'i'nin tumturak-ı ifade ve aveng-i beyanına o kadar mahirane taklit etmiştir ki hayran olmamak kabil değildir. Tıpkı (Niyagara Şelâlesi) gibi kulaklara uğultular veren o a-hengi, hece vezni ile temin etmek imkansızdır" (3).

Geniş bir kelime hazinesine sahip olan Edebiyat-ı Cedıdeciler, kâfiye hususunda pek güçlük çekmemişlerdir. Lügatlerden kullanılmayan kelimeleri bulup çıkardıklarından kafiye onlar için sorun olmamıştır. Zaten göz için kafiye değil de kulak için kafiyeye itibar etmişlerdir. Siret, kafiye kurmakta zaman zaman zorlanmasına rağmen yine de başarılıdır. Çoğu manzumelerinde tam kafiye göze çarpar.

#### b) ŞEKİL

Servet-i Fûnu n şiiri geniş bir şekil serbestisi içinde meydana gelmiştir. Bu dönemde hem gelenekten gelen şekiller yeni bir yorum ve anlayışla kullanılmış; hem de Fransız edebiyatından alınan yeni nazım şekilleriyle şiirler yazılmıştır. Özellikle "sone" şekli yaygınlaşmış ve rağbet görmüştür.

" Şekle pek çok ehemmiyet vermek lazım geldiğini bilir ve buna malesef bir çok manzumelerinde muvaffak olamadığını itiraf ederim. Bir ahududu şerbetini elmas traş billur bir kadente içmekle, bir teneke maşrapada içmekteki farkı takdir edemeyen zevk-i selimden mahrum kimselere acırım." (4) cümleleriyle şekil konusundaki düşüncelerini dile getiren Hüseyin Siret, bu ifadelerinde biraz alçak gönüllüdür. Çünkü onun, şiirinin şekli ve muhtevası üzerinde, tıpkı Fikret

3- Fûruzan İşman'ın tezi, s.51.

4- Adı geçen eser, s.53.

ve Cenab gibi, bir kuyumcu dikkatiyle durduğunu Prof.Dr. M. Kaplan da söyler. (5) Cevdet Kudret ise Siret'in " biçim kaygısından uzak" olduğunu belirtir. Halbuki Siret, şekle çok önem vermiş; diğer Edebiyat-ı Cedideciler gibi gereken titizliği göstermiştir. Başarılı olup olmadığı ise ayrı bir konudur.

İlk şiirlerinde ve Cumhuriyet döneminde yazdığı kimi manzumelelerinde gazel şeklini kullanan şair, en çok Servet-i Fünun nazmının modası olan sone tarzında yazmıştır. 119 şiirinden otuzu bu şekildedir. "Eylülde Bir Gece" şiiri de her biri bir soneden oluşan 4 bend halindedir.

Siret'in şiirinde bahsettiklerimizin dışında değişik şekillere de tesadüf etmek mümkündür. Belli bir kategoriye girmeyen ve bir adı olmayan bu şekiller şunlardır :

Beyitlerden oluşanlar,

3 mısralık bendlerden oluşanlar,

Dörtlüklerden oluşanlar,

5 mısralık bendlerden oluşanlar,

6 " " " ,

7 " " " ,

8 " " " ,

Hem dörtlük hem beyitlerden oluşanlar,

Beyitlerden ve tek bir mısradan oluşanlar,

Dörtlüklerden ve tek bir mısradan oluşanlar,

Bendlerden ve tek bir mısradan oluşanlar,

Tek bir dörtlükten oluşanlar.

Bunlardan başka, müstezad ve tesdis şekillerinde de bir iki şiir yazmıştır.

### c) KONUŞMA

Şairler kimi zaman yazdıklarına ayrı bir şekil ve doku kazandırmak için şiirlerinde konuşma tarzını kullanırlar. Bu karşılıklı konuşmadan çok bir nevi monologdur. Yani şairin bir muhatabı vardır ama yanında değildir. Bir nevi şair kendi kendine konuşur. Siret, özellikle Servet-i Fünun döneminde yazdığı şiirlerinde "konuşma"ya büyük yer verir. Bu manzumelerde dil sadeleşir ve günlük hayatta konuşulana yaklaşıyor. Bütünüyle bin manzum hikaye karakterinde olan "Ayşecik" in içinde

5- Şiir Tahlilleri I, 6. baskı, s.121.



de bir kaç muhavere mısralı yer almıştır. Bu konuda Fikret'in "Balıkçılar" şiirini örnek aldığı bellidir. Siret, Perestiş, Bilir misin?, Rüya-yı İzdivaç, Civar-ı Lanende, Mayısta Penceremizden, Lüsi, İtiraz-ı Aşk , İtiraz-ı Mükerrer, Biraz Düşün, Ayrılık, Çiçekli Bir Göğüse ve Terennüm şiirlerinde meçhul sevgilisiyle konuşur. Bu konuşmalar şiire belli bir akıcılık da kazandırır. Şair, sevgilisiyle konuşurken samimi bir tavır takınır:

"Beni sevmez misin ?" dedin, güldüm

.....  
.....

- Haydi sevdin, ya sonraki hicran

(LG, s.43)

Nagehan bir ayak sedası gelir

"Biri- dersin - aman geçip görecek! "

( LG, s.26)

"Kucakla, öp!" demek isterdi sanki endamın.

( LG, s.32.)

Tahattur eyliyor musun? Geçen de ah bir gece

-Nedir bu çin-i münfail? Sakın gücenme söylemem

Ne söyledimdi ben sana, kenar-ı yemde gizlice

-Tahattur etme, sevdiğim verirse kalbine elem

(LG, s.80.)

Şair, daha sonra bestelenip şarkı olan bir şiirinde de sevgilisine çeşitli sorular sorar:

Gördüm, seni sevdim güzelim gonca-ı tersin;

Sevmek mi güzel, yoksa sevilme mi ne dersin?

Ben ağlıyorum... Sen de mi bitab-ı kedersin?

Sevmek mi güzel, yoksa sevilme mi ne dersin?

(Bb, s.31.)

"Neva-yı Hicran" şiirinde ise küçük kıızı Hüceste ile konuşur:

Diyor musun "baba gel!Gel!" kızım her akşam sen

Senin hayal-i yetiminle ağlıyorken ben ?...

(LG, s.107)

Bazan tabiattaki varlıklarla da konuştuğu olur:

Ağla, ey kalb-i kainat deniz,

Yine kaldık bak seninle ikimiz.

(LG, s.141)

Ötme ey tair-i figan-muğber  
Geceler pek kısa, uzun günler.

(LG, s.142)

#### ç) DİL

Servet-i Fünun neslinin kendine has bir dili bulunduğu ve bu süslü dilin de Arapça-Farsça kelimelerle, kaidelerle dolu olduğu bilinen bir gerçektir. Bu nesil içinde yetişen Hüseyin Siret, dilde de koyu bir muhafazakarlık göstermemiş, giderek dilini sadeleştirmiştir. Gerçi o, - daha önce de sözünü ettiğimiz - Şura-yı Ümmet'te yayınlanan uzun bir makalesinde konuşma diliyle şiirler yazılamayacağını savunmuşsa da zamanla ve olayların tesiriyle bu görüşünden vazgeçmiş gibi bir tavır takınmıştır.

Siret, ilk şiirlerinde ve Servet-i Fünun'da yayınlanan eserlerinde Edebiyat-ı Cedide dil geleneğine bağlıdır. Leyal-i Girizan'da yer alan manzumeler de bu dokudadır. Bağbozumu'ndaki şiirler nisbeten sade bir dille yazılmıştır. Kıvılcımlı Kül'e gelince şairin dili iyice durulaşır ve konuşulan dile yaklaşır. Yine aynı kitapta yer alan gazeller ise geçmişe duyulan özlemi ve derin bağlılığı canlandırmaları bakımından dikkate değer. Siret, bu yedi gazel ve bir müseddesinde yine ağıdalı bir dil kuşlanmıştı.

Dil konusunda zikzaklı bir grafik çizen şairimiz, Türkçe'deki özleşmeye karşıdır. 1949'da kendisiyle yapılan bir röportajda:

" - Bugünkü dilin şiir ve edebiyatın inkişafına müsait olduğunu zanneder misiniz?" sorusuna:

"- Ne münasebet... Edebiyatı iptidai bir hale soktu. Bu dille şiir yazılmaz." cevabını verir. (6)

Bir Mektubun Cevabı'nda da yine "uydurukça" dille alay eder:

Bilirim düzme dilin ilme olan hizmetini,  
Cehli tamim ile maziyi yakan himmetini. (s.5)

#### d) ÜSLÛB:

"Aynıyla insan" olan üslup konusunda söz söylemek oldukça zor iş- tir. Tamamen insanın şahsını ortaya koyan üslûbun taklit edilemediği, çalışılarak kazanılmakla beraber bir yetenek işi olduğu da bilinen bir

gerçektir. Buna karşılık, Kenan Akyüz'ün de belirttiği gibi, divan ve tanzimat şiirinde üslûb bir belirsizlik içindedir. Daha doğrusu bu konu ihmal edilmiştir. Belki de böyle bir şeyin farkına varılmamıştır. Divan nazımının üstatları saydığımız Fuzuli, Baki, Nedim ve Galib'in ilk bakışta birbirine yakın söyleyiş tarzları vardır. Bu isimler içinde "nev-i şahsına münhasır" bir edası olan yine en çok Fuzuli'dir. İşte Servet-i Fünun şairleri sayesinde ki üslup belirsizlikten kurtulmuş ve layık olduğu yeri alabilmiştir. Tabii bu konuda en büyük pay sahibi de Fikret'tir. Her haliyle Fikret'e özenen, onun gibi olmaya çalışan Siret'in üslûbu için İsmail Hikmet Ertaylan şunları söyler:

" Hüseyin Siret'in lisanı zayıf, nahif, solgun benizli, hasta ruhlu fakat samimi, temiz, rakik kızcağızlara benzer... İnsanın ruhuna kadar ince, derin izlerle nüfuz eder. (...) Lisanında da ilhamını romantizmden hissiyet alan bir romantik evsafa görülür. Şiirlerini işlemek, pürüzsüz bir parussie (Fransızca lügatlerde böyle bir kelime olmadığına göre bildiğimiz parussien sözü yanlış yazılmış olmalıdır. T.K.) olmak ister, fakat fitratında meknuz olan bir perişanlık fikirlerinde, hislerinde, hatta üslup ve ifadesine expressif ( bu kelime de 'duygu ve düşünceleri ifade edici' anlamına gelen expressif'tir.) edasında tesir eyler." (7)

İsmail Hikmet, şairin sadece Leyal-i Girizan kitabındaki şiirlerinden hareketle bu sonuca varmıştır. Halbuki Siret'in üslûbunda 1928'den sonra bir değişiklik görmek mümkündür. Mesela Bağbozumu'nda yer alan şiirlerde oturmuş bir üslupla karşılaşırız. Mükemmel söyleyişler buluruz.

Siret, kendisi de üslup hakkındaki görüşlerini şöyle dile getirir:

" Bence, üslûbu asla iptizale düşürmemek lazımdır. Üslûb-ı alî veya üslûb-ı müzeyyen gibi yersiz bir takım tasniflerden bahsetmek istemiyorum. Gerek telakkide gerek tebliğde mümtaziyet şarttır. Yalnız 'eda' ve 'müedda' gibi mümtaziyeti garabetle karıştırmak caiz değildir." (8)

Romantik bir şair olan Hüseyin Siret'in ferdi duyguları anlatan şiirlerinde anlatma ve konuşma önemli bir yer tutar. Özellikle konuşmanın olduğu kısımlarda üslup berraklaşır, dil sadeleşir ve manzume bir söyleyiş güzelliği kazanır. Tabiat hadiselerinin ve gerçek hayat

7- Türk Edebiyatı Tarihi, s.988.

8- Hikmet Münir Ebcioğlu'nun röportajı.

sahnelärinin anlatıldığı manzumelerde tasvirlerin bolluğu dikkati çekmektedir. Tasvirlerin yoğun olduğu bölümlerde de üslûb ayrı bir kalıba dökülerek teşbih ve istiarelerle şairane bir özellik kazanır. Zaten Siret'in manzumelerinde duygu ağır bastığı için teşbih ve istiarelere sık sık başvurularak bir ifade güzelliği sağlanmağa çalışılmıştır. (9)

Gençlik yılları yoğun siyasî faaliyetler içinde geçen şairimiz, şiirlerinde bunun tersine; hareket ifade eden kelimelere fazla yer vermemiştir. Daha çok isim ve sıfatları kullanmıştır. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Leyali Girizan üzerinde yapılan sistematik lügat çalışmasında şairin kullandığı kelimelerin yüzdeler oranları bir tabloyla belirtilmiştir:

Grematikal tasnif	Kullanılan kelime sayısı	Mükerrer kelime yekünü	% de ifadeleri
İsim .....	963	2938	% 40.61
Fiil ....	481	1374	% 19.21
Sıfat .....	590	1979	% 27.33
Zamir .....	12	273	% 3.73
Edat .....	23	238	% 3.25
Ünlem .....	9	89	% 1.23
Zarf ve çeşitli kelime grupları	77	342	% 4.71
Toplam.....	2093	7233	% 100,00

Tezi yapan Edibe Yılmaz, sonuçta bir de hükme varmıştır: "Yapılan incelemelerde gramatikal tasnifin riyazî neticesi şairin kullandığı kelimeler içerisinde 'isim üslûbu' âle eserini meydana getirdiği esasına koymuştur." (10)

9- Üslûp bahsinde ve bundan sonraki tema bahislerinde değerlendirme yaparken şairin, edebî değeri herkesçe onaylanan üç şiir kitabını (Leyal-i Girizan, Bağbozumu ve Kıvılcımlı Kül) esas aldık.

10-Hüseyn Siret'in Leyal-i Girizan Şiir Kitabının Sistematik Lügati, Bu tezin Prof. Dr. Mehmet Kaplan denetiminde yapıldığını da belirtmek de yarar var.

Yine aynı çalışmada "kullanılan isim ve sıfatlar şairin elem ve ıztırap şairi olduğunu gösteriyor" denmiş ve en çok kullandığı isimler şöyle sıralanmıştır: gece:46, gün:36, ruh:33, Kalp:33, hayat:29, nazar:28, nıgah:27, sine:27, şeb:27, hülya:21, aşk:19, rüya:18, kadın:16, hazan:15, matem:15, sevda:14, sükûn:14...

En çok kullandığı sıfatlar: hazin:25, garip:20, uzak:20, zavalı:18, siyah:16, hasta:13, nazlı:12, sakin:12, tenha:12, giryan:11, yorgun:10, şikest:9, bîkes:8...

Zamirler: ben:98, sen:82, o:25...

Hüseyin Siret'in üslûbu için Cevdet Kudret "Edebiyat-ı Cedide şiirinin ortak kusuru olan bu yapmacıklı edaya, bu çıtkarıldımlığa, onun şiirinde sık sık rastlanır." (11) derken İsmail Habip Sevük bir başka noktaya dikati çekiyor: "Mensup olduğu zümrenin şiirine daha yumuşak bir eda, kalbin daha narin ahengini, ruh titreyişinin derunî rikkatini vermek istedi. (...) Onda kartal feryadı yok. Küçük bir kuş gibi cıvıldayarak ağlıyor." (12)

#### e) İŞLEDİĞİ KONULAR

Servet-i Fünun şairleri, mizaçları ve yaşadıkları devrin siyasi ve sosyal şartları gereği, eserlerinde çoğunlukla ferdî duygulara ve hayallere yer vermişlerdir. Aşk, tabiat ve aile hayatı da işledikleri başlıca temalardır. Divan şiirinde ön plana çıkan, dinî temalar ve Tanzimat edebiyatında rağbet gören metafizik ve sosyal konular, Edebiyat-ı Cedide nazmında önemli bir yer tutmaz. Buna karşılık "hayatın en basit mevzuları ve en mütevazi şeyler hakkında" şiire örnekler vermişlerdir. Prof.Br. Mehmet Kaplan'ın yerinde bir ifadeyle belirttiği gibi, "iki üç Fransız edebiyat akımının -Romantizm, Realizm ve Sembolizm- ruhî terbiyesini alan bu nesil, duyguların tasvir vetahliline büyük bir yer ayırır." (13) Yine Kaplan Hoca'nın deyimiyle Servet-i Fünun şairlerinde "hastalık derecesine varan bir nevi aşırı duyarlılık" göze çarpar.

Hüseyin Siret'in şiirlerinde başlıca üç ana tema görülür: aşk-kadın, tabiat ve gurbet... Bunlardan ilk ikisi yoğun olmakla birlikte

11- "Hüseyin Siret'in Ardından" Yeditepe, C.1, N.16, 1959.

12- Türk Teceddüt Edebiyatı Tarihi, s.546-47.

13- Tefvik Fikret, s.41.

gurbet ve hasreti anlatan şiirler de az değildir. Siret, bu üç ana temanın dışında değişik konuları işleyen manzumeler de kaleme almıştır. Ancak bunların sayısı çok kabarıktır. (14)

Kenan Akyüz, Hüseyin Siret'in şiirlerinin teması hakkında şunları söyler:

"Sanatı gaye kılan formüle tamamıyla sadık kaldığı için, şiirinin muhtevası, umumiyetle, ferdî bir manzar gösterir. Başkalarından çok, kendisini terennüm etmeği tercih etmiştir. Fakat 'aşk-tabiat' ikilisinin yanı başında, aile hislerine de yer ayırmış olanlardır. Şiirlerinde tabiat, daha çok, bir fon olarak göze çarpar. En büyük yeri ise aşk işgal eder. Aşk anlayışı madde ile duyguyu muvazene halinde bulunduran ve hatta duyguyu üstün tutan bir mahiyettedir. Onca, şiir demek, duygu ve hayal demektir." (15)

"Boynu bükük, gözleri yaşlı ve hazin" şair olarak nitelenen Hüseyin Siret, ince, hassas ve lirik bir aşk, tabiat ve gurbet şairi olmak özelliğini sürekli korumuştur. Bazı istisnalar gözardı edilirse, onun şiirleri hep bu üçgen içinde yer alır. Mehmet Behçet Yazar'ın da bu konuda söyledikleri dikkate değer; "Hüseyin Siret'in manzumeleri munis, mülayim, zarif çerçevelerini tabiatın çizgileri ile nakş eden bir aşk teranesi halindedir. Tabiat ve aşkı, içindeki asil sanat ateşiyle eriterek ve melâl ile nescolummuş yumuşak bir ruh haddesinden geçirerek elde ettiği bu telleri Hüseyin Siret daima masum ve muhteriz parmaklarıyla ihtizaz ettirmiştir." (16)

#### 1- AŞK- KADIN

Hüseyin Siret'in 119 manzumesinden 46 tanesi aşk ve kadınla il-

---

14- Hıfzı Tevfik Gönensay, bu konuda hiç de gerçeğe ilgisi olmayan ve çelişkili bilgiler verir: "Hüseyin Siret'in şiirlerinde şairin şahsiyetini ifade eden bir hususiyet görülmez. O, bir tabiat şairi olmadığı gibi, bir aşk şairi de değildir. Şiirleri arasında vatanî bir heyecanla söylenmiş olanları da yoktur. Şair daha çok kendi içinden, kendi derdinden ilhamını almış ve kendi ruhunun şairi olmuştur." (Tanzimat'tan Zamanımıza Kadar Türk Edebiyatı Tarihi, s. 183)

15- Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi, 4. baskı, s. 326.

16- "Hüseyin Siret Özsever" Yedigün, C.15, N.369, 1941.

gilidir. Zaten edebiyat tarihçilerinin hemen hepsi, onu, "aşk ve tabiat" şairi diye nitelmişlerdir. Yalnız Hüseyin Siret'in aşkı ne ilahî, ne de günlük hayatta karşılaştığımız alelade bir sokak aşkıdır. Hüseyin Cahit, Siret için: "O, yüksek ve düşsel aşkları dile getirirdi. Yaratılıştan âşık olarak dünyaya gelmişti. Bu aşk her zaman Eflatunî (platonik) kalacak, her zaman peri padişahlarının kızları gibi yüksek, yetişilmez kadınlara ulaşacaktı." diyor (17). Fakat yazarın ifade ettiği gibi Siret'in aşkları pek platonik değildir ama vuslatla da sonuçlanmaz. Platonik aşkta hayalî bir sevgili vardır. Ve âşık ondan maddî bir haz beklemez. Onunla meşgul olur. Duygularını onunla süsler, hayallerini onun üzerine kurar. Bu âşık tipi en belirgin şekliyle divan şiirinde görülür. Sevgilinin vurdumduymazlığından yakınan, onu çok arzu eden divan şairi, çoğu zaman bu hayalî sevgiliden kaçır:

Görsem tahammül eyleyemem, bari görsemem.

mısralı ve benzerleri bu duygunun tezahürüdür. İşte gelenekten gelen bu söyleyiş şekline; platonik âşık tipine Siret'in bir iki şiirinde tesadüf ederiz :

Bilir misin bunu bilmem; hülasa ey ruhum  
Senin huzur-ı cemalinde bî-huzur olurum.

(LG., s.18)

Her yerde hatıratını gönlüm, gözüm taşır,  
Senden uzak düşen, sana ruhen yakınlaşır.

(Bb., s.16)

Yukarıdaki örneklerde idealist bir aşık görünümü vermesine rağmen kararsızlığı da elden bırakmayan Siret, sevgilisinin dert çekmesine, aşk derdiyle yanıp tutuşmasına, ah u figanlarla gül gibi yüzünün ve güzelliğinin solmasına gönlü razı olamaz. Bunun için sevgilisinin dardını çekmeği kabul eder:

Gece vakti seni kırlarda gelip kim bulacak?  
Gözlerin hep reh-i ümmide mi matuf kalacak?  
Nefha-ı ahın ile gül gibi hüsnün solacak..  
Bu kadar göz yaşı döktüm, güzelim gayri yeter

Bana ver ben çekeyim dardını mümkünse eğer! (LG., s.71)

Siret'in aşk şiirlerinin çoğunda gerçek sevgili tipiyle karşılaşırız. Fakat bunlar, günlük hayatta karşılaştığımız alelade kadınlar değildir. Belki hayalî bir tarafları da vardır. Yukarıdaki örneklerde sevgilinin huzurunda huzursuz olan, onun derdini çekmeği kabullenen şair, bu kez sevgiliden bazı maddî hazlar umar, En azından ona kavuşmak, onun "gül mezarı" göğsünde bayılıp kalmak ister:

Güzelim! Tıfl-ı heveskarına aguşunu aç,  
Taktığın gül gibi sinende bayılmış kalayım  
Cuy-ı vaslında senin, bir gececik gaşyolayım.

( LG., s.34)

Siret'in sevgilisi "altın kanatlı" gecelerde gelir, kendisiyle gezer ve nefesiyle ona sıcak ve müstesna bir iklim bir ortam yaratır. Şair, bu hayalî ve biraz da "insanüstü" sevgilisinin adını okuyucularına söylemekten çekinir:

Sakın gücenmeyiniz kariin-i meçhûlem  
Dudaklarımdan usanmış o ismi söyleyemem  
Bu bir peri ki hıyaban-ı aşkıma ekser  
Gelir gezerdi benimle leyal-i zerrin-per  
Şu hasta ruhuma bazan acır, yapardı bana  
Nefesleriyle bir iklim-i har u müstesna

(LG. s.6)

Çogu âşık gibi, Siret de sevgilisinin vurdumduymazlığından yakınır. Sevgilinin yarım bir bakışı bile onu harap etmeğe, kendinden geçirmeğe yetecektir ve diz çöküp onun güzelliği önünde yalvaracaktır. Fakat sevgili "bir nim nigah"ı bile ondan esirgâr."Beni Ne Vakit Sevdin" şiirinde Siret bu duygularını dile getirir:

Ah, o gözler bana tevcih-i nigah ettiği gün  
Beni bir nîm nigahıyla tebah ettiği gün,  
O dudaklar leb-i harımla telaki ederek  
Gizli bir bûse-i vuslatla günah ettiği gün  
Hasta bir kuş gibi bîtab-ı tefekkür cephem  
O sıcak göğsünü balin-i perah ettiği gün

Ser-i hicranımın üstünde nesim-i hoşbû  
Dağıtıp zülfünü bir ebr-i siyah ettiği gün

.....  
.....



Diz çöküp mabed-i hüsnünde tazarru'larla  
O güzellik beni hayran-ı ilah ettiği gün.

(LG, s.76-77)

Siret'in şiirlerinde kadınlar önemli bir yer tutar. Gerçi onun aşkı için "alelade bir aşk" değil dedik ama sevgili, eti kemiği olan kadındır. Kadircan Kafılı'nın deyimiyle Siret "Kadınlara pek hayrandır ve ona göre kadınlar olmasaydı erkeklerin dünyaya gelmeleri kadar manasız ve yavan bir hadise olamazdı." (18) Kadınlara bu derece bağlılığından ve saygısından olacak ki, Siret, Leyal-i Girizan'ın ikinci şiirinde kadın okuyucularına ayrıca hitap eder.

Hüseyin Cahit Yalçın da bu konuda şunları söyler: "İlk zamanlarda bir yaratılış seçkinliğine âşık olan Siret, bana öyle geliyor ki sonra bir tanrısal bağış sayılabilecek kadar olmayan kadınların, nazlı prenseslerin aşkıyla sızlanıp durmuş, şiir yazmış ve buna da kesinlikle 'mor menekşe' demiş olacaktır. Onu başka türlü düşünemiyorum. Karlı, fırtınalı bir gecede Siret aklıma gelse, şimdi sevgilisinin odasında aydınlık görmek için sokaklarda dolaşıyor sanıyordum!" (19)

Kadına bağlılık konusunda Siret, işi bazan o derece ileri götürür ki, adeta kadını ilahlaştırır. Leyal-i Girizan ve Bağbozumu'nda yer alan "Perestiş" adlı iki ayrı şiir, bu duyguların tezahürüdür. Şair, ilk manzumede, sevgiliye bağlılığı bir ibadet olarak görür ve onun huzurunda secde etmeği kendisine vazife bilir. Hayat, ruh, beden, şöhret, şan neyi varsa hepsini sevgilisinin ayakları altına sermeğe hazır:

#### PERESTİŞ

Bilir misin, seni ah ey kadın, ne çok severim,

Muhabetim ne kadar saf bir ibadettir?

Esirinim, bugün ancak bununla müftehirim;

Ve farz olan bana her nazrana itaattir.

Bu hüsn-i saf ile kabil mi sevmek seni hiç;

Bütün o sihr-i garamın değil mi ma'budem,

Benim şebab-ı dil-i asudemi eden tehyîç?

Senin tecelli-i na-gehzuhurunu görsem,

18- "Leyal-i Girizan Şairi" Terc. 1 Mart 1959.

19- Edebiyat Anıları, s.133.

O anda vecd-i telakiyle, ey güzide melek,  
 Hemen huzur-ı cemalinde, secdeler ederek  
 Tapar, tapar; düşerim zir-i payine yorgun  
 Hayat, ruh, beden, hubb-ı cah, şöhret ü şan  
 Ne varsa bende bütün ma-melek, dumu'-ı nihan  
 Senin ayakların altında paymâl olsun !

(LG, s.13-14)

Yukarıdaki dizelerde tıpkı bir ilah gibi, sevgilisine tapan şair, ikinci "Perestiş" şiirinde değişik bir tavır takınır. " Zülcelal-i aşkı" ola n kadını sevmenin kabahat, ona tapmanın ise " cinayet" olduğunu anlar. Çünkü onun bütün yalvapıp yakarmalarına, tazarrularla tapanmasına karşılık, sevgili, karşısında şuh kakhahalarla gülmektedir. Aşkı bir oyun, aşığı da bir oyuncaktan farksız görmektedir. Bu biganeliğe, vurdumduymazlığa rağmen Siret, yine de sevgilisinin ayakları dibinde bir çocuk gibi ağlar, yalvarır;

#### PERESTİŞ

Ey kakhaha-i şuh ile karşımda eğlenen  
 Ey pençesinde ruhumu tırnaklayan kadın  
 Ben itiraf-ı aşk ederim, gülme, sen sakın,  
 Ey aşkı bir latife, bir eğlence zanneden  
 Sevdim... Bugün elimde değil sevmemek seni  
 Sevmek kabahatim, sana tapmak cinayetim;  
 Ey zülcelal-i aşkım olan hüsn-i müntakim. !  
 Sensin bu sönmez ateşe ilka eden beni  
 Enzar-ı iltifatını bigane gözlere  
 İbzal edince... Ben bakarım başka bir yere;  
 Ruhumda bir zehirli yılan kıvrırır sokar.  
 Bir karlı gündü... Parktan inerken adım adım;  
 Payında bir çocuk gibi yalvardım, ağladım;  
 Allah'a tapmadım sana ben tapdığım kadar.

(Bb, s.9-10)

Sevgilisine tapdığı kadar Allah'a tapmadığını belirten Siret, hece vezniyle ve sade bir dille yazdığı " Bir Yosmaya" şiirinde de birinci "Perestiş"teki ifadelere benzer söyleyişlere yer verir.(20)

20- Bu manzumenin üçüncü bendini, şair, Kıvılcımlı Kül'e almamıştır. Bu bend, Son Asır Türk Şairlerinde vardır. (s. 1693)

Bu manzumeyi yazdığı zaman şair 58 yaşındadır ama şiirde toy bir aş-  
ğın sızlanmalarını, yakınmalarını ve vuslat terennümlerini duyarız:

Bülbülün olup da bağında kalsam  
Mahremiyetinin zevkine dalsam  
Gizli vadilerden buseler çalsam  
Ne ateş-i cansın, cennet kucağın  
Bir kerre koklayım geçmeden çağın

(Son Asır Türk Şairleri, s.1693)

Uzat dudağını hararetim var,  
Bana koynunu aç ibadedim var,  
Belki de gizli bir kabahatim var,  
Kucağın mabedim; kaşın mihrabım;  
Rahlem dizlerindir, hüsnün kitabım.

(KK, s.26)

Sevgiliye bağlılığı son derece ileri götüren Siret, divan şiirinde bile görülmeyen bir pervasızlıkla dini terimlerle sevgiliye yalvarıp yakarır. Yukarıdaki üç şiirde yer alan bu pip kelimeleri sıralarsak karşımıza bir dini terimler yumağı çıkar : " İbadet, mabude, tecelli, melek, secde, tapmak, zülcelal, cennet, mabed, mihrap, rahle. "

Örneklerde görüldüğü gibi şairin dünyası sevgili üzerine kurulmuştur. Sevgilisi için :

Yazdığım şiirler melalindir  
Hep benim nükte-i cemalindir. (LG, s.75)

diyen Siret, bazan onu bir kurtarıcı olarak görür. Düştüğü cehennem ateşinden kurtulmak için sevgilinin yardımına ve merhametine muhtaçtır:

Her an yakar vücudumu bir iştihak-ı nev;  
Bilmem nasıl beyan edeyim nar-ı hüsnünü;  
Gözler alev, dudaklar alev, sine hep alev,  
Yandıkça karşısında onun ben cayır cayır...  
Muhtac-ı lutf au merhametim, ey kadın beni,  
Enzar-ı müşfikinle, bu duzahtan al kaçır.

(Bb, s.11-12)

Adıyaman'a sürgün gidince İstanbul'da yalnız kalan genç karısının ölümü Siret'te derin izler bırakmış olmalı ki, şiirlerinde zaman zaman "dul kadın" tabirini kullanır. Çünkü O, daha sürgüne giderken kendisinin öldüğüne, karısının da dul kaldığına inanmıştır. Bu düşünce zaman zaman şiirine de yansımıştır :

Nerde bir mor menekşe görsem ben  
Zıll-ı matemle piş-i çeşmimden  
Taze bir dul kadın hayali geçer. (LG, s.58)

Yukarıdaki örnekte de gördüğümüz gibi, dul kadınları tabiattaki mor menekşelere benzeten şair,

Geçti bir dul, başında mor yemeni  
dizesinde de aynı duyguyu dile getirmiştir.

Bin makberin başındaki dul bir kadın gibi  
Bilmem ki kimsesiz bu cihanda ne beklerim.  
(LG, s. 65)

Ay çıktı ufuktan, mütesadif bir ahter;  
Sandım onu bir dul, iki öksüzle beraber;  
(Bb, s.43)

dizelerinde şair, dul kadınlara duyduğu yakınlığı ve acıma hissini dile getirir. Onca dul kadınlar, insanların en bedbahtıdır.

Kadınlara bu derece değer veren; sonsuz ve beşerüstü bir aşkla sevdiği kadına bağlanan Siret, yine de tedirgindir. Yine onun kaleminde çıkmış bir şiirde başka bir Hüseyin Siret'le karşılaşırız. Bu kez şair, bir kadının sevgi gözyaşlarına inanılmaması gerektiğini, onların gelip geçici olduğunu anlatır. Belki de bir anlık ruh halinin ürünü olan bu "Kendim İçin" şiirini, şairin ruhundaki çelişkili duyguların dışavurumu olarak yorumlamak mümkündür. Fakat şu var ki, bu şiirde bile Siret'e göre kadın bir güldür. Ama dikenleri batan, yarlayan bir gül...

İnanma bir kadının girye-i muhabbetine,  
Şafakta güllerin üstünde jalenin eşidir.  
İnanma gonca-ı bikrin hicab-ı ismetine,  
O reng-i âl-ı cehennem kadınlık ateşidir.

.....  
.....

Kadınlar, ah kadınlar dikenli güllerdir;  
Sakin dokunmayınız, onlar incitir, kanatır;  
Batar dikenleri, mecruh olur nevazişiniz.

(LG, s.47-48)

## 2- TABİAT

Edebiyat-ı Cedidecilerin tabiata bakış açısı tanzimatçılardan farklıdır. Onlar tabiatı "canlı, renkli, kokulu ve zengin bir dış âlem" olarak anlamışlar ve anlatmışlardır. Fakat bu anlatışta bir subjektiflik göze çarpar. Servet-i Fünuncuların -Prof.Dr. Orhan Okay'ın deyimiyle- "Duygu bakımından romantik, içe kapanık ve hayata küskün davranışlarına rağmen, ifade olarak gerçekçi bir tabiat görüşüne sahip olmaları" dikkate değer. (21)

Aşk ve tabiat şairi olduğunu söylediğimiz Hüseyin Siret'in 119 şiirinden 27'sinin konusu tabiatdır. Leyal-i Girizan'da kullanılan kelimelerin % 15'i tabiatla ilgilidir. Siret, çeşitli tabiat manzaraları karşısında ruhunun çarpındığını, kalbinin çarptığını duymuş; derin ormanların, yeşil çamlıkların, mavi denizlerin, mehtaplı gökyüzünün sessizliğinde avutucu bir teselli bulmuştur. Onun çoğu şiirlerinin ilham kaynağı da yine tabiat olmuştur.

Şehabeddin Süleyman, Siret'in gerçek bir tabiat şairi olduğunu şu cümlelerle anlatır: "Hüseyin Siret Bey iyi bir lisan malik, ince hislerle, ince hayallerin, tabiatın bir şairidir. Onu daima tabiat işgal etmiştir. En hissî serlevhalarla başladığı şiirleri bile, tabiatın mehasinini kaydetmeksizin yazamaz. Onca, tabiat menba-ı ilhamdır. O, ufukların, denizlerin, semaların mehasin-i ruhunu, ruh-ı mehasinini okumuş ve sonra bize nakletmiştir. Hatta uzun bir müddet süren bir ömr-i meraret-i alûd-menfa, hariçte geçen bir ömr-i müştak-ı vatan bile bu his ve temayülüne mani olamamıştır. Eşya-yı hariciye ve tabiat onun eşarında büyük bir mevki tutar." (22)

Tabiatın her manzarasında, her tabiat olayında beşerî bir özellik gören Hüseyin Siret, "Son Katre" şiirinde yağmuru, bir insanın ağlamasına benzetir:

Bu bir yetim tabiat ki dem be dem giryan,  
Okur neşide-i matem lisan-ı haliyle;

21- Servet-i Fünun Şiiri, s.18.

22- Tarih-i Edebiyat-ı Osmaniyye, s.383.

Döker bu yaşları bilmem kimin hayaliyle;  
 "Ben öksüzüm !" diye eyler tazallum-ı hicrah.

(LG, s.49)

"Gurupdan Sonra" şiirinde de güneşin ağlayan yüzünün hüznle gö-  
 lü dolaştıktan sonra, gecenin kucağına düşüp ağladığını söyler:

Akşam olmuş... Güneş gurup eyler  
 Sine-i ufk-ı naim üstünde  
 Açılır nazenin ü şermende  
 Deste halinde ateşin güller.

Bütün âlem sükut u haba varır  
 Kesilir kuşların teraneleri  
 Kalmaz ormanda hiç bir hayat eseri  
 Zill-ı daman leyl ile kararır.

Afitabın cemal-i giryanı  
 Dolaşır hüzn ile beyabanı  
 Şebin aguşuna düşer, ağlar.

Damen-i leyle gizlenen ecram  
 Bulmadan bir dakikacık ârâm  
 Serpilir asımanı yıldızlar.

( LG, s.41-42)

Siret'e göre mevsimlerin de ayrı bir manası vardır. Sonbahar de-  
 yince akla "uçuk benizli, sararmış, garip bir eylül" gelir. Kış, yağ-  
 dırdığı karlarla her tarafı tek renge bürüyen beyaz bir örtü; ilkbah-  
 ar ise yuvalardan kanatlanıp gönüllere uçan ve cıvıllı cıvıllı ötüşen  
 taze bir sevgidir.

SONBAHAR:

Uçuk benizli, sararmış, garip bir eylül  
 Veda eder gibi dalgın bahar-ı rü'yaya  
 Dökerdi kirlara sakin dümu'-ı zerd-i melûl  
 Çıkardım ah o zaman iktitaf-ı hülyaya.

( LG, s.119)

KIŞ:

Karlar yağıyor samt-ı bürûdet ile manzûr  
 Dağlar, dereler... Hasılı yek renk cevanip

Her saha birer sitre-i beyza ile mestûr,  
 Sakin duran afakta bir tûde sehaib  
 Seyran-ı batîle yürüyor zahir ü gaip  
 ( LG, s.68)

ILKBAHAR:

Mayısdı pencereimizden saba-yı naz u niyaz  
 Eserdi okşayarak nazenîn gülistanı  
 Yavaşça hab-ı seherde olurdu çehre-nüvaz  
 Dökerdi lanemize nûkhet-i hıyabanı.  
 Şafakta kırmızı kandil zıyalı güllerde  
 Açardı dest-i saba al kanatlı yelpaze  
 Kanatlanıp yuvalardan uçan gönüllerde  
 Cıvıl cıvıl ötüşürdü muhabbet-i taze.  
 ( LG, s.31)

Siret, "Bahar-ı Muhayyel" şiirinde ise "bulutlarında sevgiler beliren, rüzgarı aşk ferahlığının neşesini veren, derin sessizliğine bülbüllerin saygı gösterip sustuğu" romantik bir baharı özler:

Semaya karşı sönük bir gününde sermanın  
 Tahayyül etmedeyim bir bahar-ı şevk-alûd  
 Bu bir bahar-ı münevver ki şi'r ü hülyanın  
 Tesadümüyle bulur bir hayal içinde vücud  
 Çiçeklerinde nümayan olur halâvet-i aşk  
 Bulutlarında muhabbetler irtisam eyler  
 Nesimi ruha verir bir safa-yı nüzhet-i aşk  
 Sükun-ı tamına bülbüller ihtiram eyler.

(Resimli Kitap, C.3, N.18, Mart 1326)

Akşam saatleri, Siret'in en çok sevdiği vakittir. Hatta bir sonbahar akşamında ölmeyi bile arzu eder:

İsterim böyle bir mesa-yı hazan,  
 Darbe-i aşkınızla Pür-heyacan  
 Sekte-i kalbe uğrayıp ölmek.

( Bb, s.21)

Hayatında ayrı bir yeri olan gecenin sezgisizliğini ise şu dize-lerle anlatır:

Kamer sehaib-i sâd-çâk içinde hülya-çîn  
Deniz perend-i müzerkeşle ca be ca mestûr  
Gunûde arz u sema, bir teneffüs-i nermîn  
Bütün tabiatı yelpazeler, ...

( LG, s.66)

Çoğu kez de geceler, onun kederlendiği anlardı ve şairin hüznün kaynağıdır:

Bırak bu şeb beni yalnız  
Şu ufk-ı namütenahiye karşı ağlayayım !...

( LG, s.22)

Hüseyin Siret şiirlerinde tabiattaki varlıklara da geniş yer verir. Kimi zaman yeşil bir ormanda, kalbinin sesini dinler, yalnız kaldığı vakitler derdini denizle paylaşır, bazan da rüzgarın ruh okşayan nefesiyle serinler. Diğer Servet-i Fünun şairleri gibi, Siret de ormanda dolaşmayı, "yeşil kanatlı" ağaçların gölgesinde dinlenmeyi çok sever. İşte ormanı anlatan bir şiiri:

#### BÜLBÜL

Sükut... Her taraf asûde bir yeşil orman  
İçinde ben dolaşırdım mükedder ü تنها  
Yeşil kanatlı ağaçlarda gizli bir helecân  
Açardı ufk-ı nigahımda revzen-i hülya.

Şu nazenîn koruyu hangi matem-i dildar  
Kesif saye-i hüznüyle eyliyor gamkîn?...  
Nesime hem-ser olan nazlı bir şemîn-i bahar  
Tahayyülatımı ta'tir ederdi, sevda-çîn.

( LG, s.111 )

Avrupa'da bulunduğu günlerde yazdığı " Mansın Sahilinde" isimli şiirinde denizle dertleşen şair, aynı zamanda denize, kendisini teselli edecek bir dost gözüyle bakar:

Ey deniz, ey muhit-i hissiyat !  
İnliyor işte bir şikeste hayat...

.....  
.....

Bu gece pek garip halin var



Anlaşılmaz bir infialin var.

.....  
.....

Ağla, ey kalb-i kainat deniz,  
Yine kaldık seninle bak ikimiz.

( LG, s.140-141 )

Bazan da deniz, şairin derdini tazeleyen bir unsur olarak karşımıza çıkar:

Yine gönlümde eski bir derdin  
kanıyor gizli gizli hatırası;  
Yirmi yıldır kapanmıyor yarası,  
Ey deniz sen bu derdi tazeledin !

( KK, s.16 )

Bir başka tabiat unsuru olan rüzgardan yardım isteyen şair, onun esintisini "sevgilinin buluşma gecesinde uçan nefesine" benzetir:

Ooh ! Es, es bana ey bad-ı nühufte-pervaz  
Dağıt artık şu derin samt-ı siyahı yetişir,  
Bilsen enfas-ı latîfin ne kadar ruh-nevaz  
Şeb-i vuslatta uçan nefha-ı canan gibidir.

( LG, s.106 )

Şair, tabiattaki kimi varlıkları da kadınlara yahut sevgilisine benzetir. Özellikle menekşe, kamelya gibi çiçeklerin onun şiirinde hususî bir yeri vardır:

#### MENEKŞE

İşte bir mor menekşe, hercai  
Derenin kuytu bir kenarında  
Münzevî, mest-i hüzn-i tenhaî  
Kuş bile ötmüyor civarında.

( LG, s.57 )

#### Kamelya

Bilirim, nazlı bir kadınsın sen  
Aşk u hülyayla yıpranmış, meftûr,  
Yine hüsnünde var eda-yı gurur,  
Hasta halinde beklerim seni ben...

( LG, s.59 )

Doğma büyüme İstanbullu olan Siret, Boğaziçi Notları'nda Boğazın güzelliklerini anlatır:

Bir bulut yaşlı bir haberle geçer...  
Gizli bir el biçer ufukta kefen;  
Çıktı ürkek Küçüksü köşkünden,  
Ekrem'in sevdiği hilâl-i seher.  
( KK, s.172 )

Gece diz çökmüş ihtiyar yalılar ( KK, s.13 )

Göksu sırtında ay kızıl bir tunç ( KK, s.9 )

Şimdiye kadar verdiğimiz örneklerde de görüldüğü gibi, tabiat, hemen her yönüyle Siret'in şiirinde yer almıştır. Tabiattaki küçük bir varlık bile onun şiirine konu olmuştur. Şair, tabiatın ilginç manzaralarına karşı duyarsız kalamamıştır.

Çoğu Servet-i Fünun şairi gibi, Siret kimi şiirlerinde de tabiata sığınır. Günlük hayatın yorgunluğunu üzerinden atmak için her akşam üstü sahile koşar ve asude dalgalarla ruhunu avutmaya çalışır:

Her akşam üstü yayan sahile şitap ederim,  
Melâl-i ruhumu asûde dalgalar avutur,  
O dem tabiatı bir samt-ı dîlnüvaz uyutur,  
Çökünce zulmet-i şeb defn-i ızdırap ederim.

.....  
.....

Sedefli kumlara baston elimde nakş ederim  
Her akşam ağlayarak bir neşide-i hasret.

( LG, s.23-24 )

### 3- AYRILIK VE HASRET

Uzun yıllar vatanından uzakta yaşayan Hüseyin Siret, şiirlerinde "ayrılık", "hasret" gibi konulara da geniş yer ayırmıştır. Adıyaman' da, Paris'te ve İsviçre'de bulunduğu günlerde yazdığı manzumelerin konusu hep bu iki tema arasında gider gelir. Gurbet ellerde kimsesiz ailesinin hasretiyle yanıp tutuşan şair, "İşte Üç Yıl" şiirinde ayrılığı şu dizelerle anlatır:

Ayrılık; bir derin, siyah uçurum...  
Ona baktıkça, ah, korkuyorum,

Üstü nisyanla örtülür ekser.

En fena ayrılık gönülden uzak,  
Yani menfi-i kalb ü fikr olarak  
Yaşamaktır; felaket-i müthiş.

Yarı ölmekmiş, anladım, gurbet  
Hele bilsen bu hal-i mensiyyet  
Ölmeden büsbütün gömülmekmiş.

( Bb, s.37 )

Siret, "Ayrılık" şiirinde ise sevgilisinin yolunu bekler. Bu, klasik bir hicran şiiridir. Mendil elinde sevgilisini yolcu eden şair, arkasından ağlamayı da ihmal etmez. Bütün bunların sevgiliyi getiremeyeceğini anlayınca da "Senden uzak düşen sana ruhen yakınlaşır" mısraıyla teselli bulmaya çalışır:

Mendil elimde gittiğin akşam selamladım,  
Baktım uzak ufuklara arkandan ağladım.  
Gönlüm, gözüm veda-ı nigahınla dopdolu  
Her akşam üstü bekliyorum gittiğin yolu.

Kıldın peyinde bir kuru yaprak bu düşkünü,  
Hicrinle son bahar gibi yağmurlu her günü.

.....  
.....

Her yerde hatıratını gönlüm, gözüm taşır,  
Senden uzak düşen sana ruhen yakınlaşır.

( Bb, s.16-17 )

Yaklaşık onbeş yıl (kendi ifadesiyle 18 yıl, fakat doğru değil) menfa hayatı yaşayan Hüseyin Siret'i, edebiyat tarihçilerinin "gurbet ve hasret şairi" saymaları yerinde bir değerlendirmedir. Onun 1900'den sonra yazdığı hemen her şiirde bir gurbet yahut özlem veya ayrılık havası sezilir.

Şair, ılık ve sakin bir son bahar akşamında, Montrö Gazinosu'nun bahçesinde bir ağaç gölgesinde tek başına otururken, orkestra Şopen'in "Elemler"ini icra ederken yazdığı "Hicran-ı Mukadder" şiirinde sevgiliden ayrılmanın kaderi olduğunu dile getirir:

Ay şebinden, güneş mesasından,

Zöhre fecr-i sükun-nümasından;  
 Necm-i sâkıp derin fezasından;  
 Murg-ı şeyda gül safasından; (23)  
 Nasıl ayrıldılarsa ey nazlım,  
 Gel seninle o yolda ayrılalım !

(Bb, s.23)

Siret, Cumhuriyet yıllarında yazıp yayınladığı Kıvılcımlı Kül' ün "Boğaziçi Notları"nda, İstanbul'un güzelliklerinin yanında maziye duyduğu özlemi de anlatır. O günkü yaşantısından hoşnut olmadığını anladığımız şair, söz konusu manzumelerde, eski arkadaşlarını, eski dostlukları, geçmişteki kıymekbilirliği özler:

Düştü yelken... Elinde tek küreği,  
 Seyrederken bu gamlı badireyi,  
 Fikret'in hali geldi hatırıma.

(KK, s.10)

Orda oğluyla münzevi Ekrem;  
 Komşu gitmiş Sezai, bir görsem.

(KK, s.11)

Geçti mazi içimde izleri var.

(KK, s.19)

Yukarıdaki mısralardan anladığımıza göre şair, çok yaşadığına inanmış olacak ki, ölümü de özler. Servet-i Fünun şiirinde sık sık karşımıza çıkan "bilinmeyen diyarlara gitme özlemini" Siret'in şiirlerinde göremeyiz. O, İstanbul'dayken hayalî sevgilisini ve geçmişini; sürgündeyken de ailesini özlemiştir.

#### 4- DİĞER TEMALAR

"En küçük mevzu bile şiire konu olabilir" görüşünü savunan Edebiyat-ı Cedide şairleri, şiirlerinde çok değişik temalara yer vermişlerdir. Yukarıda saydığımız konuların dışında Hüseyin Siret'in şiirlerinde yalnızlık, ölüm, birisini övme yahut yerme, hayattan sahneler, vatan ve nasihat gibi temaların da yer aldığını görürüz.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, semlerce ailesinden ve dostla-

---

23- Baskıda bu şekildedir."Gülün sağısından" olması daha doğru olurdu.

rından ayrı kalan Hüseyin Siret, Cumhuriyet yıllarında da çok yalnızlık çekmiştir. Zaten içine kapanık bir tip olan şair, geceyle birlikte dertleriyle baş başa kaldığı zamanlar bu duygularını şöyle dile getirmiştir:

#### AYRILIK GECELERİNDE

Aylar değil, yıllar geçti, ufuklarım karardı;  
Dilde ümit fidanının yaprakları sarardı;  
Bazı gece mehtap gelir hatırımı sorardı;  
Kimsesizlik baş ucumda beni bekler yapıyınız.

.....  
.....

Ne yıldız var, ne bir ışık, karanlıklar kaplıyor;  
Hain gece yüreğime kara hançer saplıyor;  
Yolda ateş böcekleri göz yaşları topluyor,  
Besteleriz zulmetleri dertli ishak ikimiz..

(KK, s.27-28)

Hassas ve romantik bir yaratılışa sahip olmakla birlikte, Siret kimi şiirlerinde realist bir tavır takınmıştır. "Ayşecik" şiiri, samimiliği, sadeliği ve tabiliği ile realist şiire güzel bir örnek teşkil eder. Diğer edebiyatçıların da beğenisini kazanan bu şiir için Halit Fahri Ozansoy şunları söyler: "İşte benim anladığım toplum şiiri budur. Tefik Fikret'te rastladığımız gibi, hep böyle, billûr gibi saf insanlık duygusu.. Bizim şimdiki sosyalist taslağı şairlerden bana bu değerinde bir tek şiir gösterebilir misiniz?" (24)

Yine "Anka-yı Beyaban" ve "Fazilet" manzumelerinde realist hayattan canlı sahnelerle karşılaşırız. Özellikle "Anka-yı Beyaban"da tasvir ve eda çok kuvvetli ve parlak; başlangıç natüralistçedir.

Servet-i Fünun şiirinde intihar önemli bir yer tutar. Hüseyin Siret de zoraki yazdığı "Bir Müntehireye" şiirinde intihar eden bir genç kızın ölümünden duyduğu kederi dile getirir.

Şairimizin "ölüm" temasını işlediği şiirleri çok azdır. O, ölümlü düşünmekten çok, ölenlerin arkasından ağlamayı ve mersiye yazmayı tercih etmiştir.

Silik olmakla birlikte "Karbân-ı Adem" ve "Suriyelilere" manzu-

melerinde vatan duygularını terrennüm etmiştir. Hatay meselesi nedeniyle yazdığı "Suriyelilere" şiirinde vatanperverane bir tavır takınmıştır. Bunların dışında Namık Kemalvarî söyleyişleri de vardır ama konusu vatan değildir.

Siret'in şiirlerinden dokuzu methiye tarzındadır. Bunların sekizi Cumhuriyet yıllarında yazılmıştır. Bu da, Hüseyin Siret'in fikirlerinin 1923'ten sonra ne derece değişikliğe uğradığını göstermesi bakımından dikkate değer.

## II- ETKİLENME VE ETKİ

Mesleğe yeni başlayan her çırak bir ustayı taklit ederek, kendi kişiliğine kavuşur. Şiir alanında ise bazan birden fazla üstad taklit edilabilir ve birden çok şairin etkisinde kalınabilir. Çoğu şair gibi Hüseyin Siret'in de beğendiği, hayran olduğu, hatta taparcasına sevdiği sanatçılar olmuştur. Bunların kimiyile -daha önce söylediğimiz gibi- çok sıcak dostluklar kurmuş, yahut da aynı dergide yazı yazmıştır. Bu yakınlıkların bir takım etkilenmeleri de beraberinde getireceği muhakkaktır.

Siret'in kimi şiirlerinde, çağdaşı olmayan fakat çok sevdiği Namık Kemal'in etkisi görülür. İki Kaside'deki manzumesini de Namık Kemal'in kasidesine nazire olarak kaleme aldığını biliyoruz. "Eski Bir Gazet" de bu tesiri açıkça görmek mümkündür. Tanzimat'ın ikinci nesline mensup olan "Şairiazam" Abdülhak Hamid de Siret'i etkileyenlerden biridir. Onun kimi mısralarında Hamid'in edasını buluruz:

Ey deniz, ey muhit-i hissiyat !  
İnliyor işte bir şikeste hayat...

.....  
.....

Ağla, ey kalb-i kainat deniz  
Yine kaldık seninle bak ikimiz.

( LG, s.140-141)

Siret, basılmayan "Annem" manzumesini de "Makber"den ve Recai-zade Ekrem'in oğlu için yazdığı mersiyeden esinlenerek kaleme aldığını söyler.

Siret hakkında söylenenlerin çoğunda, onda, Fikret'in açık tesiri olduğundan söz edilir.

Prof. Kenan Akyüz, "Siret'te, gerek şekildeki ve gerekse üslûp bakımından, Fikret'in tesiri açıktır. Hayallerindeki zerafet ve sevimlilik bakımından da Fikret'e benzer" (25) derken Etkilenmeye bir başka açıdan ve biraz da subjektif bakmıştır; "Bütün şiirlerinde merhum Tefvik Fikret'in tesiri göze çarpar, fakat onun taklidi değildir, şahsiyeti vardır, isyanı Tefvik Fikret'ten azdır, fakat his bakımından Tefvik Fikret'i biraz geride bırakır." (26) Yine Kenan Akyüz bir başka yazısında da "... Siret'in şahsiyetinde de (...) 1896-1901 arasında hızlı bir geçişme göze çarpar. Ancak, bu gelişmede, Fikret'in büyük tesiri olduğu inkar edilemez. Formda gösterdiği titizlik ve ifade hususiyetleri bakımından, onun seviyesine erişmemekle beraber Siret, Fikret'in peşindedir. O da Fikret gibi, nazmın tekniğine ve dile titizlikle bağlıdır." der (27).

Onun hakkında yazarların böyle düşünmesine karşılık Siret, Fikret'i taklit etmediğini ve tesiri altında kalmadığını belipterek şunları söyler: "Edebiyat tarih yazarı bazı zevat benim Tefvik Fikret'i taklit ettiğimi veya onun tesiri altında kaldığıma hükmetmişler. Bu tamamıyla yanlış bir hükümdür. Evvela Tefvik Fikret 'objektif' eski tabiriyle afakî bir şairdir. Ben ise subjektif enfusî bir şairim. Yani ben iç alemin heyecanlarını, ilhamlarını terennüm ederim. Fikret merhum ise dış alemin güzelliklerini, esaslarını (sensation externe) mahir bir musavvir gibi tersim eder. (...) Fikret'in şiirleri ciselée yani işlenmiş, lekesiz birer sanat bédialarıdır. Ben o kemale, yani olgunluğa çok çalıştımsa da bir çok manzumelerimde maalesef muvaffak olamadım. Şayet Fikret merhuma benzer tarafım varsa bazı şiirlerimde o kemale yaklaşmış gibi oluşumdur." (28)

Özellikle, Siret'in 1894-1900 yılları arasında yazdığı şiirlerinde Fikret'in tesirini görmek mümkündür. Fakat bu taklit değildir. Fikret gibi olma çabasıdır. Siret, Fikret'in tutkunudur. Onun kuvvetli bir şair olduğunu da bilir. Elbette ki, yazdıklarınının Fikret'inkilerine benzemesini istemiştir. Üstelik yaratılış olarak da iki şair bir birine benzer. Mizaçları birbirine yakındır. Kısaca söylemek gerekir-

---

25- Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 4.baskı, s.87.

26-"Leyal-i Girizan Şairi", Terc. 1 mart 1959.

27- Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi, 4.baskı, s.326.

28- Fûrûân İşman'ın tezi, s.31.

se , Hüseyin Siret, sanat yolunda Fikret'i kendisine örnek almıştır.

Siret'in "Biraz Düşün" şiirinde Fikret'in "Bir Hicran-ı Muvakkattan Sonra" manzumesinin tesirini görmek mümkündür. Yine "Sükunet-i Şebane"de "Aşk u Fırak"ın, "Ayşecik"te "Hasta Çocuk", Hasan'ın Gazası" ve "Verin Zavallılara"nın izlerini yakalayabiliyoruz. "Anka-yı Beyaban"da ise Fikret'in parlak, canlı tablolarına benzer levhalarla karşılaşırız. Bir Mektubun Cevabı'nda da "Tarih-i Kadim"dekilere benzer söyleyişler vardır.

Fikret Rubab-ı Şikeste'nin ilk şiirinde bütün okuyucularına; Siret de Leyal-i Girizan'ın ikinci şiirinde hanım okurlarına seslenir.

Yine Siret'in mevsimleri anlatan dizelerinde Fikret'in "Aveng-i Şuhûr"unun ve Cenab'ın "Elhan-ı Şita"sının etkisi hissedilir. Siret, "Süleyman Nazif" isimli şiirini yazarken Fikret'in "Nef'i"sini mutlaka okumuş ve esinlenmiş olmalıdır.

Arelarında küçük kargınlıklar geçmesine rağmen Siret'in Cumhuriyet döneminde sevdiği ve okuduğu bir şair de Yahya Kemal'dir. Leyal-i Girizan şairinin "Üç (N) den Birine" ve "Son Aşk" manzumelerinde Yahya Kemalvarî söyleyişler yakalayabiliyoruz. Her iki şairin de "Perestiş" isimli manzumeleri olduğunu hatırlatalım.

Büyük bir şair olmayan Hüseyin Siret'in kimleri, hangi şairleri etkilediğini söylemek ise geniş bir araştırma konusudur. Fakat Ahmet Haşim'in kimi mısralarının Siret'inkileri çağrıştırdığını belirtmekte yarar var. Siret'in Haşim'den önce yazdığı bilinen birkaç dizeyi buraya alıyoruz:

Bakacaksın bir ufka ağlayarak, (LG, s.110)

Akşam, sular kararmada reng-i zeval ile, (LG, s.29)

Sahba-yı ihtiras ile gülgân piyaleyim. (LG, s.35)

### III- SANATI

Hiçbir zaman Edebiyat-ı Cedide ve sonrasının öncü şairleri arasında yer alamayan Hüseyin Siret, kendisiyle yapılan bir mülakaatta, "Benim gibi amatör şairler..." tabirini kullanır. Şairin biraz da bir alçakgönüllülük gösterisi yaparak ifade ettiği bu söz bir gerçeği dile getirir: Gerçekten Hüseyin Siret hayatı boyunca büyük bir şair olamamıştır. Bunda mizacının ve uzun yıllar kültür başkentinden uzak-



ta yaşamasının rolü olduğu söylenebilir.

Şiirlerinin çoğunda en önemli tavrı samimiyet olan bu duygu ve incelik şairi;

Bütün neşidelerim kariin-i hülya-çîn

der ve beyaz sayfalara siyah satırlarla yazdıklarını, gökte uçan beyaz güvercinlerin kanatlarının gölgesine benzeterek şöyle devam eder:

Bu ahlâr ki bütün onların teranesidir

Ve her neşide birer murg-ı aşk lanesidir.

Ya bir menekşe veya bir kamelyadır solgun

Nühufte bir köşesinde kitabımın medfûn...

(LG, s.5-6)

Bu söyleyiş tarzı, bu imajlar, bu teşbihler Hüseyin Siret'in hemen hemen bütün şiirlerinin temel tablosunu teşkil eder.

Şiirlerindeki duygusallığı ve lirizmi ile zamanında çok sevilmiş ve okunmuş olan Hüseyin Siret, ince tasvirleri, içli sevda terennümleri ve melali anlatan manzumeleriyle dikkati çekmiştir. Daha çok bireysel duygularını ifadede başarılı olmuştur. Sosyal meselelere değindiği bir iki şiirinde ise acemi bir şairin söyleyişlerini buluruz.

Gençlik yıllarını siyaset ve ihtilalcilikle maceralar peşinde geçirmesine rağmen sanatında ferdiyetçiliğe "sanat için sanat" görüşüne şaşılacak derecede bağlı kalması, onu, ferdî hislerini terennümde başarılı kılmıştır.

Servet-i Fünun edebiyatının karakteristik simalarından biri olan Siret, sanat hakkındaki görüşlerini şu cümlelerle anlatır: "Sanat benim yegane ideal sevgilimdir. Henüz onüç yaşında bir çocukken, gönlümü kaptırdığım, mutasavvifenin 'İhya-yı leyl' dedikleri, gece uykularımı onun uğrunda feda ettiğim ve bu gün 77 yaşında olduğum halde hâlâ ızdıraplarına naz ve niyazla katlandığım biricik mâşûkamdır. Bence sanat demek gönülden doğan samimi hislerin ifadesi demektir. Peygamberlere vahy geldiği gibi, şairlere de ilham geldiğine-gülenler olsa bile-kaniim. Frenklerin 'Imagination créatrice' dedikleri ibdakar muhayyile mahsulü eserlere de hayran olurum. Garpta Hügo, Şarkta Şeyh Galip, Hamit, en yüksek zirveye çıkanlardandır. Bir eserde samimi his ve bedii hayal ararım. Fikir mahsulü güzel eserleri de takdir ederim." (29).

Servet-i Fünun'un usta şairleri Fikret ve Cenab'ınki kadar geniş ve yaratıcı olmamakla birlikte Siret'in renkli ve zarif bir muhayyilesi vardır. Eşinin ölümü ve sürgün hayatı bu muhayyileyi iyice kuvvetlendirmiştir. Şiirlerinin çoğuna elem ve hüznün hakim olmasının nedeni de budur. Bu acıda mizacının tesirini de unutmamak gerekir.

Servet-i Fünun mektebinin estetiği içinde güzel şiirler yazan Hüseyin Siret, gününün duygulu görünmek, hüznüdüşkünlüğü modasına kendini fazlaca kaptırdığı için, şiirleri sonraki yıllarda rağbet görmemiştir. Zaten Siret'in şiirinde haykıran bir kudret göremeyiz, ancak narin bir inilti duyarız. O, çoğu şiirlerindeki kuvvetli edanın yanına bile titrek ve cılız bir muhteva koymuştur.

Yaşadığı üç edebî dönemde de (Servet-i Fünun, Fecr-i Ati, Cumhuriyet) her devrin romantik ruhuna uygun eserler veren Hüseyin Siret için İsmail Hikmet Ertaylan şunları söyler: "... Tefik Fikret devre-i edebîsinin rakik, hassas bir uzvudur. (...) Siret dindarlığı, macera dideliği, sergüzeştler içinde geçen hayatı, hayalkârlığı ile canlı bir romantique enmuzecidir. (...) Fıtraten şairdir. Bir çok eserlerinde hazin bir rebablık görülür. Heyacanlı bir varlığı vardır. Çarpıntılar içinde geçen hayatı nihayet bütün varlığına esaslı bir yorgunluk vermiş, koşmaktan, dolaşmaktan bezmiştir." (30)

Yegane kuvveti hassasiyeti olan Siret, şiirlerinde orjinal buluşlara önem vermiş, fakat işleyememiştir. Onun alelade, öncekilerce de ifade edilmiş mısralarının yanında, kalbimin sesini duyarak yazdığı ve asıl sanatçı kişiliğini ortaya koyan orjinal, kendine has dizeleri küçümsenemeyecek kadar çoktur:

Hayat, ruh, beden, hubb-ı cah, şöhret ve şan  
Ne varsa bende bütün ma-melek, dumu'-ı nihan  
Senin ayakların altında paymal olsun !

(LG, s.14)

Bakınca gözlerine görmek istemem asla  
yabancı bir yüze ait bakiye-i hülya !

(LG, s.18)

Bırak kürekleri elden, hemen çekip gitme,  
Çocuk, sükûnet-i derya-yı bî-huzur etme.

(LG, s.38)

Bir taşın sinesinde hiç helecan  
Duyulur mu? Şu kalbe bak da inan !

(LG, s.44)

Ah açma o eski şeylerden,  
O kadar kırgınım ki ben, bilsen  
Kendi kalbimle de konuşmuyorum.

(LG, s.46)

Bana ver, ben çekeyim derdini mümkünse eğer.

(LG, s.71)

Sevgilim ! Böyle bir mesa-yı melûl,  
Haber-i matemimle benden uzak,  
Bakacaksın bir ufka ağlayarak.

(LG, s.110)

Hiç güneş görmemiş bu mahsûlün;  
Suyu eşk-i revan, turabı gönül;  
Her cılız meyve bağbanına zül;  
Hepsinin şerha şerha kalbi, düşün !

(Bb, s.6)

Gecenin düştü lacivert eteği  
Kelebek oldu bir ateş böceği...

(Bb, s.42)

Ölümünün üzerinden henüz otuz yıl geçmesine rağmen bu gün Hüseyin Siret Özsever adı unutulmuş gibidir. İkinci sınıf bir şair olması, dilinin -genelde- süslü ve ağır oluşu, yüksek tahsil yapmadığı için önemli görevlerde bulunamayışa ve son yıllarını yalnız, kendi köşesinde geçirmesi bu unutuluşu hızlandırmıştır.

Rauf Mutluay, Siret'in sanatı için " Şiirine güçlü bir öz koyamaz, sesini de güzelleştiremez" (31), " Leyal-i Girizan'dan.. Kıvılcımlı Kül'e kadar hep aynı çizgide, eskitilmiş bireysel duyguların

dilce biraz daha sadeleştirilmiş anlatımıdır" (32) gibi çok sathî ve açıklamaya muhtaç hükümler verir. (33),

Tezimizi Nihad Sami Banarlı'nın şu sözleriyle noktalayalım: "... Hüseyin Siret daha sonraki neşriyatına rağmen yine Servet-i Fünun'un samimi bir aşk, tabiat, elem ve gurbet şairi olarak isim bırakmış bir sanatkardır." (34)

---

32- 50 Yılın Türk Edebiyatı, s.110-111.

33- Tez çalışmalarımız sırasında İstanbul'da bu konudaki kaynakları tarayıp malzeme toplarken, belki bir iki şey buluruz amacıyla , Rauf Mutluay'la da görüşmüştük. Halen ansiklopedik neşriyat yapan bir yayın evinin danışmanı olan Mutluay ozaman şunları söylemişti: "Hüseyin Siret hakkında tez yapmağa değmez. Mehmet Kaplan bile Şiir Tahlilleri'ne almamıştır." Halbuki Şiir Tahlilleri'nin 1. cildinde Siret'in de bir şiiri incelenmiştir!... Fakat kitabın 4. baskısının içindekiler kısmında adı unutulmuştur. Mutluay'ın yanılması, yalnız bu sayfaya bakmasından kaynaklanmış olmalıdır.

34- Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, s.1048.

M E T İ N L E R

Bir kuş gibi uçtukça hayâlin nazarımdan  
Şeklin görünür girye-i hasret eserimden

Tezyîn-i hayâl eyler iken gonca-i hüsnün  
Hicrinle gül-âb akmadadır dîdelerimden

Her şeb bana ta'lîm-i tefekkür eden oldur  
Sor hâl-i dil-zârımı necm-i seherimden

Handân oluyor kavs-i kuzeh sahn-ı semâda  
Bilmem ne için sînedeki yârelerimden

Bir kerre nigâh eyler isen çeşmime ey gül  
Bin nükte çıkar cümbüş-i müjgân-îterimden

H.Siret

(Mektep,C.3,N.13,16 Haziran 1310/28 Haziran 1894.s.578)

### Sevgilime

Sizi çiçekler içinde görünce ben tenhâ  
Gönülde münkeşif oldu şükûfe-i sevdâ

O dem ki gonca-i ruhsârınız nesîm-i seher  
Açınca tâze vü ter oldunuz bedî'a-nümâ

Bütün mehâsininiz kâinâta aks etmiş  
O hoş tebessümünüz de bahâra ziynetşâ

Vücûdunuz müteşekkil füyûz-ı sevdâdan  
O mâi gözleriniz de semâya reşk-efzâ

Semâya atf-ı nazar eyleyip garîbâne  
O yerde siz ne tefekkür edersiniz acaba?

Gülümsüyor şu seher şu'lesinde nûr-ı şebâb  
Anın gbi yüzünüzde sizin de cilve-nümâ

Cemâliniz,o benim ziynet-i nigâhım iken  
Tesettür eylediniz bir sehâb ile hayfâ

Esince nefha-i aşkım semâ-yı hüsnünüze  
O anda parçalanır ol sehâb-ı râyihazâ

Sizin o zülfünüzün nükheti kılar ta'tîr  
Komam çiçek demeti hâbgâhıma asla

Kızardınız neden ey zâde-i latîf-i şafak  
Biter sözüm bana bir ... eyleyince fedâ

Hicâbınızla açar rûyunuzda gonca-i ter  
Edersiniz bana mahsûl-i hüsnünüz ihdâ

Harâb edince bütün gülşeni perî-i hazân  
Sakin çiçekler içinde dolaşmayın tenhâ

(Ma'lumat,C.1, N.5, 10 Mart 1310/22 Mart 1894)

### Şi'r-i Mübhem

Çektin beni a'makına ey meşcer-i pür-zıl  
Mensî olan ekdârımı ihtâr edeceksin

Kes nâle-i cângâhını,ey tâir-i şeb-hîz  
Hâbîde şeb-i hasreti bî-dâr edeceksin

Ey fecr,eyâ zâde-i leyl-i mütevahhiş  
Sen-korkuyorum- ruhumu bî- zâr edeceksin

Ey zöhre-î pejmürde- nigâh,anlıyorum ben  
Kalbimde sönüp hüznümü izmâr edeceksin

Bilsem nazar-ı yâre mi ma'rûz cemâlin?  
Sâkin nazarınla bunu ikrâr edeceksin

Sen de odem,ey murg-ı dil-âşûb<sup>1</sup>tabîat  
Mâzideki feryâdını tekrâr edeceksin!

SİRET

(Mektep,C.4, N.39, 13 Haziran 1312/25 Haziran 1896,s.610

### Hâtırâ-yı Leyl

Bir gece çamların altında gezerken tenhâ  
Bir çamın sâyesi olmuştu bana mekmen-i târ  
Beni agûş-ı sükûnetde bulunca bî-dâr  
Bütün esrârını eylerdi tabîat ifşâ

Gök yüzünde görünen gizli ışıklar, o gece  
Etmiyorlardı umûmen küre-i arza nigâh  
Yeryüzü mâtem-i enzâr ile olmuştu siyâh  
Bir şafaktan daha hoştu o karanlık bence

Düşünürdüm....Kim idi ufk-ı nigâhımdaki tayf?  
Ta uzaktan anı teşhîs edemezdim vâ-hayf!  
Yola doğru beni sevk eyledi bir gizli melâl.

Rehgüzârımda bir ~~ey~~ olmuştı cebhe-nümâ,  
 Birisi pencereden oldu hemân perde-güşâ...  
 Muntazırmış bana bir duhter-i pejmürde cemâl!

SİRET

(Mektep,4 Nisan 1312/16 Nisan 1896,C.4,N.19,s.450)

Gazel

"Ahımın te'siri yok bilmem niçün dildârıma"?  
 Her zaman gülmektedir feryâd-ı âteş-bârıma.

Sevdiğimden hiç şikâyet eylemem zirâ,benim  
 Hande eyler döktüğüm yaşlarda hâl-i zârıma

Bir garip üftâdeyim etmem tasavvur vuslatı;  
 Uğramaz peyk-i saadet çeşm-i şebnem-dârıma.

Yazdığım şeyler bütün muzlim düşer dâim ânın  
 Turre-i şeb-rengidir zulmet veren efkârıma.

Kalbime her bir nigâhı mülhîm-i eş'âr iken  
 Bakmadı bir kerre olsun defter-i eş'ârıma.

(Ma'lumat,C.1,N.10,14 Nisan 1310/26 Nisan 1894)

Kitâb-ı Garâm

Nasılsa dün gece açtın pür-ibtisâm-ı heves  
 Kitâb-ı aşkımı nâzik elinle **titreyerek**  
 Dururdu hücre-i kalbinde,münfa'il . . . bî-kes,  
 Sanırdım âteş-i ruhumla kavrulup bitecek.

Evet o defter-i pejmürde-i gubâr-âlûd  
 Acıklı hâtıralar,yâdlarla meşhûndur;  
 Ne varsa mâziye âit seninle hep mes'ûd  
 Onun sahâif-i mensiyesinde medfûndur.

Açar,kapar,düşünürdün elinde âh o kitâb;  
 Yazık sabaha kaldın uykusuz o gece.  
 Kitâbı sînene vaz' eyleyince sen,bî-tâb,  
 Lisân-ı kalbini dinler dururdu mahfîce.

(Servet-i Fünûn;C.16,N.394,s.51. 17 Eylül 1314)

Bahâr-ı Muhayyel

Semâya karşı sönük bir gününde sermânın  
 Tahayyül etmedeyim bir bahâr-ı şevk-âlûd  
 Bu bir bahâr-ı münevver ki şî'r ü hülyânın  
 Tesâdümiyle bulur bir hayâl içinde vücûd



Çiçeklerinde nümâyân olur halâvet-i aşk  
Bulutlarında muhabbetler irtisâm eyler  
Nesîmi ruha verir bir safâ-yı nüzhet-i aşk  
Sükûn-ı tâmına bülbüller ihtirâm eyler

Bu bir bahâr-ı muazzez ki ey nihâl-i semen!  
Medâr-ı şevki senin hande-i dehânındır  
Gülüp açıldığı yer semt-i âşiyânındır.

Bu bir bahâr-ı muazzez ki halk-ı âlemden  
Uzakta biz bize tenhâca eyleriz imrâr  
Gelir mi söyle ümîd etdiğim bu fasl-ı bahâr.

(Resimli Kitap, C.3, N.18, Mart 1326)

### Na't-ı Şerîf

Ey mihr-i lâyezâlin mehtâb-ı müstenîri  
Envâr-ı kibriyâyâya sensin yegâne mazhar

Zâtınla zât-ı akdes olmuşdu zarf u mazrûf  
Dillerde ism-i pâkin Allah ile beraber

Sensin nebi-i ümm-i ârif kemâl-i Hakkı  
Arif kemâl-i zâtın yalnız Hudâ-yı enver

Mir'at-i Hak-nümâsın tevhd ile mücellâ  
Kim anda hüsn-i mutlak nûrunla cilve eyler

Uşşâk-ı zârı varken bî-had o Kibriyânın  
Ma'sûk-ı münferidsin mevlâyâ ey peyamber

Asr-ı saâdetinde gelmek nasîb olaydı  
Görmüş olurdu billâh, Allah'ı görmiyenler

Hakkın yanında mehtâb sönmüş çerâğa benzer  
Leylâ misâli hûbân pâyinde zill-i kemter

Ey yâr, kâinâta şâmil füyûz-ı sevdâ  
Aşkınla müncelîdir bizzat İlâh-ı ekber

Bin yıl çalışsa âbid, ma'bûduna irişmez  
Vuslat-sarâyı hakka aşkın yegâne rehber

Encümle mâh gökde bir levha-i muallâ  
Kim **حجة الرداعي** ihtâr ederdi manzar

Nâm-ı bülendin ey yâr menkûş-ı arş-ı izzet  
Ayât-ı zülcelâlin çep çevre hâle-küster

Münkirlerin yüzünde nâr-ı cahîm alevrîz  
Vehinde mü'minînin tâbende nûr-ı akmer

Vahdetgehimde her şeb sensin enîs-i ruhum  
Tenhâ seninle kalmak bir zevk-ı vuslat-âver

Mi'râcım oldu cânân,rü'yâda iltifâtın  
Lûtfet cemâl-i pâkin bî-dâr iken de göster

Olsam gubâr-ı pâyin Mevlâya yol bulurdum  
Derdim habîbinin ben pâmâliyim serâser

Ma'sûk-ı bî-rakîbin müştakıyım ki bende  
Pây-i saâdetinden vardır mübârek izler

Ben hâkisâr-ı aşkı dûr etme devletinden  
Senden budur İlâhî maksûd-ı abd-ı ahkar

Boynum bükük yüzümde aĝlardı seyyiâtım  
Takbîl ederdi pâyin gözler yaşım mükerrer

Mahbûb-ı müctebâsın sultân-ı enbiyâsın  
Uşşâka rehnümâsın sen ey şefî-i mahşer

Siret ne söyleyim ben, meddâh-ı Kibriyâdır  
Tav.sife muktedir mi mehtâb-ı girm-i ahter.

(İbnülemin Mahmut Kemal İnal, Son Asır Türk Şâirleri  
İst.1969, s.1691-92)

#### Kıt'a

Bir hâme-i nâçiz ile tasvîr ne mümkün  
Üstâd-ı edeb Hazret-i Mahmud Kemâl'i  
Bir leyl-i mükevkebdeki mehtâba müşâbih  
Beysel-üdebâ zâtının envâr-ı kemâli.

(İbnülemin Mahmud Kemal İnal; Son Asır Türk Şâirleri  
İst.1969, s.1694)

#### Üç (N) den Birine

Sonbahâr mevsimi kalbin.. çöküyor ye's ü melâl,  
Bir gazel yaprağı hâlinde kızıl rengi zevâl.

Şimdi gönlüm kara hulyâlı karanlıklarda,  
İçi mâzi dolu pancurları inmiş bir oda,

Bir örümcek ağı hâlinde bütün hâtıralar  
Arasan belki bulursun saçının telleri var.

Orda bir tâze kadın resmi, tanırsın belki,  
Yılların tozları çöktükçe sararmış rengi.

Bugün imzası okunmaz, fakat ilk harfi bir N,  
Girmeden toprağa mâziye gömüldüm yine ben.

O güzel çehre gönül ma'bedinin Meryemidir,  
Erganun sesleri dallarda gazel mâtemidir.

Görürüm yolda siyâh bir çukur açmış yarın'ı,  
Ey hazan kalbime doldur kuru yapraklarını,

Sonbahâr mevsimi ömrün ne amel var ne hayâl,  
Buruşuk gölgeler altında düşünmekte melâl.

Şimdi ruhumda beyaz saçlarımın karları var..  
Sevgilim! Söyle bugün nerde o evvelki bahâr?

Bahariye 10-6-938 "

(Yedi Gün, C.11, N.281, s.11, 1938)

#### ÇAMLAR ALTINDA

Ey benim tâir-i tefekkürüme  
Aşiyân-ı sükûn olan çamlar!

Ey benim dîde-i teessürüme  
Rengi hasret-nümûn olan çamlar  
Zirveniz minber-i hayâlimdir  
Kalmamış sâyenizde feyz-i safâ  
Hicr-i dil-sûz-ı yâr ile pürdür;  
Bana mâtem-geh-i tahassürdür  
Gezerim ben yine tek ü tenhâ  
Sâyeniz âşinâ-yı hâlimdir.!  
Kimse bilmez esîr-i hicrânım,  
Zill-i metrûkunuzda giryânım.

İşitilmez terâne-i bülbül.  
 Burası mesken-i tefekkürdür.  
 İstemem ben bu yerde hande-i gül  
 Çünkü bigâne-i teessürdür !  
 Me'meni dilde gizlenen râzın  
 Dembedem bir feşâfeş-i eşcâr  
 Bu sükûn-zâr içinde nâlândır;  
 Nefehât-ı perî-i vahşet-zâr  
 Solgun evrâk içinde pinhândır.  
 O figân-ı nühüfte pervâzın  
 Ma'kesi kalb-i nâle-kârımdır,  
 O benim gizli bir hezârımdır !

\* \* \*  
 \* \*

Bir geceydi... o mâh-ı zöhre-cebîn  
 Bu hefâ-hâne-i muhabbetde,  
 Ruhu nâlân eden sükûnetde,  
 Nazarımdan olurdu sevdâ-çîn.  
 Ediyorken hazin hazîn ifhâm  
 Hal-i bîdârî-i şebânemi, âh !  
 -Müncelîdi semâda şâhid-ileyl-  
 Nazar endâz-ı ufk olup..vâveyl !  
 "Geldi ân-ı vedâ'ımız eyvân !"  
 Diyerek eyliyordu azm-i hırâm  
 Ateşîn destini öperken ben  
 Düştü birden bire sirişk-i hüzn !

\* \*  
 \* \*

Yine bir leyl idi bu yerde bana  
 "Seni sevdim!" diye yemîn etti.  
 Penbe bir mendil eyleyip ihdâ  
 Gözümün yaşını silip gitti !

Tanıamaz şimdi gördüğü yerde  
 Bana göstermek istemez yüzünü...  
 Yoksa küskün müdür o nazlı çiçek?  
 Beni sevmez mi sevdiğim o melek ?  
 Hayli demdir işitmedim sözünü;  
 Noldu aşkım o kalb-i muğberde ?  
 Düşkünüm düşkünüm o ..... ye,  
 Düşerim her gece bu meşcereye !

\* \*  
 \*

Söyleyin ey sanev-berân-ı hamûş !  
 Ey mukadder olan telâkî-gâh !  
 Ediyor nefhanız beni bî-hûş...  
 Darabân-ı şedîd-i kalbim âh  
 Sâyenizde sükûn-pezîr olsun.  
 Bu hoş ağsân-ı nev-perîde tuyûr  
 Ruhumun lâne-i hazânı mıdır ?  
 Hasmım olsun bu hâk ile mestûr !  
 Bu tereddütlerin zamanı mıdır ?  
 Toprağım yârime sedir olsun.  
 Edecektir hülûl edince bahâr  
 Başkasıyla bu yerde geşt ü güzâr.

15 Teşrinisânî 1311

(Maârif, 5. sene, N.6, 4 Kanunısânî 1311/

16 Ocak 1896)

## KARBAN-I ADEM

Muzlim geceler Marmara'dan hâif ü sâkin  
Geçmekte ağır bir gemi mahmûl-ı hamîyyet.  
Emvâc peyâpeyle çatırdar gidiyorken  
Bir makber-i meçhûle o tabût-ı şebâbet.  
Yükselmede ateşli dumanlar bacasından:  
Eflâke eder zulmet-i âtiyi işaret.  
Zulmetlerin a'makına daldıkça, peyinde  
Feryâd u figân etmede bin şahka-i firkat.  
Kimden kime şekvâ edecek zulm ile mahsûr  
Bîçâre ü bîkes kalan erbâb-ı fazîlet.  
Zindanda yatır... yastığı taş, şiltesi toprak  
Günlerce eder bir kuru ekmekle kanaat.  
Sâkin geceler hücrenin kandili mehtâb  
Şeb-tâbeseher fikr ile bîdâr-ı felâket.  
Birkaç kişinin himmet-i merdânesi yetmez  
Cumhur ile ihrâz durur feyz-i adâlet.  
Hürriyetine can vererek mâlik olur halk  
Tarîh-i milel, işte ! Bir âyîne-i ibret.  
Ecdâdınızın mâ-sebâki darb-ı meseldir  
Mâzîinize karşı utanın ey koca millet !..

Paris 11 Eylül sene 903 H. S.

(Şura-yı Ümmet, 2. Sene, N. 42, 21 Teşrinisanî 1903 )

## SON AŞK

İçimde yok başka tasa  
Bizi yollar ayırmasa

Doktor BEDRİ NUYAN

Ayrıldı bugün yollarımız; her ikimiz de  
Bir başka yolun yolcusuyuz.. gün gibi biz de

Ayrılmalıyız.. çöktü karanlık, gece oldu !  
 Mehtapta açan gül gibi benzin neye soldu ?  
 Ağlar gibi bir yaşlı veda nazlı sesinde...  
 İsminde hazan rüzgarı sandım nefesinde...  
 Akşam.. uzak enginlere daldık ve açıldık...  
 Bensiz yaşamak sence mukarrer demek artık.  
 Hasret çekerek aşkımız öksüz kalacaksa,  
 Birleşmiş olan ruhlarımız ayrılacaksa  
 Bir gamlı kefen ıslanarak ellerin örsün...  
 Tabutumu pejmürde omuzlarda görürsün.  
 Ardında ne bir gözyaşı, bir yaşlı çelenk var,  
 Kabrimde teessürle ne söz söyleyecek var,  
 Akşamla sabahın ne sütununda vefatım...  
 Bir yaşlı bulut gölgesidir sanki hayatım.  
 İnler geceler ney gibi bir servi başımda;  
 Bir fatiha elbet yazılır köhne taşımda.  
 Bir damla ışık sevdiğim ay kabrime serper...  
 Issız geceler geçti tahassürle mükedder.  
 Bir kâse alevden bana sunmuştu Piyâle;  
 Yandım, yanarım her gece hicrân âteşile.  
 İshak denilen yaşlı o zulmet kuşu bazan  
 Mâzîyi anar hıçkırarak hasta, perîşân...  
 Kalbim-ki, duyulmaz adın- artık bir avuç kül  
 Son aşkımin ilk koncası kabrimde açan gül.  
 Toprak dolu ağzımda ne bir nağme, ne bir ses...  
 Sarmış ölümün kirli, siyah kolları bîkes...

Yalnızlık, o âvâre çocukluktaki dostum.  
Hemşiresi nisyanla oğun... ağlama, sustum.

Yıllar geçecek... başbaşa mâziyle beraber,  
Akşamları yorgun başın omuzunda mükedder,  
Balkondaki şezlonga uzanmış düşünürsün;  
Nisyân denilen örtüye kat kat bürünürsün;  
Artık ne eşin var, ne ziyaret edenin var,  
Karşında ne diz çökmüş ibadet edenin var.  
Mâzînin uzak, kuytu, karanlık bucağında,  
Yalnızlığın ıssız ve mükedder kucağında,  
Afâkı sönük, fecre yakın, yaz gecesinde ..  
Sâkin Boğaz'ın giryeli, mehtaplı sesinde  
Son aşkımin ilhâmı olan şarkını dinle !...

Bebek, Roznuvar: 20 Haziran 1942

(Yedigün, C.19, N. 488, s. 4, 13 Temmuz 1942 )

#### SABAHATTİN BEY

Türk milletinin Cem gibi bedbaht, ulu ferdi !  
Gurbette faziletli hayatın sona erdi...  
Düşman gibi yurdundan atıldın, ne adâlet;  
Olmuştu mukaddem, bu yolun yolcusu Midhat.  
İsviçre'de bir kuytu köyün bir bucağında,  
Bî-kes yaşadın, fakr ile gurbet kucağında...  
Günler, geceler geçti, tevekkülle azıksız...  
Bazan yediğin bir kuru ekmekti katıksız.  
İrfan ve kemâlinle, talâkatlı beyânın,  
Halindeki mahviyet, asâletle, lisânın



Her dinleyenin ruhunu tenvîr ediyordu...  
Meftûn ederek kalblere teshîr ediyordu.

Takdîrden âcizdi hükûmet rüesâsı.

Hayrân-ı kemâlindi senin garb uzemâsı.

Gördün vatan uğrunda fazzîlet gibi horluk,

Beş yüz senelik koskoca bir imparatorluk

Beş yüz senelik şân ile beş yılda yıkıldı;

Yâd ellere kıymetli memâlik bırakıldı.

Kurtuldu vatan, Başbuğumuz tasfiye etti

Hariçte kalan Türkler'i kurtarmaya gitti...

Müşküldü, büyük imparatorlukta idare.

Bir orta vilâyette sığınmak idi çâre?

Türkistan'ı kurtarmak için hayli savaştı...

Maksûduna en sonra şehâdetle ulaştı...

Onlarda vatan gayreti, onlarda hamiyet !

Bir hârika onlarda olan fikr-i siyâset !

Ey doğru yolun yolcusu, ruhun yaralandı,

Cehlin, garazın gözleri kör, elleri kandı.

Fikrin ne kadar doğru imiş gördü zamane.

Harp yılları gösterdi Yemen halkı cihane

Düşmanlarının yüzleri, tarihi kararttı,

Hakkın bile mü'minleri, münkirleri vardı.

Gurbetzedeler yurdu, hür İsviçre, muvakkat,

Bir an için ettik biz o mazlûmu emânet.

Ey hâk-i siyah, verme onun cismine siklet !

Bir kuş gibi üstünde gezinmişti o hazret.

Kurtlarla böcekler ! yemeyin toprak içinde...  
Rahat bırakın na'sını, solgun kefeninde.

İncindi ne bir ferd, ne nâçiz karınca...  
Hiç sorgusu yok, rahmet-i Rahman'a varınca.

İnsan idi.. insanlığı takdîs eden insan,  
Bir dîn-iuhuvvetidi, kalbindeki iman...

Bilmem ki mukadder mi vatan toprağı bir gün ?  
Olmazsa, kalır na'sı da İsviçre'de sürgün...

(Tarih ve Toplum, C. 11 N. 63 Mart 1989 )

## B- MENSÜR ŞİİRLERİ:

....!"Mensür Şiir"

Kâinâtı derin bir zulmet istilâ etmiş, nefehat-ı melekânesi ta biatın sükûnet-i muzdaribânesini ihlâl ediyordu. Düşündüm.

Sen bu yerlerde birkaç gece mukaddem benimle hemnişin idin. Be-dâyi-i baharın bir yâdigâr-ı haziniolan ezhâr-ı hazân-resîdeye lakaydâne bir nazar ile bakıp geçen bî-vefâ kelebekler gibi nihayet beni terk edip gittin. Şimdi câme-hâb-ı harîrinde herkes gibi sen de hâb-âlûd-ı safâsın. Zirâ hadîka-i tahayyülâtında açılan şükûfe-i sevdâ sararıp solmağa başladı.

Bir vakitler ahterleri, kuşları, çağlayanları işhâd ederek meyl-i kalb-i melekâneni isbata çalışırdın. O güzel gözlerinde şükûfe-i cemâlini jâle-i sevdâ ile tezyin ettikçe: "Bunlar hüviyet-i muhabbetime delil değil mi?" derdin!

Heyhat!.. Hevesâtın kevâkib-i seherînin şu'aât-ı nigeş-fürûzu gibi söndü. "Seni seviyorum!" Zemzeme-i dil-nüvâzı bülbüllerin nagamât-ı muharrikâneleri gibi işitilmez oldu.

Aşkın da çağlayanlar gibi sükûnet buldu. Artık mehcûr-ı muhabbet olan gönlün istirâhat etsin. Ben de bir çam ağacının sâye-i iğbirârı altında ilelebed uyuyacağım. Beni bu hâb-girân-ı ebedîden ne kuşların sürür-engîz cıvıltıları, ne cûybârın hayat-bahşâ şarılıtsı, velhâsıl tabiatın hiç bir âheng-i sâmia-nüvâzı bî-dâr edemiyecektir. Hatta senin sesin bile!

\* \* \*

Ben fenâ bulduğum gün kabrimin üzerinde bir küçük kuş telkîn-i hakikat eder.

Mezarım üzerine birkaç katre gözyaşı dökcek kimsem yok; bulutlardan düşen yaşlar hâk-i siyâhımı tertîb eder. Bahar avdet edince toprak yığıntısından teşekkül eden sanduka-i kabrim bir setre-i hadrâ ile tezeyyün eder. Gecenin derin zulmeti içinde parlayan bir mütefekkir lem'acık da âşiyân-ı hasretimi tenvîr eyler |

(Ma'lûmât, C.1, N.39, 24 Teşrîn-i Sâni 1310/1894)

## DALGALAR

"Bâmen-âmiziş ü ülfet-i mevcest u guzâr,  
Rûz-şeb bâmen u peyveste girîzân ezmen"

(Onun benimle dostluğu dalgalı bir yakınlıktır ve geçicidir. Gece gündüz benimledir ve devamlı benden kaçar.)

Gece yarılırları, Enginin sath-ı siyâh seyyâli üzerinde kâfile-i hayâlât gibi uzaklaşan dalgalar... Ah o dalgalar!... Yekdiğerinin muâvenet-i tesâdümiyle dūş ber-dūş tahayyül, leb ber-leb tekellüm... Nazarların seçemediği sahillere gizli gizli telâkiler için şitâbân... Kim bilir hangi üryân ayaklardan damlayan katarât-ı nûzişi biribirinden kıskanarak o katrelerden bûseler, nermîn ve nâzenin bûseler toplamak için raksân

raksan uzaklaşırken karşılarına çıkan yalçın kayaların sîne-şikâf bir sadmesiyle hepsi bir anda sîne-çâk ve perîşân, eşkrîz ve nâlân düşerler.

Biraz sonra yine rehyâb-ı emel olmağa âmâde uzaklaşır, uzaklaşır, uzaklaşır, uzaklaşırlar; bitmez tükenmez bir seyâhât-i şebâneden sergüzeşte ve bitâb sürüklene sürüklene sâhile yakınlaşır, yakınlaşır, yakınlaşır, yakınlaşırlar; bu sefer de ansızın bir serseri rûzgâr hepsini birden bir semt-i muhâlîfe savurur; bir enîn-i tazallum fırlatmaksızın yine hepsi birden girdâb-ı ünsiyân içinde bunalır ve sonra pür-helecân bir kalb gibi çırpına çırpına mahv u nâ-bedîd olurlar...

Ah! İşte ben... zavallı ben de o dalgalar, o ârâm bilmeyen dalgalar gibi hevesâtımın nâmütenâhî denizlerinde fırtınalar, girdâblar içinde bir hayâl-i girizânı takib eder; yorulur, yine takib eder; bütün gece pür-helecân, güzergâhında nurânî izlerini arar; bazen feşâfeş esrâr-âmîz dâmânını işitir; bazen bir nigâh-ı sehâriyle mest-i hulyâ kalır; bazen zulmet-i hicrânla bunalan ruhumu sulârin terennümât-ı tesliyet-bahşâsıyla oyalamak için sahile-belki de bir niyyet-i halâs-cüyâne ile koşarım... Ooh! İşte öyle bir zamanda o, bir perî-i zulmet-şikâf gibi ufukdan.. o karanlık, daima karanlık, duygusuz, lakayd ufuklar penbe, nârîn parmaklarıyla kat kat olmuş simsiyah bulutları perde perde açarak bana nuraniyet-i vücudundan bir nişâne-i sîmîn gösterir; gülümser; gemicinin, direk başında bir lerze-i müzî ile parıldayan sitâre-i nazar-firîbe hayran hayran daldığı gibi ben de uzakdan, aramızdaki o bu'diyyet-i ebediyetden onu mütehassirâne seyr ederim; o zaman piş-i nazar-tahassürümde açılan bir şehrâh-ı nûrânûra atılır; o dalgalar, o ârâm bilmeyen dalgalar gibi - nerm ü nâzenîn bir çift ayağın nâhûn-ı sadefinden dökülen lâli-i encüm-i nazîri toplamak için- uzaklaşır, uzaklaşır, uzaklaşır.. bî-mecâl kalırım.. Önümde kanat çırpıntılılarıyla pervâze müheyyâ bir kuştan istimdâd eder, yalvarırım; münevver ve müzehher kanadına ilticâ ederek karşıdaki sâhile, ah o sâhilde kef-efşân-ı terennüm olan dâmen-dil-âvize bir an evvel erişmek isterim; heyhât!... Bütün enîn-i tazarru'ma karşı o kuş bir terâne-i lâkaydâne fırlatır, uçar, o perî-i zulmet-şikâfın sîne-i sîminine konar, orada gizlenir.

Ah o yaramaz, o bî-mürüvvet kuş! Kesik kesik terennümleriyle o sîne-i semen-pîrânın gizli helecanlarına, tahassüsât-ı şebâb-ı bir mehd-i muattar içinde nîm-mest eden nağmelerine, hasılı bütün serâir-i a'mâline neşîde-perdâz garâm olur ve sonra iki gülberk-i mühtezz hâlinde duran penbe dudakların nisâr ettiği bûselerle bî-mecâl terennüm, kalbî kalbî zemzemeye koyulur. O dakika benim kalbimde bir yangın, müdhiş intifâ-ı nâpezîr bir yangın başlar; sanki damarlarım bir âteş-i seyyâl-i dûzahîye mecrâ olmuş, yanar muttasıl yanar; Nasıl anlatayım? Öyle bir yangın ki ummân-ı ebediyet bir kıvılcımını söndüremez...

Ah! ben yine hurdahâş olmuş bütün kuvvetlerimi toplar, o şukûfe deste-i âmâle koşarak yakınlaşır, yakınlaşır, yakınlaşır, yakınlaşıyorum.. Yakınlaştıkça o benden dâmen-çîn-i istiğnâ olur; dudakları istihzâ-âgîn bir hande ile takallüs eder; bir ahter-i gîsûdâr gibi peyinde açıklı

koyulu ziyâ-pâreler saçarak yavaş yavaş süzülür, nazar-ı tazallumundan gâ-ib olur... Ve ben, zavallı ben o dalgalar, o ârâm bilmeyen dalgalar gibi simsiyah simsiyah ufukları arasında tutunacak bir haşeb-pâre-i ümîd bulamadan ummân-ı ye's ü mâtemin girdâb-ı mahûfu içinde boğulurum.

(Servet-i Fünûn, C.15,N.369,s.71. 26 Mart 1314)

-Şİ'R-İ MENSUR -

NAMIK KEMAL

Her akşam güneş humret-i ızdırab içinde kenâr-ı ufka çekilir, yorgun nazarlarını bir nokta-i meçhûleye dikerek pür-hüzn ü elem gurûb ederdi. Geceleri yıldızlar siyeh-pûş-ı mâtem, kıvrıntılı dalgalar üstüne serpilir, dümû-ı sâf-ı yetimân gibi gizli gizli parlardı. Bazen kamer bir kefen-i perran içinde hâbîde-i sükûn semada mâzînin solgun sîmâlarını hatırlatırdı, bu yer bahr-ı sefidin sîne-i sadefinde âlemin hây-ı hüyundan uzak münzevî bir ada... Bu adanın sâhil-i figân-perverinde bir âşiyâne, bir âşiyâne-i iğtirâb. Her gece adanın huzûr-ı şebânesine rağmen o evin penceresinden nûr-ı ma'rifet ve insaniyet sabaha kadar parlar, o pencere çeşm-i hakikat gibi kâinâta karşı dâima uyanık bulunurdu. Ara sıra müveccehdâr-ı tefekkür geniş nâsiye-i te-hâsıyla, cevval ve nâfiz nazarlarıyla, mesâib-i âlemle çarpışmağa küşâde sînesiyle, omuzlarına kadar dökülmüş perîşân ve mevvâc saçlarıyla, lihye-i nîm-i sefidile muhîb bir sîmâ, bir sîmâ-yı müskesnâ görünüyordu. Her sabah güneş maşrıktan onu selamlar, yıldızlar gibi endişelerini ifşâ eder, kamer bir hâle-i nûrâniyle ser-i hayâlâtını tetvîc ederdi. İşte güneşin selamladığı, yıldızların ifşâ-yı râz ettiği, kamerin tâc-ı zerrîn giydirdiği o vücûd-ı asr-iftihâr koca Kemâl idi.

Kemâl o adada pek çok buhranlı geceler, güneşsiz günler geçirmiştir. Karşısında saatlerce temâşâ ettiği o lücce-i ebediyet pîş-i nazar-ı tefekküründe birer cerîha-i vatan gibi gittikçe ittisa' eden derin girdaplarıyla, feryâd-ı malûmîn gibi boğuk şâhikalarıyla âteşîn dimâğında fırtınalar hazırlar; gah bağıryanık çöllerden nûkhet-i hûn-ı şehâdet toplayan serseri bir rüzgâr-ı bîkarâr onun kalb-i hassâsında volkanlar açarak bir hamiyet-i

mahnûkanın fâcia-ı vefâtını gizlice fısıldardı. O zaman şiddet-i beyânını tesâdüm-i emvâcdan, vezn ü âhengini rü'ud-ı semâviyyeden iktibâs ederce-sine bir lisân-ı hamâsetle;

Mübârek bâd! EY İslâmın medâr-ı şevket ü şânı

Şehâdettir sana Allah'ın en kıymetli ihsânı :

matla'lı uzun bir neşîde, bir neşîde-i mâtem inşâd eder; onu bir tavr-ı Firdevsî pesendâne ile cehren okurken zulmetler ürker, nazar-ı hışmından şimşekler kaçardı.

Felek her türlü esbâb-ı cefâsın toplansın gelsin

Dönersem kahbeyim millet yolunda bir azîmetten.

diyen, zindanlara, menfâlara bî-fütûr-ı mesâib giden o kalb-i hayat-isti-hâr o zaman bir çocuk gibi ağlar, gözlerinden dökülen yaşlar- fırtınaları takib eden yağmurlar gibi- gerilmiş asabına biraz sükûn-ı rehâvet, âteşin kalbine biraz serinlik verirdi. Onun böyle buhranlı zamanlarında yazdığı va-tan-perverâne manzûmeler elden ele etrâfa dağılır, İstanbul'un küçük bir ma-hallesine, Anadolu'nun en ücrâ bir köşesine varıncaya kadar dağılır; o şiir-leri bütün bir halk heyecanlı takdirlerle alkışlayarak okur, ezberler, birer nüsha-yı kübrâ-yı hamiyet gibi koynunda saklardı. Hükûmet âsâr-ı Kemâl'in tab' u neşrine mümâne'at gösterdikçe -her men' edilen şeye harîs bulunan ta-bîat-ı beşeriyye sayesinde- sürat-i intişârını bilmeyerek teshîl ediyordu.

Bizde Kemâl gibi saltanat-ı ebediyyeye, şöhret-i âlem-şümûle mâlik bir cihângir-i edeb yetişmedi. O hem sultân-ı edeb, hem de sultân-ı kulûb

idi. Kendisini bir cezîre-i deryâ-muhât içinde haps ederek em-vâc-ı hurûşânı milletle arasına hâil farz edenler aldandılar. O revâbit-ı zevâl-i nâ-pezîr hiç bir sûretle kırılmadı.

Ölürsem görmeden millette ümid ettiğim feyzi

Yazılsın seng-i kabrime vatan mahzûn ben mahzûn

diyen o neyyir-i dehâ günün birinde nâ-bemevsim söndü. Milletten dür evlâd ü iyâlinden mehcûr olarak sönüp gitti.

Her kemâlin zevâli var mutlak

"Küllü şeyin yezûl ille'l- Hak"

Kemâl kahraman bir milletin kahraman bir sahib-i kalemidir. Onun dehâsı, kalbi, ruhu bütün Türk'tür. Şiddet-i beyânı, azîmet-i hayali hatta tasvir ettiği levhalarda manzaralara intihâb ve istismâl ettiği renkler bile Türk'leri teshîr eder. Lisân ve edebiyât bir milletin sinn-i terakkîsini vâzihan gösterir. Bazan bir cümle bir dimâğın kalbidir. Bir muharririn tarz-ı tah-rîrinden derece-i harâret ve faâliyeti anlaşılır. Kemâl, Türklerin ruhuna, kalbine nüfûz etmek, onlara vatan, hamiyet, hürriyet hislerini ilkâ etmek için ne gibi vasıtalarla hedef-i âmâline vasıl olacağını bilirdi. Türklerin kırılmış kuvvetlerini, yorulmuş şecaâtlerini yeniden canlandırmak istediği zaman :

Biz ol nesl-i kerîm dûde-i Osmaniyânız kim  
 Muhammerdir saraya mâyemiz hûn-ı şehâdetten;  
 Biz ol âlî hem erbâb-ı cedd ü ictihâdız kim  
 Cihangirâne bir devlet çıkardık bir aşîretden

tasvirleriyle mefâhir-i mâzîlerini parlak, rengârenk şa'saalar içinde arz eyler, o zaman cümleler, kelimeler onun yed-i istidânesinde canlanır, vecde gelir, vatan hiss-i mukaddesini hissiyât-ı dîniye ile mezc ederek vatani Ka'be' de siyaha büründürür; bir kolu ravza-i nebîye, diğerini Kerbelâ'da meşhede attırır; o temâşâyâ Hak da âşık olurdu. Ve bu sayede Türklerin kalbinde yeni yeni ihtisaslar uyandırdı. "İnsanlardan bahs ettikçe fikrine Rüstemler, Fatihler, Selim-i Evveller, gelir" ...Düşündükçe hâtırına arslanlar kaplanlar, şahinler dâima şiddet... dâima azamet... öyle bir millet ki sükûnet ve mülâyemeti sevmez, şiddet ve kuvvete hayran olur. Azîmet ve ihtişâma tapar. Bundan dolayıdır ki üstâdın eserleri Türklerin ruhunda derin bir tesir bırakmıştır. Eserlerinde o derece kudret-i teshîr, o mertebe şiddet-i te'sîr olmasaydı asırlardan beri köklenmiş olan edebiyât-ı atîkayı darbe-i şehbâl-irfânıyla yıkamazdı.

**Husema-yı** efkârını iskât ve ilzâm etmek istediği zaman insan zann eder ki kalem yerine gürz-i girân isti'mâl ediyor. Rehgüzâr-ı azminde hilaf girân-ı mesleki olan efkâr-ı meyyite ashâbını bir seyl-i hurûşânın önüne kattılmış eski kütükler gibi sürükleyerek lücce-i nisyâna atar.

Artık kimsede ne bir sadâ-yı i'tirâz... ne bir mecâl-i hareket... O yine maksad-ı ulviyesini bî-pervâ ta'kîb edip gider, Kemâl mâlik olduğu kudret-i hârikulâde ile lisân ve edebiyâtımızda büyük bir inkılâb, milletde derin bir intibâh vücûda getirdi. Bugün büyük küçük, genç ihtiyar bütün erbâb-ı kale-mimiz, daha doğrusu okur-yazar bütün efrâd-ı milletimiz o üstâd-ı a'zama medyûn-ı şükrân-ı irfândır.

İnkılâb-ı âhir münasebetiyle o büyük insanın yad-ı ulviyesini ihtâr içindir ki şu perîşân satırları yazdım. Zulmetlere karışmış mâh-tâbın tenvîr-i hâtîrâtına çalışan hakîr bir şebtâbı andırdımsa erbâb-ı mü-tâlaa cerâimimi hüsn-i niyetime bağışlasın.

/Servet-i Fünûn, C. 35, N. 905, s. 323-26, 13 Eylül 1324-1908/



## C- ANADOLU MEKTUPLARI

## BİRİNCİ MEKTUP

Anadolu'nun en ücra bir köşesindeyim. Girdibâd-ı istibdâd ile berk ü bârı savrulmuş çıplak bir fidan gibi, kimsesiz mütevekkilâne yaşıyorum. Doğduğum yerden , ailemden, dostlarımdan uzak... Bu mahkûmiyyet-i inzivâ ruhumu sıkıyor.

Kasabanın havası vahimdir. Hıfzıssıhha doğalı bu yerlere ayak basmamış. Sokaklardan-kirlenmemek için- hiçbir sıhıya memuru geçmemiş. Yazın sıcaklar basınca sarı bir göz hastalığı başlar. Bir iki ayda birkaç yüz kişiyi hususiyle yeni doğmuş yavrucakları dünyayı görmeden ebedî zulmetlerine mahkûm eder. İstanbul'da kör olmağa lâıyk birçok gözler varken, bil mem bu körler memleketine beni teb'id etmekdeki hikmet-i hafiyye nedir ? Bulduğum yer bir kaza fakat benim için ecel-i kaza olmak üzere aranıp bulunmuş.

Bugün kaymakam efendiyi gördüm. Fukarâ sînelerinde hırz-ı cân edilmiş - bir senelik mahsûl-i iktisâd olan - kirli bulanık mecdiyeleri gözliye gözliye - silik çarık şeklinde bir nişâne-i rüşvet gibi - bir gözünün akı kâmilen siyahını kaplamış. İhtimal ki bu tek gözli, şeytân bakışlı bakışlı kaymakamın bu kazaya ta'yîni - körler memleketinde yek-çeşmler padişah olur - hikmet-i hükûmetine müsteniddir.

Me'mûrîn ile birkaç eşraf-ı beldeden başka ahâli-i ma'sûme yaz kış, çırıl çıplak dolaşıyorlar. Ensâl-i ebu'l-beşerden olduklarına üryânlıkları şehâdet ediyor.

Bu kasabada her şey ibtidâî bir halde, asırlardan beri buraya gelip giden me'mûrîn-i devlet küçük bir eser-i mevcudiyet bile göstermemişler. Hayvân ölür semeri kalır, insan ölür eseri kalır. Bunların meydana da ne semerleri, ne de eserleri olduğundan, hayvân-ı nâhık mı, yoksa nâtik mı ne cins mahlûk oldukları bilinmiyor.

Gâliba dünyâ bir misafirhâne, devlet me'muriyyeti muvakkat bir göğercinliktir; diye mâsivâdan el çekerek yalnız âsûde-nişîn oldukları göğercinlikden dâne-çîn-i ma'îşet olmakla iktifâ etmişler. İmâr-ı belde gibi âsâr-ı kudretullahı tashîhe kalkışmak küstahlığında bulunmamışlar, havza-i idârelerine geçen kasaba ve etrafındaki köyleri olduğu gibi haleflerine devr ü teslîm ettiklerinden, şân-ı islâmiyete lâıyk bu hareketlerini bütün kasaba lisân-ı hâliyle söylüyor. Küme küme çamur yığıntısından muhaccir birbirinin sîne-i üryânına sığınmış kulübelerin manzarası bir yangın harâbesinden farksız içinde yaşayanlar hava, ziyâ ye-



## ANADOLU MEKTUPLARI -2

Ramazana iki gün vardı. Çarşıdan geçerken dükkanlarda şehriyeler, makarnalar, reçeller vesair levâzım-ı iftariye iştihâbahş bir suretde dizilmişti. Bunlar hep Halep'ten katırcılar vasıtasıyla celb olunur. Kazamız Malatya'ya tabi ise de livâ ile kaza beyninde keçi yolundan başka bir şah-râh-ı nakliyât bulunmaması hevâyic-i zaruriyyenin âhir vilayetden tedâriki-ne esnafları mecbur ediyor. Bundan dolayı her şey ateş pahasıdır. Etfâl-i bürehne-kıyâfet dükkanların etrafında takım takım dolaşarak nazarlarına hoş görünen bu yeni şeyleri "yenir mi, yenmez mi?" diye ninelerinden soruyorlardı. Bu meşher-i sefâletin ortasından ye's-i mücessem halinde yavaş yavaş hükümet konağına, o bâb-ı adâlete gidiyordum. Hükümet avlusunda iki sıra saf-beste-i ihtirâm duran siyah, kirli, tahta kerevetlere serilmiş neferât-ı zâbıta yatakları me'mûrîni istikbâlde sahiplerine vekâlet ediyordu. İlk nazarda bir hastahâne koğuşundan geçiyorum zannettim. Binâ-yı devlet gibi bir tezelzül-i dâimî içinde darbe-i rüzgârdan feryâd eden dar, kadîd bir merdivenden çıkarak doğruca malmüdürü efendinin odasına teveccüh etmiştim. Kapı önünde kimi ayakta kimi çömelmiş bir takım eytâm u erâmil ellerinde şehre-i hükümet gibi ağarmayan kirli varaka-i istihkâkiyyelerini sımsıkı tutarak müdür efendinin vürûdunu sabırsızlıkla bekliyorlar. Odaya girdiğim zaman malmüdürü muavini ile iki kâtip - mesâfât-ı nücûmiyyeyi hesap eden heyet-şinâslar gibi - vürûdumdan bîhaber kara cümleler içinde muttasıl çalışıyorlardı. Birkaç dakika sonra katip efendilerden birinin nasılsa inzâr-ı kâşifesine iliştim. Muavin Efendi de nevm-i istiğrâkından uyanarak bize kaçak tütününden kalın kıyım güzel bir sigara uzattı. Teşekkürle sigaramı tellendirip malmüdürünün teşrîfine pencereden muntazırdım. Bir müddet sonra müdür efendi refât-ı hoş-hırâmıyla iki tarafa selamlar ihsân ederek sallana sallana geliyorlardı. İçeri girdiği zaman: "Aman bu ne saadet odamız iki defadır ki kudûmunuzla şerefyâboluyor. Canım efendim ! Dâima dağlarda, kırlarda gezer tozarsınız. Biraz da insanlarla görüşmeye tenezzül edin." serzenişleriyle beni taltîf buyurmuşlardı. Vâkıa böyle bir tekdîre ben dâ kesb-i istihkâk etmiştim. Ne çare ki kitâb-ı lâ-yezâl-i tabîatla vakit geçirmeği bu gibi

eşkiyâ-yı ehliyyenin musâhabetine tercih ediyordum. Müdür efendi ise:  
 "Dün size gelecektim. Misafir kabul etmediğinizi işittim. Cesaret edemedim.  
 Bir de devlethane altı aydır tefrîş olunmamış. Canım böyle ufak tefek şeyle-  
 ri bana emretmelisiniz. Beynimizde teklif mi var ? Beş on halı göndereyim."  
 yollu beni müstağrak-ı iltifat etmişti. Anlaşılan müdür efendi fenn-i rüşve-  
 tin ders-i evvelini yavaş yavaş bana talîm etmek istiyordu.

O gün zamîme-i iltifat olmak üzere müdür efendi bize iki maaş ihsân  
 buyurmuşlardı.

Bu sırada birdenbire kapı açıldı. Havale memurlarından üç dört zâbıt  
 arz-ı dîdâr ederek müdür efendinin başına havale gibi çöktüler. Yanımda e-  
 hazz-i mevki eden bu zâbıtân-ı askeriyye sigaralarını, kahvelerini bitir-  
 dikten sonra o gün için va'd olunan mebla'-ı mühimmi istiyorlar ve kumandan-  
 larından bir hafta zarfında gelip biriken telgrafnâmeleri sallayarak zavallı-  
 nın- kızarmak şanından olmayan- yüzünü yelpazeliyorlardı. "Bu esnada uzun in-  
 tizarlarla kapıda bekleyen halk yavaş yavaş odaya girdiler. Müdür efendiye  
 uzatılan varakpârelere bin dereden su getirilerek muhasebeciden, defterdar=  
 dan, mabeynden gelen telgrafnâmeler gösteriliyor: " Ne yapayım! Ben mal me-  
 muru iken henüz müterakim maâşâtımı alamadım" sözüyle mukabele olunuyordu.  
 Bu hususta müdür efendi haklıydı. Sekiz seneden beri mal muavinliklerinde  
 müdürlüklerinde çürümüş ( bir emekdâr-ı devlet) olduğu halde nesi vardı ?

Altıyüzelli kuruş maaşlı bu biçare memur güç bela ikibinbeşyüz lira  
 raddesinde küçük bir servet biriktirebilmişti. Bu paralar ise erkân-ı vîla-  
 yetin kazaya havaleten gönderilen maâşâtını tesviye için hayra sarf olunur.  
 Tahsilât zamanı maafaiz yerine konurdu. Bütün kaza mâlikânesi iken biçare-  
 nin böyle fakir kalmasına teessüf olunmaz mı ? .. Bereket versin havayic-i  
 zaruriyye gibi ufak tefek şeyler köylülerin düş-ı hamiyetine tahmil olun-  
 muştı.

Para hususunda müdür efendi gibi mütevâzi bir zat az bulunur. Erbâb-ı  
 istihkâkın mahza işlerini tesviye için kendisine verilen bir mecdiye çey-  
 reğini kabul edecek derecede alçak gönüllüdür. Bu zavallı adam daha ne yap-  
 sın. Hiç kimse kendisinden hoşnut değil.

Yavaş yavaş odanın içinde gürültüler çoğalıyordu. Fakat tazallumlar, şikayetler para etmiyor. Müdür efendi "para yok para " nakaratıyla eytâmı ve erâmili başından defetmek istiyordu. Bu fırka-i nisvân arasından pejmürde kıyafet bir kadıncağız nur topu gibi sarışın, beş altı yaşlarında kızının elinden tutmuş müdür efendiye doğru yürüdü. Ve elindeki senedi uzatarak beyinlerinde şöyle bir muhavere cereyan etti :

-Sekiz aydır maaş alamadık. Kocam Yunan muharebesinde şehit oldu. Yetim kalan şu kızımın başka kimsem yok. Bugün şu yetmişbeş kuruş maaşı vermezseniz akşama aç kalacağız.

-Hanım ne yapayım para yok ! İşitmedin mi ? Hem Ramazanda paraya ne ihtiyaç var, oruç tutacaksınız.

-Efendi siz de bizim gibi oruç tutsanız biraz günahlarınız eksilirdi.

-Çok dırlanma işimiz var.

-Öyle ise bize para kazanmanın yolunu gösteriniz !.

-Gençsin. Senin para kazanman kolaydır. Akşamüstü eve gel de bir şey yaparız.

Bu sözleriyle iffet ve insaniyete ağız dolusu tüküren memur kıyafetli bu mahlûk-ı mülevves, kadının yüzüne öyle mütebessimâne, manidâr bakmıştı ki zavallı kadıncağız kıpkırmızı kesildi. Orada kurum gibi siyah bıyıklarını yukarıya uzatmış, taş gibi câmîd duran zabitâna, merhum zevcinin asker arkadaşlarına, bir nazar-ı istitaf ile bakıyor, bu kirli hakarete mukabele etmelerini bekliyordu. Fakat heyhat !...

Bunun üzerine " gel kızım gidelim " diye çocuğun kolundan çekerek şeytandan kaçan bir melek gibi odadan dışarı çıkıp gittiler.

Ah bu askerler.. Ah... Meydan-ı muharebede her biri bir şîr-jeyân kesilerek Osmanlılığın yüzünü ağartan bu bahadırân-ı zî-şecâat hal-i hazırda koyun gibi sâkin ve halimdirler. Plevne kahramanı Gazi Osman Paşa'dan en küçük zabitâna kadar bu hilm ve sükûnet aynı suretde tecelli eder. Her türlü hakaret ve meskeneti sîne-i tahammüllerine çekerler. Şayet dine, padişaha dokunacak küçük bir şey söylemiş olsaydı maazallah işte o zaman bu kaytan bıyıklı, şecâatten göğüsleri kabarmış zabitân-ı askeriye derhal isyan ederek

müdür efendiye pek güzel haddini bildirirlerdi.

Artık daha ziyade duramadım. Odadaki bu beşeriyet heyûlâlarına selam vermeği fazla görerek hemen dışarı fırladım. Ben sokağa çıktığım vakit zavallı kadıncağz bir zıll-ı mâtem-i girîzân gibi yetimiyle birlikte sürüklenip gidiyordu. Yavaş yavaş kendilerini takib ettim. Çocuğu çağırıp eline şeker alması için sıkıştırdığım iki lirayı görünce ninem darılır diye kabul etmedi. Validesine yetimi için şu küçük hediyemin kabulünü istirham ettiğim zaman " Efendi biz hakkımızı istiyoruz. Yoksa tese'ül etmiyoruz." cevabıyla beni mahcub, mutestayir bırakarak gözden nihan olup gittiler.

(Osmanlı, 5. sene, N. 107, 30. Haziran 1902 )

### ANADOLU MEKTUPLARI -3

Ramazanın ilk gecesiydi... Bütün kış siyah bulutlar içinde kalan sema, o gece âvize-i ahteran-kanâdilini yeni mâh-ı mübareki takdis için yakmış; zemin bu şa'saa-i semavînin altında zulmet-i mu'tadasıyla yine habîde-i sükûn idi.

Odanın penceresinden geceleri derin zulmetleri dinleye dinleye yorulan nazarlarımı semanın bu manzara-i nevin-mükevkebine dikmiş düşünüyordum... Kurûn-ı vustânın(Ortaçağ) bir yadigâr-ı sal-dîdesi olan bu kasabanın sîne-i sükûn-perverinde küçük bir darabân-ı hayat bile duyulmuyordu. Her şey uyuyordu. Hilâf-ı mu'tâd yalnız sema uyanıktı. Nasılsa bir şihâb-ı sakıp gibi zemine sukût eden nazarım sokakta peyda vü nâ-peyda bir fenerin kirli, zayıf ziyâ-yı bî-tâbına dalmıştı. Mütereddît bir ateşböceği tarzında yanıp sönen bu fener bir kaç saniye sonra gözden nihân oldu. Yine eski zulmet... Yine eski sükûnet...

Karşımdaki sokaktan bir fener daha göründü. Pencerehin hizasına gelecek tevakkuf etti. Elinde tuttuğu bir kağıt fenerin şu'le-i ihtizâr-ı ufûlü sayesinde ak sakallı, mülehhemce, nurânî bir ihtiyar olduğunu fark edebildim. Acaba niçin duruyordu... Galiba gideceği yolu şaşırmış, sormakiçin kimseye tesadüf edememişti. Kısa bir vakfe-i tereddütten sonra köşe başında hab-nû-şîn istirâhate dalmış - yorganı zulmetten, yastığı taştan - bir adamın yat-

tığı cihete doğru yürümeye başladı. Ve o yatan adamı yavaşça uyandırarak :  
 " Evlad ! Buranın garibiyim; Şerafeddin Mehmed Efendi'nin evine gideceğim.  
 Hısnımansurun sokakları birbirinden fark olunmuyor... Yarım saattir arama-  
 dan başım döndü. " dediğini işittim. Sonra yoluna devam etmeye başladı. Yi-  
 ne eski zulmet !... Yine eski sükûnet !...

Evet ! Bu gayr-ı müstakîm yollar hükûmetin derece-i intizâm ve mükem-  
 meliyetini bir ecnebi seyyaha yek nazarda anlatır. Ve " sokakları gayr-i  
 müstakîm bir şehrin hükûmeti de gayr-i müstakîmdir " kaziyyesi bir muadele-i  
 hendesiyye gibi zihnini işgal eder durur. İnsanın eşyâ-yı hâriciye ile dâi-  
 mî bir münasebet ve irtibât-ı haffisi vardır. Bundan dolayıdır ki hükemâ-yı  
 garb " İnsan, muhitinin mahsûlüdür. " diyor. Hakikat !

Güzel çehreler, nazar-firîb manzaralar, zarif ve müzeyyen bahçeler, kulûb-ı  
 mukassîye bir inşirâh-ı rûhânî verdiği gibi âlî binaların, meâbid-i insani-  
 yet olan muazzam mekteplerin, mücemmi'-i ümmet kütüphanelerin, geniş ve mun-  
 tazam hıyâbânların efkâr ve hissiyât üzerine te'sîr-i küllîsi olduğu kâbil-i  
 inkar değildir. Gayr-i müstakîm, dolambaçlı sokaklardan sabah akşam gelip  
 gitmeyi i'tiyâd eden akvâm-ı şarkiyyenin mesleklerinde adem-i istikamet nü-  
 mâyândır. Bizde bir iki zat istisna edilirse takib ettiği bir meslekte ha-  
 yatının sonuna kadar sebat etmiş yok gibidir. Bugün en dehşetli, müstebid-  
 lerden öyle kimseler tanırız ki vaktiyle en meşhûr hürriyet-perverândan idi.  
 Hergün gezdiği yerlerde yüzlerce yol değiştirmekten, girîvehlere sapıp sonra  
 çıkamamaktan müteazzî olmayan şarklılar; mesleklerini tebdil etmekten de as-  
 la müteessir olmazlar. Bilakis umûr-ı tabiiyeden addederler. Zaten lisanı-  
 mızda vatan, hamiyet, vicdan bahusus meslek gibi kelimât-ı müvellede bun-  
 dan kırk elli sene mukaddem, edebiyatımıza bir inkılâb-ı nevîn getiren bir  
 edib-i kemâlât-perverimizin hâme-i irfânı sayesinde, taammüm etmeğe başla-  
 mıştı. Bugün ise saye-i şâhanede gayr-i me'nûs kelmât-ı metrûkedendir.

Avrupalılar dâimâ sokakta başları semaya doğru i'tilâhâh olarak va-  
 kûrâne yürürler. Şarklılar ise sıklet-i istibdâd altında ezilen kafalarını  
 muttasıl zemîn-i pest-i esarete eğerek mütezellilâne sürünür gibi giderler.  
 Bâr-ı girân-ı esaret altında ezilen bir kavim o kadar alçalar ki bayağı o-  
 nunla ünsiyet kesb eder. Bunun içindir ki esaret boyunduruğu müstebidler

tarafından kolayca başlarına takılır. Bizde Midhat Paşa, Kemâl Bey gibi hu-zûr-ı zulmetde eğilmek bilmeyen âlî cebhelere pek nadir tesadûf olunur. Sokakları gayr-i müstakîm bir halkın meslekleri de gayr-i müstakîmdir....

Kasabanın manzara-i leyliyyesi muzlim bir mezaristân kadar korkunçtur. Başında duran bir beyaz minare gece semadan topladığı birkaç yıldızla bu zulmetgâh-ı zî-sükûnu tenvîre başlamıştı.

Birdenbire kasabanın kalb-i sükûn-penâhından koparak kubbe-i âsumâna yüксеle yüксеle nücûmu titreten nidâ-yı ahadiyyet işitildi. Ezan !...

Bir saniye içinde derin derin uyuyan kasaba hemen uyandı. Dağlar, taşlar, bütün Allahuekber !... Allahuekber !... diye inliyordu. Kadınlar, çocuklar hepsi evlerin damlarına çıktılar. Onbir aydan beri mahkûm-ı zulmet olan gözleri kandillerin ziyalarıyla istinâre ederek masum ruhlarını ısıtıyordu. Erkekler ellerinde fenerler akın akın terâvih namazını kılmağa gidiyorlardı. Ah bu ibâdet ! Kulûb-i müslîminin ne büyük tesellî-i uhrevîsidir..

Evet ! Yazın sabahtan akşama kadar güneşin hararet-i cehennemîsi altında cayır cayır yanan, kışın bürüdet ve rütûbet içinde vücûdu ürpermiş, çoluk çocuğunun tedârik-i maîşetiyle uğraşan biçare köylülere bir taraftan sefâlet; diğer taraftan istibdât kadar hayasız, zulm kadar hissiz, ölüm kadar korkunç memûrîn-i hükûmet musallattır. Zavallı köylü ne yapsın ! Kulûbesinde kuru bir ekmeği dört gözle bekleyen yavrularının rızkını mı, yoksa memûra ayrı ayrı vermeğe mecbûr olduğu vergiyi mi düşünsün ?

İşte bunaldığı böyle buhranlı zamanlarda meselâ tarlasında çalışırken veya dünyada yegâne mâmeleki bir küçük bostanın kim bilir senede kaç defa alınan vergisini tesviye için çağrıldığı hükûmet dairesinde ye's ü tefekkürle aşağı yukarı gezinirken uzaktan uzağa bir ezan sedası sâmia-i ruhunu okşamaya başlar. O dakika bu hitâb-ı lâhûtî davet zavallı köylüye " Gel ! Gel ! Benim beyt-i ilâhime gel !... Onun atebe-i mâsivâ haricinde bütün âlâm-ı dünyeviyyeden - Hasenâttan ürken seyyiât gibi - oracıkta seni terk eder. Gel ! Gel ! Benim beyt-i ilâhime gel ! .. Orası mecrûh gönüllerin ilticâgâh-ı ebedîsidir. " Meal ruh-ı âşinâsıyla cerîha-i dâimîsine kevser-rîz-i tesliyyet olur. Hemen işini gücünü bırakarak yakındaki bir pınardan veya bir



mü'min-i pâk-i'tikâdın binâ-gerdesi olan bir küçük çeşmeden akan saf ve şeffaf su ile abdest almağa başlar. Yüzünü, kollarını yıkarken âteş-i zulmden cayır cayır yanan kalb-i cerîhadârında bir serinlik, bir inşirâh-ı şifâ hisseder. Camie girip namazını kıldıktan sonra yeni doğmuş bir çocuk ruhu kadar her türlü alâik-i süfliyye-i dünyeviyyeden âzâde ferîh ve şâtır çıkar gider. Ah bu ibadet ! Masûm ruhların ne büyük bir devâ-yı ruhânîsidir !...

Kasabanın Ramazan gecesini görmek için biraz sokağa çıkmıştım. Çarşının medhalindeki bir küçük meydancıkta bir dükkan hilâf-ı mu'tad açıktı. Dükkanın kepengi bir kaç tane mülevven, âdî kağıt fenerle donanmıştı. Takım takım çocuklar etrafına toplanmışlar, bir takımı ninelerinin Ramazan hediyesi olmak üzere verdiği bakır beşlikleri sımsıkı ellerinde tutarak kestane fişenkleri, bayatlamış peynir şekerleri alıyor; bir takımı da meydana toplanmış şemalı kibritler havaya atarak eğleniyorlardı.

Bu beşeriyet-i müstakbele cemâatini bilmem nedense - Bir pederin zayıf kalbine gülmeyiniz. Galiba nefyolunurken iki yaşında bıraktığım kızımı hatırlamış olacağım - daha ziyade seyretmeğe muktedir olamadım. Hemen hızlı hızlı adımlarla gidiyordum Fakat nereye gittiğimi bilmiyordum. Camiden çıkan halk bir iki çaycı dükkanına, kahvehânelere dolmuşlardı. İnsan bu karanlık sokakların köşe başlarından geçerken şurada burada yatan köpeklerden ziyade insanları çığnemek muhatarasına ma'rûzdur. Üstleri kaba, siyah çullarla örtülmüş, köpeklerle koyun koyuna ısınıp uyuyan bu zavallıların manzara-i sefâlet-püşîdesi kalb-i insaniyeti parçalayacak derece acıklıdır. Bunların kesrîsi kasabaya dört beş saatlik mesâfedeki civar köylüleridir ki; sapa dağlardan, bitmez tükenmez vadilerden bin meşakkatle kesiptopladıkları odunları sırtlarında kasabaya kadar taşıyarak bir yük odunu beş altı kuruş mukabilinde sattıktan sonra köyüne avdet için bütün geceyi böyle sokak köşelerinde geçiriyorlardı.

Artık eve avdet etmiştim. Odanın penceresinden nazarlarımı harice atf ettiğim zaman semanın âvize-i nücûmu, minarenin kandilleri kâmilten sönmüş, meydanda hây u hûy-ı meserretle oynayan çocuklar yuvalarına çekilmişler velhasıl deminki sahne-i hayat-meshûnun üstüne bir siyah perde-i sükûn inmişti.

Yine eski zulmet !... Yine eski sükûnet !...

## ANADOLU MEKTUPLARI- 4

Yaz günlerinin o tahammül-fersâ, âteşin sıcaklarından; henüz güneşin bakiye-i harâretiyle yorgun semaların zemine kıvılcımlar saçan yıldızlı gecelerinden kurtulmuştum. O buhranlı gece yarıları adî tahtadan ma'mûl kerevet tarzındaki - beyaz tülband cibinlikle etrafı sımsıkı sarılmış - sedîr-i hâbımda ağır bir hava-yı mahmûmun sıkletiyle bî-mecâl-i hareket yatarım. Sanki: karanlıklarla muhât cibinliğim bir lahd-i sengîn ve ben içinde bir cesed-i bî-rûh !...

Ara sıra yılanların asabı hurdahaş eden, kısık, müstehzî ıslıklarıyla uyanarak, vakit vakit tavandan cibinliğimin üstüne düşen korkunç, iri akrep-lerin, örümceklerin meşy-i siyahını his ederek tüylerim ürperirdi. Bazan kendimden o kadar geçmiş, mevcudiyetimden o kadar uzaklaşmış bulunurdum ki bu haşarat kabrini mevtin burûdetiyle tekfîn ederdi.

Artık kış gelmiş, o leyâl-i kabusun hayalimde yapışkan kara sinekler gibi hâtırât-ı müz'icesinden başka bir şey kalmamıştı. Henüz ortalık karanlıktı. Hilâf-ı mu'tâd hizmetkârım odamın kapısını vurarak beni uyandırıyor-du. O esnada kasabanın içinde bir feryad u figân inleye inleye gecenin sü-kûn-ı bî-tâbını ürküterek ikâmetgâhıma kadar aksediyordu. O dakika zannettim ki : Ancak uyumakla sükûn-ı teselli bulan halk, endîşe-i sabah ile bî-huzûr; o gün çekeceği meşakk u mezâlimin hâtırât-ı siyahından kaçarak bütün sokaklara dökülmüşler, " Niçin uyandık ! Niçin uyandık !..." nakaratıyla ağlaşıyorlardı. Hele köpekler ! Kasabanın sükûn-ı mu'tâdını ihlâl eden bu teyakkuz-ı ânîye karşı derhal ref'-i avâz şikâyete başladılar. Bizde köpekler lüzûmundan fazla muhafazakardırlar... İ'tiyâd-ı şübbâneleri olan sükûn ve zulmet hilâfında bir küçük eser-i hayat ve hareket, bir hay u hûy-ı faaliyet duyular mı takım takım sokakları cvelan ederek insanları hareketten, şehirlere nûr-ı medeniyetden alıkoymak isterler. Bunun için olmalı ki sokak köpekleriyle küllâb-ı istibdâd beyninde bir karâbet-i hissiyye mevcuttur.

Gittikçe yakınlaşan bu kâfile-i cûşân biraz sonra evimin önünde tevakkuf etti. Hizmetkârım bana hitaben :

- Hazırlanınız ! Cami-i şerif için taş kırmağa gideceksiniz! Sizi bekliyorlar dedi.

Derhal işi anladım. Hemen giyinerek kapıda bekleyen cemaâte iltihak ettim.

Kasabanın çarşıya yakın bir mevkiinde bulunan bu cami "Cami-i kebîr" denilmekle meşhurdur. Bundan başka iki küçük mescid daha vardır. Senede birkaç defalar bu diyâr-ı mesâibin zâir-i merdumhârı olan zelzeleden kısmen harâb ve münhadim olmuş ve sekiz dokuz aydan beri îâne-i ahali ile yeniden tamir ve ihyâsına başlanılmıştı. Yirmiyedi seneden beri bütün cevâmi' ve mesâcitte salat-ı cum'adan evvel halife-İ müslimînin nâm-ı adâlet ünvânına okunan hutbeler semâya yükselmekten âr u hicâb ile zîr-i zemîni sarsarak ibadethâneleri harâb ve adâletsiz hutbe okunmaz tenbîh-i celîlini işrâb ediyordu. Zelzeleden, koleradan, bhusus Abdülhamid'den bir deri bir kemik halinde canlarından bezen halk artık kemiklerini camiin inşâsına, derilerini de pûşîde olmak üzere derûnuna vakf etmişlerdi.

Bu farîza-i diyâneti münâvebeten haftada bir her mahallede mukîm ya eşrâf-ı belde, veya me'mûrînden biri ahalinin başına geçerek ifâ ediyordu. Bu defa nöbet-i hizmet bizim mahalleye gelmişti. Kırk elli kişilik bir kâfile-i leyliyenin başında ben yavaş yavaş kasbaya yirmi dakika mesafede bir dağ eteğinde taş kırdıkları mahalle doğru gidiyorduk. Kah Fuzûlî'den kah Nâbî'den Urfa ağzı yanık yanık münacaâtlar, na'aler okunuyor, ara sıra Allah ! Allah ! nidaları işitiliyordu. Ortamızda tahta tabut gibi sürüklediğimiz bir taş arabası muharriş gıcırtilarıyla dehşet veriyordu. Artık kasabadan uzaklaşmış, bağlıkların içinden geçiyorduk. Seher kuşları yolumuzdan bir pevâz-ı seri' ile kaçıyor; yapraklar titriyor; şimşekler ufukları tutuşturuyor; bu müvekkeb mâteme karşı semâ bile sâkin sâkin ağlıyordu.

(Şûrâ-yı Ümmet , 2. sene , N. 33 , 26 Temmuz 1903 )

#### ANADOLU MEKTUPLARI - 5

O gün meclis-i idârenin yevm-i içtima'ıydı. Kaymakâm efendiden başka henüz kimse gelmemişti. Odanın esâs-ı beytiyyesi tarz-ı nevin tefrişe pek

muvafıktı. Perdelere, koltuklara, sandalyelere, yere serilen kilime velhasıl bütün mefruşâta bakan bir ecnebînin enzâr-ı televvün-pesendi al, yeşil, mor, beyaz, lacivert renklerle karışık bir çiçek tarlası manzarasını seyrederek gibi olur. Pencerenin bir perdesi tozlar içinde sernigûn olmuş Osmanlı bayrağından, diğeri şu'aât-ı şemsiyyenin serbestçe duhûlüne müsait ötesi berisi dilinmiş yeşil bir çuhadan; bir diğeri de beyaz astardan idi.

Bir zamanlar ecdâdımızın eydi-i fütûhâtında hilâl-i şafak gibi dağları, tepeleri, semaları, ummanları serbâzâne dolaşarak şevâhık-ı muzafferiye-tin burc u barû-yı i'tilâsına dikilen ve hiç bir vakit alçalmak bilmeyen bu râyet-i ittihâd-ı ümmet yirmiyedi seneden beri ahlâfı elinde küçüle küçüle şimdi yırtık bir paçavra perdesi olmuştu.

Odanın eşyası bütün mamûlât-ı dâhiliyyeden intihâb edilmişti. Yere serilen yekpâre bir kilim köylü kulübelerinin tahtez'zemîn, rutûbet-meshûn, karanlık destgâhlarında koca kavuklu, uzun yenli, önü açık entarili, kütbü'l ârifîn kıyafetli kürt kadınlarının küçük bir şem'a-ı meftûrun dumanlı ziyâyı sükûnu altında nesc ettikleri haklardandı. Mürûr-ı zamanla nakûş ve elvânı fersûdeleşmiş, bu halının üzerinde ta kapıdan makâm-ı rüşvet-intizâra kadar, ayak izlerinden hasıl olma ince bir reh-i irtikâba kaymakam efendi gözlerini dikmiş muttasıl düşünüyordu. Geniş bir koltuğa gömülmüş kürkler içinde beyaz sakallı bu kadîd-i zemherîr tıpkı bir tavuk kafesine benziyordu. Şeyhûhâtın reng-i ma'sûmiyyeti zavallının yüzünü ağartmak istedikçe hayât-ı seyyiâtının buruşuk simasında hasıl ettiği endişelerle kararıyordu. Karşısına dikilmiş kızgın, kara yüzlü bir saç sobanın cesîm ağzı gibi kendisine doğru açılan deliğinden kükremiş alevler taştıkça altmış senelik hukûk-ı ibâdın hesâb-ı uhrevîsinden ürkerek koltuğun içine büzüldükçe büzülüyordu. Nihayet bir cesaretle ayağa kalkarak kürkünü çıkardı. Henüz hevl-i âhiretle titreyen enkâz-ı cismini sürükleye sürükleye sobanın yüzüne alevler tüküren kapağını kapadı. O zaman bana dönerek " Bu kadar bir ateşe tahammül edemiyoruz. Ahirette ne yapacağız bilmem?.." diye mırıldandı. Kanepeden başka herşeye benzeyen - kenarları mülevves, enfiyeli ellerin temasıyla siyahlanmış- bir tahta kerevet üstünde öğle namazına durdu. Zavallı ihtiyar hukûk-ı ibâdî ibâdet-i hakla afvettirmek istiyordu. Fakat rükû'a varınca o

sabah aldığı mecdiyelerden cebinde ağlayan yetim hakları huzûr-ı ilâhîde feryâd u figân ediyordu. O esnada dağ tepelerinden geçerken parçalanmış mahmûl-ı hayâlât sürülerini seyre dalmıştım. Ta karşıkı tepenin kasabaya mûntehî bir keçi yolundan bir iki nokta-ı siyah-ı müteharrik göründü.

İstanbul'da Silivri, Edinme kapıları gibi emvât-ı fukarâya mahsûs mezarlıkların muzlim kovuklarındaki ecsâd-ı hurda-hâş-ı 'izâmın perîşânî-i kün fekân haşrini intibâh-ı beşerîyyete arz eden ve dest-i tahripkâr-ı rüzgâr ile parçalanmış o yazısız, ser-behâk sükûn-ı âdî mezar taşları arasında kırmızı fesli, siyah püsküllü bir kabir-i zî-vakar nazar-ı zâire çarpar. Yıldızlı kitâbe-i seng-i mezarı okununca o civar sâkinlerinden meyve-huşk gümrüğü hubûbât kalemi mümeyyiz-i sânisî rûtbe-i hâmise ricâlinden Hacı Ahmet Efendi olduğu anlaşılır. Uhrevîler arasında bile rutbe-i memuriyetini gözetemeyen merhûmun kırmızı fesli, siyah püsküllü mezar-ı münferidi gibi kasabaya nâzır zirve-i semâ .....üzerinde katırcıların ayak izlerinden peyda olmuş bir keçi yolundan sekiz ay evvel jandarmalar refâkatinde tahtel-hıfz menfâma gelirken etrafı yeşil ağaçlarla muhât kasabanın manzara-i mezâristân ortasında kırmızı kiremitli, siyah soba borulu bu hükûmet konağı al fesiyle siyah püskülüyle ta uzaktan karşıma dikilmişti. Havanın ağırlığından semaya yükselemeyen soba dumanları penceremi kara bulutlarla örterek böylece ilk hâtırât-ı perîşanıma bir perde-i siyah-ı nisyân çekmek istiyordu. Bu ağlamış yüzlü kış gününün soğuk manzarasından ruhum üşüyordu. Sokakta pejmürde kıyafet bir çocuk titreyerek koşuyor, karşıkı evin kapısında bir köpek yavrusu büzülmüş yatıyor; odun yüklü bir ihtiyar kadın çarşıya gidiyor... Bütün bunları dalgın nazarlarımla seyrediyordum. Hâkim Efendi ile Müftü Efendi hükûmet konağının bahçesinde medfûn- sağılığında deli iken öldükten sonra veli olmuş- bir mec-zûbun ruhuna fatiha okuyorlardı. Biraz sonra her ikisi de odadan içeri girerken namazını bitiren kaymakam efendiyle birlikte kıyam ettik. İki müslüman aza ile diğer iki hıristiyan aza da geldiler. Derhal kahveler, sigaralar ikram olundu. Tahrîrât katibi muavini o gün mecliste okunacak evrâk-ı müterâkime torbalarını, siyah kaplı defterleri koltuğuna almış içeri girdi. Bir hayli latifeler, afâkî sohbetlerden sonra evrâk okunsun denildi. Heyetin mihver-i hareketi olan malmüdüdü efendi henüz gelmemişti. Neden sonra neşesiz

bir halde içeri girdi. Gözlerinin akı sarışın altınların iştihakından safran rengine tahavvül etmiş, bir aydan beri sarılıktan muzdaripti. Tahrîrât muavini defterleri açıyor, torbalardan evrâkı çıkarıyor, kağıtları tertib ediyordu. Bu esnada birden bire kapı açıldı. Askerî binbaşısı bir gemi arslanı vakar u azametle görüldü. Heyet hep kıyam ile hemen kendisini istikbâl etti. Doğruca koltuğa geçip oturdu. Kaşları çatılmış, yüzü mosmor; kılıcına dayanarak bir tavr-ı celâdetle malmüdüğüne baktıkça gözlerinden şimşekler çakıyordu. Gürleyen sadasında bir fırtınanın mukaddemâtı hissolundu.

" Efendiler : Kumandan-ı a'zamımızın yarın akşam doğduğu velâdetdir. Neferât altı aydır maaş almadı. Bir haftadan beri malmüdüğü efendiden irade olunan maâşât için para istiyoruz. Bugün yarın diye aldatıyor. Ben mesuliyetden korkarım. Kumandan-ı a'zama telgrafla arz-ı keyfiyyet edeceğim. Askerin sefahatine canlar dayanmıyor. "

Sonra elini sağ göğsünün üstüne koyarak " Hiçbir vakit bir asker kalbi buna tahammül etmez. " diye kalbini gösteriyordu. Filhakika binbaşı efendinin kalbi kalb-i beşerden ayrı bir mevki tutacak kadar büyüktü. Bu zatın Arabîde bahusus fenn-i istikâkta iktidarı fevkalade idi. Ekseriya yanlış bellediğim kelimât-ı arabiyeyi konuşurken tashîh ederdim. Sefâlet kelimesinin fasîhi sefâhet olduğunu ilk defa kendisinden öğrenmiştim. Hele siyasete pek meraklıydı. Posta gelince mal muavininden istiâre ettiği sabah gazetelerini eline alır almaz bütün alaydan yetişen zâbitânı başına toplayarak " İşte cennetmekan efendimiz Hamidiye Nûr Camiine şeref-sadır olmuşlar" diye okuduğu şeylerden onları da haberdar ederdi. Sonra bahs siyasete intikâl edince " Eğer biz Acemlerle ittihâd edersek Rusların başına püsküllü belâ oluruz" zemîninde uzun uzadıya muhâkemâta bulunurdu. Kendisi iktisadlı sevdiğinden küçük bir şeyin zayına gönlü razı olmazdı. On sene evvel Hısnımansur taburuna binbaşı olduğu zaman askerın ikâmetine mahsûs büyük bir kışlası varmış. Mürûr-ı zamanla yıkılan kışlanın demirbaş eşyası gibi neferâtı depoya nakl ederek..... , enkazından mahzenziyân olmasın diye kasabada bir saat mesafede istimlâk ettiği bir araziye küçük bir ev inşâ ettirmiş.

Her sene ahazz-i askerî yoklamasına çıkınca arazinin hududu kendiliğinden genişlenirmiş. Bununla beraber maiyyetindeki bir mektepli zâbıta hiddet edince " Yüzüm ak, alnım açık " cevabıyla muhatabını mahcûb ederdi.

Odanın içinde malmüdüdü efendi ile mübâhese kızıştı. İşin neye mün- cer olacağını derk eden nâib efendi ikinci namazı geçiyor bahanesiyle oda- dan çıktı. Müftü efendi ile diğer iki hıristiyan aza da hâkim efendiyi takîb ettiler. Tahrîrât muavini yavaşça evrâkı torbalara yerleştiriyor, def- terleri kapıyordu.

Kapıda toplanan erbâb-ı mesâlib aylarca sürünen istid'âlarına o gün meclisin verdiği karâr-ı mühimmi anlamak için sabırsızlıkla bekliyorlardı.

18 Ağustos 903 H. S.

(Şûrâ-yı Ümmet , 2. sene , N. 37 , 23 Eylül 1903 ) .

D- BİR HİKAYE :

#### ADADAN AVDET

Vapur hareket etmişti.

Saf olan havâ-yı nesîmîyi teneffüs etmek üzere herkes vapurun güver- tesine hüçûm etti. Vapur halkı ellerinde adaya mahsûs rengârenk çiçeklerden müteşekkil zarîf demetler tutmakta, genç kızlar neşve-i iğtirâr-ı şebâbet- le, etrafa nigh-endâz olmakta idi. Göğüslerine taktıkları el-

vân-ı kavs-ı kuzeh ile mülevven çiçeklerin ma'kes-i ibtisâmı olan çehreler bir hicâb-ı şafak-numûne ile mestûr bulunuyordu. Kahkahalar, latîfeler, muhâvereler hep o günkü tenezzühün bahş ettiği neşeler umumun kalbinde bir şetâret-i fevkalâde hasıl etmişti. Akşam güneşi adayı , o meşher-i bedâyî-i tabiatı bir mahâret-i ressâmâne ile yaldızlamakta, o yeşil çam ağaçları ise şu'aât-ı zerrîn ile tenevvür etmekte idi.

Çam ağaçları evvâc-ı hayâlâtın menâbir-i ulviyesidir.Sâyeleri ise hayalperestânın âşiyâne-i tefekkürüdür.

Bir çok manzaralar bu manzara-i dilârânın taht-ı tesirinde mebhût kalmıştı.Vapur Heybeli, Kınalı, Burgaz adalarına da yanaşarak doğruca yoluna devam ediyordu. Ratîb bir rüzgar denizin, bî-karâr, köpüklü kavâfil-i emvâcıyla oynamakta; vapur iki tarafa salıncak gibi sallanmakta idi. Biraz sonra vücudumda hafif bir titreme hissettim. Hemen aşağı inmeye mecbûr oldum. Yan kamaralarından birine girerek bir köşeye büzuldüm. Kamara o dakikada, gönlüm gibi hâli idi. Nîm küşâde olan penceresinden harice atf-ı nazar ediyordum. Bir kuş gibi sehâib-i hayâlâtım âsumân-ı tefekkürde pervâzediyordu.

Bir müddet sonra nazarım merkûz bulunduğu nokta-i meçhûleden ayrıldığı dakikada karşımda genç bir kızın çehre-i melekânesine müsâdif idi. Genç kız başını önüne eğmiş, bir gazetenin üzerine koyduğu beyaz kağıdı, kurşun kalemiyle kabartmakta idi. O hafif kurşun kalem lekeleri kireç gibi beyaz kağıdın üzerinde siyah kirpiklerinin mün'akis gölgele-ri zan olunuyordu.

Nihayet kağıdın bir yüzü yazılarla doldu. Başını mütefekkirâne kaldırdı. Nazarlarımız yekdiğerine tekâbül etti.

Mıknatıs-ı dil-i insânî olan o nâdire-i hüsnün te'sîr-i câzibesiyile ra'se-i kalbim tezâyüd etti. Sonbahar çiçeği gibi müessir olan infiâl-i hüsnü girye-bahş idi. Korktum ki göğsündeki çiçeklerin nefehâtı şükûfe-i cemâlini soldurmasın!

Kağıt süratle çevrildi.Henüz açılmış mühtezz bir gül gibi eli hareket ediyor; mütemâdiyen yazıyordu. Sonra genç kızın bir kumru gibi



latîf göğsü uyandı, bana doğru âteşin bir nefha geldi.Gözler kalbin elektrik pilleridir.

O dakikada kalbim şerârelerini ! harice tard ediyordu.

Bir saniye sonra göz yaşlarım, handeleriyle selamlaştı.

Menba'-ı ihtisâsât olan kalbden takattur eden o giryeler tûfân-ı muhabbetin ilk emvâcı idi.

Onun manidâr tebessümü şu mânâyâ ifhâm ediyordu.

Müsterih ol, hevâperest çocuk ! Handelerim o tûfân-ı muhabbeti teskîn edecektir.

İstedim ki : huzurunda döktüğüm o giryeler tebahhür etsin ! Onun semâyâ uçuşan nigeş-fürûz handeleriyle birleşerek bir sehâb-ı gülbîz teşkil etsin ! O sehâb hayâlâtıma bir hacle-gâh-ı safâ olsun, istedim ki : O şükûfe-i ismeti, seherin jâlelerinden, güneşin şiddet-i harâretinden, hazânın zehirli rüzgarından, şitânın kefen-nümâ karlarından hıfz için bir kelebek gibi pür-küşâ olayım ! Ooh ! Artık tesvîd ettiği kağıtta yer kalmamıştı. Yanında duran küçük bir çantayı açtı, kurşun kalemini içine attı. Kalem düşerken feryâd etti !! Mühmilâne bir nazarla yazıları süzdü. Darabât-ı kalbiyyesinin takrîr ettiği kelimâtı hâvî olan o kağıdı büktü! Parmaklarının hafif bir temasıyla bulûzünün iki üç düğmesi çözüldü. Bir saniye sonra kağıt hararetli kalbinin darbâtını dinliyordu ! Vapur sık sık müz'ic düdüğünü öttürüyordu.

Her ikimiz de sükût-perest kalblerimizi dinliyorduk, kızın ismet-i meryemânesi lisânımdan bir harf bile çıkmasına müsaâde etmiyordu. Mütefekkir, sâkit-i hüzn-âgîn yalnız nazarlarımız ruhlarımızın tevdî' ettiği esrârı ifşâ ediyor, mübhem perîşân bir halde idi.

Vapur köprüye yanaşırken şiddetle çarptı.Genç kız kamaradan çıkıyordu. Bana son bir nigâh-ı mütehassirâne atf etti. Kamarada kendim gibi metrûk olan gazeteyi muhterizâne aldım; yavaşça cebime koydum. Beş dakika evvel bir âşinâ-yı muhabbet olan bu hücre şimdi bir mezar kadar muzlim, mukassî idi.

Gönlüm meclûbâne onu ta'kîbe icbâr ediyordu. Kamaradan çıktığımda genç kız biletini me'mura veriyordu. Önüme tesâdüf eden bir hamalı şiddetle itmekte idim ! Köprüde gözlerim, cüst u cûkârâne etrafa nigerân idi. Genç kızı kaybetmemek için tesrî' hareket ediyor idim. Güzergâhımdaki insanlar nazarımda birer heyûlâ gibi fark olunmaz surette sür'atle geçiyordu Kızın o lacivert şapkası nazarıma ilişti. Baktım ki tünele doğru yürüyor. Sür'atle ta'kîb ediyordum. Kız tünele girerken aramızda üç dört metre bir mesafe var idi. Bileti aldım; gireceğim esnada düdükle çalındı, tünel, kız hâmilen hareket etmişti !...

Kendi kendime dedim :

Yarabbi, kalbimde açılan bu cerîha-i muhabbete karşı bu hufre-i zulmet-nisâr nedir ? Düşündüm. Numûne-i mezâr.

Çün âhir-i karhâ firâkest

Ey kâş nebûdî âşinâî

(Madem ki işlerin sonu ayrılıktır? keşke, dost olmasaydın.)

Bu güzergâh-ı fânide bir ümid-i saâdet-cûyâne ile ta'kîb-i maksat eden bedbaht insanların, bütün şu'le-i hevesâtını, bütün hayâl-i tesliyet-âmîzini mahveden turâb-ı jerf, o tûde-i zulmet rehzen-i hayât-ı beşerdir.

(Mektep, C.3, N.8, 7 Nisan 1310/ 19 Nisan 1894)

E- DİL VE EDEBİYAT HAKKINDAKİ YAZILARI :

1

BUGÜNKÜ EDEBİYAT VE ÜDEBAMIZ

Edebiyatın efkâr ve hissiyât-ı insaniyye üzerine ehemmiyet-i hakikiyyesi layıkıyla takdir edilemeyen bir memlekette bir sanatkar-ı güzînin iki büyük düşmanı vardır. Birincisi halktır. Çünkü bir edîb-i bedâyi-perverin pâk u şeffâf, zarîf ü müzeyyen üslûb-ı tırâşîdesi onları ziyade düşündürdüğünden yorar ve çalışıp anlamağa mecbûr eder. Bundan dolayısıdır ki halk âsâr-ı âliyye-i sanattan bir türlü mahzûz olamaz. Tıpkı gece bahçede geviş getiren koyunlar gibi bu yolda bedâyi'-i edebiye kırâat olduğu zaman can sıkıntısından esnemeye başlarlar. Sade ve sehl'et-tefehüm, mevzuu vakâyı'-ı fevkalâdeyi musavvir, mübalağalı, heyecan-engîz eserlere bir meyl-i umûmî bundan neşet eder. Midhat Efendi ve emsâlinin mücelledâtı gibi.

Hakikî sanatkârların kâriîn-i güzîni mahdût bir fırka-ı mümtâzeden ibarettir. Daima sislerle muhât-ı şevâhık-ı mefkûre gibi masdar-ı ulviyât olan o âlî cephele hiç bir zaman halkın seviye-i zemîn-i idrâkine sükût edemezler. Mahsûlât-ı edebiyelerinin revâcî ise diğere efsâne ve dâstân tarzındaki acayibât avâm-ı pesendâneye nisbeten pek azdır. Galiba bu hakikat-müellimeyi ima etmek isteyen bir münekkîd-i sâhib-nazarımız " Üdebâ halk arasında gurebâdır " diyor.

İkincisi hükûmet-i mutlakadır. Çünkü hükûmet bir eserde kuvvet ve şiddet görünce ondan ürker. Ve bittabi eser ve müessirin mahv u iclâsına gayret eder. Hükûmet her ne suretle olursa olsun kuvvet ve hâkimiyeti çekemez. Kemâl Bey âsârı gibi bir hükümdâr-ı müstebid tıpkı bir baykuş gibidir. Hükümrân olduğu harâbe-zârın bir köşesinde peydâ ve nâ-peydâ bir nûr- i'tilâ görünce hemân ürkererek siyah kanatlarının darbe-i meş'ûmasıyla o ziyâ-yı cevâl-irfânı söndürmeğe çalışır. Bundan dolayısıdır ki memâlik-i cabbâberede tek tük yetişen üdebâ gurebâ-yı zulm-dîde, edebiyat ise fakîr ve dermânedir.

Baykuşlar harâbelere akseden şimşeklerden rencîde olduğu gibi ferâine-i hükûmet de bârika-i efkârdan teşe'üm ederler. Daima mâzinin zulmet-i cehâletinden mahzûz ve ahalinin hâb-ı gafleti sayesinde hayat ve hü-

kûmetleri mahfûz olan müstebidân-ı zaman millete pîşvâlık etmek isteyen efkâr-ı âliyye eshâbını teb'îd ve saraylarını bekleyen küllâb-ı istibdâdı üzerlerine teslît ederler.

Böyle bir devr-i musîbeti idrâk eden bedbahtân-ı edebden kimi cânîlere mahsûs zindân-ı hakarete mazlûmen yılanlara, akreplere refîk-i iğtirâb, kimi de havf u hırâs-ı cân ile bir köşede pür-helecân-ı ızdırâb; bazıları da sâikâ-i za'îf ü ye's-i zarûretle fazîlet-i insaniyyesini muhafaza edemeyerek;

Yokmuş ondan fâide evlâd-ı bîdermânıma  
nevha-ı istikâ-âmîziyle ikbâl ve istikbâli için kâfile-i feyz-i cûyân-ı zamana dâhil olur. Bir kısmı da memâlik-i hürreden birini menfâ-yı ihtiyâr-ı ittihâz ederek tıpkı serdi-i rüzgâr-ı hod-gâma tahammül edemeyen kırlangıçlar gibi âfâk-ı mukaddese-i vatandan birer birer nâlân u girîzân uzaklaşır.

Bir milletin üdebâsı, hükemâsı, ulemâsı böylece dağıldıktan sonra onların âvâze-i fazîlet ü irfânı yerine bir bûm-ı harâbe-nişînin kahkahât-ı leyliyyesi kâim olur.

İşte bugün sâye-i şâhânedede edebiyât ve üdebâmızın hal ve mevkiî budur.

29 Temmuz 1903 Paris

( Şûrâ-yı Ümmet, 2. sene, N. 36, 7 Eylül 1903 )

/ LİSAN HAKKINDA /

Hüseyin Siret aşağıdaki uzun makalesini, Sâmi Paşazâde Sezaî'nin Şûrâ-yı Ümmet'te (2. sene, N. 39 , Teşrinievvel 1903) yayınlanan "Lisan" isimli yazısı üzerine yazmıştır. Sâmi Paşazâde Sezaî, "Lisan" makalesinde özetle; Türk edip ve şairlerinin, eserlerini temiz, anlaşılır bir Türkçeyle yazmalarını ister. Böyle olunca sözün daha tesirli olacağına inanır. Nef'î, Bâkî ve Nâbî'nin lisanını beğenmez. Bunların yapma ve sun'î olduğunu; bu yüzden de halk üzerinde hiç bir tesir uyandırmadığını söyler. Ve "Dünyanın bütün elsine-i kemâli bir araya gelse, Türk'e Türkçe bir kelime, Türkçe bir cümle kadar ifhâm ve ilhâm edemez " der. Ve nihayet, Türkçe yazmakla beraber, Türk'ün millî malı olan hece ölçüsünü kullanmanın da doğru olduğunu belirtir. Makalenin sonunda, gazetenin şöyle bir ilanı vardır :

" Ehemmiyet-i mahsûsası cihetiyle bu bahse dair leh ve aleyhinde gelecek makalâtı kemâl-i memnuniyetle derc ederiz." Sanıyoruz ki, Hüseyin Siret'i, aşağıdaki makaleyi yazmağa biraz da bu ilan sevk etmiştir.

Şûrâ-yı Ümmet'in geçen nüshalarının birinde " Lisan " ünvanlı küçük bir makale manzûr-ı nazar-dikkatim oldu. Makalenin üslûb-ı güzîni muharri-  
rinin şahsiyete-i edebiyyesini tanımağa kâffidir. Bir edîb-i halûkumuzun mahsûl-ı hâme-i irfânı olan o makalenin ihtivâ ettiği mütâlaât-ı lisaniye bittabi beni düşündürdü. Evet ! Sezaî Bey'in üslûb-ı güzîn-giryeye âhenginde her kelime bir katre gözyaşı gibi ruhperver ve samîmidir. O katrelerin men-  
baı ise Sezaî Bey'in rûh-ı hassâs-ı şâiriyetidir. Üslûb-ı beyânında öyle bir perişanlık öyle bir giryânlık vardır ki en nazar-giriz tahayyülâtı, en rakîk ve âlî hissiyâtı o üslûb-ı necîb ile tasvîr eder. Bazen bir kelime-  
sinde rûh-ı beşeriyet derin derin çırpınır. Bazen bir cümlesinden fikr-i şâiriyet kanatlanır...

Bu defa lisan ve edebiyatımıza ait serd ü beyân ettikleri nazariyât ve mütâlaâtı okuduğum zaman " üslûb-ı beyân aynıyle insandır " olsaydı mut-  
laka derdim ki : Sezaî Bey'in nâ-kâbil-i taklîd ve nev-i şahsına münhasır olan tarz-ı beyânını bir muharrir-i hünerver taklîd etmiş ve hakkıyla mu-  
vaffak da olmuş. Çünkü makaleyi okuduğum zaman Sergüzeşt müellifinin mah-  
sûl-i fikri olduğuna bir türlü inanamadım. Sezaî Bey makalesinde şimdiye  
kadar yazılan âsâr-ı edebiyenin Türkçe yazılmadığından ve bundan dolayı meşâhîr-i erbâb-ı kalemin mahsûlât-ı edebiyelerinin revacsızlığından şî-  
kayetle üdebâmızın Türk diliyle Türk hissine tercüman olmadıkları için söz-  
leri mensûb buldukları milletin kalbinde hiç bir te'sîr hasıl etmediğini  
iddiâ ediyor. Bundan beş altı sene mukaddem İstanbul gazetelerinde mebâ-  
his-i lisâniyyede bulunan ve eski Türkçe ile müştakil bazı zevât lisânımı-  
zı arabî ve farisîkelimelerden tecrîd ederek yerlerine Türkçe kelimeleri  
ikâme etmeği ve arabî farisî tarzındaki izâfetleri, vasf-ı terkîbleri, hazf  
ile kâide-i Türkiyye üzere teşkîl ve isti'mâlini tavsiyede bulunuyorlardı.  
Bu suretle fûnûn ve edebiyat efrâd-ı millet beyninde taammüm ve intişâr ede-  
cek ve herkes her yazılan şeyden müstefîd ve mütelezziz olacaktı.

Şimdi o zevâtın dermeyân ettikleri mütâlaâta Sezaî Bey'in de kısmen iştirâk ettiğini görüyorum. Sezaî Bey'in rüfekâ-yı efkârının serd ettikleri mütâlaâat bence hükümsüzdür. Çünkü içlerinde lisan ve edebiyatımıza bir feyz, bir teâlî bahş etmiş bir edîb-i sahib-üslûbumuz yoktur. Fakat Sezaî Bey'den o " Küçük Şeyler" in büyük muharririnden böyle bir fikrin sudûru beni mütehayyir etti. Bu fikr-i nev-zuhûr lisan ve edebiyatımızı a'lâ mı, yoksa büsbütün esasından imhâ mı edecek ?.... Asıl rûh-ı mesele buradadır. Şimdi bu zevâtın dilhâhları üzere lisan ve edebiyatımızı " Türkleştirmek" niyetiyle bütün arabî, farisî kelimâtı havza-i kâmûsumuzdan atacak olursak bugün her türlü fikr ü ma'nâyı tasvîr ve teblîğa muktedir lisân-ı kemâl-re-sîdemiz o zaman pek fakîr, pek kifâyetsiz kalacağı âşikârdır. Lisânımızın bugünkü Kırım Türkçesi gibi halâvetsiz, âhingsiz, şikeste-beste bir hâle tenezzül edeceğinden sarf-ı nazar-fesâhatine eslâf-ı üdebâmızın ettikleri bunca himmetler heder olduktan başka bugün milletin okur-yazar efrâdından kimse yekdiğerine ifhâm-ı merâma muktedir olamayacaktır. Geçenlerde Kırım'dan heyet-i tahririyeye gelen bir makaleyi anlamakta ne kadar müşkilât çektiğimiz henüz hatırlardadır. Müceddid-i edeb Şinâsi merhûmun dîvânçe-i eşârında sırf Türkçe birkaç kıtaât ile müfredât vardır ki bunların ne kadar halâvetsiz ve hissiyât-ı ibtidâiyeyi musavvir şeyler olduğu ba'de'l-mutâlaâ anlaşılır. Biz ileriye gitmek için yedi sekiz asır evvelki hallere avdet etmekle uğraşırsak aradığımız netice ile esbâb arasında istilzâm yerine tenâkûsa uğrarız.

Bugün elsine-i ecnebiyenin en mükemmeli olan Fransızca'ya vaktiyle Latin veya Rumca'dan bir çok kelimât temsîl (assimilation) suretiyle dahil olmuştur. Hele istilâhât-ı fenniyyeye ait bütün kelimât Rumca'dan me'hûzdur. Hiçbir lisan kendisine az çok karâbet ve münasebeti olan elsine-i sâireden istiâre-i kelimât etmeksizin başlı başına tevessu' ve tekemmül ettiğini bilmiyorum. Her kavim kelimât-ı müsteâreyi lisanlarına alırken temsîl ederler. Biz de aynıyle arabî ve farisî'den me'hûz kelimâtı temsîl suretiyle lisanımıza mal ediyoruz. Bunun isbatı ise pek kolaydır: Çünkü arabîden me'hûz kelimâtı daimâ lûgat-i Arab'daki meânî-i asliyyesiyle muhafaza etmeyip

az çok farklı olarak ve bazen büsbütün tebdîl ederek lisanımızda isti'mâl ediyoruz. Bu babda bir iki misal îrâd edeyim. Vaktiyle merhûm Hoca İbrahim Efendi'den " tebe'iyet " kelimesinin arabî olmayıp ( tab' ) sıfatına ba-ı masdariyyet ilavesiyle teşkil ettiğimizi öğrenmiştim. ( İktibâs ) kelimesinin ise Arabî'deki ma'nâ-yı lugaviyyesi " birinden ateş almak " manasını müfîd olduğu halde bizce müsta'mel olan ma'nâ-yı mecâzîsidir. Bunun gibi bir çok Farsî, Arabî kelimâtı ma'nâ-yı aslîsinden büsbütün başka ma'nada isti'mâl ettiğimiz gibi ihsâs, ihtisâs, istimzâç kelimelerini de Arabî da mesmû' olmayan bir babdan tasrîf etmişiz.

Bir de Farsî veya Arabî kâidesine tevfiiken teşkil ve isti'mâl olunan terâkibi kaldırmak lisanımızı katliâm etmek demektir. Çünkü en nazargiriz bir hayâl-i ferîşte-misâl, en derin bir fikr-i nev-tulû'ı, en nerm ü nâzenîn bir hissi Türkçe üç dört satırla tasvîr ve ifade edecek yerde Farsî veya Arabî iki kelimeciğin terkîb suretinde râbîta-i izdivâciyla ne belîğ ve mu'ciz ifade ediyoruz.

Efkâr-ı âliye ve hissiyât-ı sahîha-ı insaniyyeyi tasvîr ve tersîm eden âsâr-ı edebîyye sırf Türkçe yazılmış olsa bile avâmın bundan bir şey anlamayacağı pek tabîidir. Çünkü edebiyat ile perver-şiyâb olmayan bir di- mağ bir eser-i edebîden zevkyâb olamaz.

Meselâ ;

Batmasın pâyine aman şu çiçek  
mısraındaki (pay) kelime-i farisiyyesine mukabil vezin müsait olup da ayak denileydi muhatabı olan bir köylüyü i'câb edeceği şüphesizdir. Tarlasında sabahtan akşama kadar güneşin harâret-i cehennemîsi altında didinen bir köylü kadına :

Batmasın pâyine aman şu çiçek  
demek, latince bir mısra okumaktan farklı değildir.

Fikr-i hakîrânemizce erbâb-ı kalemi, avâmın seviye-i idrâkine tenzîl etmekten ise milletin evlâd-ı istikbâlini üdebânın derece-i irfânına mümkün mertebe takrîb eylemek daha hayırlıdır.

Paris 16 Kanunievvel 1904

( Şûrâ-Yı Ümmet, 2. sene, N. 43, 7 Kanunievvel 1903 )

Sezâî Bey makalesinin sonlarında tarz-ı kadîm-i edebi herc ü merc ederek enkâzından müfîd ve metîn bir kâşâne-i nevîn inşâ eden üdebâ-yı cedîde âsâr-ı edebiyelerini nûr-ı vuzûh ile ziyâdâr ettikleri halde o ekâbir-i edebin muktedîleri olan şubbân-ı müteahhirin bilakis tarz-ı kadîm-i kudemâyı ihyâ ve yalnız nazım ve nesrin şekl-i hâricîsine yani âheng-i fesâhatine itinâ ile fikir ve ma'nâyı bir şibh-i zill-ı mübhemiyyet içinde ihfâ etmelerinden bess-i şekvâ ediyor. Bu iddiâ mukârin-i hakikat değildir. Vâkıa yeni şairlerimizin manzûmâtı içinde anlaşılması biraz müşkil parçalar yok değildir. Her şairin mecmua'-ı eşârı karıştırılacak olsa bu gibi şeylere az çok tesadûf olunur. Edebiyatta tevriye ve telmih gibi, kinaye ve ta'rîz gibi hele istiâre ve mecâz-ı mürsel gibi bir takım sanâyi'-i edebiyeye mevcuttur ki bunların anlaşılabilmeleri az çok vukûf ve iktidâra tevakkuf eder. Bir takım sözler de sırf hayâlât-ı şâirâne üzerine mübtenî ifadeler olduğundan zevk-i rakîk şâiriyyete mâlik olmadıkça anlaşılabilir. Bu yolda yazılmış manzûmât ve mensûrâta i'tirâz etmekten ise kütüb-i edebiyede mecâz-ı mürsel, istiâre gibi şeylerin lüzumsuzluğunu iddiâ eylemek evlâdır. Vâkıa bu şubbân-ı güzîde-i edebe taklîd-i âsâr eden bazı heveskârân şî'r ü inşâ eserlerini silsile-i iğlâbât ile anlaşılmaz bir hâle ifrâğ ettikleri gayr-i kâbil-i inkâr ise de Kemâl Bey'in dediği gibi nişan atmaktan âciz veya cinayete mâil birkaç kişi bulunmakla esliha-ı cedîdenin fenâ veya muzır olması lâzım gelmeyeceği gibi yeni yazılmış bazı âsârın sekâmet-i ifade veya müşevveşiyet-i meâli meslek-i cedîd-i edebin mahiyetinden değil su-i isti'mâlinden vücûda gelmektedir. Bir de Sezâî Bey'in iddiâları üzere şibh-i zill-ı mübhemiyyetle şâibedâr olan eserler yalnız şubbân-ı şu'arânın manzûmâtında değil esâtize-i edebin âsâr-ı şî'riyyesinde de manzûrdur. En büyük bir şâirimizin " Eşber " ünvanlı tiyatrosundan müfrez âtîdeki ebyâtı Sezâî Bey'in nazar-ı dikkat ve insâfına arz eylerim.

Ey vüs'at-ı ihtivâ-yı makber,  
 Buhrân-ı adem, hevâ-yı makber !  
 Ey suret-i vâpesîn-i hâlât  
 Sahrâ-yı sükûn, yemm-i hayâlât



Ey nehr-i bülend, bahr-ı ukbâ  
 Serhadd-i cüyûş-ı bî- mahâbâ  
 Ey kisve-i mâtem ü mesâib  
 Arâmına ricâl-i gâib  
 Ey bürka'-ı çehre-i semâvât  
 Pehnâ-yı refî'-i rûh-ı emvât  
 Ey cümle mükevvenâta sipihr  
 Ayîne-i mâh u perde-i mihr  
 Ey hâtime-i duhûr u a'sâr  
 Ayîne-i sâkinân-ı emsâr  
 Ey kahr-ı meşîme-i havâdis  
 Efkâr-ı beşerde dûd-ı hâdis  
 Ey zelzele-i sipihr-i vuslat  
 Gayyâ-yı vâsî'-i mihr-i vuslat !  
 Ey hande-i inşirâh-ı nîrân  
 Subh-dem-i girye-hîz-i hicrân  
 Ey fecr-i siyah-reng-i hasret  
 Mirât-ı azîm-i beht ü hayret  
 Ey meşcere-i ukûl-i şeydâ  
 Ey refref-i şâhbâl-i sevdâ  
 Ey nefh-i âhir-i ömr-i zâil  
 Ey zill-ı mehîb-i mevt-i hâil  
 Ey mesken-i âh u vâh-ı vâveyl  
 Ey la'net-i vâlideyn ey leyl

işte bu beyitlerin içinde ey harf-i nidâsıyla edat-ı zarf olan "de " den başka Türkçe bir kelime bulmak muhaldir.

Eşberi nazar-ı istifadesinden geçirmeyen bir mütâli' bu manzûmeyi okuyunca :

Evet ! Tarz-ı kadîm şiiri bozduk herc ü merc ettik diyen ve lisân-ı şi'r ü üdebâmızda bir inkılâb-ı nevîn husûle getiren bir şâir-i a'zamın mahsûl-ı hâme-i mucidânesi değil meşhûr Nâbî'nin " Hayrâbâd " ından me'haz

mesneviyatı addetmekte ma'zûrdur.

Bir de Sezaî Bey'in lisan-ı edebimizin sadeleştirilmesine bir tatarar-ı zî-iktidâr oldukları halde şimdiye kadar kisve-pûş-ı intibâ olan âsâr-ı makbûle-i edebiyeleri bu fikirlerini maat'teessûf tekzîb ediyor. " Sergüzeşt "in birçok yerleri üslûb-ı meziyyetle muharrir ve avâmın seviye-i idrâkinden bilâterdir. Bugün edebiyatımızın kanûn-ı tekâmüle tebaiyyetle, Mister Gibb'in Edebiyat-ı Osmaniyye ünvanlı eser-i mühim ve muazzamın mukaddimesinde sitâyîşhân olduğu üzere hiç bir milletin lisan ve edebiyatında görülmeyen bir terakkî-i fevkalâde ile, teâlî etmektedir. Maamâfih Sezaî Bey bugünkü tehassüsât ve tefekkürâtımızı tasvîr ve ifadeye muktedir erbâb-ı kaleme nümûne-i imtisâl olacak yeni bir lisân-ı millî vücûda getirmeğe muvaffak olurlarsa kendilerini maal'iftihâr ta'kîb ederiz.

/Şûrâ-yı Ümmet, 2. sene, N.46, 2 Şubat 1904 /

## II- RÖPORTAJLAR

## EDEBİYAT-I CEDİDE'NİN İÇLİ ŞAİRİ:

## HÜSEYİN SİRET

Hüseyin Siret... Hüseyin Siret... Bugünlerde gazete ve mecmualarda imzasına pek sık tesadüf edemediğimiz için bu ismin işaret ettiği simayı pek hatırlamıyorsunuz değil mi ?.. Fakat hafızaları şöyle biraz daha kurcalayınız. Kalbinize giden yolları yoklayınız. Oradan, birdenbire şu mısraların canlandığını duyacaksınız :

Ah o eller ki, yeşil gölgeli bir pencereden,  
Uzanıp kendine bir gül koparıırken daha dün  
İki gülberki hazan oldu bugün.

Biraz daha derinlere doğru sokulunuz. İşte bir, iki mısra daha yükselerek önünüze dizildi:

Geceler eşk-i mükevkeble bakan meşcereden,  
Mâh-ı hicran ile bülbülleşerek,  
O dudaklar beni "Siret" diye yadetmiyecek.

İçimizden -genç ve yaşlı- kaç sevdalı, hele şu mısradaki "Siret" yerine kendi ismini koyarak sevgilisine hitab etmemiş ve büyük bir hüsrani en samimi bir coşkunluk perdesinden ifade ettiğini sanarak müteselli olmamıştır:

O dudaklar beni "Hikmet" diye yadetmiyecek,  
O dudaklar beni "Necdet" diye yadetmiyecek,  
O dudaklar beni "Nimet" diye yadetmiyecek.

Bu mısraı birçoklarımız, kendi hislerimize mal ederek böylece söylemedik mi ? Zaten şair, bir bakıma, kendi telinde birçok insanların hicranlarını da zübdeleştirebilmiş insan değil midir ?

Oldu olacak... Haydi şu şiirin en güzel mısralarından birkaçını daha tekrar ederek değişmek bilmiyen insan ruhunun bugün dahi, en doğru akislerinden biri sayılabilecek aziz bir hatırayı analım :

Ah o gözler bana tevcih-i nigah etmiyecek,  
 O dudaklar, gece mehtab ile söyleşmiyecek,  
 Ayrılan ellerimiz, bir daha birleşmiyecek,  
 Aramızdan acı bir bâd-ı hazan esti bugün,  
 Ey nihalinde dağılmış dökülen nazlı çiçek !

"Servet-i Fünûn" neslinin, hisleri en tabîî ve en açık yazan şairi Hüseyin Siret, yukarıki şiiri bundan çok az zaman evvel ölen ilk hayat arkadaşının ardından yazmıştı. Ondan sonra iki defa daha evlenmiş.

Geçen hafta, Kadıköyün, yaz mevsiminde bile çiçeklerinin yormıyan rengi ve serin gölgeleri içinde gerçekten bir bahar nezaketini taşıyan "Bahariye" deki evinde kendisini ziyaret ettiğim zaman, kapıyı, bana en genç oğlu Mübin açtı. Az sonra da üstadla buluştum.

Ben, son günlerde, tasavvurun fevkinde mükemmel bir baba muhitinde dolaşıyor gibiyim. Ziyaret ettiğim şahsiyetler, beşeriyetin bütün ince hislerini kendine evlât edinmiş kimseler... Onlar arasında kolayca anlaşılabilir ve anlayabilmeye çalışarak geçirdiğim zevkli dakikaları, "Yedigün" ün bütün okuyucularına da, aynı samimiyetle sezdirmeye uğraşırken, duyduğum zevk bir kere daha artıyor.

Hüseyin Siret, bugün altmış beşini bitirmiş, altmış altı yaşına basmıştır. Kendisinden yaşlı olarak, aynı nesilden Halit Ziya ile Hüseyin Suat, Reşit, yani "H. Nâzım" var. Sonra, yine aynı nesle mensup olarak, Hüseyin Cahit, Faik Ali, geliyor ki, daha gençtirler.

Onları ben, edebî bir kalenin burçları olarak görüyorum. Bunlardan biri de Tefvik Fikret idi. O burç yıkıldı. Tefvik Fikret'le birlikte daha birçok burçlar yıkıldı. Fakat kalenin esas manzarası, asırlarca önceden kalma; ebedî bir tablonun solmaz boyalarile yaşayan bir tarih eseri halinde, sanat müzelerimizin kıymetli "Mahfuzatı" arasındadır.

\* \* \*

Bugünkü Hüseyin Siret'i size daha bundan yedi gün önce dinlediğim ve defterimden, henüz izleri silinmemiş olan kendi ifadesiyle takdim edeyim

" - Bugünkü maişetimi, hocalıkla temin ediyorum efendim.

Darüşşafaka ile Alman mektebinde hocayım. Hocalık, yorucu bir meslektir. Kendi zevkim için hakkile mütalea imkânlarını, ancak mektep tatili olan iki buçuk ay içinde bulabiliyorum. Bununla beraber, vapurda, tramvayda da vakit buldukça okumayı itiyat etmişimdir. Fakat yazı yazmak hususunda her fırsattan istifade ederim. İnzivayı çok severim. Fakat yaşamak zaruretleri varken, inziva kabil mi efendim ?.. Bütün hayatımca bir bakıma bedbaht oldum. Hamit zamanında ve "Devr-i Dilârâ-yı Meşrutiyet" denen kararsız hengâmede menfada yaşadım, mahbeste üzüldüm ve yine o felaketleri hazırlıyan esbab dolayısıyla Avrupa'ya firar etmiye mecbur olarak memleketime hasret kaldım. Kendi vatanımda huzur ile yaşamak, ancak Cumhuriyet devrinde nasip oldu. Hayatımın istiklâline Cumhuriyet devrinde kavuştum. Saadetim işte bununla başlıyor efendim.

Memleketimi ve milletimi saadete kavuşturan devirle... Şahsî saadetimin bir diğer cihetine gelince, onu da arzedeyim beyefendi :

Çok şükür evlât acısı görmedim. Gerçi ilk refikamı kaybettim. Fakat hamdolsun şimdi evlâtlarımla başbaşayım ve onların elleri ellerimde, gözleri gözlerimde ebedî istirahatata kavuşmak isterim.

- Şiir yazmaya takriben ne zaman başladınız?

- On yedi yaşımda. Ve şiirin her nevini denedim.

- O devirde ve daha sonralarına ait birkaç hatıra nakleder misiniz?

Meselâ Tefvik Fikret'le arkadaşlığınıza dair ?

- Hay hay, nakledeyim: Tefvik merhumla arkadaşlığımız, büyük zelzele senesinde başlamıştı. O vakit ben Göztepe'de oturuyordum., Tefvik de Acıbadem'de kayınpederinin köşkünde idi. Haydarpaşa vapuru güvertesinde görüştük. Tefvik Fikret o zamanlar maruftu. Benim, "Mektep" mecmuasında bir şiirle bir hikâyemi okuduğunu teşvikkâr bir lisanla söyledi. Dost olduk.

- Arkadaşlığınız ne suretle devam etti? Diğer arkadaşlarınızdan siz de kalan intibalar nelerdir ?

- Tefvik Fikret'le haftada bir, iki defa Aksaray'da Ağayokuşu'ndaki konağında toplanırdık. Hüseyin Kâzım bey, İsmail Safa, Vâlâ Nurettin'in pederi Nurettin bey de oraya gelirdi. Nurettin bey Lafonten'in bir fıkrası

nı nazmen Türkçe'ye terceme etmiş edebî zevk sahibi bir zattı.

Kemal-zâde Ekrem de, İstanbul'a gelip mabeyin katibi olduktan sonra, aramıza girmişti. Sonra Lamartin'in Graziyella'sını dilimize çevirmiş olan Nuri Şeyda bey vardı. Tefvik Fikret merhum, Sanayi-i Nefise'nin her şubesinde kuvvetli bir istidada sahipti., hattâ sesi de güzeldi. Nuri Şeyda bey de muhrik sesi olan ve güzel besteler yapan bir sanatkardı. Hattâ Tefvik Fikret ve Nuri Şeyda'nın bir gece beraber terennüm ettikleri bir şarkıyı dinledim. Halit Ziya'lar, Cenap'larla muarefemiz yoktu. Halit Ziya İzmir'de, Cenap Avrupa'da idi. Halit Ziya İstanbul'a gelip Reji başkatibi olduktan sonra kendisini tanıdım. Bu büyük nasirimizi Fikret'le ben tanıştırdım. Hüseyin Cahid'i ilk defa, tesadüfen Mekteb-i Mülkiye kapısında gördüm. Her ikimizin de arkadaşı olan merhum Rauf bey beni Cahit'le tanıştırmak istedise de o zaman pek çekingen olan Cahit görüşmekten çekindi. Sonraları hepimiz "Servet-i Fünûn" çatısı altında toplanarak edebiyat tarihimizce maruf olan aile kuruldu.

-Hatırımında kaldığına göre, sizin, Tefvik Fikret'le felâket arkadaşlığınız da vardır değil mi?

-Evet, beraber tevkif olunduk. Abdülhamit devrinde onunla birlikte mabeyinde istintak edildik. Sonra Hasan Paşa karakolunda üç gece kaldık. Evlerimizi araştırdılar. Benim kırmızı ciltli kitaplarımın, "Kan ve İhtilal" mânasına geldiğine hükmederek alıp götürdüler. İsmail Safa merhumun lûtuftâdesi askerî ketebeden Necati isminde biri, saraya şu yolda bir jurnal vermiş : Gûya gizli bir cemiyet, uydurma bir cenaze tertib edecek ve zamanın uleması ile birlikte Tefvik, Safa ve ben bu tabutu takiben Yahya Efendi dergahına gidecek, ve burada Abdülhamid'i hal' ile sultan Murad'ı iclâs edecekmişiz.

Üç gece Hasan Paşa karakolunda kaldık. Tahliye edileceğimizden bir gece evvel saraya getirildik. Bir gece de orada kaldık. Hatta hiç unutmam. Tefvik merhum, orada, sıkıntı içinde geçen saatlerimizi güzel bir tekrar sanatını ihtiva eden şu beyit ile tasvir etmişti:

Bu şeb çille-i gam, yine dolmuyor,  
Sabah olmuyor, olmuyor, olmuyor.

-Edebî münakaşalarınızdan hatıranızda kalan birini söyler misiniz?

-Edebî münakaşalar mı efendim ? Söyliyeyim: Tarz-ı kadim taraftarlarından Müstecâbi-zâde İsmet, şair Mehmet Celal, Nazif Sururî, ve diğer eski vadide şairler, bize hücum ederek muntazaman tarizlerde bulunuyorlardı. Biz, onlara karşı, bazı manzumelerimizde mesleklerini ima ederek cevap veriyorduk. Fakat Hüseyin Cahit, muarızlarımızın gülünç ve karakteristik cihetlerini göstererek mukabele ediyordu. Muarızlarımızın bazan pek imalı sözlerine bile hiç aldırılmayarak kemal-i itidalle cevap veriyordu. Diyebilirim ki, Servet-i Fünûn edebiyatı, muhaliflere karşı galebesini, bilhassa Cahid'in kalemine medyundur.

-Yazılarınızdan bedbin olduğunuz anlaşılıyor ?

-Evet efendim. Ben esasen melankolik bir adamım. Tabîî menfâ ve mahbes hayatı ve bütün bunların neticesinde gurbet, aileden ayrılık bu

hislerimi tenmih etmiş olabilir. O sebeple, daima hissi olan yazıları sevdim.

-Divan edebiyatı şairlerinden kimleri seversiniz ?

-Divan edebiyatından Fuzulî, Nedim ve Galib'i severek okurum. En az sevdiğim şair Nabî ile Bakî'dir. Baki'de tasni çoktur. Nabi ise hikmet-furuştur. Ecnebî edebiyatına gelince, romantiklerden Lamartin, Alfred dö Vinyi'yi ve Muse'yi severim. Bunlardan başka Hanri dö Reniye, Sülli Prudom Alber Samen ve Bodler'i çok beğenirim.

-Yenilerden kimleri okuyorsunuz ?

-Yeniler hakkında tam bir hüküm verecek mevkiye değilim. Evvelce de arzettiğim gibi, daima çalışmaya mecburum. Mahdut zamanım arasında yeni edebi neslimizin eserlerini perakende olarak gördüm. Bihakkın mütalea edemedim. Bir çiçekle yaz gelmediği gibi, yeni edebi neslin bir parçasını görmekle de tamamı hakkında hükmetmek doğru olmaz. Mamafih içlerinde benim gibi amatör şairleri gölgede bırakacak büyük istidatlar bulunduğu kaniim.

-Ekseriya ne vakit yazarsınız ?

-Ekseriya gece vakitleri yazarım. El ayak çekildikten sonra çalışmak tabıma en uygun gelen tarzıdır. Geceyi gündüze tercih ederim. Gündüzü hiç sevmem. Hattâ hüsünde ve hakikatte bile biraz ibham ve biraz gölge ararım. Sesi sevmem. Acele ve gürültüden nefret ederim. Tabiat bu ya... .

-Sizi bugünün edebî münakaşalarından birine sevk etmekliğime müsaade eder misiniz ? Ankara'da yazan genç muharrirlerden biri, bugünkü muharrirlerden bazılarını, sade yazayım derken adiliğe düşmekle, bilhassa argo kullanmakla itham etti. Diğerleri de muhtelif yollarla, o çeşit ifadeyi müdafaa etmedilerse de ustalıkla geçiştirdiler. Sizce üslubun sadeliği ve basitliği nasıl izah edilebilir ? Nasıl olmasını istersiniz ?

-Bence, üslubu asla iptizale düşürmemek lazımdır. "Üslubu âlf" veya "Üslubu müzeyyen" gibi yersiz bir takım tasniflerden bahsetmek istemiyorum. Gerek telâkkide, gerek tebliğde mümtaziyet şarttır. Yalnız "Eda" ve "Müedda" gibi mümtaziyeti garabet ile karıştırmak caiz değildir.

-Şimdi ne yazmakla meşgulsünüz ?

-"Geçmiş zamanlar" adı altında edebî hatıralarımı yazıyorum. Bu suretle "Leyal-i Girizân", "Bağ Bozumu", "Ütadın Şairi", ve "Kıvılcımlı Kül" isimli dört kitabıma ilâve olarak üç ciltlik bir hatırat neşredeceğim. Sonra Yahya Kemal ve Ahmet Haşim'e dair bir etüt hazırlıyorum.

-Son eserlerinizden birine "Kıvılcımlı Kül" adını vermişsiniz. Bunda ince bir mâna gizli olduğu seziliyor.

-Öyle değil mi ya efendim. İçerisinde ateşi kalmamış, tek tük kıvılcım sezilen bir kül yığını olduğumu anlatmak istedim. Kendimi öyle görüyorum.

\* \* \*

Hüseyin Siret, bunun ardından bana, son zamanlarda yazdığı ve benim gibi birkaç hususi ziyaretçisile yakın arkadaşlarından, başka kimseye göstermeyeceğine emin olduğum "İhtiras" adlı yaman bir şiir okudu ki, hakikat, hiç de zannettiği gibi değil...

Hüseyin Siret'in, "Kıvılcımlı Kül" dediği şey de, -pek tehlikeli olmasa bile- birkaç evi birden sarabilecek bir yangın istidadı var.

( Hikmet Münir /Ebcioğlu/, Yedigün, C. 11, N. 281, 1938 )

### HÜSEYİN SİRET DİYOR Kİ...

Kadıköyü'nde Bahariye'de bir evin alt salonu. Yanan sobadan başka ateşli, gayet sanatkarane yapılmış, kocaman sarı bir mangal. Duvarlarda aile resimleri. Servet-i Fünûn edebiyatının en kıdemli üstadı Hüseyin Siret burada oturuyor. Hüseyin Siret, Servet-i Fünûn edebiyatı neslini adeta teşkilatlandıranlardan biridir. Mesela Halit Ziya'yı pek genç yaşında Tevfik Fikret'le tanıştıran odur.

-Üstada evvel eski edebiyat toplantılarını sordum.

-Siz vaktiyle kendi aranızda edebiyat toplantıları yapar mıydınız? Yani aranızda bir nevi akademi mahiyetinde toplantılar olur muydu? Servet-i Fünûncular nasıl edebiyat toplantıları yapardı?

-Biz sık sık edebiyat toplantıları yapardık. Bunlar nerelerde olurdu hepsi hatırımda. Size sıra ile bunları anlatayım. Ada'da Recâizâde'nin Karanfil sokağındaki evinde toplanırdık. Bu toplantılarda daima Tevfik Fikret, Safa ve ben bulunurdum. Ali Ekrem gelirdi. Ara sıra Halit Ziya'nın ve Cenap Şehabettin'in geldiği olurdu.

Sonra perşembe akşamları Servet-i Fünûn'da toplanırdık. Bu toplantılar daha kalabalık olurdu. Rauf, Hüseyin Cahit de gelirdi. Tevfik Fikret'in evi de edebi toplantıların sık sık yapıldığı yerdi. Evvela Fikret'in Ak-saray'da Ağayokuşu'ndaki evinde toplanırdık. Buraya meşhur Nuri Şeyda gelirdi. Vâlâ Nureddin'in babası Nureddin Bey gelirdi. Bu zat şiir meraklısıydı ve şiire de vakıftı. İsmail Safa, Kemalzâde Ekrem ve ben bulunurduk. O zamanlar henüz Hüseyin Cahit, hatta Halit Ziya ortada yoktu. Sonra Fikret'in "Aşiyân"ında buluşmağa başlamıştık.

Bu toplantılarda ne gibi münakaşalarda bulunurdunuz? Biri birinize itiraz ettiğiniz olur muydu?

-Tabii olurdu. Kemalzâde Ekrem, yenileri pek beğenmezdi. Mesela



Rauf'un lisanını pek basit, pek yeni bulurdu. O, lisanın eski usûlde olmasını isterdi. Tefvik Fikret de ilk zamanlarda Halit Ziya'yı pek yeni, pek alafranga, pek ultra modern bulmuştu. Fakat sonraları Halit Ziya'yı çok sevmiştir.

Recaizâde'nin Ada'da Karanfil Sokağı'ndaki evinde toplantılarımız esnasında dondurmalar yenilirdi, bazan da yemeğe kalındığı olurdu.

-Sözlerinizde bir şey nazar-ı dikkatime çarptı üstadım. Ekrem /Bölüyor/ ve Tefvik Fikret vaktiyle yeni diye Rauf ve Halit Ziya'yı yadırgamışlar... Acaba bugünkü şairleri biz de aynı halet-i ruhiyye ile mi beğenmiyoruz ?

-Vallahi pek hatırımda değil... Bundan bir müddet evvel Şişli'de bir nikah mıydı, bir sened-i devriyye miydi hatırlamıyorum beni de davet etmişlerdi. Ben kalabalık içine pek karışmam. Fakat çağıranlar hatırını kıramayacağım insanlardı. Kalktım gittim. Hüseyin Cahit Yalçın da davetliler arasındaydı. Gençler musiki ile dansla meşgûllerken biz Cahit'li bir köşeye çekildik. Eski arkadaşım bana:

-Kuzum Siret... dedi, sana bir şey soracağım amma kanaatlerini olduğu gibi söyle...

-Fikirlerimi saklamak adetinde olmadığımı bilirsin, sor bakalım.

-Yeni şiirleri nasıl buluyorsun? Acaba vaktiyle yeni diye bize hücum edenlerin halet-i ruhiyyesiyle mi biz de onları beğenmiyoruz?

Uzun uzun düşündük. Hayır... Aynı halet-i ruhiyye ile hareket etmiyorduk. Hakikaten pek yenilerde beğenilecek bir taraf yoktu.

-Evet, yepyenidir diye ortaya atılan ve nasırdan, ayaktan bahseden şiirler, gençleri de çileden çıkarıyor...

-Eh bunlar sizi çileden çıkarırsa bizi nereden çıkarmaz? Varın kıyas edin...

Eskiden iyi kötü, edebiyatta birçok usûller vardı. Mesela tenafür vesaire gibi kaçınılacak bazı şeyler vardı. Şimdi, eskiden bir edebi yazıda nakise addedilen şeyler, bugün birer meziyet sanılıyor. Sanat kaideleri tıpkı bir kanaviçe gibi güzel tarafı bırakılıp, tersine çevrilmiştir.

Eski nakiseleri meziyet gibi kullanmayı, birçokları yenilik mektebinin esaslarından, prensiplerinden addediyorlar.

-Sizden sonra, sizden yeni olarak kimleri beğeniyorsunuz ?

-Bizden sonra mı ? Söyliyeyim. Mesela Ahmet Haşim. Kuvvetli şairdi. Fakat nazım lisanı hiç kuvvetli değildir. Doğrusu dilde acemidir. Nesri, nazımından kuvvetlidir. Nesirde mantiki seslerden ziyade fikirde orjinaliteye taraftır. Belki bilirsiniz 'Halif turef" diye bir söz vardır. Muhalif ol ki meşhur olasın. Ahmet Haşim buna iyi riayet etmez. Fakat iç itibariyle çok kuvvetli şairdi.

Sonra beğendiklerimden biri de Yahya Kemal'dir. Lâkin Yahya Kemal hakkında inanmadığım bir fıkra işittim. Hâlâ da buna inanamıyorum. Yahya Kemal bir yerde demiş ki : "Benim iki şiirimi "Açık Deniz" ile "Akıncılar"ı bir terazinin bir gözüne koyunuz. Öteki göze de Abdülhak Hamid'in bütün eserlerini yerleştiriniz. Benim iki şiirim daha ağır basar ve Abdülhak Hamid'in eserlerinin bulunduğu gözü havaya kaldırır."

Ben, Yahya Kemal'in böyle bir şey söyleyeceğine kani değilim. Bana sorarsanız Abdülhak Hamid'in 'Selimiye' ve 'Fatih' manzumelerini bir terazinin bir gözüne koyunuz öteki tarafına da Yahya Kemal otursun... Hamid'in iki şiiri Yahya Kemal'i havaya kaldırır. Ben Yahya Kemal'in de böyle düşüneneğine kani olduğum için, öyle bir şey söyleyeceğine inanmak istemiyorum.

Sonra beğendiklerimden mizah vadisinde Halil Nihad var. İbrahim Alaaddin'i, Peyami Safa'yı beğenirim... Şimdilik bu kadar...

-Reşad Nuri ?

-Çok iyi hatırıma getirdiniz. Hakikaten pek sevdiğim bir romancıdır. Sonra Turhan Tan...

-Bir akademi kurulmasına taraftar mısınız ? Birçokları akademinin bazı yeni ve dinamik hislere karşı duracağını söylüyorlar. Siz ne dersiniz?

-Bu cepheden bakılırsa akademinin aleyhinde değilim, lehinde vermek lâzımdır. Bize böyle bir sanat otoritesi lâzımdır. Lisan anarşiden, edebiyat hercümerçden kurtulmuş olur.

Bu sırada üstadın yeni neşrettiği 'Kargalar' adındaki eseri gözüme

ilişti.

-Maşallah ... Çalışıyorsunuz, dedim.

Gülümsedi :

-Daima çalışırım. Bu eserim, mizah vadisinde bir kalem tecrübesi. Bizde ve Avrupa'da bu kabilden mizaha ait çok şeyler yazılır. Ben de bu vadede kendimi bir tecrübe etmek istedim. Sırf bu gaye ile eseri yazdım.

(Hikmet Feridun Es, Akşam Gazetesi, 2 Mart 1939)

### ŞAİR HÜSEYİN SİRET'LE BAŞBAŞA

Hâlâ birer birer ayrılışlarına yandığı aziz arkadaşlarının arasında yaşamak ister gibi inziva köşesinde yıllardan beri sessiz sedasız kendini dinleyen Servet-i Fünûn mektebinin güzide üstadı, 'Leyal-i Girizan' şairi, Hüseyin Siret, uzaklara dalan gözlerini çevirmeden :

-Bugünkü edebiyat mı dediniz ? Fakat benim, hemen yirmibeş, otuz seneden beri Cumhuriyet edebiyatıyla aşinalığım yok... dedi. Sonra sigarasından bir nefes daha çekerek, bu deyişin sebebini izah etmek istedi :

-Şu Beyoğlu caddesinden geçerken tesadüf ettiğim, hal ve hareketleri ve etvarı benim zevkime hiç uymayanlar, nasıl seyredip hatırımda hiç bir iz bırakmayan şahıslar ise, bugünkü edebiyat aleminde de benim halim böyledir.

-Neden böyle oldu üstadım ?

-Ben de farkına varamadım. Etrafımın yavaş yavaş boşaldığını gördüm. En aziz arkadaşlarım İsmail Safalar, Fikretler, Cenaplar, Halit Ziyalar birer birer ebediyete intikal ettiler. Alıştığım o eski samimiyet, nezahet ve kadirşinaslık havasından eser kalmadı. Kendimi çölde bulurken yalnızlığın melalini duydum. Hattâ son yazdığım bir şarkıda:

Bir çöldeki ıssız geceyim, fecri görünmez,

Bîkes yaşarım, hiç beni bir kimse düşünmez,

Bir türbe gönül, her gece tek kandili sönmez

diye bu iç alemimin elemlerini, musikinin nağmeleriyle ifade etmek istedim.

İşte böylece köşemde, kendi âlemimde yaşadım, edebiyat âleminden de uzak bîhaber... Halbuki eskiden bu âlemin içinde idik. Küçüklük edebî bir hâdise bizleri heyecana getirir, Fikret'le başbaşa âşiyanda ağladığımız geceler olurdu.

-Mesela ?..

-Üstad Ekrem (Şemsa) adlı eserini, teftiş ve muayene encümenine verilip tab'ına müsaade almak için Fikret'e bırakmış, o gece Fikret'le birlikte okurken bir yerinde, gözyaşlarımızı tutamamıştık... Biz böyle hava içinde yaşamağa alışmıştık. Ekrem Bey üstad olduğu halde, intişarını müteakip kendi eliyle (Nejad Ekrem) i getirmişti. Halit Ziya (Mavi ve Siyah)ı, Cahid (Hayat-ı Muhayyel)i menfa'm olan Adıyaman'na gönderdiler. Rauf Eylülünü...

Fakat şimdiki ihtiyari menfa'ma ne gelen, ne gönderen var. Bu vaziyette, nereden ne haber alabilirim ki, Edebiyat âleminden bir haberim olsun.

-Demek bu kadar uzaksınız, yeni şöhretlerden de haberiniz yok her halde...

-Zaten şöhret, pek hoşlandığım bir şey değildir. Hele bizde hakiki kıymetler ve fıkracılık propagandalarında kazanılmış şöhretler hakiki bir istikbal de varlığını muhafaza edecek kıymetler değildir. Küçük bir misal ile fikrimi izah edeyim : Fuzulî'nin Tanzimat'a kadar hakiki kıymeti takdir edilmemişti. Sultan Süleyman-ı Kanunî Bağdad'ı fethetmeden evvel, Irak havalisinde bulunan Fuzulî, İsmail Sâfavî'ye kasideler yazmış, Beng ü Bâde adlı mesnevisini takdim etmişti. Bu mesnevide esrarla şarabı konuşturuyor, her biri kendisinin neşe vermekteki kabiliyet ve zevkini ispata çalışıyordu. Sultan Bayezid esrarkeş, İsmail Sâfavî şarap müptelası olduğundan, bu iki hükümdarı telmihan yazılmış bir eserdi.

Kanunî Bağdad'ı fethettikten sonra biçare Fuzulî meşhur Bağdad kasidesini padişaha takdim etti ve caize olarak da bir ihsana nail oldu.

Kanunî yanındaki şairlerle beraber payıtahta avdet ederken

oranın bütün sanatkarlarını, ehl-i irfanını da birlikte İstanbul'a getirdi. Fuzulî; yukarıda söylediğim cürümlerinden dolayı, yani İsmail Sâfavi'ye kasidesiyle intisabı ve şiilik lekesi yüzünden divan edebiyatının o büyük şair-i dâhisi, evkafın fazlasından yevmiye üç akçeye nail olabildi ve sonra onu da evkaf memurları, vakfın fazlasından bir şey kalmadığını kendisine söyliyerek kestiler. O da (Selam verdim, rüşvet değildir diye almadılar) diyerek, nevi şahsına münhasır o meşhur Şikayetname'yi o zamanın valisine takdim etmişti. Fakat kadirşinas olan zaman, geç de olsa, kıymetlerin hakkını verir.

Nitekim şair olmadığı halde manzum divanı olan Kanunî'nin Fuzulî hakkında reva gördüğü bu haksız muameleyi zaman tashih etti. Biçare Fuzulî'nin dehası, eserlerinin kıymeti üçyüz dörtyüz sene sonra, Fuzulî'yi layık olduğu hakiki ve yüksek mevkie isal etti ve Kanunî'nin yanında bulunan şöhret yapmış şairlerin üçüncü veya ikinci derecede birer şair olduklarını belirterek bugün hemen isimlerini mensi gibi bir halde bıraktı.

Demek ki hakiki kıymetler fırka propagandaları ve şairlerin ekabire yaltaklanmaları ve mizacına göre şerbet vermek suretiyle kazandıkları şöhretler eğer hakiki bir kıymete istinad etmiyorsa yaprak dökümü mevsiminde yollara dökülüp ayaklar altında sürünen ağaç yaprakları gibidir.

-Bugükülere gelince...

-Bugünkü gençlerin eserlerini tetkik ve mütalâa etmeğe maalesef muvaffak olamadım. Tek tük parçalar okudum. Elbette bunların içinde kıymetli şairler olması tabiidir. Fakat yazık ki bugünkü lisan anarşisi, mazi ile alâkanın kesilmesi o şairlerin dünkü edebiyata yabancı kalmalarına sebep olmuştur.

Şark kültürü böyle olduğu gibi, Garp kültürüne de ne derecede vakıf olduklarını bilmiyorum.

-Son okuduklarınız ?

-Cumhuriyet başlangıcına kadar okudum. Şimdi yazıyorum. Son zamanlarda (Annem) adlı, hayatta ilk ve son olarak sevdiğim bir kadın olan validem için manzum bir eser yazıyorum. Hamid'in refikası merhuma Fatma Hanım

için Makber adlı ölmez bir eseriyle validesi için yazdığı diğer manzumesi ve üstad Ekrem'in sevdiği oğlu Nejad'ı için yazdığı (Nejad Ekrem)i gibi ben de validem için bu eserimi bitirmekle meşgulüm. Edebiyat tarihinin hayabanlarında dolaşmak isteyen istikbalin genç hanımları ve erkekleri edebiyet gölgesinde yatan bu üç fânîyi ziyaret ederken, bir bucakta rahmet-i rahmana kavuşmuş validemin kabrini de ziyaret etmek lütfunu deriğ etmezler zannederim.

İşte validem için yazdığım şey şu maksatla yazılmıştır. Bununla birlikte (Son Şule) adlı şiir mecmuamı tab ettirmek ve edebî ve siyasi hatıralarımı yazmakla meşgulüm. Bâkî kalan bu kubbede bir hoş sedâ imiş...

-Cumhuriyet devrinde kulağınıza yeni bir şiir gelmedi mi ?

-Vallahi geldi, geldi ama, neydi, bunun müellifi kim ?

-Merak etmediniz mi ?

-Mesela hatırımda kalan ...Bir hoş beyittir. Hattâ bundan sekiz sene evvel yazdığım (Son Aşk) manzumesine o beyti almıştım..Evet hatırlıyorum. Doktor Bedri Nuyan'ın :

İçimde yok başka tase

Bizi yollar ayırmasa.

-Bugünkü dilin şiir ve edebiyatın inkişafına müsait olduğunu zanneder misiniz ?

-Ne münasebet... Edebiyatı iptidai bir hale soktu. Bu dille şiir yazılmaz.

-Edebiyat-ı Cedide'den sonra severek okuduğunuz şiir yok mu?

-Edebiyat-ı Cedide'den sonrasının en sevdiğim, en mahzuz olarak okuduğum şiirleri Yahya Kemal'inkilerdir.Fakat keşke birçok vasıtalarla ve propagandalara müracaatla kıymetinden fazla görünmek hevesine kapılıns.

Üstad, şimdi kendini tamamen (Annem)ine vermiş bulunuyor. Meğer bunu bir hayli zaman evvel yazmağa başlamış. Hatta baş tarafını Halit Ziya merhum bile görmüş...Ve okuduktan sonra kendisine hislerini belirten bir de mektup yazmış.

Halit Ziya bu mektubunda şöyle diyor: "Kendi kendime düşündüm;

acaba,uzun bir meslek refakatinin, müşkül bir sanat cidalı râbitasının te-  
sirilemidir ki bu şiirin karşısında ruhumu tehziz eden bir hoş mesti var?  
Sonra silkindim, her türlü sevgilerden, bağlardan çözümlere müstakil ve  
mücerred bir sanat meftunu sıfatıyla mesnevîni baştan başa bir hamlede o-  
kudum; ve nasıl leziz istiğraklar arasında gaşy oldum. Evet, hakkın var,  
bu ne Makber'e benziyor, ne Nejad'a, fakat kendisine mahsus, büsbütün baş-  
ka bir cazibesi var. Ne mes'ut bir şekil intihab etmişsin: Mesnevî

Çalak bir nâzım... Beyitten beyite değişen ve beklenmeyen, umul-  
mayan kafiyelerin her an mütebeddil zengin ve rengin füsunlariyle gözleri,  
kulağı okşayan musikileri...

Siyretçiğim; senin güzel gözlerini öperek derim ki; çok yaşa ve  
daima biçare Türk şiirine böyle bedialar ihda etmekte devam et."

Eski ihtiyar dostun

Halit Ziya

Üstad Hüseyin Siyret, masanın üstündeki parmaklarını birbirine  
geçirmiş, bakışları, derinlere, dalgın düşünüyor. Ben, susuyorum.

(Kandemir, Edebiyat Âlemi, N. 20, 1Eylül 1949 )

## III- HAKKINDA YAZILANLAR

## LEYAL-İ GİRİZAN

Vaktiyle Servet-i Fünûn'un bize tanıttığı ve sevdirdiği imzalardan biri de Hüseyin Siret'di. Tefvik Fikret'in bir intizam-ı hendesî ile gizdiği hutût-ı elvâhı Cenab Şehab'ın payansız bir mebzuliyet-i ilhâm ile anlatığı kâinat-ı hissi gösteren şiirler arasında Hüseyin Siret adeta bir simâyı mutavassıt, rakîk, zarif, küçük bir şairdi. O, Fikret gibi ilk şiirleriyle ayaklarının altına bir kâide-i iştihâr koyamamış, Cenab Şehâb gibi kariyelerini müfrit bir muhabbetle sanat-ı sehârina ram etmemiş, fakat kalblerin nazara pek aşık olmaya bir köşesinde kendisine bir hücre-i muhabbet ayırtmıştı. İsmine herhangi bir manzumenin altında rast gelsek o manzumeyi belki büyük bir takdir ile değil fakat harîm bir muhabbetle okur ve bitirdiğimiz vakit sahibini sevdiğimizi hissederdik. Hüseyin Siret hissediyor ve duyduklarını bazan bize duyuruyordu. İlk şiirlerinde bulduğumuz hasse-i mümtaze-i hassasiyet son şiirlerinin de sıfat-ı mütebarizesini teşkil ediyor. Hayal ve sanatının kendisinden kısmen dirig ettiği vasat ve mükemmeliyeti yalnız başına ihzar ve idame etmeği deruhte eden yegane kuvveti hassasiyetidir.(...)

Hüseyin Siret gibi harikulâde doğmayan bir şairin cümle-i asabiyesini büsbütün uyandırmak ve onun tellerinden en güzel nağmeleri koparmak için, damarlarında şedid bir münebbih ve tellerinde kavi bir bâd-ı semûm cereyan etmeliydi. İşte Siret'te menfasının hayat-ı inzivâ ve ızdırabı bu tesiri hasıl eylemiştir.

(Hamdullah Suphi/Tanrıöver/, Servet-i Fünûn, C.38, N.986, s. 371, 1910)

## BİR ŞİİRE DAİR

## Çiçekli bir göğse

Size her gün tesadûf ettikçe  
Görürüm göğsünüzde boynu bükük  
Bir çiçek, süslü gömleğin ince,  
Gizli kıvrıntısında, bir küçücük



Müteverrim, çemen-cüdadır ki,  
 Çalışır vaslınızla ölmemeğe,  
 Niye soldurdunuz o hoş çiçeği,  
 Bir çiçek hiç kıyar mı bir çiçeğe?

Bütün ezhâra, sevgilim, sanki,  
 Göğsünüz bir sıcak ölüm döşeği;  
 Her çiçek sînenizde hastalanır,  
 Neşr-i enfâs-ı aşk eder ve ölür,  
 Pirehenle kefenlenir gömülür.  
 Kalbiniz bir çiçek mezarı mıdır?

Trieste, 13 Haziran 1919

Cuma

Siret (\*)

Ben de şahidim, beyaz yasemen gibi nermin ve hoş-bû sînenizde her gün çiçekler, güneş tulu ederken, nur-ı hüsnüne karşı renkleri uçarak bayılan yıldızlar gibi bî-tab-ı fer sönüyor.

O benât-ı baharın, o şafak namzetlerinin çemen-cüda müteverrimeleri sinenizde reng-i rûyu solarak ruhlarını size teslim ediyorlar. Onun için sevgilim, o ervâh-ı ezhârın bir subh-ı ebedîsi açılan ufk-ı pireheninizden göğsünüzde görünüyor.

İnsanların, eşyanın, mahasinin kefenlendiğini ve mevcudat içinde en ziyade mevcut mezar olduğunu ve bazı öldürücü hüsnünlerin mezalimini kalbinde hissettiği için, ekser şiiri ziyaret-i makabir olan şair-i zâir Siret kalbinizi tavaf ederek mezar-ı ezhâr addettiğine gücenmeyiniz. Yalnız müştekî-i hüsnünüz o değil ! Siret'in semadan inen bu şiirini galiba sitarelerden biri bülbüle haber vermiş olmalı ki, dün gece sabaha kadar yıldızlara feryat etti. O göğsünüzde ölen güllerin firakıyla, ben göğsünüzde hayat bulmuş hayalimin, âmâlimin hüsranyla sabaha kadar ağlayarak huzur-ı pür-nur-ı şafağa çıktık. Bakın size karşı ben ! diyorum. Sonbaharın simâ-yı sevdâ-efza-yı müteverriminde dolaşan son şule-i hayatın âfâk-ı dîrâdîr-ı hicranda söndüğünü hiç görmediniz mi ? İşte o ben!

(\*) Bu şiirin yazıldığı yer aslında Trieste değil, Trite'dir. Fakat Yarın Mecmuası'nda yanlış yazılmış olup Zeynep Kerman da haklı olarak Trieste diye okumuştur.

Bakın, size karşı, ben! diyorum. Kışın yapraklarını, تنها-gedelerdeki bir ağaçta âh ü zâr eden rüzgârı hiç işitmediniz mi? İşte o ben! Ah ev çiçekleri! Nev'-i latif-i insaniyetin sînesi, sîne-i bahar gibi emin ve âsûde değildir. Onun için şair :

Her çiçek sînemizde hastalanır

Neşr-i enfâs-ı aşk eder ve ölür

diyor. Zira gurub eden güneşin aksiyle güllerin rakid suları üzerinde ihtizâz eden penbe sislerden mensuc o pîrehende, mevkınız, derin bir hüsn ü sevda uçurumunun kenarıdır. İptida başınız dönmeye başlar. Bu aşk, uçurumuna doğru bir sükut-ı müteâlidir. Sonra bir hararet başlayarak her an tezâyüd eder. Bu hararet, bu simâ-yı müstesnâ-yı hüsnünde parlayan yıldızların mai ziyası, o nerm ü nazenîn, o pür-zîb ü fer vücudunuza temas etmesinden hâsıl olur. O zaman aşk ve muhabbet âlemlerinin zînet-i hayatı ve en büyük hicran ve iftirakın tesliyet-bahş-ı âlâmı olan reng-i rûyunuz solarak birer birer düşmeye başlarsınız. Üzerine döküldüğünüz hâr ü semâr-sîne sizlere bir hayat-ı taze vermek için, nazar-ı insanîye meşhud ve malum olmayan yeni bir bahar-ı hazan-nâ-şinâsa, yeni ufuklara, başka semalara isal ü ilâ eder.

(Yarın, nr.3, 27 Teşrin-i evvel 1337/1921, s.2-3)

(Zeynep Kerman, Samipaşazâde Sezaî'nin Hikâye-Hatıra-Mektup ve Edebî Makaleleri, İst. 1981, s. 340-341)

#### HÜSEYİN SİRET

(...) Servet-i Fünûn ailesinin en "lirik" şairi. Daima kalbden gelen yazılar yazdı. İstibdad zamanında nefyedilmişti. Menfa hayatı hassasiyetini tenmiye eyledi. Mensub olduğu edebiyatın gurbet ve hasret şairidir. Nazmında Fikret'in tesiri hiss olunur. Zaten şekil itibarıyla o zamanın şairlerinde birçok müşterek noktalar görüyoruz, (...) Hüseyin Siret mensub olduğu zümrenin şiirine daha yumuşak bir eda, kalbin daha narin âhengini, ruh titreyişinin derûnî rikkatini vermek istedi. (...)

Eğer Hüseyin Siret Bey Servet-i Fünûn'un, o bugün bize daha çok suni gelen, lisaniyla terennüm etmemiş, eğer Türkçe'nin tabii eda ve âhengini yakalayan bir devre erişmiş olsaydı, o şiirler şüphesiz kalbe daha çok inecekti. (...) (İsmail Habib /Sevük/, Türk Teceddüd Edebiyatı Tarihi, 1925, s.546-547)

## HÜSEYİN SİRET ÖZSEVER

(...) Servet-i Fünûn şiirinin ikinci planda kalmış simalarından biri de Hüseyin Siret'tir. Ara sıra Ömer Senih imzasını da kullanmış olan Hüseyin Siret, ince ruhlu ve hassas şair olmakla beraber, şiirlerinin dış unsurlarına ehemmiyet vermemesi yüzünden etrafında kuvvetli bir ilgi uyandıramamış ve yazdığı manzumeler edebî tekamülümüz üzerinde önemli bir tesir bırakmamıştır. Üslubu bakımından Fikret'in tesiri altında kalan şair, nazım tekniği itibariyle Fikret'ten geridir. Aruzu ustalıkla kullanamadığı gibi kafiyelerinde de sakatlıklara tesadüf edilir. Fakat buna mukabil türlü sebeplerle ömrünün birçok zamanlarını aile ocağından uzakta sürgünde veya ecnebi memleketlerinde geçirmeye mecbur oluşu, onun bazı manzumelerinde kuvvetli bir lirizme malik mısralar hediye etmiştir. Maamafih Hüseyin Siret'te baştan başa güzel denebilecek manzumeler azdır. Dikkatli bir göz onun en muvaffak olmuş sayılan manzumelerinde bile bazı kusurlar bulabilir. Bundan başka, Hüseyin Siret'in şiirlerinde şairin şahsiyetini ifade eden bir hususiyet görülmez. O, bir tabiat şairi olmadığı gibi, bir aşk şairi de değildir. Şiirleri arasında vatanî bir heyecanla söylenmiş olanları da yoktur. Şair, daha çok kendi içinden, kendi derdinden ilhamını almış ve kendi ruhunun şairi olmuştur. (...)

(Hıfzı Tefvik Gönensay, Tanzimattan Zamanımıza Kadar Türk Edebiyatı Tarihi, İst. 1949, s. 182-183)

## HÜSEYİN SİRET ÖZSEVER

(...) Edebiyat-ı Cedide nazımının bütün vasıflarını şiirlerinde toplayan Hüseyin Siret, bu zümrenin ince, hassas ve lirik bir aşk, tabiat ve gurbet şairi olmak hususiyetini daima muhafaza etmiş ve o devirden beri muhtelif bakımlardan, Rezaizâde Mahmud Ekrem merhumun haiz olduğu şiiriyeti, zamanımıza kadar hüviyetinde samimiyet ve rikkatle yaşatmağa muvaffak olmuştur. Tabiat veya hayata ait görüşleri bir fikre veya hayalleri ekseriya zekâî bir nükteye bağlamak şeklinde tecelliler gösteren Edebiyat-ı Cedide şiirinde Hüseyin Siret'in manzumeleri mûnis, mülayim, zarif çerçevelerini tabiatın çizgileri ile nakş eden bir aşk teranesi halindedir.

Tabiat ve aşkı içindeki asîl sanat ateşiyle eriterek ve melâl ile neşcolunmuş yumuşak bir ruh haddesinden geçirerek elde ettiği bu telleri Hüseyin Siret daima masum ve muhteriz parmaklarıyla ihtizaz ettirmiştir.(...)

(Mehmet Behçet Yazar, Yedigün, C.15, N. 369, 1941)

#### EDEBİYAT ANILARI'NDAN

Siret, Servet-i Fünûn yazarlarının en çok düşle yaşayan şair ruhlarından biriydi. Dünyaya düş görmek ve düş kırıklıklarına uğramak için gelmiş denilebilecek sevimli bir kişiydi. Şiirlerinde artık veremden can vermek üzere bulunan bir hastanın duyarlığı ve tatlı iyimserliği görülürdü. O pek ince düşleri hastalıklı duyarlığı, yüksek ve düşsel aşkları dile getirirdi. Yaradılıştan âşık olarak dünyaya gelmişti. Bu aşk, her zaman eflâtunî(plâtonik) kalacak, her zaman peri padişahlarının kızları gibi yüksek, yetişilmez kadınlara uzanacaktı.

İlk zamanlarda bir yaradılış seçkinliğine âşık olan Siret, bana öyle geliyordu ki sonra bir tanrısal bağış sayılabilecek kadar olmayan kadınların nazlı prenseslerin aşkıyla sızlayıp durmuş, şiir yazmış ve buna da kesinlikle "Mor menekşe" demiş olacaktır. Onu başka türlü düşünemiyorum. Karlı, fırtınalı bir gecede Siret aklıma gelse, şimdi sevgilisinin odasında aydınlık görmek için sokaklarda dolaşıyor sanıyordum. Sonraları meşrutiyet, Siret'e de siyasal yaşam hastalığını bulaştırdı. Uzun bir ayrılıktan sonra birbirimizi gördüğümüz vakit Kâmil Paşa'ya karşı Tanin'de yazdığım yazıların tutkunuydu. "Aman sana bu adamla ilgili belgeler vereyim" dedi. Bir karlı gecede Beyoğlu'nda bir birahane buluşmayı sözleştik. Kâmil Paşa diye söze başladık, ama dört kelâme sonra konu edebiyata geçmişti bile.

Meşrutiyet döneminin ruhlarda kabarttığı fırtınaların garipliğine bakmalı ki sonra Siret ile siyasal alanda düşman olduk...Onu Kâmil Paşa yanında gördüm. Uzunsiyasal dargınlıklardan sonra birbirimize rastlayınca uçurumların üzerinden elinde olmadan bir atılımla geçerek, arada hiç bir ayırım yokmuş gibi yeniden Servet-i Fünûn'dan söz etmeğe başladık.

(Hüseyin Cahit Yalçın; Edebiyat Anıları, İst. 1975, s. 133)

## HÜSEYİN SİYRET MERHUM

Edebiyat-ı Cedide'nin hayatta kalan son şâiri Hüseyin Siyret'in vefatı, büyük bir edebî tarih devresi mensuplarını fizik varlığa bağlayan zincirin son halkasını da kopardı. Yanılmıyorsam, artık bu edebiyat çığırının hayatta bulunan bir tek mensubu kalmamıştır.

Hüseyin Siyret, kendinden sonraki nesil şâirleri ve tenkitçileri tarafından hakkı yenmiş, kendine has değerleri, bilhassa, geçenlerde vefat eden bir şâirimizin hâin istihzalarına kurban edilmiş bir aşk ve zarafet şâiriydi. "Leyâl-i Girizân" daki rikkat ve hassasiyetini yalnız kendisinin dalabildiği derinliklere götüren Hüseyin Siyret, insafsız tehzillere karşı müdafaasını, dilini bugünkü gençlerin anlayamadıkları eserlerine bırakmanın hüznü ve tevekkülü içinde, kibar bir sessizliğe gömülerek, doksan küsür yaşına kadar, varlığından hiçbir belirti vermeden yaşadı.

Türkhicvini an'anevî kabalığından kurtaran bıyık altından gülüş inceliğinde hicivleri de vardır. Bunları da yeniler bilmez. Edebiyat programlarının hâlâ tamamlanmayan bir sürü eksikleri onu lise, hattâ üniversite öğrencilerine de meçhul bırakmıştır. Ümit edelim, dileyelim, hattâ yalvaralım ki, gerçek değerlerin bir kaç vefalı koruyucusu, bir kaç edebiyat tarihçimiz kalmışsa, onun değerini yıllardanberi içine battığı karanlıklardan kurtarsınlar ve onun adını diriltmek için ölümünü acı, fakat müsait bir vesile say-sınlar.

Bu çok zor olur, biliyorum. Bilhassa gençlere onun şiirindeki müstesna hayâl unsurları, Osmanlıcadan tercüme ve nesre tahvil yoluyla anlatılamaz. Burada da edebî dilini öğrenmekten mahrum kalmış yeni nesillerin kültür öksüzlüğüne ve yarına devredilmesi imkânsız yakın mâzi hazinelerinin gömülüp gitmesine yanmamak elde midir ?

Hüseyin Siyret'imizin ölümü bize kendi değerleriyle birlikte bütün bir edebî mâzimizin de çoktan yokluğa itilmiş olması fâciasını bir kere daha hatırlattığı için, kederimizi katmerlendiriyor. Mânasını kırk yaşından aşağı okuyucuların anlayamayacakları şiir parçalarını bile hatırlatamadan, içimi katıltan bir acı içinde, İsmail Safa'nın bu en yakın hayat ve edebiyat arkadaşının hâtırasına gözlerim dalıyor.

(Peyami Safa, Milliyet Gzt., 28 Şubat 1959)

## HÜSEYİN SİRET'İN ARDINDAN

Bir gazetede okudum; dünyanın her türlü gürültülerini anlatan yazılar arasına sıkışmış kısacık bir haber: Şubat ayının son günü Hüseyin Siret Özsever ölmüş.

Hüseyin Siret, Edebiyat-ı Cedide topluluğunun hayatta kalan son sanatçısı idi. Ölümü, basında hemen hiç yankı uyandırmadı.

Böylece hayaller, umutlar, iddialar, kavgalarla sanat hayatına giren bir edebiyat kuşağı, onun ölümüyle, böylece, sessiz-sedasız, tarihe karışmış oldu. (...)

Rahmetlinin eserini bilmeden hayatını öğrenen kişi, onun eserlerinde kim bilir neler bulacağını umar. Oysa ki, şiirleri üzerinde bu olayların en küçük bir izine bile rastlanamaz. Sanat hayatını kendi hayatından böylesine ayıran bir sanatçı daha bulmak pek güçtür. Sürgünden önce sadece aşk; sürgünde iken de ancak ayrılık, hasret, bir de -karısının ölümü dolayısıyla- ölüm temalarını işlemiştir. Edebiyat tarihlerinin onu "lirik şâir" saymalarının sebebi budur.

Kendi devrinde epey sevilmiştir; daha sonraki devirde de beğenildiğini görüyoruz.(...)

Bütün bunlara rağmen, sanat hayatı da, kendi hayatı gibi, sinik ve sönük geçmiştir...

Eserlerini inceleyecek olursak, şiirde "buluş"lara önem verdiğini görürüz.(...)

Usta sanatçıların elinde çok çok parlak mısralar haline girebilecek olan bu "buluşlar" onun elinde "ham madde" olmaktan ileriye geçemiyor. İlk bakışta hoşta gider gibi oluyor ya, gene de eksik, doyurmayan bir yanları var... Bunun sebebini, özle biçimin iyi kaynaşmamasında aramak gerek.(...)

"Edebiyat-ı Cedide" şiirinin ortak kusuru olan bu yapmacıklı edaya, bu çıtkırıldıklığa, onun şiirinde sık sık rastlanır.(...)

Bu çocuksu edaya takılmak için olacak, Yahya Kemal onun :

Rehgüzarımda(yolum üstünde) bir garip horöz

Sanki eyler benimle istihza.

beytini okuyunca, "Horozun hakkı var" demiş.

Siret, çoğu zaman, kelimeleri vezne uydurmakta güçlük çekmiştir.(...)

Bütün bunlar,onun, biçim kaygısından ne kadar uzak yaşadığını gösterir. (...)

(Cevdet Kudret; Yeditepe, C.1, N. 10, Nisan 1959 )

#### HÜSEYİN SİRET ÖZSEVER

(...) Uzun yıllar memleket dışında kalmak mecburiyeti esasen karakterinde mevcut bulunan elemli, hassas hususiyetini daha da kuvvetlendirmiştir. Şiirleri, çeşitli kederlerin, gurbet elemelerinin, aşkın, tabiatın hassas kalbindeki tesirlerini gösteren ince ve lirik ifadelerdir. Seçtiği küçük mevzuların, hassasiyetlerin ifadesinde samimi hava vardır. Şahsî hislerini ifadede muvaffak olmuştur. Mevzuu;Tanzimat ve daha öncesi edebiyatında olduğu gibi beyte yahut kıtaya sıkıştırmayıp bütün şiire yaymıştır. Şiir tekniği itibariyle diğer Servet-i Fünûn şairlerine benzer. Nazımda Fikret'i örnek almıştır. Fransızca ve Farsça'yı iyi bilirdi. O da bütün Servet-i Fünûn nesli gibi Fransız edebiyatı tesirinde kalmıştır. Dili itibariyle diğer Edebiyat-ı Cedideciler gibi özentilidir. Eğer Hüseyin Siret, bu özentili, ağır, mahdut zümreye hitap eden zamanının modası dil yerine öztürkçeyi kullanmış, şiirde Türkçe'yi bulabilmiş olsaydı edebiyatımızdaki yeri daha büyük olacak, şiirleri daha uzun zamanlara dayanabilecekti. Çünkü mevzuları, her zamanın mevzuları idi ve bunları ifadede samimiydi.(...)

(Özcan Türek; Bilgi Mec. C. 12, N. 144 , Mart 1959 )

#### LEYAL-İ GİRİZAN ŞAİRİ

İçli şair Hüseyin Siret evvelki gün seksenyedi yaşında vefat etmiş. Onun sağ olduğunu sanmıyordum. Bilseydim ziyaretine giderdim. Yalnız şiirleriyle değil, kendisiyle de tanışmak zevkini de tatmış olurum. Çünkü bu pek içli ve heyecanlı aşk şairinin üzerimde özel bir tesiri vardır. Anadolu'nun mühim bir kısmını Yunan ordusunun işgal altında tuttuğu senelerde Konya civarında iken başımın ucundaki birkaç şiir kitabının biri de merhum Hüseyin

Siret'in 1909'da neşrettiği "Leyâl-i Girîzân"dı.(...)

Leyal-i Girizan otuzsekiz seneden beri benden ayrılmayan en vefalı eserlerdendir. Şu dakikada masamın üzerindedir.(...)

Hüseyin Siret'in bütün şiirlerinde merhum Tefvik Fikret'in tesiri göze çarpar, fakat onun taklidi değildir, şahsiyeti vardır, isyanı Tefvik Fikret'ten azdır, fakat his bakımından Tefvik Fikret'i biraz geride bırakır; kadınlara pek hayrandır ve ona göre kadınlar olmasaydı erkeklerin dünyaya gelmeyi kadar manasız ve yavan bir hadise olamazdı. Kadınlar için de durumun aynı olduğunu söyleyenler bulunabilir. (...)

Merhum Hüseyin Siret'in kadınlara bağlılığı ve saygısı o kadar fazladır ki eserinin /Leyal-i Girizan/ ikinci parçasında hanım okuyuculara ayrıca hitap ediyor. Sanki bu kitap onun ruhudur ve hanım okuyuculara hitabını şöyle bitiriyor:

" Elinde şöyle okurken kitab-ı hande-nikâb  
Düşerse çarpınarak sîne-i teessürüne  
Remîde-i heyecan hasta kuş gibi bîtâb  
Isıt hararet-i ruhunla ruhumun yerine" (...)

İnsanlar rüzgarda savrulan yapraklardır. İşte Hüseyin Siret de savruldu.

(Kadircan Kafılı; Tercüman Gzt. 1 Mart 1959 )

### HÜSEYİN SİRET ÖLMÜŞ

(...) İşte o kırım arasında ; Edebiyat-ı Cedide'nin tanınmış ozanı Hüseyin Siret'i canlı, dinç, sözü sohbeti yerinde bulunca ne sevindiğimi anlamakta güçlük çekmezsiniz. Şişli'de bir evde sanırım kızı ile oturuyordu. Bizi kendi odasına aldı. Küçük, kitaplarla, defterlerle dolu, şirin bir oda idi bu, tam bir ozan odası... Karşımızda artık kendini emekliye ayırmış bir ozan bulacağımızı sanırken, Hüseyin Siret bize yeni yazılarını göstermeye başlamaz mı ? Unutmadımsa bir oyun yazdığını söylemişti; oyunun müsveddeleri yatağının başucunda dürtüyordu. Şiir yazıp yazmadığını sordum.



Onu hiç bırakmadığını söyledi. "Dillerde dolaşan şu şarkının güfterleri benimdir" dedi.

Hüseyin Siret'le konuşurken şiirin, edebiyatın ne yaman bir tutku olduğunu düşünüyordum Bütün yeryüzünde böyleydi bu. Bildiğimiz bütün büyük yazarlar, büyük ozanlar son günlerine dek düşünmekten, yazmaktan kalamıyorlardı. Giderek denebilir ki, Batıda, diyelim yetmiş yaşında, seksen yaşında bir yazar, bir ozan en olgun işlerini ortaya koyuyordu. Bizde ise yaşlanmış sanatçılar içinde günümüzü etkileyen hemen yok gibidir. Evet, bizimkiler de son günlerine dek uğraşlarından vazgeçmiyorlar; ama onları okuyan, bilen olmadıktan sonra neye yarar ! Bugün şiirle uğraşanlarımız içinde bile Hüseyin Siret'in sanatçılığını bilen kaç kişi çıkar ? Buna karşı Hüseyin Siret'in iyi bir ozan olmadığı söylenerek işin içinden çıkılamaz. Bir ulusun bir edebiyat geçmişi vardır; iyi kötü bilinir o. Ama bizim edebiyatımız sık sık dürülüp rafa konan tomarlardan kurulmuştur, sürekli değildir. Suç yalnız Hüseyin Siret'de aranamaz.

Hüseyin Siret, gününün, duygulu görünmek, hüznün düşkünlüğü modasına kendini kaptırmış, ince ruhluluk ardında bir ozandı. Çokluk aşk, ayrılık, ölüm üstüne yazmış. Oysa yaşayışında bir ozanı kavgacı bile edecek olaylar yok değil; Abdülhamit onu İstanbul'dan sürmüş o da, bir ara Avrupa'ya kaçmış, filan... (...)

(Melih Cevdet Anday; Tercüman Gzt. 1 Mart 1959 )

## E- BİBLİYOGRAFYA

## I-HÜSEYİN SİRET'İN KİTAP, MAKALE VE ŞİİRLERİ

## a) KİTAP HALİNDE BASILANLAR

- 1- Leyal-i Girizan; Şark ve Garp Matbaası, Paris 1904, 79 s.  
- Leyal-i Girizan (2. baskı): Matbaa-ı Ahmet İhsan, İst.1325/  
1909, Edebiyat-ı Cedide Kütüphanesi:18, 160+4 s.
- 2- Bağbozumu; Matbaa-i Ebüzziya , İst. 1928, 53 s.
- 3- Kıvılcımlı Kül; Acun Basimevi, İst. 1937, 51 s.
- 4- Ustadın Şairi; Matbaa-ı Ebüzziya, İst. 1937, 4 s.
- 5- Kargalar; A. Halit ve İkbâl Kitabevleri, İst. 1939, 13 s.
- 6- Geç Kalmış Bir Cevap; Matbaa-ı Ebüzziya, İst. 1939, 9 s.
- 7- İki Kaside;Sultan Hamit ve Enver Paşa Hakkında; Yazanlar:Namık Kemal- Hüseyin Siret; Ahmet İhsan Matbaası Ltd. 1942, 20 s.
- 8- Bir Mektubun Cevabı ve Hüseyin Avni Ulaş'a; Kader Basimevi, İst. 1948, 15 s.

## b) PERİYODİKLERDE YAYINLANANLAR (Kronolojik)

- 1- Tıfl-ı Hâbide-i Muhabbet(Ş., Andre Şeniye'den Tercüme,Mektep, C.3 , N.3, 27 Ks. 1309/1894, k.y.)
- 2- Adadan Avdet(Hik aye, Mektep, C.3,N.8, 7 Nisan 1310/1894, k.y.)
- 3- Sevgilime(Ş.Malumat, C.1, N.5, 1 Mart 1310/1894, k.y.)
- 4- Gazel (Ş., Malumat, C.1, N.10, 14 Nisan 1310/1894, k.y.)
- 5- Gazel (Ş., Mektep, C.3, N.13, 16 Haziran 1310/1894, k.y.)
- 6- Güzelsin (Ş., Zâimzade Hüseyin Fehmi'ni n Gazeline Nazire, Malumat, C.1, N.31, 15 Eylül 1310/1894, k.y.)
- 7- Mensur Şiir ( Malumat, C.1, N.39, 24 Ts. 1310/1894, k.y.)
- 8- Gonca-ı Nühûfte Meal (Ş., Maarif, 4. sene, N.180, 25 Mayıs 1311/1895, L.G. s.72 )
- 9- Leyl-i Giryende (Ş., Maarif 4. sene, N. 196, 24 Ağustos 1311/1895, L.G. s.82)
- 10- Nazire (Ş., Maarif, 4. sene, N.201, 5 Te 1311/1895, L.G.'da " Bir Gazel" adıyla s. 78)
- 11- Nükte-i Dildar (Ş., Maarif, 5. sene, N. 1, 30 Ts. 1311/1895 L.G. s. 74)
- 12- Çamlar Altında (Ş., Maarif, 5. sene, N.6, 4 Ks. 1311/1896, k.y.)
- 13- Hatıra-ı Leyl (Ş., Mektep, c.4, N.29, 4 Nisan 1312/1896, k.y.)
- 14- Şi'r-i Müphem (Ş., Mektep, C.4, N.39, 13 Haziran 1312/1896,k.y.)

- 15- Dürdane-i Garam (Ş., S.F., C.12, N.289, 12 Eylül 1312/1896,  
" 11 Temmuz 1312"<sup>x</sup>, L.G. s.15)
- 16- Derd-i Aşk (Ş., S.F., C.12, N.290, 19 Eylül 1312/1896, L.G.s.70)
- 17- Şiir (Ş., SF., C.12, N.294, 17 Te 1312/1896, "17 Eylül 1312",  
L.G.'da "Biraz Düşün" adıyla)
- 18- Tair-i Garip (Ş., SF, C.12, N.295, 24 Te 1312/1896, "11 Te 1312"  
L.G. s.93)
- 19- Leyal-i Makberde (Ş., SF, C.12, N.299, 21 Ts. 1312/1896,  
-v Rubap, N.8, 15 Mart 1328/1912, " 5 Te. 1312"  
L.G. s.51)
- 20- Civar-ı Lanende (Ş., SF., C.13, N.331, 3 Temmuz 1313/1897,  
"20 Haziran 1313", LG, s.25)
- 21- Leyl-i Sefid (Ş., SF, C.14, N.340, 4 Eylül 1313/1897, LG, s.61)
- 22- Deniz Üstünde (Ş., SF, C.14, N.345, 9 Te. 1313/1897, LG, s.37)
- 23- Gurubdan Sonra (Ş., SF, C.14, N.346, 16 Te. 1313, LG, s.41)
- 24- Rüya-yı İzdivaç (Ş., SF, C.14, N.348, 30 Te. 1313, LG, s.19)
- 25- Sevda-yı Kühensal (Ş., SF, C.14, N.362, 5 şubat 1313/1898,  
LG, s.155)
- 26- Sükûnet-i Şebane (Ş., SF, C.14, N.363, 12 şubat 1313, LG, s.66)
- 27- Hergün (Ş., SF, C.15, N.365, 26 şubat 1313, "22 şubat 1313",  
LG, s.116)
- 28- Şi'r-i Yekrenk (Ş., SF, C.15, N.366, 5 Mart 1314/1898, LG,s.68)
- 29- Dalgalar ( Mensur Şiir, SF, C.15, N.369, 26 Mart 1314, "20 Mart  
1314", k.y.)
- 30- Sevda-yı Medfun (Ş., SF, C.15, N.376, 14 Mayıs 1314, "5 Nisan  
1314", LG, s.63)
- 31- Issız Köy (Ş., SF, C.16, N.391, 27 Ağustos 1314, "13 Ağustos  
1314", LG, s.136)
- 32- Kitab-ı Garam (Ş., SF, C.16, N.394, 17 Eylül 1314, k.y.)
- 33- Mersiye: Bir Müntehireye (Ş., Mecmua-ı Ebüzziya, C.8, N.80,  
12 şubat 1314/1899  
- Musavver Malumat, C.8, N.180, LG, s.89)
- 34- Son Katre (Ş., SF, C.17, N.417, 25 şubat 1314, "12 şubat  
1314, LG, s.49)
- 35- Bilir misin? (Ş., SF, C.17, N.430, 27 Mayıs 1315/1899,  
- İrtika, C.1, N.13, 28 Mayıs 1315, LG, s.17)

x- Bu listede tırnak işareti içinde gösterilen tarihler, şairin  
koyduğu eserin yazılış tarihidir.

- 36- Cuy-ı Visal (Ş., SF, C.17, N.431, 3 Haziran 1315, "29 Mayıs 1315"  
- Musavver Mlumat, C.8, N.189, LG, s.33)
- 37- Neşide-i Hasret (Ş., SF, C.17, N.440, 5 Ağustos 1315, " 24 Temmuz 1315",  
- İrtika, C.1, N.21, 9 Ağustos 1315, LG, s.23)
- 38- Karieme (Ş., SF, C.18, N.465, 27 Ks. 1315/1900, "3 Ke. 1315",  
- İrtika, C.1, N.46, 27 Ks. 1315, LG, s.9)
- 39- Menekşe (Ş., SF, C.18, N.467, 10 Şubat 1315, "2 Şubat 1315",  
- İrtika, C.1, N.48, 10 Şubat 1315/1900, LG, s.57)
- 40- Çiçekler:Manolya (Ş., SF, C.19, N.477, 20 Nisan 1316/1900,  
" 10 Şubat 1315",  
- İrtika, C.2, N.58, 21 Nisan 1316,  
- Musavver Mlumat, C.10, N.235, LG'da "Kamelya" adıyla, s.59)
- 41- Bülbül (Ş., SF, C.19, N.485, 15 Haziran 1316, "21 Mayıs 1316",  
LG, s.111)
- 42- Bir Gece (Ş., SF, C.20, N.496, 31 Ağustos 1316, "1 Ağustos 1316",  
- İrtika, C.2, N.77, 1 Eylül 1316, LG'da "Eylülde Bir Gece" adıyla, s.118)
- 43- Gece Karılarında (Ş., SF, C.20, N.514, 14 Ke. 1316, "1 Ke. 1316",  
- İrtika, C.2, N.95, 5 Ks. 1316/1901,  
- Şura-yı Ummet, 2. sene, N.42, 21 Ts. 1903,  
/13 beyitlik kısmı/, LG, s.99)
- 44- İtizar-ı Aşk (Ş., SF, C.20, N.518, 12 Ks. 1316, "11 Ke. 1316",  
- İrtika, C.2, N.99, 2 Şubat 1316, LG, s.43)
- 45- İtiraz-ı Mükerrer (Ş., SF, C.20, N.519, 19 Ks. 1316, "22 Ke. 1316",  
- İrtika, C.2, N. 100, 9 Şubat 1316, LG, s.45)
- 46- Bir Ruh-ı Necibe (Ş., SF, C.21, N.521, 2 Şubat 1316/1901,  
"27 Ke. 1316", LG, s.123)
- 47- Ufkun İlhamı (Ş., SF, C.21, N.532, 10 Mayıs 1317/1901, "21 Ks. 1316",  
- İrtika, C.3, N.112, 11 Mayıs 1317, LG, s.109)
- 48- Anadolu Mektupları:1 (Anı, Osmanlı, 5. sene, N.105, 15 Mayıs 1902,  
- Mecmua-ı Ebüzziya, 30. sene, 102. cüz,  
h. 1329/1911, k.y.)
- 49- Ayşecik (Ş., SF, Nüsha-yı Mümtaze, /tarih yok/, LG, s.85)

- 50- Marmara'ya Karşı (Ş., Osmanlı, 5. sene, N.107, 30 Haziran 1902, LG, s.125)
- 51- Anadolu Mektupları:2 (Anı, Osmanlı, 5. sene, N.107, 30 Haziran 1902, ky.)
- 52- Anadolu Mektupları:3 (Anı, Osmanlı, 5. sene, N.114, Te. 1902,ky.)
- 53- Mahmut Paşa'ya (Ş., Osmanlı, 6. sene, N.118, 15 Şubat 1903, " 9 Ks. 1903",  
- SF, C.35, N. 904, 5 Eylül 1324/1908, LG, s.127)
- 54- Anadolu Mektupları:4 ( Anı, Şura-yı Ümmet, 2. sene, N.33, 26 Temmuz 1903, k.y.)
- 55- Hayat-ı Meyyite (Ş., Şura-yı Ümmet, 2.sene, N.35, 24 Ağustos 1903, "10 Mart 1903", LG'da "Ölü Hayat" adıyla, s.130)
- 56- Bu Günkü Edebiyatımız ve Üdebamız (Makale, Şura-yı Ümmet, 2.sene, N.36, 7 Eylül 1903, "29 Temmuz 1903", k.y.)
- 57-Gurbette (Ş.,Şura-yı Ümmet, 2.sene, N.37, 23 Eylül 1903, "15 Mayıs 1316", LG'da "Neva-yı Hicran" adıyla, s.107)
- 58- Anadolu Mektupları:5 (Anı, Şura-yı Ümmet, 2.sene, N.37, 23 Eylül 1903, "18 Ağustos 1903", k.y.)
- 59- Kârban-ı Adem (Ş., Şura-yı Ümmet, 2.sene, N.42, 21 Ts. 1903, ky.)
- 60- /Kısm-ı Edebîde isimsiz bir makale/ ( Şura-yı Ümmet, 2.sene, N.43, 7 Ke. 1903, k.y.)  
-/Makalenin devamı/ (Şura-yı Ümmet, 2.sene, N.46, 2Şubat 1904,ky.)
- 61- Kumru ve Rebap (Ş., Aşıyan, C.1, N.2, 4 Eylül 1324/1908, LG'da "Kumru ile Rebap" adıyla, s.55)
- 62- Karmen (Ş., Aşıyan, C.1, N.3, 11 Eylül 1324, LG, s.28)
- 63- Şi'r-i Mensur: Namık Kemal (Makale, SF, C.35, N.905, 13 Eylül 1324, k.y.)
- 64- Ferda-yı Tedfin (Ş., Aşıyan, C.1, N.8, 28 Te. 1324, LG'da "Ölümünden Sonra" adıyla, s.113)
- 65- Sukût u Kıyam (Ş., Aşıyan, C.2, s.107, 1324, "3 Şubat 1903", L.G., s.35)
- 66- Kendim İçin (Ş., Aşıyan, C.2, s.132, 1324, LG, s.47)
- 67- Mayıstı Pencereimizden (Ş.,Aşıyan, C.2, N.20,15 Ks.1324 LG, s.31)
- 68- Manş'ın Sahilinde (Ş., Aşıyan, C.2, N.25, 20 Şubat 1325/1909, "22 Ks. 1903", LG, s.140)
- 69- Yıkık Köy (Ş., Resimli Kitap,C.3, N.15,Ke. 1325/1909-1910, "26 Eylül 1315", LG, s.134)

- 70- Bahar-ı Muhayyel (Ş., Resimli Kitap, C.3, N.18, Mart 1326, ky.)
- 71- Neymidi (Ş., SF, C.39, N.1000, 22 Temmuz 1326/1910, k.y.)
- 72- Bir Meftureye (Ş., Rubab, N.12-13, 12 Nisan 1328/ 1912,  
"17 Eylül 1326",  
- Şebab, N.9, 17 Eylül 1336/1920,  
- SF, C.58, N.1504, 11 Haziran 1341/1925, Bb. s.27)
- 73- Gurbette Bir Tahassüs (Ş., İctihad, 20.sene, N.172, 1 Ke. 1924,  
"22 Eylül 1317",  
- SF, C.58, N.1514, 20 Ağustos 1341/1925,  
Bb.'nda " İşte üç yıl " adıyla s.35)
- 74- Ayrılık (Ş., Şair Nedim Mecmuası, C.2, N.17, 29 Mayıs 1335/1919,  
"22 Haziran 1917",  
- SF, C.57, N.1477, 4 Ke. 1340/1924, Bb. s.15)
- 75- Düşündüm (Ş., Şebab, N.11, 1 Te. 1336, "23 Ağustos 1915", Bb.s.43)
- 76- Çiçekli Bir Göğse (Ş., Şebab, N.21, 20 Ks. 1337/1921,  
- SF, C.58, N.1508, 9 Temmuz 1341, Bb. s. 19)
- 77- Kaldım Ebedi Hicrile (Ş., Yarın, N.6, 17 Ts. 1338/1922,  
"29 Ağustos 1913",  
-SF, C.58, N. 1525, 5 Ts. 1341, Bb. s.24)
- 78- Üç Gonca (Ş., SF, C.57, N.1479, 17 Ke. 1340/1924, "11 Mayıs  
1914", Bb. s.33)
- 79- Gazi Paşa İçin (Ş., İctihad, C.16, N.175, 1 Mart 1925, k.y.)
- 80- Bağbozumu (Ş., SF, C.57, N.1494, 2 Nisan 1341/1925, Bb. s. 5)
- 81- Her Dem Beraberine (Ş., SF, C.57, N.1499, 7 Mayıs 1341,  
"19 Ks. 1917", Bb. s.11)
- 82- Üç (N)den Birine (Ş., Yedigün, C.11, N. 281, 1938, k.y.)
- 83- Son Aşk (Ş., Yedigün, C.19, N.488, 13 Temmuz 1942, k.y.)

C- PERİYODİKLERDE YAYINLANMAYIP DA KİTAPLARINDA YERALANLAR (x)

- 84- Leyal-i Girizan ( "20 Te. 1317" ,LG,s.5)
- 85- Perestiş (LG. s.13)
- 86- Lusi (LG. s.39)
- 87- Teverrüm-i Ümid ( LG. s.53)
- 88- Beni Ne Vakit Sevdin (LG. s.76)
- 89- Küçük Irmak (LG. s.145)
- 90- Fazilet (LG. s.146)
- 91- Perestiş ("5 Ks. 1917", Bb, s.9)

(x)- "Geç Kalmış Bir Cevap" hariç, bundan sonraki eserlerin hepsi manzumdur.

- 92- Ocak Başımda ("28 Ts. 1918", Bb, s.14)
- 93- Hicran-ı Mukadder ("19 Ağustos 1919", Bb. s.22)
- 94- Terennüm ( Bb., s.31)
- 95- Küçük Zair ("21 Eylül 1915", Bb. s.40)
- 96- Süleyman Nazif ("5 Ke. 1915", Bb., s.46)
- 97- Anka-yı Beyaban ("11 Nisan 1914", Bb., s.51)
- 98- Atatürk'e ("29.10.1933", KK.,s.5)
- 99- /Göksu Sirtında.../ (" 5 Ağustos 1936", KK., s.9)
- 100- /Akşamın Rengi.../ (" 28 Temmuz 1936", KK., s.11)
- 101- /Bir Dağ Üstünde.../ ("18 Ağustos 1936", KK.,s.13)
- 102- /Saat On... / ("20 Ağustos 1936", KK., s.14)
- 103- /Geç Vakit.. / ("7 Eylül 1936", KK., s.16)
- 104- /İhtiyar Bir Kayıkçı.../ ("24 Eylül 1936", KK., s.18)
- 105- Köşkünün Bahçesinde (" 5 Teşrin 1935", KK., s.20)
- 106- Bir Kıta ("5 Mart 1937", KK., s.22)
- 107- Bir Yosmaya ("17 Temmuz 1930", KK., s.25)
- 108- Ayrılık Gecelerinde ("22 Temmuz 1930", KK., s.27)
- 109- Adadan Dönerken ("6 Ağustos 1930", KK., s.29)
- 110- Oğlum Mübin'e ("13 Mayıs 1932", KK., s.31)
- 111- Resmim İçin (KK., s.32)
- 112- Suriyelilere ("4.1.1937", KK., s.33)
- 113- Gazel (KK., s.37)
- 114- Gazel (KK., s.39)
- 115- Gazel (KK., s.41)
- 116- Gazel (KK., s.43)
- 117- Gazel (KK., s.44)
- 118- Gazel (KK., s.46)
- 119- Gazel (KK., s.48)
- 120- Tesdis (KK., s.50)
- 121- Üstadın Şairi ("5 Mayıs 1937", Üstadın Şairi, 4s.broşür)
- 122- Kargalar ( Kargalar, 13 s.)
- 123- Geç Kalmış Bir Cevap ("20.3.1939", 8 s.broşür)
- 124- Hüseyin Siret'in Kasidesi ("29.10.1941",İki Kaside, s.11)
- 125- Eski Bir Gazel (İki Kaside, s.17)
- 126- Bir Mektubun Cevabı ( Bir Mektubun Cevabı ve Hüseyin Avni Ulaş'a s.3)
- 127- Hüseyin Avni Ulaş'a (Bir Mektubun Cevabı ve Hüseyin Avni Ulaş'a s.15)

Ç- PERİYODİKLERDE YAYINLANMAYAN VE KİTAPLARINDA YER ALMAYAN  
BİRKAÇ ŞİİRİ:

- 128- Nat-ı Şerif ( Son Asır Türk Şairleri, s.1691-92)  
129- Bir Kıta ( Son Asır Türk Şairleri, s.1694)  
130- Bestelenmiş Bir Şarkı ( Füzûzan İşman'ın Tezi, s.62)  
131- Sabahaddin Bey ( Tarih ve Toplum, C.11, N.63, Mart 1989,  
" 29 Mayıs 1949", Nedret Pınar'ın tanıtma yazısıyla)

II- HÜSEYİN SİRET'TEN SÖZ EDEN KAYNAKLAR

a) MAKALE VE RÖPORTAJLAR:

- 1- ANDAY; Melih Cevdet; "Hüseyin Siret Ölmüş", Terc. 1 Mart 1959.  
2- EBCİOĞLU, Hikmet Münir; "Hüseyin Siret", Yedigün, C.11, N.281.  
3- ES, Hikmet Feridun; "Hüseyin Siret Diyor ki", Akşam, 2 Mart 1939.  
4- H., Ö.; "Hüseyin Siret Kimdir?", Terc., 28 Şubat 1959.  
5- KAFLI, Kadircan; "Leyal-i Girizan Şairi", Terc., 1 Mart 1959.  
6- KANDEMİR, /Feridun/; "Şair Hüseyin Siret'le Başbaşa", Edebiyat  
Aleml, N.20, 1.9.1949.  
7- Cevdet KUDRET; "Hüseyin Siret'in Ardından", Yeditepe, C.1, N.10,  
1615 Nisan 1959.  
8- PINAR, Nedret; "Hüseyin Siret'in Bir Şiiri", Tarih ve Toplum,  
C.11, N.63, Mart 1989.  
9- SAFA, Peyami; "Hüseyin Siret Merhum", Milliyet, 28 Şubat 1959.  
10- Sami Paşazade Sezai; "Bir Şiire Dair", Yarın, N.3, 27 Te. 1337.  
11- TALU, E/rcüment Ekrem/; "Kargalar", Son Posta, 16 Mart 1939.  
12- TANRIÖVER/, Hamdullah Suphi; "Layal-i Girizan", SF, C.38,  
N.986, 1910.  
13- TÜREK, Özcan; "Hüseyin Siret Özsever", Bilgi, C.12, N.144,  
Mart 1959.  
14- YALÇIN, Hüseyin Cahit; "Matbuat Hayatı-Kıvılcımlı Kül", Fikir  
Hareketleri, C.9, N.222, 1938,  
15- YAZAR, Mehmet Behçet, "Hüseyin Siret Özsever", Yedigün, C.15,  
N. 369, 1941.  
16- ..... ; "Hüseyin Siret Özsever", Yeni Yayınlar, Aylık Bib-  
liyografya Dergisi, C.5, N.3, Mart 1960.



## b) KİTAPLAR:

- 1- AKYÜZ, Kenan; Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi, 4. baskı, 1986, İnkılap ve Aka Kitabevleri.
- 2- " " ; Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri- 1 ., Mas Matbaacılık, 4. bs., 266 s.
- 3- ALANGU, Tahir; Servet-i Fünûn Edebiyatı Antolojisi, Varlık Yayınları, İst. 1958, 79 s.
- 4- BANARLI, Nihat Sami; Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, Millî Eğitim Basımevi, İst. 1983,
- 5- BEYAĞLI, Yahya Kemal; Çocukluğum, Gençliğim, Siyasî ve Edebî Hatıralarım, Baha Mtb. İst. 1976,
- 6- BİRİNCİ, Necat; Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, İst. 1985,
- 7- ERTAYLAN, İsmail Hikmet; Türk Edebiyatı Tarihi, Azerveşr, Bakü , 1925, 4 cilt, XIII+1068 s.
- 8- GÖNENSAY, Hıfzı Tefik; Tanzimattan Zamanımıza Kadar Türk Edebiyatı Tarihi, İst. 1949, 243 s.
- 9- GÖVSA, İbrahim Alaattin; Meşhur Adamlar, İst. 1933-1936.
- 10- İNAL, İbnülemin Mahmut Kemal; Son Asır Türk Şairleri, Millî Eğitim Basımevi, İst. 1969,
- 11- İSKİT, Servet; Türkiye'de Matbuat İdareleri ve Politikaları, Tan Basımevi, İst. 1943,
- 12- İŞMAN, Fûrûzan; Hüseyin Siret Özsever- Hayatı, Eserleri ve Şahsiyeti, A.Ü., DTCF, Türk Dili ve Edebiyatı Enstitüsü, 1959, Basılmamış lisans tezi.
- 13- KAPLAN, Mehmet; Şiir Tahlilleri- 1, Dergah Y ayınları, İst.1982
- 14- KARAALIOĞLU, Seyit Kemal; Türk Edebiyatı Tarihi, 2. bsk. İnkılap ve Aka Kitabveleri, İst. 1982.
- 15- KAYA, Cemal; Servet-i Fünûn Şiirinde Kaçış ve Sığınma Duygusu, Ata, Ü. Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bl. İi-sans Tezi, Erz. 1971, Tez N. 71/10.
- 16- KOCATÜRK, Vasfı Mahir; Büyük Türk Edebiyatı Tarihi, Ayyıldız Mtb. Ankara 1964, 856 s.
- 17- KURDAKUL, Şükran; Şairler ve Yazarlar Sözlüğü, İst. 1985, 771 s.
- 18- KUTLU, Şemsettin; Servet-i Fünun Dönemi Türk Edebiyatı Antolojisi, Baha Mtb. İst. 1972, 438 s.
- 19- LEVEND, Agah Sırrı; Edebiyat Tarihi Dersleri:3, Kanaat Kitabevi, İst. 1938, 358 s.

- 20- MUTLUAY, Rauf; 50 Yıllın Türk Edebiyatı, Baha Mtb. İst. 1973.
- 21- " , " ; 100 Soruda Çağdaş Türk Edebiyatı (1908-1972), Gerçek Yayınevi, İst. 1973, 528 s.
- 22- OKAY, M. Orhan; Servet-i Fünûn Şiiri, Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları:47, Erzurum 1988, 121 s.
- 23- OZANSOY, Halit Fahri; Edebiyatçılar Çevremde, Ank. 1970, 373 s.
- 24- ÖZÖN, Mustafa Nihat; Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi, Maarif Mtb. İst. 1941, 483 s.
- 25- REY, Ahmet Reşit; Canlı Tarihler-Gördüklerim-Yaptıklarım:1890-1922, Türkiye Yayınevi, 23. fasikül, 1945.
- 26- SEVÜK, İsmail Habip; Türk Teceddüt Edebiyatı Tarihi, Matbaa-ı Amire, 1925,
- 27, " , " " ; Edebî Yeniliğimiz, 3. tabı, Sertel Mtb., İstanbul 1930, 560 s.
- 28- " , " " ; Tanzimattanberi 1, 6. bsk. Remzi Kitabevi, İst. 1944, 416 s.
- 29- Şehabeddin Süleyman; Tarih-i Edebiyat-ı Osmaniye, Sancakçıyan Mtb. İst. 1328/1910, 383 s.
- 30- UŞAKLIGİL, Halit Ziya; Kırk Yıl, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İst. 1969,
- 31- YALÇIN, Hüseyin Cahit; Edebiyat Anıları, Basıma Hazırlayan: Rauf Mutluay, İst. 1975, 173 s.
- 32- YILMAZER, Edibe; Hüseyin Siret'in Leyal-i Girizan Şiir Kitabının Sistematik Lügati, İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Lisans tezi, İst. 1966, Tez N.1101.

c) DİĞER KİTAPLAR:

- 33- AKŞİN, Sina; Jön Türkler ve İttihat ve Terakki, İst. 1987.
- 34- AKYÜZ, Kenan; Tefik Fikret, A. Ü. DTCF Yayınları;56, Sakarya Basımevi, Ankara 1947, 347 s.
- 35- ATSIZ ; Türk Tarihinde Meseleler, Ayyıldız Mtb. Ankara 1966.
- 36- ÇANKAYA, Ali; Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler, Mars Mtb. Ankara 1968-1969.
- 37- GÖZLER, H. Fethi; Avrupa'da ve Bizde Yazar ve Eserleriyle Edebiyat Akımları yardımcısı, İst. 1976.
- 38- İZ, Mahir; Yılların İzi, İrfan Yayınevi, İst. 1975.
- 39- KAPLAN, Mehmet; Tefik Fikret, Dergah yayınları, 2. bsk. İst. 1987, 280 s.